

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

**«ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) – Νέο Πρόγραμμα Σπουδών»
με κωδικό ΟΠΣ: 295450
Οριζόντια Πράξη στις 8 Π.Σ., 3 Π.Στ. Εξ., 2 Π.Στ. Εισ.**

Υποέργο 1 : «Εκπόνηση Προγραμμάτων Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης»

Επιστημονικό Πεδίο:

ΠΡΩΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΥ

ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΗ ΕΚΔΟΣΗ, ΑΘΗΝΑ 2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΕΣ ΠΕΔΙΟΥ «ΠΡΩΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ»

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ

Μαρία Μπιρμπίλη Επικ. Καθηγήτρια, Τμήματος Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ

Νικολέττα Γκλιάου

ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΕΣ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΤΟΥ Π.Σ.

Αγγελική Βελλοπούλου Εκπαιδευτικός Προσχολικής Εκπαίδευσης
Ελένη Διδάχου Εκπαιδευτικός Προσχολικής Εκπαίδευσης
Αναστασία Καλογιαννίδου Εκπαιδευτικός Προσχολικής Εκπαίδευσης
Μαρία Καμπεζά Επικ. Καθηγήτρια, Τμήματος Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Πατρών
Ελένη Καμπέρη Σχολική Σύμβουλος Προσχολικής Εκπαίδευσης

Μελανθία Κοντοπούλου Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Τμήματος Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, ΑΠΘ
Κατερίνα Μιχαλοπούλου Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Φωτεινή Μπακαλοπούλου Εκπαιδευτικός Προσχολικής Εκπαίδευσης
Βασιλική Παναγιώτου Εκπαιδευτικός Προσχολικής Εκπαίδευσης
Μαρία Παπανδρέου Επικ. Καθηγήτρια Τμήματος Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Ιωάννα Σοφριανοπούλου Εκπαιδευτικός Προσχολικής Εκπαίδευσης
Παρθένα Ψυχίδου Εκπαιδευτικός Προσχολικής Εκπαίδευσης

1^ο ΜΕΡΟΣ

**ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ & ΑΡΧΕΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΥ**

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
ΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΣΤΟΝ 21^ο ΑΙΩΝΑ.....	9
Προωθώντας την ανάπτυξη βασικών ικανοτήτων.....	9
ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΜΑΘΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	23
Αναγνωρίζοντας τη διαφορετικότητα & αναπτύσσοντας διαφοροποιημένες προσεγγίσεις.....	23
Οργανώνοντας τη μάθηση και τη διδασκαλία στο νηπιαγωγείο.....	28
Αξιολόγηση για τη μάθηση.....	46
Η ένταξη στο νηπιαγωγείο.....	52
Η σημασία της συνεργασίας νηπιαγωγείου - οικογένειας.....	56
Διευκολύνοντας τις μεταβάσεις παιδιών και οικογενειών.....	60

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΓΙΑΤΙ ΕΝΑ ΝΕΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ;

Ένα νέο Πρόγραμμα Σπουδών (ΠΣ) δεν σημαίνει πάντα ότι ακυρώνεται η φιλοσοφία του προηγούμενου ή ότι προτείνονται δραματικές αλλαγές στους στόχους, στα περιεχόμενα και στην οργάνωση της μάθησης και της διδασκαλίας. Η λογική πορεία των προγραμμάτων σπουδών είναι η αναθεώρηση και η επικαιροποίηση, σε τακτά χρονικά διαστήματα, σύμφωνα με τις αλλαγές και τις εξελίξεις που συμβαίνουν σε διάφορα πεδία, σε εθνικό αλλά και παγκόσμιο επίπεδο.

Οι αλλαγές που συμβαίνουν στη σύγχρονη εποχή είναι τόσο έντονες και συχνές που απαιτούν προσαρμογή των προγραμμάτων σπουδών της υποχρεωτικής εκπαίδευσης ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις ανάγκες του πολίτη του 21ου αιώνα. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, δεν είναι τυχαίο που έξι χώρες στην Ευρώπη, αλλά και στον υπόλοιπο κόσμο, έχουν αναθεωρήσει τα προγράμματα σπουδών τους μέσα στα τελευταία πέντε χρόνια.

Στην ελληνική πραγματικότητα, η εφαρμογή του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών

(ΔΕΠΠΣ), το 2002, αποτέλεσε μια σημαντική προσπάθεια μετάβασης της ελληνικής εκπαίδευσης στη φιλοσοφία των σύγχρονων προγραμμάτων σπουδών που προωθούν την ιδέα της ολιστικής αντίληψης του κόσμου από τα παιδιά, τον κοινωνικό χαρακτήρα της γνώσης, τη σημασία της βιωματικής μάθησης, το ρόλο της διαμορφωτικής αξιολόγησης και τη δημιουργική αξιοποίηση της τεχνολογίας στη ζωή και την εκπαίδευση των ατόμων.

Παρ' όλα αυτά, στη δεκαετία που μεσολάβησε από την εισαγωγή του ΔΕΠΠΣ, αλλαγές στα ελληνικά σχολεία (π.χ. η θέσπιση της υποχρεωτικής φοίτησης στο νηπιαγωγείο και ο αυξανόμενος αριθμός δίγλωσσων μαθητών) και προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της παγκόσμιας κοινότητας όπως η δια βίου μάθηση, η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και η ανάπτυξη «βασικών ικανοτήτων» που θα βοηθήσουν τους πολίτες να ανταπεξέλθουν στις προκλήσεις του 21ου αιώνα, δημιούργησαν την ανάγκη για αναθεώρηση και βελτίωση του προηγούμενου ΠΣ σε διάφορα κομβικά σημεία. Το παρόν πρόγραμμα αποτελεί το αποτέλεσμα της διαδικασίας αυτής, παραμένοντας, με τη σειρά του, ανοιχτό σε μελλοντικές αλλαγές και βελτιώσεις.

Από το ΔΕΠΠΣ στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών

Το νέο Πρόγραμμα Σπουδών, όπως και το ΔΕΠΠΣ:

- ✓ Προάγει την εννοιολογική και διαθεματική προσέγγιση της γνώσης, τη βιωματική μάθηση και την οργάνωση μαθησιακών εμπειριών που έχουν νόημα για τα παιδιά της συγκεκριμένης τάξης.
- ✓ Προτείνει την επεξεργασία θεμάτων και την υλοποίηση σχεδίων εργασίας.
- ✓ Δίνει έμφαση στη συνεργατική μάθηση.
- ✓ Αξιοποιεί τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (Τ.Π.Ε.) σε όλες τις μαθησιακές περιοχές του προγράμματος.
- ✓ Υποστηρίζει τη χρήση της διαμορφωτικής αξιολόγησης για την οργάνωση της μάθησης και της διδασκαλίας.

Τι αλλάζει;

Οι αλλαγές που έχουν γίνει στο νέο πρόγραμμα σπουδών του νηπιαγωγείου εντοπίζονται στο περιεχόμενο και στη χρήση του προγράμματος από τους εκπαιδευτικούς.

A) Στο περιεχόμενο

- ✓ Προωθείται η ανάπτυξη «βασικών ικανοτήτων» όπως αυτές ορίζονται από τις σύγχρονες κοινωνικές, τεχνολογικές και οικονομικές αλλαγές και εξελίξεις.

- ✓ Υιοθετούνται οι αρχές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής.
- ✓ Δίνεται έμφαση στην αμφίδρομη επικοινωνία νηπιαγωγείου - οικογένειας και την εμπλοκή των γονέων στη μάθηση των παιδιών.
- ✓ Οργανώνεται το πρόγραμμα σπουδών σε οκτώ μαθησιακές περιοχές. Τα περιεχόμενα και οι στόχοι των μαθησιακών περιοχών που προτείνονται για το νηπιαγωγείο αποτελούν μέρος ενιαίων προγραμμάτων που στόχο τους έχουν να εξασφαλίσουν τη συνέχεια των εννοιών και των νοημάτων μεταξύ νηπιαγωγείου και δημοτικού σχολείου¹.
- ✓ Αναπτύσσεται η «Προσωπική και Κοινωνική Ανάπτυξη» ως μια από τις μαθησιακές περιοχές του προγράμματος.
- ✓ Προτείνονται δράσεις που διευκολύνουν τη μετάβαση των παιδιών από την οικογένεια στο νηπιαγωγείο και από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό, ως μέρος του προγράμματος σπουδών και όχι ως αυτόνομο πρόγραμμα δραστηριοτήτων.

B) Στη χρήση του από τους εκπαιδευτικούς

¹ Βλ. Ψηφιακό Σχολείο,
<http://digitalschool.minedu.gov.gr/info/newps.php>

- ✓ Κάθε μαθησιακή περιοχή συνοδεύεται από κείμενο στο οποίο εξηγούνται η σημασία, η λογική ανάπτυξης και η δομή της και δίνονται κατευθύνσεις στην εκπαιδευτικό σχετικά με τη διδακτική μεθοδολογία και την αξιολόγηση της μάθησης.
- ✓ Προτείνονται μεθοδολογικές προσεγγίσεις για την υλοποίηση των στόχων των μαθησιακών περιοχών.
- ✓ Διευκρινίζεται η σύνδεση των μαθησιακών περιοχών μεταξύ τους.

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

Συχνά τα προγράμματα σπουδών γίνονται αντιληπτά ως στατικά έγγραφα που, είτε εφαρμόζει κανείς κατά γράμμα, είτε τα απορρίπτει ως μη σχετικά με τις συνθήκες της τάξης του. Στην πραγματικότητα, ένα πρόγραμμα σπουδών είναι ένα δυναμικό εργαλείο, στα χέρια της εκπαιδευτικού, που περιγράφει όχι μόνο περιεχόμενα και στόχους αλλά και κατάλληλες παιδαγωγικές πρακτικές για μια ποιοτική και ισορροπημένη εκπαίδευση προς όλους, ανεξαιρέτως, τους μαθητές.

Το νέο πρόγραμμα σπουδών εξασφαλίζει ένα **κοινό πλαίσιο** για την οργάνωση της μάθησης και της διδασκαλίας στα ελληνικά νηπιαγωγεία χωρίς να στερεί από τις εκπαιδευτικούς τη δυνατότητα να οργανώσουν μαθησιακές

εμπειρίες που πηγάζουν από τις ιδιαίτερες ανάγκες, τα ενδιαφέροντα και τις κλίσεις των παιδιών της τάξης τους καθώς επίσης και τις δικές τους ιδέες και στόχους. Το πλαίσιο αυτό διαμορφώνεται από τις ακόλουθες **αρχές**:

1. Η προσχολική εκπαίδευση θέτει τις βάσεις για την ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών και τη μετέπειτα στάση τους προς τη μάθηση.
2. Η διαμόρφωση μιας υγιούς προσωπικότητας κι ενός ενεργού πολίτη αποτελούν δυο από τους βασικούς στόχους της προσχολικής εκπαίδευσης.
3. Η γνώση οικοδομείται μέσα από την αλληλεπίδραση με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον. Ο κοινωνικός χαρακτήρας της γνώσης λαμβάνεται υπόψη στους στόχους και στη μεθοδολογία του προγράμματος.
4. Το παιχνίδι θεωρείται κυρίαρχη δραστηριότητα για την ανάπτυξη και τη μάθηση των παιδιών στο νηπιαγωγείο.
5. Η συνεργασία με την οικογένεια και η σύνδεση με την κοινότητα είναι απαραίτητες για την ενίσχυση της ανάπτυξης και της μάθησης των παιδιών.
6. Κάθε παιδί είναι μοναδικό και όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα σε μια εκπαίδευση η οποία σέβεται την προσωπικότητα, τη γλωσσική, κοινωνική και πολιτισμική ταυτότητα και τις ανάγκες τους.

7. Τα παιδιά είναι από τη φύση τους περίεργα για το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον. Στόχος του προγράμματος σπουδών είναι να αξιοποιήσει και να ενδυναμώσει τη διάθεση τους για εξερεύνηση και μάθηση παρέχοντας τα κατάλληλα ερεθίσματα και εμπειρίες.
8. Τα παιδιά μαθαίνουν με ποικίλες διδακτικές προσεγγίσεις και εκφράζουν αυτά που γνωρίζουν με διαφορετικά μέσα αναπαράστασης.
9. Ο ρόλος της εκπαιδευτικού είναι καθοριστικός για την οργάνωση του μαθησιακού περιβάλλοντος και το σχεδιασμό της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Στόχος της είναι η ισορροπία μεταξύ δράσεων που πηγάζουν από τα παιδιά και δράσεων, με σαφείς μαθησιακούς στόχους, που θέτει η ίδια, ανάλογα με τις ανάγκες της τάξης της.
10. Η συστηματική παρατήρηση αποτελεί σημαντικό εργαλείο για την καταγραφή των αναγκών, των ενδιαφερόντων και της μαθησιακής πορείας των παιδιών.

Με σημείο αναφοράς τις παραπάνω αρχές, η εκπαιδευτικός αποφασίζει τι είναι καλύτερο για τα παιδιά της τάξης της και διαμορφώνει το πρόγραμμα και το μαθησιακό περιβάλλον ανάλογα. Σε κάθε περίπτωση, η εκπαίδευση που παρέχεται πρέπει να εξυπηρετεί σαφείς στόχους και να

στηρίζεται στις σύγχρονες θεωρίες και έρευνες για την ανάπτυξη και τη μάθηση των παιδιών της προσχολικής ηλικίας.

ΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΣΤΟΝ 21^ο ΑΙΩΝΑ

ΠΡΟΩΘΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΙΚΑΝΟΤΗΤΩΝ

Τα σημερινά παιδιά μεγαλώνουν σε έναν κόσμο, όπου απαιτείται ευέλικτη διαχείριση και αντιμετώπιση αλλαγών, ραγδαίων εξελίξεων και σύνθετων καταστάσεων που αφορούν διάφορες πλευρές της σύγχρονης ζωής (π.χ. τεχνολογική εξέλιξη, αύξηση και ταυτόχρονα απαξίωση της γνώσης, πολυπολιτισμικότητα, φυσικό περιβάλλον κ.ά.). Η μάθηση τον 21^ο αιώνα δεν μπορεί να στηρίζεται σε προγράμματα σπουδών που οργανώνονται, αποκλειστικά, σύμφωνα με τα γνωστικά αντικείμενα. Τα παιδιά χρειάζεται να αναπτύξουν ικανότητες - κλειδιά που θα τους βοηθήσουν να αποκτήσουν μια θετική στάση απέναντι στη μάθηση ώστε να είναι σε θέση να μαθαίνουν και να εξελίσσονται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους. Συγκεκριμένα, τα σύγχρονα προγράμματα σπουδών καλούνται να εφοδιάσουν τους μαθητές με τις απαραίτητες **ικανότητες**, τις οποίες «...χρειάζονται οι πολίτες για την προσωπική τους ολοκλήρωση, την κοινωνική ένταξη, την ενεργό

ιδιότητα του πολίτη και την απασχολησιμότητά τους στην κοινωνία μας που βασίζεται στη γνώση»².

Οι ικανότητες αυτές αποτελούν έναν συνδυασμό γνώσεων, δεξιοτήτων, αξιών και στάσεων. Αναπτύσσονται βαθμιαία καθ' όλη τη διάρκεια της εκπαίδευσης, μέσα κι έξω από το σχολείο, αλλά και κατά την ενήλικη ζωή, δια βίου. Η ανάπτυξη και η διαμόρφωσή τους επηρεάζεται από τις αλληλεπιδράσεις του ατόμου με άλλα άτομα της οικογένειας ή της ευρύτερης κοινότητας στην οποία ζει, από την ποιότητα της εκπαίδευσης που λαμβάνει και από ιδιαίτερες καταστάσεις που αντιμετωπίζει.

Οι ικανότητες – κλειδιά που προωθεί το νέο πρόγραμμα σπουδών ορίζονται από την εθνική και ευρωπαϊκή στρατηγική για την παιδεία, και είναι:

1. Η επικοινωνία
2. Η δημιουργική και κριτική σκέψη
3. Η προσωπική ταυτότητα και η αυτονομία
4. Οι κοινωνικές ικανότητες και οι ικανότητες που σχετίζονται με την ιδιότητα του πολίτη

² «Βασικές ικανότητες για τη δια βίου μάθηση: Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς», σελ. 3. http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/ll-learning/keycomp_el.pdf

Οι τέσσερις αυτές ικανότητες διευκολύνουν το άτομο να συμμετέχει αποτελεσματικά σε διάφορα περιβάλλοντα (μαθησιακό, εργασιακό, οικογενειακό κ.ά.) και κρίνονται αναγκαίες για να ανταπεξέλθει στους εναλλασσόμενους ρόλους που καλείται να διαδραματίσει καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του.

Η ανάπτυξη τους **αποτελεί σκοπό του προγράμματος**. Ταυτόχρονα όμως, καθώς αναπτύσσονται, **οι ίδιες ικανότητες αποτελούν το μέσο για την επίτευξη άλλων σκοπών και στόχων του προγράμματος**. Τέλος, οι ικανότητες αλληλοσυνδέονται μεταξύ τους καθώς η ανάπτυξη της μιας υποστηρίζει ή εξαρτάται από την ανάπτυξη της άλλης.

1. Επικοινωνία

Ως επικοινωνία ορίζεται η δραστηριότητα ανταλλαγής σκέψεων, μηνυμάτων και πληροφοριών. Η διαδικασία εμπεριέχει πάντα δυο πλευρές, αυτόν που στέλνει το μήνυμα και αυτόν/ους που το λαμβάνει/ουν και θεωρείται ολοκληρωμένη όταν το μήνυμα γίνεται κατανοητό. Για να επιτευχθεί η επικοινωνία μεταξύ ατόμων ή ομάδων είναι απαραίτητο να έχουν αναπτύξει στοιχειώδη ικανότητα χρήσης του μέσου ή των μέσων επικοινωνίας που χρησιμοποιούν (τα διάφορα συμβολικά συστήματα όπως προφορική και γραπτή γλώσσα, γλώσσα της εικόνας, του σώματος και της μουσικής και τα εργαλεία όπως τηλέφωνο, τηλεόραση, υπολογιστής κ.λπ.).

Η ικανότητα επικοινωνίας εμπεριέχει:

- ✓ γνώση των συμβόλων και κατανόηση των συμβάσεων και κανόνων λειτουργίας διαφόρων μέσων επικοινωνίας,
- ✓ ικανότητα κατασκευής, μεταφοράς και κατανόησης νοήματος (με διάφορα μέσα),
- ✓ ικανότητα επιλογής κατάλληλων μέσων επικοινωνίας ανάλογα με την περίπτωση (το σκοπό, τα άτομα ή την ομάδα στην οποία απευθύνεται κ.λπ.),
- ✓ ικανότητα προσαρμογής της επικοινωνίας στις αντιδράσεις των παραληπτών.

Μορφές επικοινωνίας στη σύγχρονη εποχή

Τις τελευταίες δεκαετίες, το τοπίο της δημόσιας επικοινωνίας αλλάζει συνεχώς, καθώς οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (Τ.Π.Ε.) κυριαρχούν σε κάθε πλευρά της ζωής μας. Ο γραπτός και προφορικός λόγος παρόλο που μοιάζουν να αποτελούν ακόμα τα κύρια μέσα επικοινωνίας σταδιακά δίνουν όλο και περισσότερο χώρο σε άλλα μέσα τα οποία λειτουργούν αυτόνομα ή σε πολλαπλούς συνδυασμούς μεταξύ τους (εικόνες, κίνηση, ήχοι, μουσική, κ.ά.)

Η έννοια του παραδοσιακού **«γραμματισμού»**, ο οποίος περιοριζόταν στον προφορικό λόγο, στη γραφή και στην ανάγνωση, αντικαθίσταται σήμερα από τον όρο **«πολύ-**

γραμματισμός». Ο όρος αυτός περιγράφει δυο διακριτές διαστάσεις/πλευρές της γλώσσας σήμερα:

Η πρώτη συνδέεται με την συνεχώς αυξανόμενη ποικιλία σημαντικών τρόπων κατασκευής νοήματος και επικοινωνίας. Το γραπτό κείμενο συνδυάζεται και αλληλεπιδρά με τον προφορικό λόγο, με εικονικά, ηχητικά, κινητικά ή χωρικά στοιχεία. Έτσι, το νόημα κατασκευάζεται όλο και περισσότερο με το συνδυασμό ποικίλων συμβολικών συστημάτων, δηλαδή πολυτροπικά.

Η δεύτερη πλευρά της γλώσσας συνδέεται με την συνεχή διεύρυνση της πολιτισμικής και γλωσσικής διαφορετικότητας. Το νόημα κατασκευάζεται ανάλογα με το ιδιαίτερο πλαίσιο επικοινωνίας στο οποίο βρισκόμαστε κάθε φορά. Τα πλαίσια επικοινωνίας καθορίζονται από ποικίλους παράγοντες: διαφορετικοί πολιτισμοί, γλώσσες, κοινωνικές ομάδες, μαθησιακές περιοχές, εμπειρίες κ.ά.

Η εκπαίδευση είναι απαραίτητο να λάβει υπόψη της τις εξελίξεις στη μορφή και στα πλαίσια της επικοινωνίας, ώστε να προετοιμάσει κατάλληλα τα παιδιά και να δώσει σε όλα τις ίδιες ευκαιρίες να συμμετάσχουν ενεργά στις κοινωνικές επικοινωνιακές πρακτικές της σύγχρονης εποχής. Το σημείο εκκίνησης πρέπει να είναι η πρώτη οργανωμένη και συστηματική εκπαιδευτική προσπάθεια που γίνεται στο νηπιαγωγείο.

Πώς προωθείται η ανάπτυξη της επικοινωνιακής ικανότητας στο νηπιαγωγείο;

Τα περισσότερα παιδιά της προσχολικής ηλικίας δείχνουν ενδιαφέρον για τις μορφές έντυπου λόγου (κείμενα, αριθμούς και εικόνες) που συναντούν στο περιβάλλον τους, ενώ συχνά εξοικειώνονται, και με άλλα μέσα, όπως είναι τα τεχνολογικά (π.χ. υπολογιστής, κινητά τηλέφωνα, ψηφιακές κάμερες), καθώς τα χρησιμοποιούν μαζί με τους γονείς τους για επικοινωνιακούς σκοπούς. Όταν οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν ότι οι διάφορες αυθόρμητες δραστηριότητες των παιδιών όπως η ζωγραφική, οι κατασκευές, τα σχεδιαγράμματα, ο χορός, η κίνηση, το κοινωνικό-δραματικό παιχνίδι, αποτελούν τρόπους αναπαράστασης και επικοινωνίας της σκέψης και των εμπειριών τους, και όχι απλώς τρόπους διασκέδασης και έκφρασης, μπορούν να βοηθήσουν τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν τον επικοινωνιακό χαρακτήρα των διαφορετικών μέσων.

Επειδή, είναι πιθανόν να μην έχουν εξοικειωθεί όλα τα παιδιά, μέσα από το οικογενειακό τους περιβάλλον, με τις ίδιες πρακτικές επικοινωνίας, οι εκπαιδευτικοί χρειάζεται να τους παρέχουν συνεχώς ευκαιρίες, να εξερευνούν τις διάφορες μορφές επικοινωνίας, οικείες και μη και να ανακαλύπτουν τις συμβάσεις και τους κώδικές τους. Παράλληλα, ενισχύουν την τάση των παιδιών να χρησιμοποιούν συμβατικά σύμβολα. Αυτό μπορεί να συμβεί όταν τα ενθαρρύνουν να εκφράζουν ιδέες, σκέψεις, γνώσεις και συναισθήματα αρχικά με τα μέσα

επικοινωνίας που γνωρίζουν και προτιμούν και σταδιακά με νέχ και διαφορετικά μέσα.

Η ανάπτυξη της **επικοινωνιακής ικανότητας** προωθείται όταν τα παιδιά:

1. Μοιράζονται παραδοσιακές ιστορίες και σύμβολα από τον πολιτισμό τους.
2. Αναπαριστούν γνωστές ιστορίες ή δημιουργούν και εξερευνούν φανταστικούς κόσμους χρησιμοποιώντας τις τέχνες (π.χ. σχέδιο, ζωγραφική, γλυπτική, θέατρο, χορό και κίνηση) και τις Τ.Π.Ε.
3. Εφευρίσκουν σύμβολα και συνδυασμούς κατασκευής γραπτών μηνυμάτων (π.χ. ζωγραφιές, ψευδογράμματα, μη συμβατική χρήση των γραμμάτων).
4. Δημιουργούν μηνύματα για να επικοινωνήσουν με άλλους για διάφορους λόγους και σε διάφορες περιστάσεις (π.χ. σημειώματα, γράμματα, κάρτες, e-mail).

Και επίσης όταν οι ενήλικοι (εκπαιδευτικοί και γονείς):

5. Λειτουργούν οι ίδιοι ως μοντέλα, χρησιμοποιώντας όλα τα διαφορετικά συμβολικά συστήματα στην επικοινωνία τους με τα παιδιά.
6. Ανταποκρίνονται άμεσα στα 'γραπτά κείμενα' των παιδιών: τους δίνουν σημασία, απαντούν σε αυτά, συζητούν μαζί τους για το νόημα που μεταφέρουν κ.λπ.
7. Δημιουργούν περιβάλλοντα - στο νηπιαγωγείο και στο σπίτι - που παρέχουν πολλά και διαφορετικά δείγματα έντυπου λόγου.

2. Δημιουργική και κριτική σκέψη

Η σκέψη συμπεριλαμβάνει δημιουργικές, κριτικές, και μεταγνωστικές νοητικές διαδικασίες, όπως είναι ο σχηματισμός των νοητικών αναπαραστάσεων και η κατασκευή νοήματος, η δημιουργία λογικών συνδέσεων, η ανάπτυξη στρατηγικών επίλυσης προβλημάτων, η δημιουργική διαχείριση πληροφοριών και γνώσεων, η διατύπωση λογικών επιχειρημάτων, η τεκμηριωμένη αξιολόγηση καταστάσεων και συμπεριφορών, ο αναστοχασμός πάνω σε διαδικασίες σκέψης και η αυτό-αξιολόγηση.

Η **δημιουργική σκέψη** είναι το είδος σκέψης που οδηγεί σε νέες προσεγγίσεις, πρωτότυπες ιδέες και προοπτικές, εναλλακτικούς τρόπους κατανόησης και σύλληψης των πραγμάτων. Καθώς συνδυάζει τόσο διαίσθηση όσο και λογική οδηγεί στην εύρεση καινοτόμων και πρωτότυπων τρόπων διαχείρισης προβλημάτων, τα οποία αρχικά μπορεί να φαίνονται αξεπέραστα.

Η **κριτική σκέψη** είναι ένας συστηματικός τρόπος σκέψης που χρησιμοποιεί κάποιος για να αιτιολογήσει απόψεις, επιλογές ή να αξιολογήσει διάφορα δεδομένα. Τα άτομα χρησιμοποιούν την κριτική σκέψη για να κατευθύνουν τις δράσεις τους, καθώς οι περισσότερες ανθρώπινες δραστηριότητες απαιτούν ένα στοιχειώδες επίπεδο κριτικής σκέψης. Η **μεταγνωστική** πλευρά της σκέψης αποτελεί μέρος

της κριτικής σκέψης και δηλώνει την ιδιαίτερη ικανότητα των ανθρώπων να αναστοχάζονται, όχι δηλαδή απλά να σκέφτονται και να γνωρίζουν, αλλά να εξετάζουν και να αξιολογούν τη δική τους σκέψη και γνώση. Η μεταγνωστική σκέψη εμπεριέχει ικανότητες ενεργοποίησης, σχεδιασμού, ελέγχου, επανεξέτασης και αυτοαξιολόγησης της διαδικασίας και των αποτελεσμάτων μιας γνωστικής δράσης.

Η δημιουργική και κριτική σκέψη, συνήθως συνδυάζονται σε μια πολύ συνηθισμένη ανθρώπινη δραστηριότητα, **την επίλυση προβλημάτων**. Συγκεκριμένα, η ικανότητα αποτελεσματικού χειρισμού προβληματικών καταστάσεων εμπεριέχει δυο συμπληρωματικές διαδικασίες σκέψης: από τη μια μεριά δημιουργική/ευρηματική παραγωγή πρωτότυπων ιδεών και από την άλλη κριτική αξιολόγηση αυτών των ιδεών και λογική ιεράρχηση των σταδίων δράσης. Όταν οι δημιουργικές ιδέες δεν αξιολογούνται ως προς τα πιθανά αποτελέσματα που θα επιφέρουν, τότε μπορεί να οδηγήσουν σε επιπόλαια και αναποτελεσματική δράση. Με άλλα λόγια, η δημιουργικότητα, σε αρκετές περιπτώσεις, δεν επαρκεί όταν δεν συνοδεύεται από κριτική σκέψη και ειδικά από διαδικασίες όπως ο αναστοχασμός και η αυτό-αξιολόγηση. Για το λόγο αυτό, η επίλυση προβλημάτων θεωρείται το κύριο μέσο για την ανάπτυξη της μεταγνωστικής σκέψης, ενώ η μεταγνωστική σκέψη υποστηρίζει την ανάπτυξη των ικανοτήτων επίλυσης προβλημάτων.

Γιατί η ανάπτυξη ικανοτήτων σκέψης αποτελεί προτεραιότητα της εκπαίδευσης σήμερα;

Η σημερινή εποχή χαρακτηρίζεται από το φαινόμενο της υπερβολικής παραγωγής πληροφοριών και γνώσεων και της ταχείας απαξίωσης της γνώσης. Επιπλέον, είναι πια διαπιστωμένο ότι οι μαθητές δυσκολεύονται να αφομοιώσουν το συνεχώς διογκούμενο όγκο γνώσεων. Έτσι, η εκπαίδευση σήμερα στρέφεται στην ανάπτυξη ικανοτήτων σκέψης που θα επιτρέπουν στα άτομα να επεξεργάζονται, να αξιολογούν πληροφορίες και γνώσεις, να αναλύουν και να συνθέτουν δεδομένα, να διατυπώνουν προτάσεις και συμπεράσματα και να χρησιμοποιούν κεκτημένες γνώσεις για να επιλύουν με δημιουργικό τρόπο νέα προβλήματα σε πολλά και διαφορετικά πλαίσια.

Πως προωθείται η ανάπτυξη της σκέψης στο νηπιαγωγείο;

Το νηπιαγωγείο διευρύνει τις δυνατότητες των παιδιών για δημιουργική και κριτική σκέψη, όταν το μαθησιακό περιβάλλον αποτελεί πηγή ερεθισμάτων και εμπειριών, προωθεί τη φυσική τους τάση για πειραματισμούς και εξερευνήσεις και ενθαρρύνει την πρωτοβουλία, την ανάληψη ευθυνών, την

έκφραση ιδεών και τη **συν-οικοδόμηση**³ νοημάτων. Συγκεκριμένα, η εκπαιδευτικός:

- ✓ Παρακινεί τα παιδιά να υλοποιούν διερευνήσεις που ξεκινούν από τα δικά τους ενδιαφέροντα και ερωτήματα και να χρησιμοποιούν σταδιακά συστηματικότερους τρόπους συλλογής, επεξεργασίας, ανάλυσης δεδομένων, σύνθεσης και παρουσίασης συμπερασμάτων.
- ✓ Τα διευκολύνει να εκφράζουν και να αναπαριστούν τη σκέψη τους με ποικίλους τρόπους: προφορικό και γραπτό λόγο, εικαστικά, κίνηση, δραματοποίηση.
- ✓ Διατυπώνει ανοιχτές ερωτήσεις και προτείνει στα παιδιά ανοιχτά προβλήματα προς επίλυση που επιδέχονται διαφορετικές λύσεις.
- ✓ Αναδεικνύει τις ποικίλες στρατηγικές που προτείνουν τα παιδιά κατά την επίλυση ενός προβλήματος και τον ιδιαίτερο τρόπο σκέψης τους.

³ Ως διδακτική στρατηγική, η συν-οικοδόμηση αναφέρεται στη διαδικασία όπου εκπαιδευτικός και παιδιά, μαζί, δημιουργούν νοήματα και αποκτούν γνώσεις για τον κόσμο. Η διαδικασία αυτή θεωρείται ότι εμπλουτίζει το πρόγραμμα σπουδών με τις «φωνές» και τις προοπτικές των παιδιών

- ✓ Αναγνωρίζει τις πρωτότυπες και ασυνήθιστες ιδέες και δημιουργίες τους, συζητά μαζί τους γι' αυτές και τα ενθαρρύνει να μοιραστούν τις σκέψεις τους με τα άλλα παιδιά, δείχνοντας έτσι ότι οι ιδέες τους έχουν αξία.
- ✓ Ενθαρρύνει τις συζητήσεις σε μικρές και μεγάλες ομάδες δίνοντας στα παιδιά χρόνο να μιλήσουν για τις ιδέες τους, και προωθώντας έτσι την συν-οικοδόμηση των νοημάτων.

Τέλος, η εκπαιδευτικός ενθαρρύνει την ανάπτυξη μεταγνωστικών στρατηγικών όταν δίνει στα παιδιά τη δυνατότητα να συνεισφέρουν στο σχεδιασμό μιας δραστηριότητας, να επιλέξουν κατάλληλα υλικά και τεχνικές, να συζητήσουν τι είναι περισσότερο ή λιγότερο αποτελεσματικό, να εξηγήσουν τις δυσκολίες που συνάντησαν, να στοχαστούν τις συνέπειες των επιλογών τους και να δράσουν ανάλογα.

Η ανάπτυξη των **μεταγνωστικών στρατηγικών** διευκολύνεται όταν η εκπαιδευτικός, για παράδειγμα:

- Ενθαρρύνει τα παιδιά να προτείνουν ή να εφεύρουν τεχνικές και εργαλεία για να συλλέξουν δεδομένα για το πιο δημοφιλές βιβλίο, φαγητό, παιχνίδι στην τάξη τους ή να δείξουν/ανακοινώσουν τα συμπεράσματά τους σε μια άλλη ομάδα παιδιών μετά από πειραματισμούς με υλικά, τεχνικές και διαδικασίες και να εξηγήσουν τον τρόπο που δούλεψαν.
- Χρησιμοποιεί διάφορα μέσα, όπως έργα των ίδιων των παιδιών, (σχέδια, διαγράμματα, καταγραφές και σημειώσεις, κατασκευές, φωτογραφίες, ατομικούς φακέλους των παιδιών κ.ά.), για να τα διευκολύνει να συνειδητοποιήσουν την πορεία της σκέψης τους ή/και να την αξιολογήσουν: Περιγράφουν τις πληροφορίες που μάζεψαν για τα φύλλα των δέντρων της αυλής, την ιστορία που «διηγείται» το σχέδιό τους, τον τρόπο που σκέφτηκαν κατά την επίλυση ενός λεκτικού προβλήματος πρόσθεσης, τι ήταν εύκολο και τι δύσκολο από αυτά που έκαναν, ή αυτά που έμαθαν από την έρευνα τους.
- Λειτουργεί ως μοντέλο υιοθετώντας μεταγνωστικές στρατηγικές (π.χ. διατύπωση ερωτήσεων, αυτοαξιολόγηση) και χρησιμοποιώντας όρους που επιθυμεί να αξιοποιήσουν τα παιδιά όταν μιλούν για επίλυση ενός προβλήματος, σχεδιασμό μιας έρευνας, έλεγχο μιας υπόθεσης (π.χ. σκέψη, δοκιμή, στρατηγική, προετοιμασία, έρευνα, επιλογή, υπόθεση, πρόβλεψη, επαλήθευση, παρατήρηση, αξιολόγηση).

Δόμηση της προσωπικής ταυτότητας και αυτονομία

Η προσωπική ταυτότητα αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο αναλαμβάνομαστε τον εαυτό μας και συνδέεται στενά με την αυτοεκτίμηση. Η δόμηση της προσωπικής ταυτότητας έχει πολλές διαστάσεις και, καθώς δομείται, το άτομο είναι σε θέση να απαντά σε ερωτήματα όπως: «Ποιος είμαι; Τι με κάνει μοναδικό; Σε τι τα καταφέρνω καλά και σε τι όχι; Ποιες είναι οι αξίες μου; Πως πιστεύω ότι με βλέπουν οι άλλοι;» Με άλλα λόγια, αναφέρεται στην ικανότητα του ατόμου να αναγνωρίζει τον εαυτό του ως μια ξεχωριστή και ιδιαίτερη οντότητα, η οποία ορίζεται από εξωτερικά και κυρίως εσωτερικά χαρακτηριστικά. Η προσωπική ιστορία, το περιβάλλον που ζει και αναπτύσσεται το άτομο και οι σχέσεις του με τους άλλους συμβάλλουν στη δόμηση της προσωπικής ταυτότητας.

Η ικανότητα να λειτουργεί κάποιος αυτόνομα συνδέεται άμεσα με την ανάπτυξη της προσωπικής ταυτότητας και γίνεται εμφανής όταν το άτομο είναι σε θέση:

- ✓ να υποστηρίζει τα ενδιαφέροντα, τις ανάγκες και τις επιλογές του (π.χ. να παίρνει πρωτοβουλίες, να τολμά να διατυπώνει προτάσεις και να δοκιμάζει),
- ✓ να κάνει σχέδια και να θέτει στόχους, για το μέλλον και τη ζωή του, που βρίσκονται σε συνάφεια με τις αξίες και πεποιθήσεις του.

Γιατί έχει ιδιαίτερη σημασία η οικοδόμηση της προσωπικής ταυτότητας και η ανάπτυξη της αυτονομίας των παιδιών στη σημερινή εποχή;

Από τα πιο σημαντικά εμπόδια για την προσωπική εξέλιξη και την αρμονική κοινωνική ένταξη των ατόμων είναι αφενός η δυσκολία αναγνώρισης και αποδοχής της προσωπικής τους ταυτότητας ή η άρνηση στοιχείων της και αφετέρου η εξάρτησή τους από άλλα άτομα και καταστάσεις. Για παράδειγμα, άτομα που προέρχονται από μειονεκτικά περιβάλλοντα (π.χ. οικονομικοί μετανάστες, γονείς από χαμηλά κοινωνικο-οικονομικά στρώματα), στην προσπάθειά τους να γίνουν αποδεκτά από τους άλλους, συχνά δεν αποδέχονται την προσωπική τους ταυτότητα ή προσπαθούν να καλύψουν κάποια προσωπικά τους χαρακτηριστικά. Καθώς η διαμόρφωση της προσωπικής ταυτότητας και η ανάπτυξη της αυτονομίας επηρεάζουν τόσο τον τρόπο με τον οποίο ανταποκρίνονται τα παιδιά σε σύνθετες και δύσκολες καταστάσεις όσο και τα σχέδια που κάνουν για το μέλλον, γίνεται σαφές πόσο σημαντική είναι η ενίσχυση τους στην προσχολική ηλικία.

Πώς προωθείται η ανάπτυξη της προσωπικής ταυτότητας και της αυτονομίας στο νηπιαγωγείο;

Οι θετικές εμπειρίες των παιδιών από τις αλληλεπιδράσεις τους με ενήλικες και συνομηλίκους τα βοηθούν να αναγνωρίσουν τον εαυτό τους ως σημαντικό

άτομο που το σέβονται οι άλλοι. Όταν σχηματίζουν θετική εικόνα για τον εαυτό τους, ενδυναμώνεται το ενδιαφέρον και η ικανότητά τους να αναλαμβάνουν την ευθύνη για τη μάθηση τους και να συμμετέχουν ενεργά στις κοινότητές τους.

Η εκπαιδευτικός αναγνωρίζει και σέβεται τη διαφορετικότητα κάθε παιδιού (προσωπικότητα, ικανότητες, τρόπους έκφρασης και επικοινωνίας, πολιτισμική κληρονομιά) και την αναδεικνύει με θετικό τρόπο, διευκολύνει δηλαδή κάθε παιδί να αναγνωρίσει τα δικά του χαρακτηριστικά, αλλά και των άλλων παιδιών της ομάδας. Ενθαρρύνει συνεχώς τα παιδιά να αυτοεξυπηρετούνται, να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες, να εκφράζουν απορίες, ιδέες, επιθυμίες και συναισθήματα και να διατυπώνουν ερωτήσεις. Προτείνει δραστηριότητες προσαρμοσμένες στις δυνατότητες των παιδιών οι οποίες ταυτόχρονα αποτελούν πρόκληση για τις ικανότητες τους, χωρίς όμως να τις υπερβαίνουν ώστε να απογοητεύονται. Υποστηρίζει και ενθαρρύνει τις προσπάθειές τους, τις επιδοκιμάζει και δείχνει ενθουσιασμό γι αυτές. Είναι συναισθηματικά διαθέσιμη όταν προσπαθούν να εκφράσουν συναισθήματα και σκέψεις. Αφιερώνει χρόνο για να αλληλεπιδράσει και να συζητήσει με κάθε παιδί. Μοιράζεται συγκεκριμένες επιτυχίες των παιδιών με τις οικογένειές τους (π.χ. σε ατομικές συναντήσεις παρουσιάζει τον ατομικό φάκελο, ή στέλνει στο σπίτι φωτογραφίες από την τάξη με περιγραφή για τη δράση του παιδιού).

Επιπλέον, τα παιδιά αναπτύσσουν την προσωπική ταυτότητα και την αυτονομία τους όταν τους δίνονται ευκαιρίες να:

- ✓ Εντοπίζουν κοινά στοιχεία και διαφορές μεταξύ τους και να συζητούν γι' αυτά (οικογενειακές συνήθειες, μητρική γλώσσα, αγαπημένα παιχνίδια κ.ά.).
- ✓ Μιλούν για τις εμπειρίες τους έξω από το σχολείο και να εκφράζουν τα συναισθήματά τους.
- ✓ Εξερευνούν διαφορετικές ταυτότητες, ρόλους και απόψεις με το κοινωνικό-δραματικό παιχνίδι.
- ✓ Θέτουν στόχους και τους υλοποιούν προγραμματίζοντας πώς θα δράσουν.
- ✓ Κάνουν επιλογές και τις αιτιολογούν.
- ✓ Συζητούν για τον τρόπο συμμετοχής τους σε μια ομαδική δραστηριότητα, για το τι θα άλλαζαν σε μια επόμενη εργασία τους.

3. Κοινωνικές ικανότητες και ικανότητες που σχετίζονται με την ιδιότητα του πολίτη

Οι κοινωνικές ικανότητες διευκολύνουν τα άτομα να συμμετέχουν στην κοινωνική ζωή και να επιλύουν διαφορές και συγκρούσεις με εποικοδομητικό τρόπο. Συμπεριλαμβάνουν ικανότητες όπως η αποτελεσματική επικοινωνία και συνεργασία σε διαφορετικά περιβάλλοντα και η διαπραγμάτευση σε κλίμα εμπιστοσύνης, αποδοχής και σεβασμού των άλλων.

Οι ικανότητες που σχετίζονται με την ιδιότητα του πολίτη διευκολύνουν τα άτομα να συμμετέχουν πλήρως στην κοινωνική ζωή και αφορούν σε επιμέρους ικανότητες όπως έκφραση αλληλεγγύης, ενδιαφέρον για κοινωνικά προβλήματα, υπευθυνότητα απέναντι στον εαυτό μου και τους άλλους, έλεγχο της συμπεριφοράς και τήρηση κανόνων. Οι ικανότητες και οι συμπεριφορές που χρειάζεται κάποιος για να «ζει μαζί με τους άλλους» και να συμμετέχει αποτελεσματικά σε κοινωνικές δραστηριότητες ποικίλουν ανάλογα με την ηλικία, με το πολιτισμικό πλαίσιο και με τις ειδικές συνθήκες τις οποίες αντιμετωπίζει σε διάφορες περιόδους της ζωής του.

Για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας οι κοινωνικές ικανότητες είναι συνάρτηση της ολόπλευρης ανάπτυξής τους και διευρύνονται καθώς το παιδί μεγαλώνει και επικοινωνεί όλο και πιο αποτελεσματικά με τους άλλους. Σχετίζονται δε με την ικανότητα του παιδιού να αναπτύσσει

αλληλεπιδράσεις με νόημα μέσα σε συγκεκριμένα κοινωνικο-πολιτισμικά πλαίσια, να αναγνωρίζει και να αντιδρά κατάλληλα στις ιδέες, τις δράσεις και τα συναισθήματα των άλλων, να σέβεται τις ανάγκες τους, να ζητά και να παρέχει βοήθεια.

Ποιος είναι ο ρόλος των κοινωνικών ικανοτήτων στη σημερινή εποχή;

Σήμερα τα παιδιά μεγαλώνουν σε όλο και περισσότερο ποικιλόμορφες κοινωνίες. Τα άτομα καλούνται να λειτουργούν αποτελεσματικά στα πλαίσια διαφορετικών ομάδων κατά τη διάρκεια της ζωής τους, καθώς ανήκουν ταυτόχρονα σε διαφορετικές κοινωνικές ομάδες και εναλλάσσουν συχνά χώρους εργασίας και τόπους διαμονής. Οι Τ.Π.Ε. μεταξύ άλλων, έχουν φέρει νέες κοινωνικές πρακτικές που έχουν αλλάξει ριζικά τον τρόπο με τον οποίο κάνουμε πολλές καθημερινές δραστηριότητες στη ζωή μας. Για παράδειγμα η εξέλιξη των ηλεκτρονικών κοινωνικών δικτύων (π.χ. facebook, twitter κ.ά.) και η αυξανόμενη χρήση τους, επιτρέπει στους ανθρώπους να επικοινωνούν συνεχώς με άλλους και να αποκτούν νέους φίλους από πολλά και διαφορετικά μέρη, με τους οποίους μπορεί να μην έχουν συναντηθεί ποτέ. Ταυτόχρονα, οι σημερινές κοινωνίες έχουν ανάγκη περισσότερο από ποτέ την ανάπτυξη πνεύματος ομαδικότητας, συνεργασίας και ενδιαφέροντος για τα κοινά, ειδικά από τους νέους ανθρώπους. Το νηπιαγωγείο καλείται να καλλιεργήσει τις κοινωνικές ικανότητες, που θα

βοηθήσουν τα παιδιά μελλοντικά να γίνουν ενεργοί πολίτες και να λειτουργούν ευέλικτα στα διαφορετικά κοινωνικά περιβάλλοντα στα οποία θα βρεθούν κατά τη διάρκεια της ζωής τους.

Πώς προωθείται η ανάπτυξη των κοινωνικών ικανοτήτων στο νηπιαγωγείο;

Οι κοινωνικές ικανότητες των παιδιών αναπτύσσονται πιο εύκολα σε περιβάλλοντα όπου οι ενήλικες επιδεικνύουν αυτές τις ικανότητες με την καθημερινή τους συμπεριφορά προς τα παιδιά αλλά και άλλους ενήλικες. Εκπαιδευτικοί και γονείς αποτελούν πρότυπο για τα παιδιά. Επιπλέον, η ανάπτυξη των κοινωνικών ικανοτήτων υποστηρίζεται σε νηπιαγωγεία όπου υπάρχει κλίμα συνεργασίας και αλληλεγγύης μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων και προωθείται ένα θετικό κοινωνικό περιβάλλον, δηλαδή, ένα περιβάλλον στο οποίο όλα τα παιδιά νιώθουν ότι ανήκουν σε μια κοινότητα, έχουν υποχρεώσεις αλλά και δικαίωμα συμμετοχής, δημιουργίας και διαμόρφωσης της μαθησιακής κουλτούρας⁴ αυτής της κοινότητας.

⁴ Μια ομάδα ατόμων τα οποία αλληλεπιδρούν με διάθεση να μάθουν, να διερευνούν και να δημιουργούν γνώση που ανήκει σε όλους. Η διαδικασία αυτή απαιτεί αμοιβαίο σεβασμό, πειραματισμό και συνεχή αναστοχασμό απ' όλη την ομάδα.

Τα παιδιά αναπτύσσουν κοινωνικές ικανότητες όταν για παράδειγμα:

- ✓ Ενθαρρύνονται να μοιράζονται πλευρές του πολιτισμού τους με τα άλλα παιδιά.
- ✓ Συμμετέχουν σε κοινές προσπάθειες για την επίτευξη ενός στόχου (π.χ. μια κατασκευή ή τη διακόσμηση της τάξης).
- ✓ Προτρέπονται να διαπραγματεύονται μεταξύ τους (π.χ. να λύσουν μια διένεξη, να θέσουν κανόνες λειτουργίας της τάξης, να αποφασίσουν πώς θα υλοποιήσουν μια δημοσκόπηση στην τάξη).
- ✓ Ενθαρρύνονται να υπερασπίζονται τη γνώμη τους με επιχειρήματα, αλλά και ταυτόχρονα να είναι ανοιχτοί σε διαφορετικές απόψεις.
- ✓ Αναλαμβάνουν διάφορους ρόλους σε καθημερινές δραστηριότητες της τάξης (π.χ. του βοηθού ή διευκολυντή, του συνεργάτη, συμμετέχουν σε ομάδες καθηκόντων).

Πώς εμφανίζονται οι βασικές ικανότητες μέσα στο πρόγραμμα για το Νηπιαγωγείο;

Οι ικανότητες αυτές διαχέονται και εφαρμόζονται σε όλο το πρόγραμμα σπουδών του Νηπιαγωγείου, καθώς διατρέχουν όλες τις μαθησιακές περιοχές. Σε κάθε μαθησιακή περιοχή παρέχονται ευκαιρίες, τις οποίες μπορεί να εκμεταλλευτεί η εκπαιδευτικός κατά τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό, ώστε να προωθήσει την ανάπτυξή τους.

Ταυτόχρονα, επειδή όλες αποτελούν ουσιαστικά εργαλεία για τη μάθηση, η αξιοποίησή τους κατά την εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς αναπτύσσονται, υποστηρίζει και διευκολύνει την επίτευξη στόχων σε κάθε μαθησιακή περιοχή. **Ωστόσο, κάθε βασική ικανότητα μπορεί να αναδεικνύεται και να υποστηρίζεται με πιο συστηματικό τρόπο σε κάποιες μαθησιακές περιοχές από ότι σε άλλες.**

Συγκεκριμένα, η **ανάπτυξη της ικανότητας επικοινωνίας** έχει άμεση και ιδιαίτερα στενή σχέση με το πρόγραμμα των μαθησιακών περιοχών «Τ.Π.Ε.», «Γλώσσα» και «Πολιτισμός-Τέχνες». Εκεί προτείνονται **τρόποι ανάπτυξης χρήσης και συνδυασμού** των διαφορετικών μέσων αναπαράστασης επικοινωνίας (προφορικός και γραπτός λόγος, εικαστικά, χορός-κίνηση, μουσική κ.ά.), ενώ στις άλλες μαθησιακές περιοχές προωθείται κυρίως η αξιοποίησή τους, η χρήση τους δηλαδή από τα παιδιά για διάφορους σκοπούς και σε διαφορετικές περιστάσεις.

Η δημιουργική και κριτική σκέψη υποστηρίζεται συστηματικά στις μαθησιακές περιοχές «Γλώσσα», «Μαθηματικά», «Φυσικές Επιστήμες» και «Κοινωνικές Επιστήμες», καθώς οι περιοχές αυτές συγκροτούνται από περιεχόμενα που αναδεικνύουν σχέσεις, θέτουν προβληματισμούς, στηρίζονται στη δοκιμή διαφορετικών στρατηγικών επίλυσης προβλημάτων, κινητοποιούν διαδικασίες διαπραγμάτευσης των νοημάτων και αξιολόγησης καταστάσεων και συμπεριφορών. Ωστόσο, η ικανότητα δημιουργικής και κριτικής σκέψης μπορεί εξίσου

να αναπτυχθεί μέσω όλων των μαθησιακών περιοχών ανάλογα με τη στάση που θα υιοθετήσει η εκπαιδευτικός προς τη μαθησιακή διαδικασία και την εμπλοκή των νηπίων με τα επιμέρους μαθησιακά περιεχόμενα.

Για την ανάπτυξη της προσωπικής ταυτότητας, της αυτονομίας του παιδιού και των κοινωνικών ικανοτήτων του, οι εκπαιδευτικοί θα βρουν πλούσιο υλικό κυρίως στην μαθησιακή περιοχή «Προσωπική και Κοινωνική Ανάπτυξη», αλλά και σε Ενότητες των «Κοινωνικών Επιστημών» (βλ. «Κοινωνία και Οικονομία», «Άνθρωποι, χώρος και περιβάλλον»).

Πώς συνδέονται οι βασικές ικανότητες μεταξύ τους;

Οι βασικές ικανότητες αλληλοσυνδέονται, εξαρτώνται και υποστηρίζουν η μια την άλλη.

Καθώς τα παιδιά σταδιακά βελτιώνουν την ικανότητα χρήσης των μέσων αναπαράστασης και επικοινωνίας αποκτούν με αυτό τον τρόπο νέα εργαλεία σκέψης που τα βοηθάνε να αναπτύξουν τη δημιουργική και κριτική τους σκέψη. Ταυτόχρονα η ικανότητα αυτή μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά να εκφράσουν και να προβάλουν τα ενδιαφέροντα και τις δυνατότητές τους, να ανακαλύψουν τι θέλουν να μάθουν και να πάρουν σταδιακά ευθύνη για τη δική τους μάθηση. Καθώς βελτιώνουν την ικανότητα επικοινωνίας με τους άλλους διευκολύνεται και η ανάπτυξη των κοινωνικών

ικανοτήτων τους, όπως να συνεργάζονται και διαχειρίζονται πιο αποτελεσματικά τις συγκρούσεις, να διαπραγματεύονται τις απόψεις τους και να χτίζουν στέρεες σχέσεις.

Τέλος, όταν τα παιδιά είναι ικανά να εκφράζουν και να επικοινωνούν αποτελεσματικά συναισθήματα και σκέψεις είναι πιο εύκολο να αυτονομηθούν και να αναπτύξουν θετικό αυτό-συναίσθημα. Το ίδιο μπορεί να συμβεί όταν εφευρίσκουν πρωτότυπες ιδέες και καταφέρνουν να διαχειριστούν και να επιλύσουν προβλήματα εφαρμόζοντας ευρηματικές στρατηγικές.

Η ανάπτυξη της προσωπικής ταυτότητας και της αυτονομίας συμβάλλει στην ανάπτυξη των κοινωνικών ικανοτήτων. Καθώς δηλαδή τα παιδιά αναγνωρίζουν διάφορα προσωπικά χαρακτηριστικά τους (π.χ. ικανότητες και συμπεριφορές), αντιλαμβάνονται ταυτόχρονα διαφορές και ομοιότητες με χαρακτηριστικά των άλλων κι έτσι μαθαίνουν να αναγνωρίζουν και να σέβονται τους άλλους γι' αυτό που είναι. Επίσης, η ικανότητα συνεργασίας διευκολύνει τα παιδιά να συμμετέχουν σε ομαδικές εργασίες, να διαχειρίζονται προβλήματα ομαδικά και να μαθαίνουν από τους συνομηλικούς τους. Τέλος, η δημιουργία σχέσεων με άλλα παιδιά και η ενεργητική συμμετοχή σε ομαδικά έργα, ενισχύει την αυτοπεποίθησή τους, εδραιώνει την αποφασιστικότητά τους και τα βοηθά να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΜΑΘΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΤΗΤΑ & ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΝΤΑΣ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

Διαστάσεις της διαφορετικότητας

Τα παιδιά προέρχονται από διαφορετικές μορφές οικογένειας και ταυτόχρονα είναι πολίτες της δικής τους τοπικής κοινότητας και του ευρύτερου κόσμου. Αυτή η διαφορετικότητα εμπεριέχει δημογραφικές διαστάσεις όπως φύλο, ηλικία, εθνική ή τοπική προέλευση, κοινωνικοοικονομικές ομάδες, μητρική γλώσσα και ειδικές ανάγκες καθώς και διαστάσεις που σχετίζονται με τον τρόπο ζωής, όπως εμπειρίες, ενδιαφέροντα, φίλοι, αξίες, στάσεις, τρόπο σκέψης και μάθησης.

Για χρόνια επικρατούσε η άποψη ότι οι τάξεις στις οποίες φοιτούν παιδιά μιας συγκεκριμένης ηλικίας και με κοινή καταγωγή είναι ομοιογενείς. Τα στοιχεία όμως που είναι κοινά για μια ομάδα παιδιών μιας συνηθισμένης τάξης ελληνικού νηπιαγωγείου περιορίζονται στην ηλικία

(4-6 ετών) και στο γεγονός ότι αποτελούν μέλη της ίδιας τάξης. Κάθε τάξη είναι ένας χώρος πολυμορφίας, καθώς κάθε παιδί αποτελεί μια ιδιαίτερη προσωπικότητα και ανήκει ταυτόχρονα σε πολλές διαφορετικές ομάδες. Η αβίαστη ένταξη των παιδιών σε κατηγορίες με βάση ένα χαρακτηριστικό τους ή η αντιμετώπιση τους ως αντιπροσωπευτική περίπτωση μιας συγκεκριμένης ομάδας (π.χ. «παιδί μεταναστών» ή «παιδί χωρισμένων γονιών») δεν μπορεί παρά να οδηγήσει σε απλοϊκούς διαχωρισμούς, στερεότυπα και «ταμπέλες».

Παρά το γεγονός ότι η ανομοιογένεια στους χώρους εκπαίδευσης είναι μια πραγματικότητα - και πιο έντονη τα τελευταία χρόνια με τα μεταναστευτικά ρεύματα - συχνά αντιμετωπίζεται από τους εκπαιδευτικούς είτε ως εμπόδιο είτε ως τυχαίο ή περιστασιακό γεγονός. Αυτές οι δύο στάσεις υποδηλώνουν δυσκολία αποδοχής της διαφορετικότητας και εμποδίζουν την παροχή ίσων ευκαιριών για όλα τα παιδιά.

Τι είναι η διαφοροποιημένη παιδαγωγική προσέγγιση;

Μια από τις προτεραιότητες του νέου προγράμματος σπουδών για το νηπιαγωγείο είναι να προωθήσει την αναγνώριση και το σεβασμό της διαφορετικότητας. Η μαθησιακή διαδικασία μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο αντανakλάται σε μια παιδαγωγική που:

- ✓ αποδέχεται ως 'πλεονεκτήματα' - και όχι ως εμπόδιο - τις ποικίλες οικογενειακές και κοινωνικοπολιτισμικές εμπειρίες των μικρών παιδιών
- ✓ αντιμετωπίζει τα παιδιά με διαφορετικά μαθησιακά προφίλ ως ικανά να μαθαίνουν με διαφορετικούς τρόπους - και όχι ως παιδιά περιορισμένων ικανοτήτων
- ✓ αξιοποιεί τις διαφορετικές εμπειρίες των παιδιών στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας και τους δίνει την ευκαιρία να τις μοιραστούν με τους άλλους, εξασφαλίζοντας έτσι οφέλη για όλους.

Ως **διαφοροποιημένη διδασκαλία** ορίζεται η διδακτική προσέγγιση σύμφωνα με την οποία οι εκπαιδευτικοί δίνοντας απόλυτη προτεραιότητα σε ιδιαιτερότητες του μαθητή ή μικρών ομάδων μαθητών, όπως είναι το κοινωνικοπολιτισμικό κεφάλαιο, τα αποθέματα γνώσεων και εμπειριών, οι ιδιαίτερες ικανότητες και τα ενδιαφέροντά τους, οι τρόποι αναπαράστασης και επικοινωνίας που προτιμούν και οι τρόποι που μαθαίνουν:

- σχεδιάζουν προγράμματα,
- επιλέγουν διδακτικές μεθοδολογίες, στρατηγικές και διδακτικά μέσα και
- οργανώνουν μαθησιακές εμπειρίες ώστε να ανταποκρίνονται στις διαφορετικές ανάγκες τους.

Διαφοροποίηση της διδασκαλίας μπορεί να επιτευχθεί **σε τέσσερα διαφορετικά επίπεδα** με βάση πάντα τις ιδιαιτερότητες των παιδιών μιας τάξης:

1. **Το περιεχόμενο:** αφορά αυτό που το Πρόγραμμα Σπουδών προτείνει να προσεγγίσουν τα παιδιά (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις) και μπορεί να επιτευχθεί στο νηπιαγωγείο όταν διαφορετικές ομάδες εργασίας ασχολούνται με διαφορετικές πτυχές ενός θέματος, μίας έννοιας, ενός γνωστικού αντικειμένου ανάλογα με το ενδιαφέρον τους ή τις ιδιαίτερες ικανότητες που επιδεικνύουν. Για παράδειγμα, κατά τη διερεύνηση του εσωτερικού του ανθρώπινου σώματος μια ομάδα συλλέγει πληροφορίες και επεξεργάζεται τον ανθρώπινο σκελετό και μια άλλη το κυκλοφορικό σύστημα.
2. **Τη διαδικασία:** αφορά τη μεθοδολογία και το είδος των δραστηριοτήτων που προτείνονται για την προσέγγιση κάποιου περιεχομένου. Διαφοροποίηση στη διαδικασία μπορεί να επιτευχθεί όταν οι εκπαιδευτικοί α) σχεδιάζουν εναλλακτικές δραστηριότητες με βάση το κοινωνικοπολιτισμικό κεφάλαιο, τα αποθέματα γνώσεων και εμπειριών, τις ιδιαίτερες ικανότητες, τα ενδιαφέροντα, των παιδιών της τάξης, τους τρόπους επικοινωνίας (π.χ. ακούγοντας, βλέποντας, δραματοποιώντας, ζωγραφίζοντας) και μάθησης (π.χ. αναλύοντας ή

συνθέτοντας εμπειρίες και πληροφορίες, εφαρμόζοντας ή δημιουργώντας στρατηγικές) που προτιμούν, β) εξασφαλίζουν στα παιδιά διαφορετικά υλικά για την υλοποίηση της ίδιας δραστηριότητας και τους δίνουν την ευκαιρία να επιλέξουν τον τρόπο εργασίας τους (π.χ. για να επιλύσουν ένα πρόβλημα πρόσθεσης μπορούν να χρησιμοποιήσουν πραγματικά αντικείμενα, κάρτες με σύμβολα, χαρτί και μολύβι, άβακα ή υπολογιστή). Κατά το σχεδιασμό διαφοροποιημένων προγραμμάτων θα πρέπει επίσης να εξασφαλίζεται μια ισορροπία ανάμεσα σε δραστηριότητες που προτείνονται από τις εκπαιδευτικούς και δραστηριότητες που επιλέγονται από τα παιδιά. Με αυτό τον τρόπο, τα παιδιά έχουν λόγο στο είδος των δραστηριοτήτων που συμμετέχουν.

3. **Το μαθησιακό περιβάλλον:** αφορά τις ευκαιρίες που δίνονται από το περιβάλλον για διαφορετικούς τρόπους εργασίας. Για παράδειγμα, οι εκπαιδευτικοί οργανώνουν την τάξη έτσι ώστε να υποστηρίζεται η συνεργασία αλλά και η ατομική εργασία, να μπορούν τα παιδιά να εργαστούν με το δικό τους ρυθμό, να υπάρχουν εναλλακτικές προτάσεις για τα παιδιά που ολοκληρώνουν γρήγορα μια δραστηριότητα κ.ά. Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί αξιοποιώντας ιδιαίτερες προτιμήσεις των παιδιών βελτιώνουν και εμπλουτίζουν το περιβάλλον της τάξης (π.χ. φωτεινή

γωνιά με μαξιλάρια, τραπέζι με καρεκλάκια και εργαλεία γραφής, μικρή απομονωμένη γωνιά με λιγότερο φως).

4. **Το αποτέλεσμα:** αφορά τις ευκαιρίες που παρέχονται στα παιδιά να εφαρμόσουν και να δείξουν-αυτά που κατέκτησαν (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις). Διαφοροποίηση ως προς το αποτέλεσμα μπορεί να επιτευχθεί όταν οι εκπαιδευτικοί ενθαρρύνουν τη χρήση εναλλακτικών μέσων παρουσίασης (π.χ. να 'γράψουν' οδηγίες που να περιγράφουν τα βήματα που ακολούθησαν για να λύσουν ένα πρόβλημα, να δραματοποιήσουν ή να σχεδιάσουν αυτή την ακολουθία, να περιγράψουν λεκτικά τι πρέπει να γίνει, να φωτογραφήσουν ή να βιντεοσκοπήσουν τα στάδια της διαδικασίας, να δημιουργήσουν και να 'διαβάσουν' ένα σχεδιάγραμμα που αναπαριστά συστηματικά τα βήματα της).

Απαραίτητες προϋποθέσεις για μια πετυχημένη διαφοροποιημένη παιδαγωγική προσέγγιση είναι:

A. Η στάση της εκπαιδευτικού

Η εφαρμογή διαφοροποιημένων προσεγγίσεων στην τάξη του νηπιαγωγείου προϋποθέτει αρχικά την αναγνώριση και το σεβασμό της διαφορετικότητας από την εκπαιδευτικό της τάξης. Αυτό σημαίνει με άλλα λόγια ότι, αναγνωρίζει, δίνει αξία, σέβεται και αναδεικνύει στην

ομάδα όταν χρειάζεται τις διαφορετικές εμπειρίες, ικανότητες, ενδιαφέροντα, τρόπους μάθησης και επικοινωνίας των παιδιών καθώς και τις διαφορετικές πρακτικές, αξίες και στάσεις των οικογενειών τους (βλ. Β' μέρος, πρόγραμμα «Προσωπικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης», Μαθησιακός Στόχος: «να αποδέχονται τη διαφορετικότητα»).

Η εκπαιδευτικός δεν παρέχει απλά καλύτερες υπηρεσίες στις 'μειονότητες', αλλά ακολουθώντας διαφοροποιημένες παιδαγωγικές προσεγγίσεις προσπαθεί να εξασφαλίσει οφέλη για όλα τα παιδιά.

Β. Ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός στηρίζεται στην συστηματική παρατήρηση, καταγραφή και αξιολόγηση της μάθησης των παιδιών

Πρόκειται για μια συνεχή διαδικασία, απαραίτητη για την εφαρμογή διαφοροποιημένων προσεγγίσεων. Οτιδήποτε γνωρίζουν οι εκπαιδευτικοί για κάθε παιδί αποτελεί εφόδιο για τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό. Αντιμετωπίζοντας τα ως ικανά και δημιουργικά προσπαθούν συνεχώς να ανακαλύψουν και να προσδιορίσουν τις δυνατότητες, τα ενδιαφέροντα, τις οικογενειακές και κοινωνικές εμπειρίες τους, τις προηγούμενες γνώσεις τους και τους τρόπους μάθησης και επικοινωνίας που προτιμούν. Τους δίνουν ευκαιρίες να αναδείξουν τα παραπάνω, πραγματοποιούν συστηματικά διαδικασίες ανίχνευσης προηγούμενων γνώσεων και

σχεδιάζουν μαθησιακές εμπειρίες αξιοποιώντας τα δυνατά σημεία κάθε παιδιού μέσα στην τάξη. Η προτεινόμενη 'μάθηση' για να είναι κατάλληλη για συγκεκριμένα παιδιά και ομάδες, πρέπει να αποτελεί πρόκληση για αυτά, χωρίς όμως να υπερβαίνει σε μεγάλο βαθμό τις δυνατότητες τους.

Η διαδικασία της αξιολόγησης (βλ. «Αξιολόγηση για τη μάθηση») βοηθά τους εκπαιδευτικούς να βρουν τρόπους να χρησιμοποιήσουν τις υπάρχουσες ικανότητες και γνώσεις, ενδιαφέροντα και κλίσεις των παιδιών, όχι μόνο για να τα εμπλέξουν στις μαθησιακές δραστηριότητες, αλλά και για να προσδιορίσουν **'μαθησιακά μονοπάτια'**⁵ για όλα τα παιδιά.

Γ. Συνεργατική μάθηση

Η ευελιξία στη δημιουργία των ομάδων αποτελεί τη σφραγίδα της διαφοροποιημένης προσέγγισης. Οι εύλικτες ομάδες επιτρέπουν στα παιδιά να δουν τους εαυτούς τους να εργάζονται σε πολλά διαφορετικά

⁵ Όταν οι εκπαιδευτικοί σχεδιάζουν το «μαθησιακό μονοπάτι» ενός παιδιού, διατυπώνουν στόχους και προτείνουν μαθησιακές εμπειρίες και παιδαγωγικές πρακτικές που ταιριάζουν στο δικό του ατομικό προφίλ, έχουν νόημα γι αυτό και μπορούν να το οδηγήσουν στην κατάκτηση νέας μάθησης.

πλαίσια, με διαφορετικές συνθήκες κάθε φορά, αλλά και πάνω σε διαφορετικά έργα. Έτσι, οι εκπαιδευτικοί ενθαρρύνουν τη συνεργασία παιδιών με παρόμοιες ικανότητες κι άλλες φορές με διαφορετικές, όταν για παράδειγμα τους ζητάνε να ολοκληρώσουν έργα με διαφορετικό βαθμό «δυσκολίας» ή διαφορετικές απαιτήσεις. Αντίστοιχα, ευνοούν τη δημιουργία ομάδων παιδιών με κοινά ή με διαφορετικά ενδιαφέροντα, με παρόμοιο ή με διαφορετικό τρόπο μάθησης και επικοινωνίας. Καθώς οι ικανότητες αλλά κι οι προτιμήσεις ενός μαθητή μεταβάλλονται με την πάροδο του χρόνου είναι σημαντικό τα παιδιά να μετακινούνται σε διαφορετικές ομάδες και να αναλαμβάνουν σταδιακά έργα πιο σύνθετα ή πιο απαιτητικά.

Δ. Η συνεργασία με την οικογένεια και το ευρύτερο περιβάλλον του παιδιού

Υιοθετώντας διαφοροποιημένες παιδαγωγικές πρακτικές, οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους το θεμελιώδη ρόλο της οικογένειας και της ευρύτερης κοινότητας στη μάθηση των παιδιών. Η επικοινωνία με τους γονείς είναι κρίσιμη για την εφαρμογή μιας τέτοιας προσέγγισης. Η συνεχής επικοινωνία (οικογένειας – εκπαιδευτικού) εξασφαλίζει μια συνέχεια ανάμεσα στις δραστηριότητες του νηπιαγωγείου και εκείνες της οικογενειακής ζωής. Οι εκπαιδευτικοί εργάζονται με βάση τις πληροφορίες που αντλούν από τους γονείς (π.χ. συνήθειες, προτιμήσεις, παιχνίδια, αγαπημένα βιβλία) κι έτσι

δημιουργούν μαθησιακές εμπειρίες που πραγματικά συνδέονται με τις ικανότητες των παιδιών και με τις οικογενειακές και κοινωνικοπολιτισμικές εμπειρίες τους. Ταυτόχρονα, μοιράζονται με τους γονείς τις παρατηρήσεις και τις καταγραφές τους για τη μάθηση των παιδιών τους, την κοινωνική και συναισθηματική τους εξέλιξη, αξιοποιώντας διάφορες μορφές επικοινωνίας (βλ. «Η σημασία της συνεργασίας με την οικογένεια»). Με αυτόν τον τρόπο, οι γονείς είναι δυνατόν να αρχίσουν να αντιλαμβάνονται και να κατανοούν τις μαθησιακές δυνατότητες των παιδιών τους, καθώς και τις ιδιαίτερες ανάγκες τους.

ΟΡΓΑΝΩΝΟΝΤΑΣ ΤΗ ΜΑΘΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

Τα παιδιά μαθαίνουν με διάφορους τρόπους, σε διάφορα πλαίσια. Μαθαίνουν όταν παίζουν, για παράδειγμα κρυφτό με τους φίλους τους και αναπτύσσουν στρατηγικές για να κερδίσουν, ή με το οικοδομικό υλικό δημιουργώντας σύνθετες διαδρομές στο χώρο. Μαθαίνουν όταν ακολουθούν ρουτίνες, όπως είναι η τακτοποίηση της τάξης τους και η τοποθέτηση των εργασιών τους στον ατομικό τους φάκελο. Μαθαίνουν επίσης, συνεχώς, συμμετέχοντας σε συνήθειες καταστάσεις της καθημερινής τους ζωής, για παράδειγμα, στρώνοντας το μεσημεριανό τραπέζι, ψνίζοντας στον φούρνο ή στο μανάβικο μαζί με κάποιον ενήλικα ή ακυρώνοντας το εισιτήριο στο μηχάνημα του αστικού λεωφορείου. Μαθαίνουν επιπλέον, διερευνώντας τον κόσμο γύρω τους και ψάχνοντας απαντήσεις στα ερωτήματα που συχνά τα απασχολούν, για παράδειγμα όταν μαζεύουν πληροφορίες για τη ζωή των μυρμηγκιών στην αυλή του νηπιαγωγείου, στα βιβλία και στο διαδίκτυο ή όταν ψάχνουν να βρουν τρόπους να λύσουν το πρόβλημα του θορύβου στην τάξη τους. Μαθαίνουν τέλος όταν συμμετέχουν σε οργανωμένες δραστηριότητες που εξυπηρετούν συγκεκριμένους μαθησιακούς στόχους. Για παράδειγμα, όταν, παρατηρώντας τη διαδικασία βρασμού του νερού, ενθαρρύνονται να εστιάσουν την προσοχή τους στις φουσκάλες και στην κίνησή τους, να εκφράσουν τις ιδέες τους για το φαινόμενο και να περιγράψουν τη

διαδικασία. Ακόμη όταν αναλαμβάνουν να βρουν ποιο είναι το πιο δημοφιλές βιβλίο της τάξης ‘καταγράφοντας’ τις προτιμήσεις των συμμαθητών τους και ‘αναλύοντας’ τα δεδομένα.

Με άλλα λόγια, μάθηση συμβαίνει σε κάθε ένα από τα ακόλουθα πλαίσια:

1. Παιχνίδι (αυθόρμητο - ελεύθερο και οργανωμένο)
2. Ρουτίνες (καθημερινά επαναλαμβανόμενες δράσεις)
3. Καταστάσεις από την καθημερινή ζωή, ευκαιριακά ή επίκαιρα περιστατικά
4. Διερευνήσεις (σχέδια εργασίας, μικρές έρευνες, προβλήματα προς επίλυση)
5. Οργανωμένες δραστηριότητες ή οργανωμένο πρόγραμμα δραστηριοτήτων

Η οργάνωση της μαθησιακής διαδικασίας αποτελεί μια σύνθετη εργασία, η οποία ενώ είναι κύρια ευθύνη της εκπαιδευτικού, εμπεριέχει την ενεργή συμμετοχή των παιδιών και συχνά και των γονέων. **Παιδιά και εκπαιδευτικοί, αξιοποιώντας τα πέντε μαθησιακά πλαίσια, μπορούν να παίρνουν από κοινού αποφάσεις** για τους στόχους της μαθησιακής διαδικασίας, τα θέματα και το περιεχόμενο που προσεγγίζουν, το είδος των δραστηριοτήτων που οργανώνουν, τη σύσταση των

ομάδων κλπ. Κάποιες μαθησιακές εμπειρίες προκύπτουν αυθόρμητα ή προτείνονται από τα παιδιά μέσα από τις ερωτήσεις και τους προβληματισμούς τους ενώ άλλες οργανώνονται από την εκπαιδευτικό, καθώς επιλέγει συγκεκριμένους στόχους με βάση τις ανάγκες της τάξης της. Από αυτές, σε κάποιες μπορεί να συμμετέχουν και οι γονείς ή άλλα μέλη της ευρύτερης κοινότητας, όπως μαθητές και εκπαιδευτικοί του δημοτικού. Έτσι, οι στόχοι των μαθησιακών περιοχών του προγράμματος υλοποιούνται **καθώς τα παιδιά μετακινούνται από το ένα μαθησιακό πλαίσιο στο άλλο** και εμπλέκονται σε ποικίλες **μαθησιακές εμπειρίες** ατομικά, σε μικρές ή μεγάλες ομάδες.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται πιο αναλυτικά τα κύρια χαρακτηριστικά των πέντε μαθησιακών πλαισίων, ο τρόπος που συνδέονται με τη μάθηση και διδασκαλία, καθώς και ο ρόλος της εκπαιδευτικού σε κάθε ένα από αυτά. Σε κάθε περίπτωση, η εκπαιδευτικός θα πρέπει να γνωρίζει ότι **κατά την εκπαιδευτική διαδικασία δεν υπάρχουν αυστηρές, διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα στα πέντε μαθησιακά πλαίσια.**

Για παράδειγμα, η υλοποίηση ενός προγράμματος διερεύνησης για τα έντομα μπορεί να ξεκινά από την καθημερινή **ρουτίνα** του διαλείμματος στο προαύλιο, να περιλαμβάνει **οργανωμένες δραστηριότητες** συστηματικής παρατήρησης για συλλογή δεδομένων στο εξωτερικό περιβάλλον, **οργανωμένες δραστηριότητες** αναπαράστασης, ανάλυσης και επεξεργασίας των δεδομένων που συλλέχθηκαν στο **ελεύθερο ή κατευθυνόμενο παιχνίδι** με ομοιώματα εντόμων και χρήση εργαλείων παρατήρησης (π.χ. μεγεθυντικό φακό), δραματοποίηση **σχετικών καταστάσεων από την καθημερινή ζωή**, και τέλος **οργανωμένες δραστηριότητες** εξαγωγής συμπερασμάτων μέσω ιχνογραφήματος και κατασκευής ενός βιβλίου για τα έντομα.

1. Παιχνίδι

Το παιχνίδι θεωρείται «**κυρίαρχη δραστηριότητα**» για κάθε πλευρά (κοινωνική, συναισθηματική, νοητική και κινητική) της ανάπτυξης και της μάθησης των παιδιών που βρίσκονται στην ηλικία 4-7 ετών. Μέσα από το παιχνίδι αναπτύσσονται και μαθαίνουν, καθώς αλληλεπιδρούν με άλλα παιδιά κι ενήλικες, συναντούν και διαχειρίζονται συγκρούσεις, δοκιμάζουν τις δυνατότητές τους, εμπλέκονται σε ρεαλιστικά και φανταστικά σενάρια, ανακαλύπτουν και

ελέγχουν ιδέες, επιλύουν προβλήματα, δημιουργούν και αυτοσχεδιάζουν.

Υπάρχουν αρκετοί τρόποι κατηγοριοποίησης των διαφορετικών ειδών παιχνιδιού στο νηπιαγωγείο: κινητικό, κοινωνικό, δημιουργικό, φανταστικό, κοινωνικο-δραματικό, παιχνίδι χειρισμού αντικειμένων, παιχνίδι με κανόνες, παιχνίδι διερεύνησης, κ.ά. Ωστόσο, ένα παιχνίδι δεν είναι πάντα εύκολο να ενταχθεί σε μια και μόνο κατηγορία, ενώ πολλές κατηγορίες ως ένα βαθμό αλληλεπικαλύπτονται (π.χ. παιχνίδι διερεύνησης και δημιουργικό). Στον Πίνακα 1 παρουσιάζονται χαρακτηριστικά παραδείγματα όπου εμπλέκονται διάφορα είδη παιχνιδιού.

Πίνακας 1. Είδη παιχνιδιού που εμπλέκονται στα παιχνίδια των παιδιών

Παραδείγματα	Είδη παιχνιδιού που εμπλέκονται
Παίζουν μπόουλινγκ στην αυλή ή ομαδικά παραδοσιακά παιχνίδια όπως μήλα, αγάλματα, στρατιωτάκια, τυφλόμυγα κλπ.	Πρόκειται για κινητικά παιχνίδια και ταυτόχρονα για παιχνίδια με κανόνες
Εξερευνούν τις μαγνητικές ιδιότητες χρησιμοποιώντας μαγνήτες και διάφορα άλλα υλικά, ενώ ταυτόχρονα δημιουργούν περίεργες συνθέσεις.	Πρόκειται για παιχνίδι διερεύνησης καθώς τα παιδιά διερευνούν τις ιδιότητες των μαγνητών και ανακαλύπτουν διάφορους τρόπους για να κάνουν τις συνθέσεις, αλλά ταυτόχρονα είναι δημιουργικό παιχνίδι (δημιουργούν περίεργες συνθέσεις) και παιχνίδι χειρισμού αντικειμένων .

Πίνακας 1. Είδη παιχνιδιού που εμπλέκονται στα παιχνίδια των παιδιών (συνέχεια)

Παραδείγματα	Είδη παιχνιδιού που εμπλέκονται
Οργανώνουν τα βαφτίσια του μωρού, φτιάχνουν προσκλήσεις, τις στέλνουν με το ταχυδρομείο και κάνουν τα βαφτίσια.	Πρόκειται κυρίως για κοινωνικό - δραματικό παιχνίδι , όπου τα παιδιά πλάθουν μια ιστορία από την καθημερινή τους ζωή και αναλαμβάνουν ρόλους. Ταυτόχρονα όμως εμπλέκονται και άλλα είδη παιχνιδιού, όπως το παιχνίδι διερεύνησης και χειρισμού αντικειμένων , όταν δηλαδή μεταμορφώνουν αντικείμενα ώστε να αποκτήσουν άλλη χρήση (π.χ. ένα χαρτόκουτο ζωγραφίζεται και γίνεται ταχυδρομείο) ή όταν δημιουργούν νέα αντικείμενα (π.χ. δημιουργούν προσκλήσεις).
Μια παρέα παιδιών παίζουν με το οικοδομικό υλικό και αναζητούν τρόπους να κατασκευάσουν και να ισορροπήσουν μια γέφυρα, ενώ ταυτόχρονα πλάθουν μια ιστορία, στην οποία οι ήρωες είναι τα ανθρωπάκια που φτιάχνουν από πλαστελίνη, τα οποία αναπτύσσουν διαλόγους μεταξύ τους.	Και σε αυτή την περίπτωση το παιχνίδι χειρισμού αντικειμένων (κατασκευές με οικοδομικό υλικό και με πλαστελίνη) συνδυάζεται με το κοινωνικο-δραματικό παιχνίδι (δημιουργία της ιστορίας και χαρακτήρων, ανάληψη ρόλων, αλληλεπίδραση και προφορική επικοινωνία) και με το παιχνίδι διερεύνησης (αναζητούν τρόπους κατασκευής & ισορροπίας της γέφυρας)
Παίζουν με προγραμματιζόμενα παιχνίδια όπως ρομπότ Bee-Bot και επιλύουν χωρικά προβλήματα (π.χ. https://www.learningplace.com.au/uploads/documents/store/doc_669_2468_beebotguideA4v2.pdf)	Πρόκειται για παιχνίδι διερεύνησης και παιχνίδι κανόνων , καθώς τα παιδιά ψάχνουν να βρουν τρόπους να λύσουν τα διάφορα προβλήματα μετακίνησης από το ένα σημείο στο άλλο, ακολουθώντας κανόνες και αποφεύγοντας διάφορα εμπόδια.

Γιατί το παιχνίδι αποτελεί ένα δυναμικό πλαίσιο μάθησης και ανάπτυξης;

- ✓ Μέσω του παιχνιδιού τα παιδιά αναπτύσσουν βασικές ικανότητες όπως:
 - ◇ να αλληλεπιδρούν και να συνεργάζονται με συνομηλίκους και ενήλικες θέτοντας και υλοποιώντας κοινούς στόχους,
 - ◇ να επικοινωνούν επεκτείνοντας τις γλωσσικές ικανότητες τους, εξερευνώντας και χρησιμοποιώντας διαφορετικά μέσα έκφρασης και αναπαράστασης της σκέψης, των εμπειριών και των συναισθημάτων τους (όπως κοινωνικο-δραματικό παιχνίδι, σχέδιο-ζωγραφική, κατασκευές, κουκλοθέατρο, κίνηση κ.ά.),
 - ◇ να λειτουργούν υπεύθυνα και αυτόνομα, να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες, να υποστηρίζουν τις επιλογές τους (χτίζοντας έτσι την προσωπική τους ταυτότητα) και να τολμούν να δοκιμάζουν μέσα στην ασφάλεια που τους παρέχει το παιχνίδι,
 - ◇ να διατυπώνουν ερωτήματα και να θέτουν προβλήματα,
 - ◇ να αναπτύσσουν στρατηγικές για να λύσουν προβλήματα,
 - ◇ να εφαρμόζουν δημιουργικά τις γνώσεις τους σε νέες καταστάσεις.

- ✓ Το παιχνίδι παρέχει στα παιδιά πολλαπλές ευκαιρίες να προσεγγίσουν γνώσεις και δεξιότητες από διαφορετικές μαθησιακές περιοχές.

- ✓ Βοηθάει τα παιδιά να ανακαλύψουν χαρακτηριστικά του κόσμου που τα περιβάλλει, καθώς παίζοντας μοιράζονται και διαπραγματεύονται διαφορετικές κοινωνικές και πολιτισμικές εμπειρίες (π.χ. με το κοινωνικο-δραματικό παιχνίδι δοκιμάζουν καθημερινούς ρόλους οικείων ανθρώπων), διερευνούν ιδέες, θέματα και γεγονότα που τα εντυπωσιάζουν και κεντρίζουν τη περιέργειά τους

- ✓ Όταν τα παιδιά μαθαίνουν μέσα από το παιχνίδι αναπτύσσουν θετικές στάσεις απέναντι στη μάθηση.

Το παιχνίδι επίσης, αποτελεί κατάλληλο πλαίσιο για συλλογή σημαντικών πληροφοριών για τα παιδιά. Για παράδειγμα, καθώς οι εκπαιδευτικοί τα παρατηρούν στο ελεύθερο παιχνίδι, αναγνωρίζουν ενδιαφέροντα και προτιμήσεις, διαπιστώνουν γνώσεις και δεξιότητες που ήδη κατέκτησαν και στάσεις που έχουν υιοθετήσει. Όλα αυτά μπορούν αργότερα να τα αξιοποιήσουν στο σχεδιασμό άλλων μαθησιακών εμπειριών (βλ. «Αξιολόγηση για τη μάθηση»).

Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού η εκπαιδευτικός μπορεί, για διαφορετικούς λόγους (π.χ. να συλλέξει πληροφορίες, να εμπλουτίσει τη θεματολογία ή το λεξιλόγιο των παιδιών κ.ά.), να αναλάβει **ποικίλους ρόλους**: να παρατηρεί και να 'ακούει' τα παιδιά, να παίζει μαζί τους, να δημιουργεί προκλήσεις, να υιοθετεί συμπεριφορές και ρόλους, να δίνει ιδέες για δράσεις κ.ά.

Επειδή το παιχνίδι συμβαίνει παντού και ιδιαίτερα στο οικογενειακό περιβάλλον, η εκπαιδευτικός αναγνωρίζοντας τη σημασία του αναλαμβάνει να 'δείξει' και στους γονείς τις διαφορετικές διαστάσεις του, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο συμβάλλει στη μάθηση και ανάπτυξη των παιδιών. Είναι σημαντικό να τους ενθαρρύνει να υποστηρίξουν το παιχνίδι των παιδιών στο σπίτι ή σε άλλα περιβάλλοντα, καθώς οι γονείς δεν διαθέτουν απαραίτητα παιδαγωγικές γνώσεις και μπορεί επίσης να μην έχουν παρόμοιες προσωπικές εμπειρίες (βλ. «Η σημασία της συνεργασίας με την οικογένεια»).

2. Ρουτίνες

Οι ρουτίνες είναι οι επαναλαμβανόμενες δράσεις που συνήθως συμβαίνουν με τον ίδιο ή με παρόμοιο τρόπο κάθε μέρα και σε σχετικά σταθερές χρονικές στιγμές, αποτελούν δε αναπόσπαστο μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας και προϋπόθεση της λειτουργίας του νηπιαγωγείου. Κάποιες από αυτές τις συναντάμε σε όλα τα νηπιαγωγεία, ενώ άλλες σε συγκεκριμένες τάξεις. Ο τρόπος επίσης με τον οποίο υλοποιούνται συχνά διαφέρει από τη μια τάξη στην άλλη, ενώ μπορεί να προκύπτει και ως αποτέλεσμα διαπραγμάτευσης μεταξύ εκπαιδευτικού και παιδιών.

Συνήθειες **ρουτίνες** στο νηπιαγωγείο είναι: το ημερολόγιο, το παρουσιολόγιο, το κολατσιό, η τακτοποίηση μετά το παιχνίδι ή άλλες δραστηριότητες και το διάλειμμα. Ρουτίνες όμως, είναι και άλλες συνήθειες μιας τάξης όπως, ο δανεισμός βιβλίων και η σημείωση των τίτλων από τα παιδιά κάθε Παρασκευή, η ώρα επιλογής εργασιών από το παιδί για τον ατομικό φάκελο του, η ώρα συνάντησης για όλη την ομάδα με σκοπό το σχεδιασμό των δράσεων της ημέρας, η ώρα χαλάρωσης και ξεκούρασης κ.ά.

Οι ρουτίνες, γενικά, συμβάλλουν στην ανάπτυξη της υπευθυνότητας, της αυτονομίας και του αυτοέλεγχου των παιδιών. Ο επαναλαμβανόμενος όμως χαρακτήρας τους και η αναγκαιότητα να συμβαίνουν εξασφαλίζουν πολλές ευκαιρίες όχι μόνο για αυθόρμητη μάθηση αλλά και για οργάνωση ποικίλων μαθησιακών εμπειριών, οι οποίες προκύπτουν έτσι με φυσικό και αβίαστο τρόπο.

Ρουτίνες μπορεί να είναι και δράσεις που επαναλαμβάνονται καθημερινά ή ανά κάποιες ημέρες για ένα χρονικό διάστημα, με στόχο να ικανοποιήσουν συγκεκριμένες ανάγκες και μετά διακόπτονται. Παραδείγματα τέτοιων δράσεων αποτελούν η καθημερινή σημείωση από τα παιδιά της περιοχής-γωνιάς απασχόλησης (συνήθως σε μεγάλο πίνακα), η παρατήρηση και καταγραφή της ανάπτυξης κάποιων φυτών δυο φορές την εβδομάδα για χρονικό διάστημα δύο μηνών (π.χ. στα πλαίσια ενός προγράμματος για τα φυτά) κ.ά.

Πίνακας 2. Δυο **συνήθειες** ρουτίνες & ενδεικτικές ευκαιρίες που προκύπτουν για μάθηση

Ρουτίνες	Ενδεικτικές ευκαιρίες που προκύπτουν για μάθηση
Συμπληρώνοντας καθημερινά το ημερολόγιο	Εξοικείωση με τα μηνιαία ημερολόγια και με διάφορες κοινωνικές συμβάσεις (π.χ. σημείωση σημαντικών γεγονότων στο ημερολόγιο, χρήση του ημερολογίου για υπενθύμιση γεγονότων), εξοικείωση με την ακολουθία των αριθμών και αναγνώριση των αριθμητικών συμβόλων από το 1-31, επίλυση μικρών αριθμητικών προβλημάτων (π.χ. πόσες μέρες μένουν μέχρι τα Χριστούγεννα ή μέχρι τα γενέθλια του Γιώργου;)
Κατά τον εβδομαδιαίο δανεισμό παραμυθιών ή και παιχνιδιών για το σπίτι	Εύρεση κανόνων για το δανεισμό και σταδιακή βελτίωση αυτών μέσα στη χρονιά, εξοικείωση με πρακτικές καταγραφής σε αρχεία (πίνακες), εύρεση τρόπων σημείωσης των βιβλίων ή των παιχνιδιών, καταμετρήσεις και συγκρίσεις συχνότητας δανεισμού (τα παιδιά που δανείζονται περισσότερο βιβλία, εκείνα που δανείζονται περισσότερο παιχνίδια, τα βιβλία που προτιμούν περισσότερο τα παιδιά) κ.λπ.

3. Καταστάσεις από την καθημερινή ζωή, ευκαιριακά ή επίκαιρα περιστατικά

Οι **καθημερινές καταστάσεις** επιτρέπουν τη δημιουργία συνδέσεων ανάμεσα στο σπίτι, την κοινότητα και τη σχολική ζωή. Κι όπως είναι γνωστό, τα παιδιά μαθαίνουν πιο εύκολα

και πιο αποτελεσματικά όταν μπορούν να κάνουν συνδέσεις της νέας μάθησης με την καθημερινή ζωή τους.

Τα παιδιά μιας τάξης είναι πολύ πιθανόν να μην έχουν παρόμοιες εμπειρίες από την καθημερινή τους ζωή, καθώς προέρχονται από διαφορετικά οικογενειακά και κοινωνικοπολιτισμικά περιβάλλοντα. Η συνεργασία της εκπαιδευτικού με τους γονείς μπορεί να της εξασφαλίσει πρόσβαση σε σχετικές πληροφορίες (π.χ. οικογενειακές και πολιτισμικές συνήθειες), τις οποίες μπορεί να αξιοποιήσει για το σχεδιασμό μαθησιακών εμπειριών που θα βοηθήσουν όλα τα παιδιά να μοιραστούν τις εμπειρίες τους και να τις επεκτείνουν.

Οι **καθημερινές καταστάσεις** θεωρούνται, ιδιαίτερα σημαντικές καθώς αποτελούν τη βάση για την ανάπτυξη **αυθεντικών μαθησιακών εμπειριών** που προωθούν τη διαθεματική μάθηση. Για παράδειγμα, μια «βόλτα στο μανάβικο» με αρχικό ίσως στόχο την ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος των παιδιών για τα φρούτα και λαχανικά στα πλαίσια ενός προγράμματος για τη διατροφή, μπορεί να προωθήσει το γραμματισμό (π.χ. διαβάζοντας τις ταμπέλες των προϊόντων), τη μαθηματική γνώση (π.χ. παρατηρώντας και καταγράφοντας τους διαφορετικούς τρόπους χρήσης των αριθμών στις τιμές των προϊόντων ή στη ζυγαριά, ανακαλύπτοντας τρόπους κατηγοριοποίησης των προϊόντων ή την ανάπτυξη των κοινωνικών ικανοτήτων (ακούγοντας τις γνώσεις, εμπειρίες και συνήθειες άλλων ανθρώπων). Με άλλα λόγια, αξιοποιώντας η εκπαιδευτικός μια οικεία καθημερινή περίσταση βοηθάει τα παιδιά να προσεγγίσουν με πιο συστηματικό τρόπο νέες γνώσεις για την διατροφή, κοινωνικές πρακτικές, και διαφορετικές χρήσεις της γλώσσας και των μαθηματικών.

Πίνακας 3. Παραδείγματα από καταστάσεις καθημερινής ζωής

- Η γραφή σε διάφορες περιστάσεις (π.χ. με σκοπό την επικοινωνία, σημειώσεις για τα καθημερινά ψώνια, οδηγίες χρήσεως στις οικιακές συσκευές, συνταγές μαγειρικής σε περιοδικά).
- Η επικοινωνία σε διάφορες περιστάσεις (π.χ. μαγαζιά, επισκέψεις, γιατροί, μετακίνηση με το λεωφορείο, παιχνίδι στο πάρκο).
- Η αναζήτηση πληροφοριών σε βιβλιοθήκες ή στο διαδίκτυο.
- Οι επισκέψεις σε διάφορους χώρους (π.χ. δημαρχείο, λιμάνι, αρχαιολογικούς χώρους).
- Έθιμα και συνήθειες των οικογενειών των παιδιών.
- Οι αυθεντικές περιστάσεις που προκύπτουν συνεχώς σε μια μαθησιακή κοινότητα (π.χ. μια σύγκρουση ανάμεσα σε παιδιά, μια αδικία, ή όταν σχεδιάζουν μαζί μια έρευνα).

4. Διερευνήσεις

Οι διερευνήσεις αφορούν προσπάθειες της τάξης ή μιας ομάδας παιδιών να δώσουν απαντήσεις σε ερωτήματα-προβλήματα που είτε προκύπτουν από τα ίδια τα παιδιά, είτε προτείνονται από την εκπαιδευτικό και υιοθετούνται από τα παιδιά. Μπορεί να πηγάζουν από την ανάγκη να συλλέξουν επιπλέον πληροφορίες για να συμπληρώσουν τις γνώσεις τους ή να πειραματιστούν για να ελέγξουν ιδέες, υποθέσεις και απορίες που προέκυψαν κατά το ελεύθερο παιχνίδι, κατά τη

διάρκεια ομαδικών συζητήσεων ή διαφόρων περιστάσεων όπως μια επίσκεψη ή ένα επίκαιρο γεγονός.

Οι διερευνήσεις αποτελούν κατάλληλο πλαίσιο για μάθηση, καθώς τα παιδιά αυτής της ηλικίας διαθέτουν έμφυτη περιέργεια και θέλουν να ερευνούν το «πώς» και το «γιατί» λειτουργούν τα πράγματα και ο κόσμος γύρω τους. Συνήθως δείχνουν επιμονή, κάνοντας συνεχείς ερωτήσεις για ό,τι τους προκαλεί το ενδιαφέρον και προσπαθούν να δοκιμάσουν καινούργια πράγματα και να επιλύσουν «προβλήματα». Ωστόσο, η περιέργεια δεν οδηγεί πάντα ή αυτόματα στη μάθηση. Χρειάζεται η παρέμβαση της εκπαιδευτικού για τη διαμόρφωση μαθησιακών εμπειριών που όχι μόνο θα αξιοποιούν την έμφυτη περιέργεια των παιδιών αλλά και θα προωθούν τη μάθηση. Η αυθόρμητη επιθυμία των παιδιών για διερευνήσεις ενισχύεται από την εκπαιδευτικό όταν τα ενθαρρύνει να ρωτούν και να προβληματίζονται, δεν τους προσφέρει έτοιμες απαντήσεις αλλά τους εξασφαλίζει ευκαιρίες για σχεδιασμό, παρατήρηση, συλλογή, επεξεργασία, ερμηνεία δεδομένων, διεξαγωγή και παρουσίαση συμπερασμάτων. Με αυτό τον τρόπο, αφενός διαμορφώνει μια μαθησιακή κουλτούρα στην τάξη που ευνοεί τις διερευνήσεις και αφετέρου διευκολύνει την ανάπτυξη των **βασικών δεξιοτήτων της ερευνητικής διαδικασίας** και επιτρέπει την υλοποίηση σταδιακά πιο συστηματικών διερευνήσεων.

Οι **διερευνήσεις** μπορεί να λάβουν τη μορφή μιας μικρής, χρονικά, έρευνας, ενός σχεδίου εργασίας ή ενός προβλήματος που χρειάζεται άμεση επίλυση. Αποτελούν δε δράσεις που συχνά εμπεριέχουν περισσότερες της μιας δραστηριότητας καθώς ακολουθούν κάποια στάδια (στάδια έρευνας). Για παράδειγμα, εμπεριέχουν: ως σημείο εκκίνησης τη φάση προβληματισμού, (όπου εντοπίζεται και διατυπώνεται το θέμα, ερώτημα ή πρόβλημα προς διερεύνηση), την κυρίως διερεύνηση (συλλογή, 'καταγραφή' και επεξεργασία δεδομένων), και μια τελική φάση συστηματοποίησης των νέων γνώσεων, εξαγωγής και παρουσίασης συμπερασμάτων. Επομένως, μπορεί να εκκινούν από, να εμπεριέχουν ή να καταλήγουν σε αυθόρμητες δράσεις των παιδιών ή/και οργανωμένες δραστηριότητες, με στόχους που θέτει η εκπαιδευτικός ή/ και τα παιδιά .

Οι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν τις διερευνήσεις των παιδιών όταν:

- ✓ αφιερώνουν χρόνο για την ανίχνευση και κατανόηση των προηγούμενων ιδεών και εμπειριών τους,
- ✓ αναδεικνύουν, επισημαίνουν ή αναδιατυπώνουν (όποτε χρειάζεται) τις ερωτήσεις και τους προβληματισμούς τους,
- ✓ διατυπώνουν κατάλληλες ερωτήσεις που ενεργοποιούν τη δημιουργική σκέψη και φαντασία των παιδιών και αποτελούν πρόκληση γι' αυτά (π.χ. «Τι θα μπορούσε να συμβεί αν...; πώς θα μπορούσαμε να μάθουμε

πώς/πού/τί...; Αναρωτιέμαι, γιατί συμβαίνει αυτό...; Με ποιούς τρόπους μπορούμε να ελέγξουμε αν...;».)

- ✓ θέτουν νέους προβληματισμούς που αποτελούν πρόκληση για τα παιδιά,
- ✓ λειτουργούν ως μοντέλο «ερευνητή» και συνηθίζουν να «σκέφτονται φωναχτά»,
- ✓ υποστηρίζουν τη δημιουργία μικρών και ευέλικτων ομάδων και ενθαρρύνουν τα παιδιά να συνεργάζονται σε όλα τα στάδια της διερεύνησης,
- ✓ προτείνουν εναλλακτικές λύσεις ή στρατηγικές και αφήνουν τα παιδιά να επιλέξουν,
- ✓ τα ενθαρρύνουν να αναπαριστούν τα ευρήματά τους με ποικίλα μέσα-τρόπους.

Οι εκπαιδευτικοί προσαρμόζουν το βαθμό υποστήριξης των ερευνητικών δράσεων των παιδιών ανάλογα με το επίπεδο αυτονομίας τους. Σε κάθε περίπτωση, βασικός στόχος είναι να αποκτήσουν τα παιδιά σταδιακά περισσότερη αυτονομία, να αναλάβουν πρωτοβουλίες, να εφαρμόσουν και να ελέγξουν τις ιδέες τους.

Πίνακας 4. Παραδείγματα ερωτημάτων και προβληματισμών που μπορούν να αποτελέσουν αφορμές για διερευνήσεις

Ερωτήσεις των παιδιών:

- Πώς σχηματίζονται μεγάλες και μικρές σκιές;
- Πώς είναι τα κόκαλα μας μέσα; Γιατί ο γιατρός μας βάζει γύψο όταν σπάσει ένα κόκαλο;
- Περπατάνε στην ζούγκλα ξυπόλητοι οι άνθρωποι γιατί είναι φτωχοί; Στην έρημο δεν πονάνε τα πόδια τους;

Προβληματισμοί σχετικά με:

- Τα χαρακτηριστικά και τις διαφορές που εντόπισαν σε διάφορα φυτά έπειτα από παρατήρηση στον κήπο.
- Τις διαφωνίες και τις συγκρούσεις που προκύπτουν μεταξύ των παιδιών κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού.
- Την εύρεση τρόπων επικοινωνίας (π.χ. να δημιουργήσουν σχέδια, σχεδιαγράμματα ή χάρτες κ.λπ.) με μαθητές ενός άλλου σχολείου.
- Τις αντικρουόμενες απόψεις που προέκυψαν κατά την ανίχνευση των ιδεών τους για το σχήμα της Γης.

5. Οργανωμένες δραστηριότητες και οργανωμένο πρόγραμμα δραστηριοτήτων

Πρόκειται για δραστηριότητες που έχουν επιλεγεί από τον εκπαιδευτικό ή και σε συνεργασία με τα παιδιά για να ικανοποιήσουν συγκεκριμένους στόχους από τις μαθησιακές

περιοχές ή να προωθήσουν την ανάπτυξη των βασικών ικανοτήτων.

Οι οργανωμένες δραστηριότητες σχεδιάζονται με στόχο να δοθεί στα παιδιά η δυνατότητα να επεξεργαστούν συστηματικά και σε βάθος νέες έννοιες, πληροφορίες και δεξιότητες. Συχνά ακολουθούν πιο άτυπες αλληλεπιδράσεις και διαδικασίες, όπως αφορμές από το ελεύθερο παιχνίδι ή τις ρουτίνες, (π.χ. αναδυόμενα ενδιαφέροντα, ερωτήματα προβληματισμούς των παιδιών). Η εκπαιδευτικός που παρατηρεί συστηματικά τη δράση των παιδιών και διαθέτει την ικανότητα άμεσης ανταπόκρισης στις ποικίλες ευκαιρίες που παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια της ημέρας σε μια τάξη, μπορεί να οργανώσει δραστηριότητες που αξιοποιούν/εκμεταλλεύονται τέτοιες αφορμές (απορίες, διαφωνίες, δηλώσεις κλπ.)

Πίνακας 5. Οργανωμένες δραστηριότητες στα πλαίσια μιας διερεύνησης που προέκυψε κατά το ελεύθερο παιχνίδι των παιδιών

Καθώς μια ομάδα παιδιών έχει εμπλακεί σε ελεύθερες δραστηριότητες στη γωνιά των εικαστικών, η εκπαιδευτικός παρατηρεί ότι το ενδιαφέρον τους επικεντρώνεται στα διαφορετικά είδη μπογιάς (π.χ. σε σωληνάρια, μπουκάλια, σε κομμάτια, σε σκόνη) και τον τρόπο χρήσης τους. Η εκπαιδευτικός διευκολύνει να παιδιά να οργανώσουν σχετικό σχέδιο εργασίας (π.χ. να διατυπώσουν τα ερωτήματά τους, να οργανώσουν και να υλοποιήσουν διαδικασίες που θα οδηγήσουν σε απαντήσεις).

Σε κάποια φάση του σχεδίου εργασίας, όπου τα παιδιά ασχολούνται με ρευστές μπογιές και δοχεία η εκπαιδευτικός αξιοποιεί την ευκαιρία για να υλοποιήσει **οργανωμένη δραστηριότητα** σχετικά με την έννοια της χωρητικότητας και τη σύγκριση ρευστών ποσοτήτων.

Το σχέδιο εργασίας εξελίσσεται με τη χρήση διαφόρων ειδών μπογιάς από τα παιδιά για την παραγωγή εικαστικών δημιουργιών.

Σε αυτή τη φάση η εκπαιδευτικός υλοποιεί επόμενη **οργανωμένη δραστηριότητα**, όπου συντονίζει τις ανταλλαγές απόψεων μεταξύ των παιδιών με στόχο την ανάδειξη των διαφορετικών χρήσεων των υλικών και των διαφορετικών δημιουργιών.

Το σχέδιο εργασίας ολοκληρώνεται με την επιστροφή στο αρχικό σχεδιάγραμμα του σχεδίου εργασίας, με βάση το οποίο τα παιδιά εκτιμούν τις δράσεις που υλοποίησαν και δίνουν απαντήσεις στα ερωτήματα που έθεσαν.

Μια σειρά οργανωμένων δραστηριοτήτων μπορεί να αποτελέσει **ένα «οργανωμένο πρόγραμμα»**. Η εκπαιδευτικός μπορεί δηλαδή, να οργανώσει προγράμματα γύρω από ένα ευρύ θέμα (π.χ. «κτήρια», «εφημερίδα»), ή κάποια έννοια (π.χ. «φιλία», «μοτίβα», «μονάδες μέτρησης») ή φαινόμενο (π.χ. «διάλυση ζάχαρης στο νερό», «εναλλαγή μέρας-νύχτας») ή ενότητα από μαθησιακή περιοχή (π.χ. «χάρτες», «γεωμετρικά σχήματα», «πίνακες ζωγραφικής»), ή συγκεκριμένο μαθησιακό στόχο που κρίνει εκείνος σημαντικό για την τάξη του (π.χ. «έκφραση συναισθημάτων», «διάκριση έμβιων και μη όντων»).

Η εκπαιδευτικός, είναι σημαντικό να γνωρίζει ότι οι οργανωμένες δραστηριότητες δεν έχουν αποκλειστικά γνωστικό περιεχόμενο και ότι δεν αφορούν διαδικασίες απλής μετάδοσης γνώσεων με παθητικό ρόλο για τα παιδιά, (π.χ. εξαντλητικές παρουσιάσεις από την ίδια ή δραστηριότητες εξάσκησης με φύλλα εργασίας). Αντίθετα, φροντίζει να αποτελούν πρόκληση για τα παιδιά και να εξασφαλίζουν την ενεργή συμμετοχή τους. Προωθεί τη συν-οικοδόμηση νοημάτων μέσα από το διάλογο της ομάδας και επιδιώκει την εις βάθος κατανόηση φαινομένων, τη συγκρότηση νέων εννοιών, την ανάπτυξη δεξιοτήτων και τη διαμόρφωση στάσεων. Αυτά μπορούν να συμβούν, όταν η εκπαιδευτικός α) γνωρίζει τι θέλει να πετύχει με τη συγκεκριμένη δραστηριότητα ή πρόγραμμα δραστηριοτήτων (με άλλα λόγια, έχει σαφείς στόχους και οργανώνει τη δράση της με συγκεκριμένες προθέσεις) και β) αναγνωρίζει ότι οι άνθρωποι

μαθαίνουν με πολλούς διαφορετικούς τρόπους και εναλλάσσει, ανάλογα με το στόχο και τις ανάγκες των παιδιών, διάφορες διδακτικές στρατηγικές. Έτσι, άλλοτε λειτουργεί ως μοντέλο, άλλοτε αναπτύσσει συζητήσεις διατυπώνοντας κατάλληλες ερωτήσεις κι άλλοτε θέτει προβλήματα προς επίλυση. Άλλοτε επιλέγει ανάμεσα στην ατομική και την ομαδική εργασία, αποφασίζει να οργανώσει πειράματα και ενθαρρύνει το κοινωνικο-δραματικό παιχνίδι.

Η εμπλοκή διαφορετικών μαθησιακών περιοχών (διαθεματική προσέγγιση) στα πλαίσια ενός οργανωμένου προγράμματος, με το σχεδιασμό ανάλογων δραστηριοτήτων, **δίνει νόημα σε έννοιες και φαινόμενα. Κάθε διαθεματικός σχεδιασμός όμως, θα πρέπει να αντανακλά τις λογικές συνδέσεις που εμπεριέχονται σε καταστάσεις, προβλήματα και ζητήματα της ζωής και του κόσμου γύρω μας και όχι να αποτελεί τον σκοπό των οργανωμένων προγραμμάτων γιατί έτσι οδηγούμαστε στο αντίθετο αποτέλεσμα: δημιουργείται σύγχυση στο μυαλό των παιδιών.**

Ανάμεσα στους παράγοντες που επηρεάζουν τον τρόπο και τον βαθμό συμμετοχής ενός παιδιού στις οργανωμένες δραστηριότητες είναι η μαθησιακή του ετοιμότητα και οι οικογενειακές και κοινωνικές του συνήθειες (π.χ. ο τρόπος που έχει μάθει να λειτουργεί και να αλληλεπιδρά με τους άλλους). Κάθε παιδί χρειάζεται χρόνο για να εξοικειωθεί με τέτοιες πρακτικές, ενώ είναι πολύ πιθανόν ορισμένα παιδιά να

χρειάζονται περισσότερο χρόνο από άλλα. Η εκπαιδευτικός γνωρίζοντας καλά τα παιδιά της τάξης της μπορεί να προσαρμόζει τους στόχους και τη μεθοδολογία της στις διαφορετικές και εξελισσόμενες ιδιαιτερότητες και ανάγκες των παιδιών

Πίνακας 6. Παραδείγματα οργανωμένων δραστηριοτήτων

- ✓ Προσδιορίζοντας και καταγράφοντας τα βήματα που χρειάζονται για να φτάσει στα χέρια μας ένα βιβλίο (συγγραφή, εικονογράφηση, επιμέλεια, εκδότης, τυπογραφείο, διάθεση, πώληση).
- ✓ Διατυπώνοντας, μαζί με τα παιδιά, πιθανούς κανόνες της τάξης και θεμελιώνοντας επιχειρήματα για τους επικρατέστερους.
- ✓ Σχεδιάζοντας μια συνέντευξη και διατυπώνοντας τις κατάλληλες ερωτήσεις για να συλλέξουμε πληροφορίες από κάποιον ειδικό.
- ✓ Καταγράφοντας τις διαφορετικές στρατηγικές επίλυσης που προτάθηκαν από κάθε ομάδα (ή παιδί) κατά την επίλυση ενός προβλήματος και προσδιορίζοντας ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (λειτουργικότητα, κατανόηση, αποτελεσματικότητα, οικονομία χρόνου κ.λπ.).
- ✓ Παρατηρώντας το φαινόμενο της εναλλαγής ημέρας-νύχτας σε ένα βίντεο και περιγράφοντάς το λεκτικά ή με σχέδιο/ζωγραφική ή με σωματική κίνηση.
- ✓ Περιγράφοντας καταστάσεις που μας προκαλούν διαφορετικά συναισθήματα.

ΟΡΓΑΝΩΝΟΝΤΑΣ ΤΟ ΜΑΘΗΣΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Το περιβάλλον του νηπιαγωγείου αποτελεί ένα ανοικτό σύστημα μάθησης και περιλαμβάνει:

- ✓ Τον εσωτερικό και εξωτερικό φυσικό χώρο,
- ✓ Τον τρόπο που δομείται ο χώρος και αξιοποιείται ο χρόνος, με βάση τις απαιτήσεις του προγράμματος σπουδών και τις ανάγκες των ατόμων που κινούνται μέσα σε αυτόν,
- ✓ Τις σχέσεις που αναπτύσσονται και τις αλληλεπιδράσεις που συμβαίνουν σε ευρύτερο κοινωνικό και συναισθηματικό επίπεδο.

Μαθησιακό περιβάλλον και Πρόγραμμα Σπουδών

Το μαθησιακό περιβάλλον του νηπιαγωγείου αντανακλά τις εκπαιδευτικές πρακτικές που υιοθετεί η εκπαιδευτικός και τις σχέσεις που αναπτύσσει με παιδιά και ενήλικες. Για να λειτουργεί το νηπιαγωγείο με βάση τις παιδαγωγικές αρχές του Προγράμματος Σπουδών, ο χώρος οργανώνεται κατάλληλα, όπως στα παραδείγματα που παρουσιάζονται στη συνέχεια:

1. Τα παιδιά πρέπει να αισθάνονται μέλη της ομάδας και ταυτόχρονα να διατηρούν τα προσωπικά χαρακτηριστικά τους, τα οποία είναι σημαντικό να διακρίνονται στο μαθησιακό περιβάλλον. Επιλέγουν το χώρο που θα

δραστηριοποιηθούν και τα υλικά που θα αξιοποιήσουν, με σεβασμό στις επιλογές των άλλων παιδιών. Αισθάνονται ότι τα έργα τους τυγχάνουν εκτίμησης και σεβασμού όταν τα βλέπουν να διακοσμούν την τάξη και να γίνονται αντικείμενο συζήτησης. Επιπλέον, νιώθουν οικεία στο χώρο, όταν με τη στήριξη της εκπαιδευτικού και τη σύμφωνη γνώμη της ομάδας, προτείνουν και υλοποιούν αλλαγές, αξιοποιώντας τη δημιουργικότητά τους.

2. Ο χώρος είναι διαμορφωμένος έτσι ώστε να ευνοεί τις αλληλεπιδράσεις των παιδιών με αντικείμενα, συνομηλίκους και τον εκπαιδευτικό. Τα παιχνίδια, οι πίνακες αναφοράς, οι αναρτήσεις έργων, οι ανακοινώσεις των ομάδων, είναι στο ύψος και στη διάθεση τους και μαρτυρούν τα ενδιαφέροντα και τη μαθησιακή πορεία κάθε παιδιού. Τα υλικά του νηπιαγωγείου είναι ανοιχτού τύπου έτσι ώστε να εξυπηρετούν πολλές λειτουργίες, να εξάπτουν τη φαντασία και τη δημιουργικότητα των παιδιών και να ενεργοποιούν την περιέργεια και τις αισθήσεις τους (π.χ. μεγάλα, πολύχρωμα πανιά, κουτιά/δοχεία διαφόρων μεγεθών και χρήσεων). Διαλύονται και συναρμολογούνται εκ νέου, με τον ίδιο ή με άλλους τρόπους και αξιοποιούνται σύμφωνα με τις απαιτήσεις του παιχνιδιού ή των διερευνήσεων (π.χ. ένα παλιό τηλεκοντρόλ μεταφέρεται στη γωνιά του οικοδομικού υλικού για να κατευθύνει το ρομπότ ή το αεροπλάνο που κατασκεύασαν τα παιδιά). Την ίδια ευελιξία πρέπει να έχουν και τα έπιπλα που βρίσκονται στο χώρο

έτσι ώστε να δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά να χωρίζονται σε μικρές ομάδες, να εργάζονται ατομικά ή να συνεργάζονται με τη νηπιαγωγό.

3. Ο χώρος του νηπιαγωγείου είναι οργανωμένος με τρόπο που κάνει εμφανή τη σχέση και τη σύνδεση νηπιαγωγείου, οικογένειας και ευρύτερης κοινότητας. Είναι σημαντικό να υπάρχει χώρος υποδοχής και επικοινωνίας με τους γονείς όπου περιμένουν όταν επισκέπτονται το νηπιαγωγείο ή όταν έρχονται να πάρουν τα παιδιά τους, γνωρίζονται, συζητούν και αλληλεπιδρούν. Την επικοινωνία και τη συνεργασία διευκολύνουν και οι πίνακες ανακοινώσεων όπου παρουσιάζονται διάφορες δράσεις, ενημερωτικά σημειώματα, πληροφορίες που αφορούν τις οικογένειες και την κοινότητα. Οι γονείς ενθαρρύνονται να κάνουν και οι ίδιοι ανακοινώσεις οι οποίες ενδιαφέρουν τη ζωή του νηπιαγωγείου.
4. Η ιστορία της κοινότητας, οι αξίες, οι διαφορετικές ταυτότητες και τα διαφορετικά οικογενειακά, κοινωνικά, πολιτισμικά περιβάλλοντα των παιδιών και των ενηλίκων που συμβιώνουν σε αυτό, αποτυπώνονται στο χώρο του νηπιαγωγείου και γίνονται σεβαστά. Υπάρχει, για παράδειγμα, ένας μικρός χώρος ανταλλαγής στοιχείων πολιτισμού με στόχο τη διαπολιτισμικότητα, έκθεση αντικειμένων και φωτογραφιών, αλλά και αντικείμενα καθημερινής χρήσης από τον τόπο καταγωγής των παιδιών, τα οποία αξιοποιούνται με διάφορες ευκαιρίες

από την ομάδα της τάξης (π.χ. στις οργανωμένες δραστηριότητες ή τα παιχνίδια τους).

5. Ο χώρος και τα υλικά διευκολύνουν τις αυθόρμητες αλλά και τις καθοδηγούμενες, από την εκπαιδευτικό, διερευνήσεις των παιδιών. Υπάρχει για παράδειγμα κασετόφωνο, μεγεθυντικός φακός, μπλοκ σημειώσεων, φωτογραφική μηχανή, για συστηματική παρατήρηση ή για εξερευνησεις στον εξωτερικό χώρο. Υπάρχει χώρος όπου εκθέτονται τα στοιχεία που συγκεντρώνουν τα παιδιά, όσο διάστημα διαρκεί η διερεύνηση κάποιου θέματος, και ο οποίος λειτουργεί ως πηγή διαμορφωτικής αξιολόγησης αλλά και διαρκούς ενημέρωσης. Δίνεται χρόνος στα παιδιά, όταν εμπλέκονται σε διερευνητικές διαδικασίες, για να συλλέξουν δεδομένα, να τα επεξεργαστούν και να καταλήξουν σε συμπεράσματα και ουσιαστική γνώση, αλλά και χρόνος στην ολομέλεια για να συζητήσουν τα αποτελέσματα τους.
6. Το μαθησιακό περιβάλλον ενεργοποιεί τις αισθήσεις των παιδιών με μια ποικιλία υλικών από τη φύση. Αρωματικά φυτά, λουλούδια, φύλλα, κοχύλια, φτερά, καρποί δέντρων, βότσαλα, νερό και άλλα φυσικά υλικά δίνουν τη δυνατότητα στα παιδιά να αγγίξουν, να μυρίσουν, να προσέξουν τη λεπτομέρεια, να θαυμάσουν χρώματα, σχέδια και σχήματα.
7. Τα παιδιά στο νηπιαγωγείο δραστηριοποιούνται, μαθαίνουν, αλληλεπιδρούν και εκφράζονται με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους. Η διαμόρφωση και η ευελιξία

του χώρου υποστηρίζουν την εφαρμογή ποικίλων διδακτικών στρατηγικών που ταιριάζουν στις ανάγκες παιδιών και ομάδων και ενισχύουν την διάθεση και την τάση τους για έκφραση με ποικίλα μέσα αναπαράστασης. Παρέχοντας ποικίλα υλικά και μέσα (π.χ. τέμπερες, ξυλομπογιές, υλικά για κολλάζ και κατασκευές με άχρηστο υλικό, βιβλία/κάρτες/αφίσες με έργα τέχνης). Η εκπαιδευτικός διευκολύνει το κάθε παιδί να επιλέξει αυτά που προτιμά και να αναπαραστήσει γνώσεις και ιδέες με τον δικό του ιδιαίτερο τρόπο. Στη συνέχεια, η εξασφάλιση περιοχών στο χώρο, κατάλληλων για έκθεση έργων που προκύπτουν από τις δράσεις των παιδιών (καταγραφές και δημιουργίες, ομαδικές και ατομικές, αγαπημένα αντικείμενα, εικόνες κ.ά.) επιτρέπει όχι μόνο την παρουσίαση του τρόπου δράσης διαφορετικών ομάδων ή ατόμων, αλλά και την ανταλλαγή και διαπραγμάτευση ιδεών, τον αναστοχασμό πάνω στη δράση ή στη διαδικασία που ακολουθήθηκε ακόμα και την ενεργοποίηση διαδικασιών αυτοαξιολόγησης. Η οργάνωση αυτών των χώρων και το περιεχόμενό τους δίνουν επιπλέον πολλές πληροφορίες στους γονείς των παιδιών για τη μάθηση που συντελείται στο νηπιαγωγείο και τις διδακτικές διαδικασίες που επιλέγονται.

Ένα περιβάλλον που υποστηρίζει τη μάθηση:

- ✓ δίνει τη δυνατότητα αξιοποίησης όλων των εσωτερικών και εξωτερικών χώρων,
- ✓ είναι λειτουργικό και ευχάριστο τόσο για τα παιδιά όσο και για τους εκπαιδευτικούς,
- ✓ αντανακλά την πολυπολιτισμικότητα της ομάδας αλλά και τα ατομικά χαρακτηριστικά των παιδιών
- ✓ προωθεί τις αλληλεπιδράσεις παιδιών και εκπαιδευτικών με άλλα παιδιά και ενήλικες,
- ✓ παρέχει τα περιθώρια χρόνου που χρειάζονται τα παιδιά για να εμπλακούν σε δραστηριότητες και να αναπτύξουν σε βάθος γνωστικές, κοινωνικές και συναισθηματικές ικανότητες.
- ✓ τοποθετεί σε κεντρικό σημείο τα έργα των παιδιών για να διευκολύνει τη συζήτηση, τον αναστοχασμό και τη συνεργασία με τους γονείς.

ΣΧΕΔΙΑΖΟΝΤΑΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΩΝΤΑΣ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

Όταν η εκπαιδευτικός παίρνει αποφάσεις και οργανώνει τη μάθηση και τη διδασκαλία στην τάξη της, αξιοποιώντας τα πέντε μαθησιακά πλαίσια, είναι σημαντικό να σκέφτεται αν:

- ✓ Σχεδιάζει το πρόγραμμά της με ευελιξία, βάσει πληροφοριών που συλλέγει για τις ιδέες, ικανότητες, ενδιαφέροντα, πολιτισμικές και οικογενειακές παραδόσεις και εμπειρίες των παιδιών.
- ✓ Οργανώνει τις δράσεις της γύρω από συστηματικές διαδικασίες ανίχνευσης των προηγούμενων ιδεών και γνώσεων των παιδιών.
- ✓ Υποστηρίζει την ουσιαστική κατανόηση καταστάσεων και φαινομένων και τη συγκρότηση εννοιών μέσα από την επεξεργασία τους (ανάλυση, σύνθεση, εφαρμογή) σε ποικίλες καταστάσεις, ενθαρρύνει την αναπαράστασή τους με ποικίλα μέσα και τον αναστοχασμό των παιδιών πάνω στις ιδέες που εκφράζουν και τις διαδικασίες που χρησιμοποιούν
- ✓ Παρέχει πολλαπλές ευκαιρίες για χρήση και ανάπτυξη των διαφορετικών μέσων έκφρασης, αναπαράστασης και επικοινωνίας της σκέψης (π.χ. προφορικός λόγος, 'γραφή', σχέδιο-ζωγραφική, σχεδιαγράμματα, χάρτες

εννοιών, πίνακες, συμβολική κίνηση, χειρονομίες, Τ.Π.Ε. και ψηφιακά μέσα, διάφορες μορφές τέχνης).

- ✓ Προωθεί μια ολιστική αντιμετώπιση της γνώσης αναδεικνύοντας τις λογικές συνδέσεις μεταξύ των μαθησιακών περιοχών.
- ✓ Εξασφαλίζει τη συνέχεια στη μάθηση ανάμεσα στα διαφορετικά μαθησιακά περιβάλλοντα συσχετίζοντας σχολικές, οικογενειακές και κοινωνικές πρακτικές.

Όταν η εκπαιδευτικός αξιολογεί τη δράση της χρειάζεται να ελέγχει αν:

- ✓ Προωθεί τη δημιουργία μιας 'κοινότητας μάθησης' υποστηρίζοντας τη συνεργατική μάθηση και την ενεργή συναισθηματική, κοινωνική, φυσική και διανοητική εμπλοκή όλων των μελών της (παιδιά, εκπαιδευτικοί, γονείς, άλλα μέλη της ευρύτερης κοινότητας).
- ✓ Οργανώνει μαθησιακές εμπειρίες έχοντας συγκεκριμένους και σαφείς στόχους στο μυαλό της. Ελέγχει αν οι στόχοι αυτοί προκύπτουν τόσο από την ίδια όσο και από τα παιδιά.
- ✓ Δείχνει σεβασμό στο παιχνίδι, στις πρωτοβουλίες και στις διερευνήσεις των παιδιών.
- ✓ Ανταποκρίνεται άμεσα σε περιστάσεις ή ευκαιρίες που παρουσιάζονται καθώς τα παιδιά εκτελούν κάποια

δραστηριότητα, όπως μια συζήτηση που αναπτύσσεται καθώς ζωγραφίζουν, κάποιες επιλογές που κάνουν καθώς κατασκευάζουν κάτι με το οικοδομικό υλικό, έναν προβληματισμό που εκφράζουν καθώς προσπαθούν να χρησιμοποιήσουν ένα χάρακα κ.ά.

- ✓ Αναζητά τη 'φωνή' των παιδιών και τους παρέχει συνεχώς ευκαιρίες να αποκαλύψουν, να εκφράσουν και να μοιραστούν τα προσωπικά νοήματα τους για τον κόσμο που τα περιβάλλει.
- ✓ Υιοθετεί κατάλληλες τεχνικές διαλόγου ως εργαλείο για τη συν-οικοδόμηση εννοιών και νοημάτων και παρέχει αρκετό χρόνο στα παιδιά για να εμπλακούν σε συζητήσεις κατά τη διάρκεια των μαθησιακών εμπειριών.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΜΑΘΗΣΗ

Η αξιολόγηση για τη μάθηση είναι η διαδικασία συλλογής, σύνθεσης και ερμηνείας πληροφοριών, που προκύπτουν από το πλαίσιο της καθημερινής εμπειρίας στην τάξη και γίνεται με σκοπό να συμβάλλει στη λήψη αποφάσεων που αφορούν στη μάθηση και στη διδασκαλία. Τις αποφάσεις αυτές λαμβάνουν τόσο η εκπαιδευτικός όσο και ο ίδιος ο μαθητής.

Η αξιολόγηση διευκολύνει και ενισχύει τη μάθηση όταν:

- ✓ είναι συνεχής και αποτελεί συστατικό στοιχείο της μαθησιακής διαδικασίας. Με άλλα λόγια, δεν πρόκειται για μια ξεχωριστή διαδικασία που πραγματοποιείται στο τέλος του σχολικού έτους,
- ✓ είναι αυθεντική και έχει νόημα για τα παιδιά: αποτελεί μέρος των καθημερινών δράσεων στην τάξη και τα καθιστά ικανά να μεταφέρουν τη γνώση τους και σε άλλα πλαίσια,
- ✓ καλύπτει ένα μεγάλο εύρος μαθησιακών εμπειριών,
- ✓ λαμβάνει υπόψη τυχόν παράγοντες που επηρεάζουν την επίδοση των παιδιών (χρονική στιγμή μέσα στην ημέρα, είδος ερωτήσεων που χρησιμοποιούνται, οικειότητα με το πλαίσιο κ.λπ.),
- ✓ ενθαρρύνει την αυτό-αξιολόγηση του μαθητή,
- ✓ είναι διαφοροποιημένη, δηλαδή παρέχει ίσες ευκαιρίες σε όλα τα παιδιά ώστε να επιδείξουν τις ικανότητές τους,

- ✓ εμπλέκει την οικογένεια.

Η αξιολόγηση στο νηπιαγωγείο

Ο κύριος σκοπός της αξιολόγησης στο νηπιαγωγείο είναι να αποκαλύψει αυτά που το παιδί γνωρίζει, κατανοεί, σκέφτεται και αισθάνεται, συλλέγοντας πληροφορίες μέσα από τις δράσεις και τους τρόπους με τους οποίους επικοινωνεί (λεκτικούς ή μη λεκτικούς). Στη συλλογή και επεξεργασία αυτών των πληροφοριών εμπλέκονται η εκπαιδευτικός, το παιδί και η οικογένεια του.

Συγκεκριμένα, η **εκπαιδευτικός**

- ✓ αξιολογεί τη μάθηση και την εξέλιξη σε σχέση με τους επιδιωκόμενους στόχους στηριζόμενη στην πεποίθηση ότι κάθε παιδί μπορεί να βελτιωθεί,
- ✓ αξιολογεί την αποτελεσματικότητα του προγράμματος, τις συνθήκες και τα μέσα εφαρμογής του, τις διδακτικές και παιδαγωγικές του πρακτικές,
- ✓ διερευνά τις πιθανές δυσκολίες που εμποδίζουν την πρόοδο των παιδιών,
- ✓ εμπλέκει στις διαδικασίες αξιολόγησης της μάθησης και της πρόόδου των παιδιών τα ίδια τα παιδιά, τις οικογένειές τους και άλλους επαγγελματίες, αναγνωρίζοντας την ανάγκη για απόκτηση μιας ολοκληρωμένης εικόνας,

- ✓ μοιράζεται τους μαθησιακούς στόχους με τα παιδιά και συζητά μαζί τους τα κριτήρια αξιολόγησης τους,
- ✓ ενθαρρύνει τα παιδιά να αυτό-αξιολογούνται με βάση την πρόοδο που έχουν κάνει,
- ✓ παρέχει στις οικογένειες πληροφορίες για τη μάθηση και την ανάπτυξη των παιδιών.

Ως αποτέλεσμα:

- ✓ θέτει στόχους και επιλέγει τις κατάλληλες διδακτικές προσεγγίσεις για την υλοποίησή τους ανάλογα με τις ικανότητες του κάθε παιδιού,
- ✓ γνωρίζει όλα τα επιτεύγματα και τις επιτυχίες των μαθητών της,
- ✓ προβαίνει σε κατάλληλες τροποποιήσεις των δράσεων και πρακτικών της για να ανταποκριθεί στις μεταβαλλόμενες ανάγκες των παιδιών,
- ✓ παρεμβαίνει κατάλληλα για να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες των παιδιών είτε υποστηρίζοντας τα η ίδια είτε παραπέμποντας την οικογένεια σε ειδικούς.

Το παιδί καθώς αξιολογεί τον εαυτό του:

- ✓ επεξεργάζεται πληροφορίες από προηγούμενες εμπειρίες του και τις χρησιμοποιεί για μελλοντικές δράσεις,

- ✓ θέτει προσωπικούς στόχους τους οποίους υλοποιεί με τη βοήθεια της εκπαιδευτικού και της οικογένειας του,
- ✓ συνεργάζεται με τους άλλους,
- ✓ δοκιμάζει διάφορες ιδέες κατά την επίλυση προβλημάτων,
- ✓ συζητά για την πρόδοό του με την εκπαιδευτικό και τους γονείς του.

Ως αποτέλεσμα

- ✓ αναπτύσσει ικανότητες αυτό-κριτικής,
- ✓ λαμβάνει το μήνυμα ότι η γνώμη του υπολογίζεται από την εκπαιδευτικό,
- ✓ αποκτά την ικανότητα να στοχάζεται τη δράση του,
- ✓ αποκτά σταδιακά μια σαφή εικόνα γι' αυτά που γνωρίζει και μπορεί να κάνει και αυτά που θέλει να μάθει. Έτσι κατανοεί τον εαυτό του ως μαθητή και αναπτύσσει τρόπους να μαθαίνει καλύτερα,
- ✓ αποκτά κίνητρα διαπιστώνοντας την πρόοδο που σημειώνει,
- ✓ ενισχύεται η αυτοπεποίθησή και η θετική αυτοεικόνα του,
- ✓ ισχυροποιείται η διάθεσή του να βρίσκει λύσεις στα προβλήματα που αντιμετωπίζει.

Η οικογένεια συμμετέχει στην αξιολόγηση καθώς:

- ✓ παρέχει στην εκπαιδευτικό πληροφορίες και ανατροφοδότηση για τις ικανότητες, τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες του παιδιού,
- ✓ δημιουργεί από κοινού με την εκπαιδευτικό ένα προφίλ του παιδιού (δηλαδή μια συνοπτική παρουσίαση των δεξιοτήτων, ικανοτήτων, γνώσεων, ενδιαφερόντων, τυχόν δυσκολιών) και παρακολουθεί την αναπτυξιακή του πορεία,
- ✓ προσφέρει ανατροφοδότηση στην εκπαιδευτικό τόσο για την εκπαιδευτική διαδικασία όσο και για την αποτελεσματικότητα της αξιολόγησης (π.χ. με τη χρήση ερωτηματολογίων που συμπληρώνουν σε τακτά χρονικά διαστήματα και στα οποία ζητείται η άποψη των γονέων για την εξέλιξη που παρατηρούν στα παιδιά τους στις διάφορες μαθησιακές περιοχές).

Ως αποτέλεσμα:

- ✓ διαπιστώνει τη σημαντική συνεισφορά της αξιολόγησης στη μάθηση και στην ανάπτυξη του παιδιού στο σπίτι,
- ✓ υποστηρίζει τη μάθηση του παιδιού στο σπίτι με τη βοήθεια και των πληροφοριών που λαμβάνει από την εκπαιδευτικό
- ✓ αναπτύσσει σχέσεις με την εκπαιδευτικό που στηρίζονται στο σεβασμό για το έργο της,

- ✓ αναγνωρίζει τα επιτεύγματα, τις επιτυχίες αλλά και τις δυσκολίες του παιδιού και μπορεί να δράσει ανάλογα.

Μέθοδοι και εργαλεία αξιολόγησης

Κατά τη διαδικασία της αξιολόγησης η εκπαιδευτικός ακολουθεί μία σειρά ενεργειών: συλλογή πληροφοριών, καταγραφή, οργάνωση, αναστοχασμό και ερμηνεία τους ώστε να σχεδιάσει τις μελλοντικές δράσεις της. Οι ενέργειες αυτές σε κάποιες περιπτώσεις συμβαίνουν διαδοχικά ενώ σε άλλες ταυτόχρονα.

Για τη συλλογή των πληροφοριών η εκπαιδευτικός έχει να επιλέξει, ανάμεσα από μια σειρά εργαλείων, εκείνα που ταιριάζουν καλύτερα στις ανάγκες της τάξης, στην οργάνωση του ημερήσιου προγράμματος και στη δική της εξοικείωση με τη διαδικασία της αξιολόγησης.

Συστηματική παρατήρηση

Η συστηματική παρατήρηση - και η καταγραφή των παρατηρήσεων - είναι η πιο σημαντική μέθοδος συλλογής πληροφοριών για την αξιολόγηση των παιδιών προσχολικής ηλικίας. Ο κυριότερος λόγος είναι γιατί τα μικρά παιδιά αποκαλύπτουν τις γνώσεις, τις δεξιότητες, τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες τους με διάφορους, λεκτικούς ή μη τρόπους, σε ανύποπτο χρόνο και πλαίσιο.

Αυτοαξιολόγηση

Η αυτοαξιολόγηση του μαθητή παρέχει, μεταξύ άλλων, πληροφορίες για τη σκέψη, τις ανάγκες, τους στόχους, την αυτοεικόνα του και τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζει τις δυσκολίες. Πρόκειται για μια διαδικασία που διδάσκεται, δεν «συμβαίνει» από μόνη της. Μέσα από αυτή, τα παιδιά εξασκούνται στο να θυμούνται και να στοχάζονται τη δράση τους, να επεξεργάζονται προηγούμενες εμπειρίες και γνώσεις και να τις χρησιμοποιούν σε νέα πλαίσια, να διαφοροποιούν το εύκολο από το δύσκολο και να παρακολουθούν την εξέλιξη και την πρόοδο τους.

Διάλογος-συζήτηση

Ο διάλογος λειτουργεί συμπληρωματικά με τις παραπάνω μεθόδους και πραγματοποιείται μεταξύ εκπαιδευτικού και παιδιού ή μεταξύ παιδιών με σκοπό να διαπιστωθεί η δική τους οπτική και ο τρόπος που σκέφτονται ή να δοθεί ανατροφοδότηση από την εκπαιδευτικό (αλλά και τους συμμαθητές) για την πορεία ή την πρόοδο του παιδιού σε κάποιο τομέα ή εργασία. Το διάλογο διευκολύνουν οι ερωτήσεις ανοιχτού τύπου χωρίς όμως να αποκλείονται και οι κλειστού τύπου, ανάλογα με τις ανάγκες του παιδιού και το σκοπό του διαλόγου.

Ατομικός φάκελος μαθητή (portfolio)

Ο ατομικός φάκελος του παιδιού αποτελεί ένα εργαλείο συλλογής, καταγραφής και ερμηνείας δεδομένων που αφορούν την ολόπλευρη ανάπτυξη και την πρόοδο του. Ταυτόχρονα είναι ένα μέσο παρουσίασης των προσπαθειών, της εξέλιξης και των επιτευγμάτων του τόσο στο ίδιο όσο και στους ενήλικες που εμπλέκονται στη μάθηση του. Τα δεδομένα που θα συλλεχθούν και ο τρόπος με τον οποίο θα οργανωθούν και θα παρουσιαστούν θα πρέπει να εξυπηρετούν το σκοπό της αξιολόγησης για τη μάθηση, δηλαδή να διευκολύνουν τη λήψη αποφάσεων που αφορούν τη μάθηση και τη διδασκαλία. Διαφορετικά, ο φάκελος αποκτά ρόλο αναμνηστικού.

Όλες οι πληροφορίες που έχουν συλλεχθεί οργανώνονται στον ατομικό φάκελο του παιδιού, μέσα από μια διαδραστική διαδικασία, στην οποία συμμετέχουν εκπαιδευτικός, παιδί και οικογένεια. Στη συνέχεια οι πληροφορίες αυτές αναλύονται από την εκπαιδευτικό ώστε ο ατομικός φάκελος να μπορεί να διηγηθεί την «ιστορία» μάθησης και ανάπτυξης του παιδιού και η ίδια να σχεδιάσει τις επόμενες δράσεις της. Πρόκειται για εργαλείο το οποίο χρησιμοποιείται για να τεκμηριώσει την ατομική πρόοδο του παιδιού μέσα στο χρόνο και όχι για να συγκρίνει τα παιδιά μεταξύ τους.

Εκτός από τα δεδομένα που αντανακλούν την ολόπλευρη αναπτυξιακή πορεία του παιδιού, ο φάκελος μπορεί να περιέχει σημειώσεις της εκπαιδευτικού ή του παιδιού, φωτογραφίες, μαγνητοφωνήσεις, λίστες ελέγχου της προόδου του παιδιού σε μια μαθησιακή περιοχή, φύλλα παρατήρησης, δείγματα γραφής, υλικό που συγκεντρώνεται από την

υλοποίηση σχεδίων εργασίας, αυτοαξιολογήσεις και έργα των παιδιών.

Τα παιδιά εμπλέκονται στην οργάνωση και στην αξιοποίηση του ατομικού φακέλου με διάφορους τρόπους: τοποθετούν σ' αυτόν δείγματα της δουλειάς τους που επιλέγουν τα ίδια, τον χρησιμοποιούν για να ανατρέξουν σε αυτά που έκαναν (ή έμαθαν), συγκρίνουν τα έργα τους και βλέπουν την εξέλιξη τους. Έτσι μαθαίνουν να αυτοαξιολογούνται και ταυτόχρονα βιώνουν τη χρησιμότητα του ατομικού φακέλου ως ένα αρχείο της μάθησης τους.

Τέλος είναι χρήσιμο να σημειωθεί ότι η εκπαιδευτικός είναι ελεύθερη να ακολουθήσει το δικό της τρόπο οργάνωσης του ατομικού φακέλου – εφόσον πληροί τα βασικά χαρακτηριστικά της αξιολόγησης για τη μάθηση - σύμφωνα με τις συνθήκες της τάξης του, τις προτεραιότητες που αυτή θέτει και τις ανάγκες των παιδιών του

Ενδεικτική οργάνωση του ατομικού φακέλου

Εισαγωγή	Περιέχει πληροφορίες για το σκοπό ύπαρξης του ατομικού φακέλου.
Οργάνωση δεδομένων-πληροφοριών	Τα δεδομένα του φακέλου μπορεί να οργανωθούν σύμφωνα με τις μαθησιακές περιοχές του προγράμματος σπουδών (π.χ. γλώσσα, μαθηματικά, φυσικές επιστήμες) ώστε να είναι πιο λειτουργικός και κατανοητός.
Αρχειοθέτηση με χρονολογική σειρά.	Το υλικό που περιέχεται στον ατομικό φάκελο πρέπει να τοποθετείται με χρονολογική σειρά, ώστε οι «αναγνώστες» (παιδιά, γονείς και εκπαιδευτικοί) να μπορούν να παρακολουθούν την εξέλιξη και την πρόοδο των παιδιών μέσα από τις συγκρίσεις παλαιότερων και πρόσφατων δειγμάτων δουλειάς.
Οργάνωση μαθησιακών περιοχών	Στην αρχή κάθε μαθησιακής περιοχής μπορεί να υπάρχει μια μικρή σύνοψη του περιεχομένου της και της συμβολής της στην ανάπτυξη του παιδιού.

<p>Σχολιασμός από την εκπαιδευτικό</p>	<p>Η εκπαιδευτικός σχολιάζει τα έργα ή τις φωτογραφίες των παιδιών με στόχο, είτε να δώσει στους αναγνώστες του φακέλου πληροφορίες για το πλαίσιο της δράσης του παιδιού (π.χ. «Στη φωτογραφία αυτή η Αλίκη, για πρώτη φορά ...» ή «η κατασκευή αυτή απαιτούσε μεγάλη συγκέντρωση και προσοχή για να μην πέσουν τα τουβλάκια. Ο Ηλίας κατάφερε να...»), είτε για να τραβήξει την προσοχή τους στα επιτεύγματα του (π.χ. η νηπιαγωγός παρατηρεί στην αυλή 3 κορίτσια που θέλουν να κάνουν τραμπάλα. Βρίσκουν λύση στο πρόβλημα με το να μοιραστούν διαδοχικά την τραμπάλα και ένα αλογάκι. Σχολιάζει: «τα κορίτσια έδειξαν αυτονομία, παίρνοντας πρωτοβουλία και βρίσκοντας λύση στο «πρόβλημα» που αντιμετώπισαν»)</p>
<p>Προφίλ του παιδιού</p>	<p>Ο ατομικός φάκελος ολοκληρώνεται με το προφίλ του παιδιού (2-3 φορές το χρόνο) που αποτελεί το πορτρέτο των ικανοτήτων και των ενδιαφερόντων του.</p>

Η ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

Όπως αναφέρεται σε προηγούμενα κεφάλαια, τα προγράμματα προσχολικής αγωγής είναι απαραίτητο να οργανώνονται έτσι ώστε να ανταποκρίνονται στην πολυμορφία ικανοτήτων, αναγκών, συμπεριφορών των παιδιών και στους τρόπους μάθησης και επικοινωνίας που προτιμούν. Με τον τρόπο αυτό προωθείται η μάθηση και η ανάπτυξη όλων των παιδιών, ανεξάρτητα από τις επιμέρους ιδιαιτερότητες τους.

Η έννοια της «ένταξης» στο πρόγραμμα σπουδών του νηπιαγωγείου

Ο όρος «ένταξη» αναφέρεται στην παροχή προγραμμάτων σπουδών υψηλού επιπέδου για όλους τους μαθητές ανεξάρτητα από ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, αναπηρίες, μητρική γλώσσα, ικανότητες, πολιτισμικά και κοινωνικά περιβάλλοντα. Η οργάνωση και υλοποίηση τους ακολουθεί τις παρακάτω αρχές:

- ✓ σεβασμό και αναγνώριση της διαφορετικότητας,
- ✓ προώθηση της ισότητας, κοινωνικής δικαιοσύνης και ενεργής συμμετοχής όλων των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία

- ✓ δημιουργία ενός ασφαλούς σχολικού περιβάλλοντος χωρίς διακρίσεις και προκαταλήψεις,
- ✓ ενδυνάμωση της οικογένειας.

Τα προγράμματα που λειτουργούν με βάση τις αρχές της ένταξης έχουν σημαντικά οφέλη για όλους τους εμπλεκόμενους: εκπαιδευτικούς, γονείς, μαθητές και ευρύτερη κοινότητα.

Στην καθημερινή πρακτική, η ένταξη αφορά στη δημιουργία κατάλληλου εκπαιδευτικού περιβάλλοντος το οποίο θα παρέχει σε όλα τα παιδιά και στις οικογένειες τους **ίσες ευκαιρίες συμμετοχής στην εκπαιδευτική διαδικασία και στη σχολική ζωή**. Κάτω από αυτή την οπτική **οι διαφοροποιημένες διδακτικές προσεγγίσεις** αποτελούν σημαντικό εργαλείο για την εκπαιδευτικό. Η εκπαιδευτικός εκμεταλλεύεται τα δεδομένα της αξιολόγησης και διαφοροποιεί ανάλογα το περιεχόμενο της διδασκαλίας, την εκπαιδευτική διαδικασία καθώς και το μαθησιακό περιβάλλον ώστε να ανταποκρίνονται στις ανάγκες όλων των παιδιών.

Ο ρόλος της εκπαιδευτικού

Οι μελέτες δείχνουν ότι οι στάσεις και οι απόψεις της εκπαιδευτικού είναι αυτές που επηρεάζουν τη συμπεριφορά της, το κλίμα της τάξης και την αποτελεσματικότητα της ένταξης των παιδιών. Η εκπαιδευτικός επιτυγχάνει ένα ενταξιακό εκπαιδευτικό περιβάλλον όταν οδηγείται από την πεποίθηση ότι η ένταξη αποτελεί μέρος της αναγνώρισης της διαφορετικότητας στην τάξη και ότι όλοι οι μαθητές μπορούν να πετύχουν. Έτσι λειτουργεί πρώτα απ' όλα, η ίδια, ως μοντέλο αποδοχής και σεβασμού της διαφορετικότητας. Παράλληλα,

- ✓ παρέχει σ' όλα τα παιδιά ίσες ευκαιρίες ώστε να αξιοποιήσουν το δυναμικό και τις εμπειρίες τους μέσα σε ένα κλίμα ασφάλειας και αποδοχής,
- ✓ χρησιμοποιεί την αξιολόγηση για να διαμορφώσει την εικόνα των δυνατοτήτων και των πιθανών ελλειμμάτων των παιδιών, να θέσει στόχους και να επαναπροσδιορίσει τη δράση της,
- ✓ οργανώνει και υλοποιεί διαφοροποιημένες διδακτικές πρακτικές για να καλύψει τις μαθησιακές ανάγκες των παιδιών,

- ✓ προωθεί την εργασία σε ομάδες γιατί έτσι αμβλύνονται οι κατηγοριοποιήσεις και αντιμετωπίζεται ο «άλλος» ως άτομο και όχι ως «κατηγορία». Μέσα από τη συνεργασία, τα παιδιά μαθαίνουν να βλέπουν τους άλλους ως ίσους, με ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις,
- ✓ συνεργάζεται με τους γονείς,
- ✓ συνεργάζεται με άλλους επαγγελματίες ή υπηρεσίες όπως ΚΕΔΔΥ, ειδικούς παιδαγωγούς, ψυχολόγους κ.ά.

Για τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και αναπηρίες η εκπαιδευτικός:

- ✓ ελέγχει την προσβασιμότητα της τάξης και κάνει τις απαραίτητες αλλαγές (π.χ. τα υλικά να βρίσκονται σε προσιτό ύψος για τα παιδιά που χρησιμοποιούν αμαξίδιο),
- ✓ υποστηρίζει την ενεργή συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία. Τα παιδιά αυτά συχνά έχουν την τάση να κρατούν μια παθητική στάση - παρατηρούν αντί να ενεργούν- απέναντι σε υλικά, παιχνίδια, συνομηλίκους. Η εκπαιδευτικός διευκολύνει την επικοινωνία τους με τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης,

- ✓ υποστηρίζει τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης να αποδεχτούν τα παιδιά με ειδικές ανάγκες στην τάξη:
 - ◇ παρέχοντας πληροφορίες στα παιδιά, χωρίς να υπερτονίζει τις διαφορές και τις αναπηρίες (π.χ. εξηγεί ότι «η Ειρήνη κάθεται σε αναπηρική καρέκλα γιατί δεν μπορεί να περπατήσει»),
 - ◇ τονίζοντας κοινά ενδιαφέροντα και στοιχεία (π.χ. «Άρη, και στο Γιάννη αρέσει να παίζει με τα τουβλάκια, θέλεις να φτιάξετε μαζί ένα κτίριο;»),
 - ◇ παρέχοντας ευκαιρίες στα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες να αναλαμβάνουν ηγετικό ρόλο ώστε να μην είναι πάντοτε αποδέκτες βοήθειας (π.χ. προτείνει σε ένα παιδί με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες να μάθει στα υπόλοιπα παιδιά ένα παιχνίδι που γνωρίζει).

Για τα παιδιά από διαφορετικά πολιτισμικά και γλωσσικά περιβάλλοντα η εκπαιδευτικός:

- ✓ δείχνει ενδιαφέρον για το πολιτισμικό και γλωσσικό τους «κεφάλαιο» (π.χ. τα προτρέπει να χαιρετούν, το πρωί, την τάξη και στη μητρική τους γλώσσα, αν επιθυμούν). Η αξιοποίηση των εμπειριών και γνώσεων που έχουν κατακτήσει τα παιδιά μέσω της μητρικής τους γλώσσας διευκολύνει τη γνωστική τους ανάπτυξη γενικότερα, αλλά και την εκμάθηση της γλώσσας υποδοχής,
- ✓ προσεγγίζει συστηματικά στόχους που αφορούν την «ταυτότητα» και την «κοινωνική αλληλεπίδραση», όπως προτείνονται στη μαθησιακή περιοχή «Προσωπική και Κοινωνική Ανάπτυξη»,
- ✓ διευκολύνει την επικοινωνία τους με παιδιά και ενήλικες, οργανώνοντας δραστηριότητες όπου η γλώσσα δεν κατέχει πρωτεύοντα ρόλο, και οι οποίες τους δίνουν τη δυνατότητα να εκφράσουν συναισθήματα, ιδέες και σκέψεις (π.χ. θέατρο, μουσική, χορό, εικαστικά),
- ✓ εκθέτει το σύνολο των παιδιών της τάξης του σε διαφορετικούς πολιτισμούς (έθιμα, συνήθειες, παραδόσεις) και σε εθνικές και πολιτισμικές διαφορές, χρησιμοποιώντας τις τέχνες, το κοινωνικό-δραματικό παιχνίδι και τη λογοτεχνία (πολυπολιτισμικά βιβλία, έργα τέχνης, μύθοι, τραγούδια κ.ά.),
- ✓ χρησιμοποιεί την τέχνη, τη λογοτεχνία και το θέατρο για να κατανοήσει το παιδί ότι ο κάθε άνθρωπος

αντιλαμβάνεται τον κόσμο διαφορετικά, ανάλογα με τα βιώματα του (καταγωγή, οικογένεια, κουλτούρα),

- ✓ καλλιεργεί το αίσθημα του «ανήκειν» μέσα από τη συμμετοχή των παιδιών σε ομάδες,
- ✓ χρησιμοποιεί εναλλακτικούς τρόπους αξιολόγησης μέσα από την οργάνωση δράσεων που δεν στηρίζονται αποκλειστικά στη γλώσσα
- ✓ συνεργάζεται με τους γονείς τους γιατί μόνο αυτοί μπορούν να πληροφορήσουν την εκπαιδευτικό για στοιχεία του πολιτισμού τους (π.χ. πρόσκληση των γονιών σε δράσεις που η γλώσσα θα παίζει δευτερεύοντα ρόλο, όπως η παρασκευή ενός γλυκού ή φαγητού). Με τον τρόπο αυτό αναγνωρίζει και αξιοποιεί την οικογενειακή τους κουλτούρα καθώς αυτή παίζει σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη της ατομικής ταυτότητας των παιδιών,
- ✓ παρέχει στους γονείς που δεν γνωρίζουν την ελληνική γλώσσα ενημερωτικό υλικό για την εκπαίδευση στο νηπιαγωγείο, μεταφρασμένο στη γλώσσα τους (π.χ. <http://www.polydromo.gr/dialogos/>)

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΥ-ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Τα ποιοτικά προγράμματα προσχολικής εκπαίδευσης ενθαρρύνουν και υποστηρίζουν τη συνεργασία νηπιαγωγείου - οικογένειας γιατί αναγνωρίζουν ότι:

1. Οι οικογένειες διαθέτουν σημαντικές πληροφορίες για τα παιδιά, οι οποίες είναι απαραίτητες για την οργάνωση μαθησιακών εμπειριών που έχουν νόημα γι' αυτά και ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τις ικανότητες τους.
2. Εκπαιδευτικοί και γονείς μοιράζονται την ευθύνη για τη μάθηση των παιδιών και την απαραίτητη «συνέχεια» ανάμεσα στα δυο πιο σημαντικά περιβάλλοντα των μικρών παιδιών.

Από το συντονισμό και τη συνεργασία αυτή, τα παιδιά:

- ✓ επωφελούνται συναισθηματικά και γνωστικά,
- ✓ βιώνουν τη μάθηση ως μέρος της ζωής (και όχι μόνο του νηπιαγωγείου),
- ✓ προσαρμόζονται και διαχειρίζονται καλύτερα τις απαιτούμενες μεταβάσεις που καλούνται να κάνουν στη ζωή τους (από το σπίτι στο νηπιαγωγείο και από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό σχολείο).

Η οικογένεια ως μαθησιακό περιβάλλον

Τα παιδιά μαθαίνουν τόσο μέσα στο σχολείο όσο και έξω από αυτό. Ειδικά τα πρώτα χρόνια της ζωής τους οι περισσότερες εμπειρίες των παιδιών προέρχονται από το οικογενειακό πλαίσιο μέσα στο οποίο μεγαλώνουν. Ιδιαίτερα, η γλώσσα και η κουλτούρα της οικογένειας λειτουργούν ως φίλτρα μέσα από τα οποία τα παιδιά ερμηνεύουν τον κόσμο γύρω τους και αποκτούν νέες γνώσεις.

Ο πρωταρχικός ρόλος της οικογένειας στη ζωή των παιδιών της δίνει το πλεονέκτημα, όχι μόνο να κατέχει σημαντικές πληροφορίες γι' αυτά αλλά και να έχει στη διάθεση της αμέτρητες, αυθεντικές ευκαιρίες για μάθηση. Σε συνδυασμό με την άνεση που νιώθει ένα παιδί στο δικό του περιβάλλον, την απερίσπαστη προσοχή που επιτρέπει ο μικρός αριθμός των μελών μιας οικογένειας (σε σύγκριση με τον αριθμό των μελών μιας τάξης) και τη δυνατότητα για εξατομικευμένη φροντίδα και αγωγή, η οικογένεια λειτουργεί, όπως και το σχολείο, ως μαθησιακό περιβάλλον. Ως «μαθησιακό περιβάλλον» λειτουργεί κάθε οικογένεια, ανεξάρτητα από το εισόδημα, τη δομή, το μορφωτικό επίπεδο και την εθνική ή πολιτισμική ταυτότητα της.

Από τη διαπίστωση ότι τα παιδιά μαθαίνουν σε τυπικά και άτυπα περιβάλλοντα, που το κάθε ένα έχει τα πλεονεκτήματά του, προκύπτει η ανάγκη τα περιβάλλοντα αυτά να συμπληρώνουν το ένα το άλλο με συστηματικό τρόπο και να συντονίζουν την πορεία τους προς την ίδια κατεύθυνση:

θέτοντας κοινούς στόχους και ακολουθώντας κοινές πρακτικές. Αυτός είναι και ο πρωταρχικός στόχος της επικοινωνίας και της συνεργασίας μεταξύ νηπιαγωγείου και οικογένειας.

Εκπαιδευτικοί και γονείς

Η συνεργασία μεταξύ νηπιαγωγείου και οικογένειας χτίζεται σταδιακά και απαιτεί χρόνο, ενέργεια, διάθεση και συστηματική προσπάθεια κι από τις δυο πλευρές. Ουσιαστική συνεργασία προκύπτει όταν εκπαιδευτικοί και γονείς:

- ✓ Αναγνωρίζουν το ρόλο που έχουν και οι δυο στη ζωή των παιδιών.
- ✓ Επικοινωνούν με ειλικρίνεια και σεβασμό - «ακούν» τόσο τα λόγια όσο και τα συναισθήματα.
- ✓ Μοιράζονται τις πληροφορίες, τις παρατηρήσεις και τους στόχους τους για το παιδί (αμφίδρομη επικοινωνία).
- ✓ Αναγνωρίζουν ότι μοιράζονται την ευθύνη για τη μάθηση.

Ιδιαίτερα από την πλευρά των εκπαιδευτικών χρειάζεται επιπλέον:

- ✓ Κατανόηση και αποδοχή των δυσκολιών που μπορεί να αντιμετωπίζουν οι οικογένειες (π.χ. οικονομικές, συναισθηματικές, έλλειψη χρόνου).
- ✓ Αποδοχή και σεβασμός των διαφορετικών στόχων και προσδοκιών που μπορεί να έχουν για τα παιδιά τους.
- ✓ Κατανόηση και αποδοχή της υποκειμενικής εικόνας που έχουν οι γονείς για το παιδί τους.
- ✓ Αντιμέτωπιση των γονέων όχι ως μια «ομάδα» αλλά πολλές, διαφορετικές «υπο-ομάδες» με διαφορετικές ανάγκες και τρόπους διαπαιδαγώγησης (π.χ. γονείς μετανάστες, γονείς που δεν προλαβαίνουν να έρθουν στο νηπιαγωγείο λόγω των υποχρεώσεων τους, γονείς που εμπλέκονται με ιδιαίτερο ζήλο στις δραστηριότητες του νηπιαγωγείου, γονείς με έντονα προσωπικά προβλήματα).
- ✓ Αναγνώριση του δικαιώματος όλων των οικογενειών να γνωρίζουν τους στόχους του προγράμματος και να έχουν τακτική και συστηματική ενημέρωση για την πρόοδο, την εξέλιξη και τις μεθόδους αξιολόγησης του παιδιού τους.

Τέλος, είναι σημαντικό, οι εκπαιδευτικοί, να μη συγχέουν τη φυσική παρουσία στο νηπιαγωγείο με την ουσιαστική συμμετοχή των γονέων στην εκπαίδευση των παιδιών τους και να έχουν υπόψη τους ότι υπάρχουν πολλοί τρόποι με τους οποίους μια οικογένεια μπορεί να εμπλακεί στη μάθηση του παιδιού.

Μορφές συνεργασίας νηπιαγωγείου - οικογένειας

Η συνεργασία με την οικογένεια και η εμπλοκή της στην εκπαιδευτική διαδικασία μπορεί να πάρει ποικίλες μορφές. Οι επιλογές που θα κάνει η εκπαιδευτικός εξαρτώνται από τη συγκεκριμένη ομάδα των οικογενειών των παιδιών της τάξης του: τις ανάγκες, τις συνθήκες ζωής, τις δυνατότητες τους σε διάφορα επίπεδα (π.χ. τις γλωσσικές ικανότητες τους, την οικονομική τους κατάσταση) ακόμα και την προηγούμενη εμπειρία τους σε θέματα συνεργασίας. Σε κάθε περίπτωση όμως, η εκπαιδευτικός διερευνά συνεχώς τρόπους με τους οποίους μπορεί να συνεργαστεί με την οικογένεια καθώς αναγνωρίζει ότι η επικοινωνία και η συνεργασία αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Οικογένειες και Πρόγραμμα Σπουδών

Η ανάπτυξη ουσιαστικής επικοινωνίας και συνεργασίας με τις οικογένειες των παιδιών της τάξης του αποτελεί μέρος του προγραμματισμού που κάνει η εκπαιδευτικός στην αρχή της σχολικής χρονιάς. Ο αρχικός στόχος είναι να δημιουργηθεί η εμπιστοσύνη που χρειάζεται για να αναπτυχθεί αμφίδρομη επικοινωνία και να ξεπεράσουν οι γονείς παραδοσιακές ή στερεοτυπικές αντιλήψεις για το ρόλο του σχολείου και της οικογένειας. Απώτερος σκοπός είναι η εμπλοκή των οικογενειών στη μαθησιακή διαδικασία έτσι όπως αυτή οργανώνεται από το πρόγραμμα σπουδών, τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών, τις πληροφορίες και τις παρατηρήσεις των γονέων και την κρίση της εκπαιδευτικού.

Η έμφαση στην εμπλοκή των γονέων στη μαθησιακή διαδικασία προκύπτει από σύγχρονα ερευνητικά δεδομένα τα οποία επισημαίνουν ότι από όλες τις δράσεις που υλοποιούνται στο πλαίσιο της συνεργασίας σχολείου-οικογένειας, αυτές που έχουν τη μεγαλύτερη θετική επίδραση στην επίδοση των παιδιών είναι εκείνες που δίνουν στους γονείς συγκεκριμένες ιδέες και οδηγίες για το πώς μπορούν να επεκτείνουν τη μάθηση στο σπίτι. **Ο ρόλος των γονέων μέσα σε αυτό το πλαίσιο δεν είναι να «διδάξουν» γνώσεις ή «μαθήματα» στα παιδιά αλλά να αποκτήσουν στρατηγικές με τις οποίες μπορούν να «ακούν» τον τρόπο που σκέπτονται, να διευκολύνουν τη μάθηση (για παράδειγμα με τις κατάλληλες ερωτήσεις), να παρακολουθούν την πρόοδο τους και να τα ενθαρρύνουν στην αναζήτηση της γνώσης.** Σύμφωνα με τα παραπάνω, ο ρόλος της εκπαιδευτικού είναι να βοηθήσει τις οικογένειες να κατανοήσουν πώς μπορούν να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον το οποίο α) ενθαρρύνει και υποστηρίζει τη μάθηση, β) διατηρεί την περιέργεια των παιδιών «ζωντανή», γ) εκφράζει υψηλές και ρεαλιστικές προσδοκίες για την επίδοση και τη μελλοντική πορεία τους και δ) συμβάλει στη «συνέχεια» των εμπειριών από το σχολικό στο οικογενειακό περιβάλλον.

Στο επίπεδο της καθημερινής πρακτικής τα παραπάνω υλοποιούνται όταν η εκπαιδευτικός:

- ✓ Συλλέγει πληροφορίες για το παιδί και το οικογενειακό περιβάλλον από τους γονείς με ερωτηματολόγια, «συνεντεύξεις» ή άλλα εργαλεία που μπορεί να σχεδιάσει κατά περίπτωση.

- ✓ Ενημερώνει τους γονείς τακτικά και με σαφήνεια για τους στόχους και το περιεχόμενο του προγράμματος της τάξης (π.χ. στον πίνακα ανακοινώσεων, με ενημερωτικά σημειώματα, στις συναντήσεις).
- ✓ Παρέχει στους γονείς συγκεκριμένες πληροφορίες, ιδέες και οδηγίες για τρόπους με τους οποίους μπορούν να αξιοποιήσουν την καθημερινότητα τους και να οργανώσουν μαθησιακές δραστηριότητες στο σπίτι.
- ✓ Ενημερώνει - επιμορφώνει τους γονείς σχετικά με διδακτικές μεθόδους και στρατηγικές που χρησιμοποιούνται στην προσχολική εκπαίδευση (π.χ. διατύπωση ανοιχτών ερωτήσεων, αφήγηση ιστοριών, επίλυση προβλημάτων).
- ✓ Εμπλέκει συστηματικά τους γονείς στην παρατήρηση και την αξιολόγηση της προόδου των παιδιών.
- ✓ Ενθαρρύνει τους γονείς, με συγκεκριμένους τρόπους, να αναστοχάζονται το ρόλο τους στη μάθηση των παιδιών.

Η εμπλοκή των οικογενειών στη μαθησιακή διαδικασία, με την καθοδήγηση των εκπαιδευτικών, όπως και γενικότερα η ουσιαστική συνεργασία νηπιαγωγείου-οικογένειας, βελτιώνει όχι μόνο τις σχέσεις μέσα στο νηπιαγωγείο (παιδιών-εκπαιδευτικών-γονέων) και την ακαδημαϊκή επίδοση των παιδιών αλλά και την εικόνα που έχουν οι γονείς για το επάγγελμα του εκπαιδευτικού της προσχολικής ηλικίας. Δίνοντας στους γονείς τα κατάλληλα εργαλεία και τη δυνατότητα να λειτουργήσουν ως υποστηρικτές των παιδιών

τους στη μαθησιακή διαδικασία, η εκπαιδευτικός τους δίνει ταυτόχρονα την ευκαιρία να κατανοήσουν το ρόλο του νηπιαγωγείου και να εκτιμήσουν το έργο της. Η γνώση αυτή φέρνει το σεβασμό και βελτιώνει τη συνεργασία.

ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΜΕΤΑΒΑΣΕΙΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ

Η μετάβαση στο σχολικό περιβάλλον

Καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν, βιώνουν διάφορες μεταβάσεις στη ζωή τους, οι οποίες προκαλούνται από αλλαγές στην καθημερινότητά τους. Από τις πιο σημαντικές για τα ίδια και τις οικογένειες τους, είναι η μετάβαση από το σπίτι στο νηπιαγωγείο και από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό σχολείο. Οι εμπειρίες που αποκτούν τις δυο αυτές χρονικές περιόδους επηρεάζουν τη σχέση τους με τη μάθηση, αλλά και τον τρόπο με το οποίο διαχειρίζονται αλλαγές στη ζωή τους, γενικότερα.

Στην Ελλάδα όλο και περισσότερα παιδιά έχουν πρόσβαση σε κάποιο φορέα αγωγής και φροντίδας, πριν την είσοδό τους στο νηπιαγωγείο, με αποτέλεσμα να βιώνουν μεγαλύτερο αριθμό μεταβάσεων από πολύ μικρή ηλικία. Συχνά, οι διαφορές ανάμεσα στην κουλτούρα της οικογένειας, του νηπιαγωγείου και του δημοτικού σχολείου, δυσχεραίνουν την ομαλή μετάβαση των παιδιών από το ένα πλαίσιο στο άλλο.

Η μετάβαση στο νηπιαγωγείο ή το δημοτικό σχολείο δεν αντιμετωπίζεται ως μια στιγμή μέσα στο χρόνο, αλλά ως εμπειρία που ξεκινά πολύ πριν την είσοδο του παιδιού στην επίσημη εκπαίδευση και συνεχίζεται για αρκετό χρονικό διάστημα μετά.

Ομαλή μετάβαση στο νηπιαγωγείο

Η επιτυχημένη μετάβαση των παιδιών στο νηπιαγωγείο εξαρτάται από τη δημιουργία σχέσεων αποδοχής και υποστήριξης ανάμεσα στα παιδιά, τους εκπαιδευτικούς και τις οικογένειές τους. Για το λόγο αυτό, πριν την έναρξη του νηπιαγωγείου, είναι απαραίτητη μια πρώτη επαφή των εκπαιδευτικών με τους γονείς και τα παιδιά, που θα τους κάνει να νιώσουν ευπρόσδεκτοι και θα τους δώσει την ευκαιρία να γνωρίσουν τα νέα πρόσωπα και το καινούριο περιβάλλον. Οι εκπαιδευτικοί ενημερώνουν τους γονείς για το πρόγραμμα σπουδών του νηπιαγωγείου και τις καθημερινές ρουτίνες των παιδιών στην τάξη και τους βοηθούν να κατανοήσουν ότι υποστηρίζουν τους ίδιους και τα παιδιά τους.

Για να διευκολύνουν τη διαδικασία της μετάβασης, από τις πρώτες μέρες έναρξης του σχολικού έτους, εκπαιδευτικοί και γονείς συνεργάζονται και φροντίζουν ώστε τα παιδιά:

- ✓ Να συνοδεύονται στο χώρο από άτομα τα οποία εμπιστεύονται (και τα οποία, κατά την περίοδο της προσαρμογής, παραμένουν σε ετοιμότητα να βοηθήσουν, εάν χρειαστεί, έπειτα από συνεννόηση με την εκπαιδευτικό).
- ✓ Να εντάσσονται ομαλά στο χώρο και τον τρόπο λειτουργίας του νηπιαγωγείου (π.χ. ρουτίνες, ημερήσιο πρόγραμμα).

- ✓ Να νιώσουν οικειότητα με την εκπαιδευτικό και να αρχίσουν να την εμπιστεύονται.
- ✓ Να κάνουν νέους φίλους αλλά και να διατηρήσουν προηγούμενες φιλίες (π.χ. η εκπαιδευτικός εντοπίζει παιδιά που γνωρίζονται και προωθεί τη σχέση μεταξύ τους, οργανώνει παιχνίδια γνωριμίας, αξιοποιεί κούκλες από το κουκλοθέατρο για να βοηθήσει τα παιδιά να μιλήσουν για τον εαυτό τους και να ακούσουν τα άλλα παιδιά).
- ✓ Να ανεξαρτητοποιούνται σταδιακά και να δραστηριοποιούνται μέσα στο χώρο του νηπιαγωγείου χωρίς τη διαρκή καθοδήγηση της εκπαιδευτικού (π.χ. μαθαίνουν που βρίσκεται το κάθε τι, επιλέγουν με τι θα παίξουν).

Ομαλή μετάβαση στο δημοτικό σχολείο

Η έναρξη του δημοτικού σχολείου θεωρείται μετάβαση ζωής για τα παιδιά και τις οικογένειές τους. Είναι περίοδος σημαντικών αλλαγών που προκαλεί άγχος αλλά και συγκινήσεις. Τα παιδιά και οι οικογένειες προσαρμόζονται σε νέους ρόλους και προσδοκίες και βιώνουν καινούριες σχέσεις και αλληλεπιδράσεις. Για να είναι ομαλή η μετάβαση των παιδιών από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό σχολείο, είναι σημαντικό να υπάρχει «συνέχεια» και εξέλιξη στις μαθησιακές εμπειρίες τους. Οι μεγάλες διαφορές νηπιαγωγείου και δημοτικού σχολείου δημιουργούν «ασυνέχειες» στη ζωή των

παιδιών, που μπορεί να δυσκολέψουν την προσαρμογή τους στην επόμενη βαθμίδα και την ευρύτερη πρόδοό τους. Βέβαια είναι εξίσου σημαντικό να θυμόμαστε ότι αν και η συνέχεια των εμπειριών βοηθά τα παιδιά να ακολουθήσουν οικεία «μονοπάτια» και να προσαρμοστούν ομαλά σε μια νέα κατάσταση και η «ασυνέχεια», παρά τις δυσκολίες της, μπορεί να μετατρέψει μια μετάβαση σε ενδιαφέρουσα και σημαντική εμπειρία.

Η δημιουργία σύνδεσης νηπιαγωγείου – δημοτικού σχολείου και η συμμετοχή των παιδιών σε προγράμματα μετάβασης, συμβάλει θετικά στην ομαλή προσαρμογή των παιδιών στο δημοτικό σχολείο. Η λέξη «πρόγραμμα», στην περίπτωση αυτή, αναφέρεται σε μια σειρά δράσεων – δραστηριοτήτων που οργανώνονται από τους εκπαιδευτικούς, με βάση τις συγκεκριμένες ανάγκες κάθε νηπιαγωγείου – δημοτικού σχολείου και σε συνεργασία με τα παιδιά, τους γονείς και μέλη της κοινότητας. Ένα πρόγραμμα μετάβασης, συνήθως, αποτελείται από δύο κύκλους δράσεων: Ο πρώτος κύκλος υλοποιείται πριν την είσοδο των παιδιών στο νέο περιβάλλον (νηπιαγωγείο ή δημοτικό σχολείο) και ο δεύτερος μετά την είσοδό τους στη νέα κατάσταση.

Ένα αποτελεσματικό πρόγραμμα μετάβασης έχει τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

- ✓ Στηρίζεται στην ουσιαστική συνεργασία και στις καλές σχέσεις μεταξύ εκπαιδευτικών νηπιαγωγείου, γονιών, παιδιών, και εκπαιδευτικών δημοτικού σχολείου.
- ✓ Λαμβάνονται υπόψη οι εκάστοτε συνθήκες, π.χ. συστέγαση ή όχι των δύο σχολικών μονάδων, διαφορές στο περιβάλλον και στους τρόπους μάθησης, διαφορετικές ρουτίνες, κανονισμοί, απαιτήσεις. Παιδιά και γονείς ενημερώνονται για τις αλλαγές ώστε να προετοιμαστούν κατάλληλα και να αναπτύξουν τρόπους διαχείρισής τους.
- ✓ Είναι πρόγραμμα μετάβασης και όχι ξενάγησης στο νέο σχολείο. Αυτό σημαίνει ότι δίνεται η ευκαιρία στα παιδιά του νηπιαγωγείου να συμμετέχουν ενεργά σε κοινές δράσεις με τα παιδιά του δημοτικού, ώστε να νιώσουν ότι τα καταφέρνουν, ότι μπορούν να αξιοποιήσουν τις γνώσεις που διαθέτουν και ότι τα άτομα του νέου περιβάλλοντος τα αποδέχονται.
- ✓ Περιλαμβάνει όλα τα παιδιά, λαμβάνει υπόψη και υποστηρίζει τις προσωπικές τους ανάγκες και ικανότητες, ανησυχίες και ιδιαιτερότητες.
- ✓ Σε περίπτωση φοίτησης στην τάξη παιδιών με ιδιαιτερότητες, οργανώνεται ειδικό πρόγραμμα μετάβασης σε συνεργασία με γονείς, δασκάλους, εκπαιδευτικούς ειδικής αγωγής ή άλλους ειδικούς.

Αξιολόγηση προγραμμάτων μετάβασης

Ένα καλά οργανωμένο πρόγραμμα μετάβασης εμπεριέχει εξαρχής στοιχεία αξιολόγησης. Αποτελεί κυκλική διαδικασία με εναλλαγή αξιολόγησης-προγραμματισμού-δράσης-αξιολόγησης, έτσι ώστε να υλοποιούνται οι απαραίτητες αλλαγές και βελτιώσεις.

Οι εκπαιδευτικοί αξιοποιώντας το υλικό και τα μέσα αξιολόγησης που χρησιμοποιούν στα πλαίσια της εκπαιδευτικής διαδικασίας (ατομικό φάκελο του παιδιού, παρατηρήσεις, ημερολόγια, απόψεις παιδιών,) και συνδυάζοντας το με υλικό από άλλες πηγές (απόψεις συναδέλφων, γονιών), αξιολογούν την αποτελεσματικότητα των δράσεων-δραστηριοτήτων που οργανώθηκαν στο πλαίσιο της μετάβασης των παιδιών Συγκεκριμένα, ελέγχουν αν το πρόγραμμα:

- ✓ Βοήθησε παιδιά και γονείς στη μετάβασή τους στο νηπιαγωγείο ή το δημοτικό σχολείο.
- ✓ Ήταν εύκολα υλοποιήσιμο και περιλάμβανε δράσεις που δεν δυσκόλεψαν τη λειτουργία του νηπιαγωγείου ή του δημοτικού σχολείου.
- ✓ Έδωσε την ευκαιρία στα παιδιά, με βάση τις ανάγκες τους, να συμμετέχουν στην οργάνωση των δράσεων με διάφορους τρόπους.

- ✓ Ήταν ευέλικτο και έδινε τη δυνατότητα για αλλαγές και βελτιώσεις καθ' όλη τη διάρκεια του.

Παραδείγματα δράσεων μετάβασης

A. Ενδεικτικό πρόγραμμα μετάβασης στο νηπιαγωγείο

1. Οργάνωση δράσεων και διαδικασιών που θα κάνουν τις οικογένειες και τα παιδιά να νιώσουν ευπρόσδεκτοι στο νηπιαγωγείο.

Παραδείγματα δράσεων που κάνουν οικογένειες και παιδιά να νιώσουν ευπρόσδεκτοι

- Η εκπαιδευτικός ενημερώνει πολύ νωρίς τους γονείς, σε ατομικές ή ομαδικές συναντήσεις, για το πρόγραμμα σπουδών και τις καθημερινές ρουτίνες στο νηπιαγωγείο.
- Οργανώνουν από κοινού το πλαίσιο επικοινωνίας τους (π.χ. με αξιοποίηση πίνακα ανακοινώσεων, με ενημερωτικά σημειώματα) και συζητάνε τρόπους συμμετοχής των γονέων στο πρόγραμμα της τάξης, σε δράσεις του νηπιαγωγείου, στο σύλλογο γονέων κ.λπ.
- Η εκπαιδευτικός ενημερώνεται από τους γονείς για τις συνθήκες ζωής των παιδιών, τα ενδιαφέροντα (π.χ. αγαπημένα παιχνίδια, τραγούδια, παραμύθια), τις ανάγκες και τις δυνατότητές τους. Για το σκοπό αυτό αξιοποιεί διάφορα εργαλεία συλλογής δεδομένων (π.χ. ερωτηματολόγια, ατομικές συζητήσεις-συνεντεύξεις με τους γονείς).

Παραδείγματα δράσεων (συνέχεια)

- Ορίζει ημέρα επίσκεψης των παιδιών με τους γονείς τους στο νηπιαγωγείο, πριν την έναρξη της σχολικής χρονιάς, για να γνωρίσουν τους χώρους, τους εκπαιδευτικούς και τα άλλα παιδιά με τους γονείς τους. Η επίσκεψη αυτή μπορεί να γίνει μετά το πέρας των μαθημάτων τον Ιούνιο ή πριν την έναρξη της σχολικής χρονιάς το Σεπτέμβριο. Ξεναγεί στους χώρους και εξηγεί τη χρήση τους, συζητά με παιδιά και γονείς για τις εντυπώσεις τους, ζητά από τους γονείς να συνεργαστούν με τα παιδιά τους και να φτιάξουν ζωγραφιές που θα στολίσουν το χώρο κ.ά.
- Δημιουργεί μια γωνία με ενημερωτικό-φωτογραφικό υλικό για το τι έκαναν τα παιδιά της προηγούμενης χρονιάς στο νηπιαγωγείο και πως περνούσαν τη μέρα τους. Το υλικό αυτό μπορεί να φτιαχτεί μαζί με τα παιδιά της τάξης και να περιλαμβάνει ζωγραφιές, κείμενα που έχουν «γράψει» τα ίδια ή σχετικές κατασκευές.

2. Σταδιακή ένταξη των παιδιών στα πέντε μαθησιακά πλαίσια του νηπιαγωγείου (παιχνίδι, ρουτίνες, καταστάσεις καθημερινής ζωής, διερευνήσεις,

οργανωμένο πρόγραμμα δραστηριοτήτων), σύμφωνα με τις ανάγκες και τους ατομικούς ρυθμούς των παιδιών.

Παραδείγματα δράσεων για σταδιακή ένταξη των παιδιών στα 5 μαθησιακά πλαίσια

- Η εκπαιδευτικός αφιερώνει σημαντικό χρόνο από το ημερήσιο πρόγραμμα στο παιχνίδι, μέσα και έξω από την τάξη, δίνοντας στα παιδιά την ευκαιρία να γνωριστούν και να αλληλεπιδράσουν. Ζητά να προτείνουν παιχνίδια που τους αρέσουν και τα παίζει στην τάξη μαζί τους. Αξιοποιεί παιχνίδια γνωριμίας, ομαδικά – κινητικά και παραδοσιακά παιχνίδια για να αρχίσουν όλα τα παιδιά να συμμετέχουν. Οργανώνει μαζί τους τις γωνιές των παιχνιδιών: τη γωνιά του κοινωνικού-δραματικού παιχνιδιού, τα παιχνίδια της αυλής κ.λπ.
- Εισάγει τα παιδιά στις ρουτίνες της τάξης με καθημερινή συζήτηση, μέχρι να τις νιώσουν δικές τους και να συμμετέχουν σε αυτές με ευκολία. Αξιοποιεί εργαλεία όπως η κούκλα της τάξης, που γνωρίζει πολλά πράγματα για τις ρουτίνες, μπορεί να εξηγήσει το λόγο ύπαρξης τους και να βοηθήσει τα παιδιά να τις οικειοποιηθούν.
- Οργανώνει δραστηριότητες που βοηθάνε τα παιδιά να συνδέσουν τη ζωή τους στο νηπιαγωγείο με τις προηγούμενες εμπειρίες τους. Για παράδειγμα, περιγράφουν, ζωγραφίζουν ή φέρνουν φωτογραφίες στο νηπιαγωγείο και παρουσιάζουν «πώς πέρασαν τις διακοπές τους», «πώς περνούν την ώρα τους στο σπίτι», «ποιοι είναι οι αγαπημένοι τους φίλοι», «ποιοι αποτελούν την οικογένειά τους».
- Παρατηρεί τα παιδιά, ώστε να εντοπίσει τα ενδιαφέροντα, τις ιδιαίτερες ικανότητές τους καθώς και τους τρόπους που μαθαίνουν. Καταγράφει ποιες είναι οι αγαπημένες ενασχολήσεις του κάθε παιδιού στην τάξη, πώς αξιοποιεί το χρόνο του στο ελεύθερο παιχνίδι, που τα καταφέρνει καλύτερα, στη ζωγραφική, στο τραγούδι, στο τρέξιμο κ.λπ. Αξιοποιεί τις πληροφορίες για να οργανώσει δραστηριότητες που τα ενδιαφέρουν.
- Οργανώνει σταδιακά διερευνήσεις-μικρές έρευνες που να έχουν νόημα για τα παιδιά. Π.χ. σε μικρές ομάδες των δυο ή τριών ατόμων, τα παιδιά ερευνούν και παρουσιάζουν «ποιο είναι το αγαπημένο τους παραμύθι», «παιχνίδι», «τραγούδι», «τι δεν τους αρέσει να κάνουν στο νηπιαγωγείο», «ποιον θα προσκαλούσαν να έρθει να τους δει και γιατί», «τι θα ήθελαν να οργανώσουν στο νηπιαγωγείο τους».

B. Ενδεικτικό πρόγραμμα μετάβασης στο δημοτικό σχολείο.

1. Οργάνωση δράσεων και διαδικασιών που θα βοηθήσουν τους εκπαιδευτικούς της πρώτης τάξης να ενημερωθούν για το πρόγραμμα σπουδών και τον τρόπο δουλειάς των παιδιών στο νηπιαγωγείο. Η εκπαιδευτικός του νηπιαγωγείου συμμετέχει σε συναντήσεις με τους εκπαιδευτικούς της πρώτης τάξης και τη Διευθύντρια του σχολείου, για να συζητήσουν και να οργανώσουν το πρόγραμμα μετάβασης στο οποίο θα συμμετέχουν τα παιδιά.

Παραδείγματα δράσεων για την ενημέρωση και τη συνεργασία των εκπαιδευτικών

- Οι εκπαιδευτικοί νηπιαγωγείου και δημοτικού σχολείου ανταλλάσσουν προβληματισμούς και στρατηγικές που αξιοποιούν κατά τη διάρκεια της προσαρμογής των παιδιών στην αρχή της χρονιάς.
- Φτιάχνουν πρόγραμμα ανταλλαγής επισκέψεων. Με βάση π.χ. κάποια κοινά θέματα ή σχέδια εργασίας οργανώνουν επισκέψεις των παιδιών στο σχολείο ή το νηπιαγωγείο, κοινή συμμετοχή σε παραστάσεις ή επισκέψεις σε μουσεία.
- Η νηπιαγωγός προσκαλεί τους εκπαιδευτικούς της πρώτης τάξης, να παρακολουθήσουν κάποιες δραστηριότητες των παιδιών στο νηπιαγωγείο και να τα γνωρίσουν, με ή χωρίς τα παιδιά της τάξης τους. Προσκαλεί επίσης τα παιδιά της πρώτης τάξης «να θυμηθούν πώς περνούσαν στο νηπιαγωγείο» και να το επισκεφτούν.

Παραδείγματα δράσεων (συνέχεια)

- Αξιοποιώντας τις Τ.Π.Ε., δημιουργεί μαζί με τα παιδιά, σύντομα ενημερωτικά φυλλάδια που περιγράφουν τις δραστηριότητες τους στο νηπιαγωγείο και όσα έχουν μάθει και τους δίνει την ευκαιρία να τα παρουσιάσουν στα παιδιά της πρώτης τάξης και τους δασκάλους τους.
- Ενημερώνει τους εκπαιδευτικούς της 1^{ης} δημοτικού για τους ατομικούς φακέλους των παιδιών στο νηπιαγωγείο και συστήνει τη μελέτη τους στην αρχή της χρονιάς. Ζητά από τους γονείς να διευκολύνουν τους δασκάλους.

2. Ενημέρωση των παιδιών για το νέο σχολείο. Η εκπαιδευτικός του νηπιαγωγείου, οργανώνει διερευνήσεις μαζί με τα παιδιά, ξεκινώντας από όσα γνωρίζουν από συγγενείς και φίλους, για να βρουν απαντήσεις σε απορίες και ερωτήσεις τους σχετικά με το δημοτικό σχολείο. Οργανώνει επίσκεψη στο δημοτικό σχολείο και συμμετοχή των παιδιών του νηπιαγωγείου σε ρουτίνες της πρώτης τάξης.

Παραδείγματα δράσεων για την ενημέρωση και εξοικείωση των παιδιών με το δημοτικό σχολείο

- Η εκπαιδευτικός του νηπιαγωγείου οργανώνει δραστηριότητες ανάγνωσης, ώστε να βοηθήσει τα παιδιά να αποκαλύψουν αυτά που γνωρίζουν ήδη για το δημοτικό σχολείο. Χρησιμοποιεί διάφορα μέσα όπως συζητήσεις ή σχέδιο εργασίας με θέμα «το νηπιαγωγείο μου και το δημοτικό σχολείο», «τι κάνουν τα παιδιά στο δημοτικό». Διευκολύνει τα παιδιά να προσδιορίσουν αυτά που θέλουν να μάθουν για το νέο σχολείο και σχεδιάζει μαζί τους σχετικές δράσεις. Συνεργάζεται με γονείς, εκπαιδευτικούς και παιδιά της πρώτης τάξης, για να υλοποιήσουν από κοινού τις δράσεις που θα βοηθήσουν τα παιδιά να βρουν απαντήσεις στις διερευνήσεις τους. Σε περίπτωση που το νηπιαγωγείο δεν συσχετίζεται με το δημοτικό αξιοποιούν την αλληλογραφία ή τις νέες τεχνολογίες για να επικοινωνήσουν.
- Με τη συνεργασία των εκπαιδευτικών της πρώτης τάξης, φροντίζει να συμμετέχουν τα παιδιά του νηπιαγωγείου σε δραστηριότητες του σχολείου, στις οποίες να μπορούν να ανταποκριθούν. Προγραμματίζει π.χ. κάποια ημέρα, προς το τέλος της χρονιάς, να παρακολουθήσουν τα παιδιά του νηπιαγωγείου ένα μάθημα στην πρώτη τάξη, φροντίζοντας να συμμετέχουν στη διαδικασία με το δικό τους τρόπο. Αφήνει τα παιδιά να παίξουν και να αλληλεπιδράσουν με τα παιδιά του δημοτικού σχολείου, στο διάλειμμα ή στην ώρα της γυμναστικής, σε μία εκδρομή ή μια εκπαιδευτική επίσκεψη του σχολείου.

3. Οργάνωση συναντήσεων με τους γονείς για ενημέρωση σχετικά με τις ανησυχίες τους για την επικείμενη μετάβαση των παιδιών τους και την αλλαγή που θα φέρει στην καθημερινότητά τους.

Παραδείγματα δράσεων για την ενημέρωση των οικογενειών

- Η εκπαιδευτικός ενημερώνει τους γονείς για τις ενέργειες που κάνει σχετικά με τη μετάβαση και τους ενθαρρύνει να συμμετέχουν με όποιο τρόπο μπορούν στις δράσεις αυτές για να γνωριστούν με τους εκπαιδευτικούς του νέου σχολείου και τις ρουτίνες του.
- Συζητά με τους γονείς για την γενικότερη πρόοδο των παιδιών στο νηπιαγωγείο, αξιοποιώντας τους ατομικούς φακέλους τους, ώστε να είναι ενημερωμένοι για τις πραγματικές ανάγκες των παιδιών τους.
- Σε συνεργασία με τις εκπαιδευτικούς του δημοτικού σχολείου οργανώνει συναντήσεις των γονιών του νηπιαγωγείου με γονείς των παιδιών της πρώτης τάξης, ώστε να ενημερωθούν για θέματα προσαρμογής των παιδιών με πιο άμεσο και ουσιαστικό τρόπο.

2^ο ΜΕΡΟΣ

ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΕΣ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ 2^{ΟΥ} ΜΕΡΟΥΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΥ

ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Μελανθια Κοντοπούλου Αν. Καθηγήτρια, Τ.Ε.Π.Α.Ε., Α.Π.Θ.

ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Αγγελική Βελλοπούλου Εκπαιδευτικός Προσχολικής
Εκπαίδευσης
Μαρία Καμπεζά Επικ. Καθηγήτρια Τμήματος
Επιστημών της Εκπαίδευσης και της
Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία,
Πανεπιστήμιο Πατρών

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ & ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ (Τ.Π.Ε.)

Βασίλης Κόμης Αναπληρωτής Καθηγητής, ΤΕΕΑΠΗ,
Πανεπιστήμιο Πατρών
Αναστασία Μισιρλή Εκπαιδευτικός Προσχολικής Εκπαίδευσης
Αγγελική Τζαβάρα Εκπαιδευτικός Προσχολικής Εκπαίδευσης

Εμπειρογνώμονες από το πεδίο «Πρώτη Σχολική Ηλικία»:

Βασιλική Παναγιώτου Εκπαιδευτικός Προσχολικής
Εκπαίδευσης

Παρθένα Ψυχίδου

Εκπαιδευτικός Προσχολικής
Εκπαίδευσης

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Αλεξάνδρα Κοσκολού

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ

Τζεκάκη Μαριάννα

Καθηγήτρια, Τ.Ε.Π.Α.Ε.,
Α.Π.Θ.

Ιφιγένεια Χριστοδούλου

Εκπαιδευτικός Προσχολικής
Εκπαίδευσης

ΓΛΩΣΣΑ

Ζωή Γαβριηλίδου

Αν. Καθηγήτρια, Τμήμα
Φιλολογίας Πανεπιστημίου
Θράκης

Μαρία Παπαδοπούλου,

Αν. Καθηγήτρια ΤΕΠΑΕ
Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
Εκλεγείσα λέκτορας ΤΕΠΑΕ
Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Μαρία Ποιμενίδου

ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Ανδρέας Αυγερινός
Επικ. Καθηγητής ΤΕΦΑΑ, Δ.Π.
Θράκης

ΤΕΧΝΕΣ

Μουσική Παιδεία: Χρυσάνθη Ζεπάτου
Αναστασία Τουμπακάρη

Εικαστική Παιδεία: Όλγα Ζιρώ

Θεατρική Παιδεία: Αντώνης Λενακάκης
Γιώργος Μπεκιάρης
Τάκης Τζαμαργιάς
Μαρία Φραγκή
Αθανασία Χολέβα

Οπτικοακουστική Παιδεία: Μένης Θεοδωρίδης
Μαρία Λεωνίδα

Παιδεία Χορού: Μαρία Γαλάνη
Μαριέλα Νέστορα

Εμπειρογνώμονες από το πεδίο «Πρώτη Σχολική Ηλικία»:

Ελένη Καμπέρη
Σχολική Σύμβουλος
Προσχολικής Εκπαίδευσης

Φωτεινή Μπακαλοπούλου

Εκπαιδευτικός Προσχολικής
Εκπαίδευσης

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Ιστορία:

Ευαγγελία Κουνέλη
Εκπαιδευτικός
Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

<p>ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ</p>	<p>ΓΛΩΣΣΑ</p>	<p>ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ</p>	<p>ΤΕΧΝΕΣ</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Ταυτότητα • Αυτορύθμιση • Προσωπική ενδυνάμωση • Κοινωνικές δεξιότητες • Κοινωνική αλληλεπίδραση 	<ul style="list-style-type: none"> • Κατανόηση προφορικών κειμένων • Παραγωγή προφορικών κειμένων • Κατανόηση γραπτών κειμένων • Παραγωγή γραπτών κειμένων 	<ul style="list-style-type: none"> • Αριθμοί και πράξεις • Άλγεβρα • Χώρος & γεωμετρία • Στατιστική • Πιθανότητες 	<ul style="list-style-type: none"> • Εικαστικά • Θέατρο • Μουσική • Οπτικοακουστική έκφραση • Χορός-κίνηση
<p>ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ</p>	<p>ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ</p>	<p>ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ</p>	<p>ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ & ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ (Τ.Π.Ε.)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Κινητικές δεξιότητες και φυσική κατάσταση • Γνώσεις για την κίνηση και την υγεία • Αυτό-έκφραση και κοινωνική αλληλεπίδραση 	<ul style="list-style-type: none"> • Ζωντανοί οργανισμοί • Αντικείμενα και υλικά • Έννοιες και φαινόμενα από το φυσικό κόσμο • Πλανήτης Γη και διάστημα 	<ul style="list-style-type: none"> • Ιστορία και πολιτισμός • Άνθρωποι, χώρος και περιβάλλον • Εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη • Κοινωνία και οικονομία 	<ul style="list-style-type: none"> • Γνωρίζω τις Τ.Π.Ε. & δημιουργώ • Επικοινωνώ και συνεργάζομαι με τις Τ.Π.Ε. • Διερευνώ, πειραματίζομαι, ανακαλύπτω και λύνω προβλήματα με τις Τ.Π.Ε. • Οι Τ.Π.Ε. στην κοινωνία και τον πολιτισμό

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Προσωπική και Κοινωνική Ανάπτυξη.....	73
Γλώσσα	96
Μαθηματικά.....	133
Τέχνες.....	167
Φυσική Αγωγή.....	214
Φυσικές Επιστήμες	229
Κοινωνικές Επιστήμες.....	263
Τεχνολογίες Πληροφοριών & Επικοινωνιών (Τ.Π.Ε.).....	309

ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Τι περιλαμβάνει η ενότητα «Προσωπική και Κοινωνική ανάπτυξη»;

Η προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη αποτελεί βασικό στόχο της προσχολικής αγωγής και προϋπόθεση για την ανταπόκριση του παιδιού στα διάφορα μαθησιακά ερεθίσματα. Αντανακλά την αναγκαιότητα μιας ολιστικής οπτικής στην αντιμετώπιση του παιδιού και αποσκοπεί στη διαμόρφωση μιας υγιούς προσωπικότητας, ενός ατόμου, δηλαδή, που λειτουργεί ικανοποιητικά ως προς τις προσωπικές του ανάγκες και τις απαιτήσεις του περιβάλλοντος.

Αν και παρουσιάζεται ως ξεχωριστή μαθησιακή περιοχή, στην πραγματικότητα διατρέχει το σύνολο του προγράμματος και δημιουργεί το κατάλληλο πλαίσιο για την εμπλοκή των παιδιών στη μάθηση καθώς και την προσαρμογή τους στο σχολικό και κοινωνικό πλαίσιο. Επιπλέον, η ανάπτυξη προσωπικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών μπορεί να ενισχυθεί με στοχευμένες δραστηριότητες και την παροχή κατάλληλων ερεθισμάτων που προτείνονται στην ενότητα αυτή.

Η ενίσχυση της προσωπικής & κοινωνικής ανάπτυξης επιτρέπει στα παιδιά να:

- αναγνωρίζουν τον εαυτό τους ως ένα άτομο ξεχωριστό με ιδιαίτερες ικανότητες και αξία
- λειτουργούν με σχετική αυτονομία
- αποδέχονται τα συναισθήματα τους και να ελέγχουν τον τρόπο έκφρασης τους
- αντιμετωπίζουν δυσκολίες και να επιλύουν συγκρούσεις
- σέβονται τους άλλους και τους κανόνες της ομάδας
- αντιλαμβάνονται και να κατανοούν τα συναισθήματα και τις απόψεις των άλλων
- επικοινωνούν και να συνεργάζονται με τους άλλους

Γιατί η «Προσωπική και Κοινωνική ανάπτυξη» είναι σημαντική για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας;

Η προσχολική ηλικία είναι κρίσιμη για τη δόμηση της ταυτότητας και τη διαμόρφωση σχέσεων με το ευρύτερο περιβάλλον. Το παιδί της ηλικίας αυτής δοκιμάζει τις δυνατότητες και τα όρια του ως προς την αποτελεσματικότητά του να τα βγάζει πέρα με σχετική αυτονομία, να διαμορφώνει διαπροσωπικές σχέσεις και να λειτουργεί στα πλαίσια μιας ομάδας.

Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο η προσωπική ενδυνάμωση και η απόκτηση κοινωνικών δεξιοτήτων, αποτελούν δύο βασικές κι αλληλένδετες διαστάσεις της αγωγής των παιδιών στην ηλικιακή αυτή περίοδο. Τα χαρακτηριστικά και οι δεξιότητες αυτές είναι απαραίτητες για την ικανοποιητική λειτουργία τους τόσο στο σχολείο όσο και στην ζωή τους γενικότερα και μελλοντικά.

Ποια είναι η δομή και η λογική ανάπτυξης της ενότητας «Προσωπική και Κοινωνική ανάπτυξη»;

Η διαμόρφωση της προσωπικής και κοινωνικής ταυτότητας εδραιώνεται με την αλληλεπίδραση του παιδιού με την νηπιαγωγό και τους συνομηλίκους.

Πρωταρχικό μέλημα της εκπαιδευτικού είναι η δημιουργία μιας σχέσης εμπιστοσύνης και αποδοχής τόσο με το παιδί όσο και με τους γονείς η οποία αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ομαλή μετάβαση του παιδιού από το οικογενειακό στο σχολικό περιβάλλον.

Στη συνέχεια η διαμόρφωση μιας θετικής εικόνας για τον εαυτό, η αναγνώριση προσωπικών συναισθημάτων και η οριοθέτηση της συμπεριφοράς αποτελούν στόχους παράλληλους με την ενίσχυση των σχέσεων με τους άλλους και την καλλιέργεια της ομαδικής λειτουργίας. Το παιδί αποκτά ένα αίσθημα αυτοαξίας καθώς συγκρίνεται με τους άλλους και αισθάνεται αποδεκτό. Οι διάφορες ιδιότητες επομένως που απορρέουν από την προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη είναι αλληλένδετες καθώς η ανάπτυξη του εαυτού είναι παράλληλη με την αλληλεπίδραση με τους άλλους.

Απώτερος στόχος είναι η ενδυνάμωση σε ένα επίπεδο ψυχικό καθώς και ο σεβασμός των δικαιωμάτων των άλλων και των ηθικών κοινωνικών αξιών. Στην προσχολική ηλικία το παιδί μπορεί να μην έχει ακόμη την απαραίτητη ωριμότητα για να μπορέσει να λειτουργήσει με ενσυναίσθηση και να κατανοήσει κάποιες κοινωνικές αξίες. Ωστόσο η καλλιέργεια και αυτών των δεξιοτήτων και εννοιών είναι σημαντικό να αρχίσει από το νηπιαγωγείο και να συνεχιστεί σε όλη τη διάρκεια της σχολικής του ζωής.

Πώς συνδέεται η ενότητα «Προσωπική και Κοινωνική ανάπτυξη» με την ανάπτυξη των βασικών ικανοτήτων;

Η προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη συνδέεται άμεσα με τις βασικές ικανότητες και συμβάλει ουσιαστικά στην ανάπτυξη τους:

- Η ανάπτυξη της προσωπικής ταυτότητας και αυτονομίας καθώς και οι κοινωνικές δεξιότητες αποτελούν τον κύριο στόχο αυτής της ενότητας. Η διαμόρφωση ενός ενεργού πολίτη προϋποθέτει ένα άτομο που λειτουργεί αυτόνομα αλλά συγχρόνως έχει ανεπτυγμένο το αίσθημα ομαδικότητας. Η διαμόρφωση μιας θετικής προσωπικής και κοινωνικής εικόνας του εαυτού και παράλληλα η αποδοχή της διαφορετικότητας και η ικανότητα ικανοποιητικής αλληλεπίδρασης στα πλαίσια της ομάδας συμβάλουν στη διαμόρφωση μιας υγιούς κοινωνίας που λειτουργεί με άξονα το κοινό όφελος αλλά και τις ανάγκες του καθένα.
- Η ικανότητα επικοινωνίας συνδέεται άμεσα με την προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη. Η εξοικείωση με διάφορα μέσα επικοινωνίας (π.χ. προφορικός λόγος, σωματική έκφραση, ζωγραφική) βοηθάει τα παιδιά να εκφράσουν τις σκέψεις, τις επιθυμίες, τα

συναισθήματα τους και να αλληλεπιδρούν με τους άλλους. Παράλληλα οι δραστηριότητες που προτείνονται στα πλαίσια αυτής της μαθησιακής περιοχής (π.χ. χρήση εκφραστικών μέσων, διαπραγμάτευση, συζήτηση, ανταλλαγή πληροφοριών ή συναισθημάτων) ενισχύουν την ικανότητα επιλογής κατάλληλων τρόπων επικοινωνίας και την προσαρμογή τους στις αντιδράσεις των παραληπτών καθώς και την ικανότητα κατασκευής και μεταφοράς νοήματος.

- Η ικανότητα σκέψης ενισχύεται καθώς το παιδί αναπτύσσεται σε ένα επίπεδο προσωπικό και κοινωνικό και παράλληλα συμβάλει στην προσωπική και κοινωνική του ανάπτυξη. Η κριτική σκέψη βοηθάει στην αναζήτηση τρόπων επίλυσης συγκρούσεων, αντιμετώπισης δυσκολιών και αυτενέργειας. Με τη δημιουργική σκέψη τα παιδιά εμπλουτίζουν τον τρόπο έκφρασης με το κοινωνικό δραματικό παιχνίδι. Τέλος η μεταγνωστική σκέψη είναι απαραίτητη στη διαχείριση των συναισθημάτων και στην αυτορρύθμιση της συμπεριφοράς αλλά συγχρόνως ασκείται καθώς ενθαρρύνεται η αυτενέργεια, ο αναστοχασμός και η ενσυναίσθηση.

Ποιες διδακτικές προσεγγίσεις διευκολύνουν την «Προσωπική και Κοινωνική ανάπτυξη»;

Οι συνθήκες του περιβάλλοντος (π.χ. διαμόρφωση χώρου, παροχή κατάλληλων υλικών) καθώς και η σχέση της εκπαιδευτικού με το παιδί και με τους γονείς του αποτελούν πρωταρχικές και απαραίτητες συνθήκες για τη διαμόρφωση ενός πλαισίου ασφάλειας, αποδοχής, ελεύθερης έκφρασης και διαπραγμάτευσης που θα οδηγήσουν τα παιδιά στην ανάπτυξη των προσωπικών τους χαρακτηριστικών και των δεξιοτήτων συνεργασίας και αρμονικής συνύπαρξης με τους άλλους.

Η αντιμετώπιση του κάθε παιδιού θα πρέπει να είναι εξατομικευμένη και προσαρμοσμένη στα ιδιαίτερα του χαρακτηριστικά που συνδέονται με περιβαλλοντικούς και ιδιοσυστασιακούς παράγοντες. Η μεθοδολογία που προτείνεται για την υλοποίηση των στόχων που αφορούν την προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη περιλαμβάνει:

- χρήση ποικίλων εκφραστικών μέσων, όπως ζωγραφική, δραματοποίηση, παραμύθια, μουσική
- ενίσχυση του παιχνιδιού στις διαφορετικές του μορφές με παροχή χρόνου, χώρου και κατάλληλων υλικών
- συχνές ευκαιρίες για αυτοαξιολόγηση, αναστοχασμό, ενσυναίσθηση

- οργάνωση δραστηριοτήτων σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο, με το σύνολο της ομάδας ή και σε μικρότερες ομάδες
- αξιοποίηση θεμάτων που προκύπτουν από εμπειρίες των παιδιών και προσφέρονται για διαπραγμάτευση και έκφραση
- διατύπωση ανοιχτών ερωτήσεων που ενθαρρύνουν τα παιδιά στην έκφραση και στον αναστοχασμό

Ποιος είναι ο ρόλος της εκπαιδευτικού στην «Προσωπική και Κοινωνική ανάπτυξη»;

Η εκπαιδευτικός λειτουργεί ως πρότυπο και συνοδός στην πορεία ωρίμανσης του παιδιού. Ο τρόπος που ο/η εκπαιδευτικός αλληλεπιδρά με τα παιδιά και αντιδρά στις διάφορες προκλήσεις, δυσκολίες και συγκρούσεις που προκύπτουν καθώς και οι απόψεις που εκφράζει αποτελούν πρότυπο για τον τρόπο λειτουργίας των ίδιων των παιδιών.

Είναι σημαντικό να δημιουργεί μια προσωπική σχέση με κάθε παιδί και να διαθέτει χρόνο για να το ακούει, να ανταποκρίνεται στους προβληματισμούς του και να το ενθαρρύνει όπου δυσκολεύεται.

Ο ρόλος της είναι διαμεσολαβητικός: προτείνει ερεθίσματα, βοηθάει στον αναστοχασμό, ενθαρρύνει τα

παιδιά στην αυτενέργεια και στην εξεύρεση λύσεων. Με τις παρεμβάσεις της υποστηρίζει, προτείνει, καθοδηγεί και δεν επιβάλλει. Ενθαρρύνει την έκφραση συναισθημάτων, απόψεων, επιθυμιών με τις κατάλληλες ερωτήσεις και παρεμβάσεις ενώ παράλληλα οριοθετεί με σταθερότητα τον τρόπο συμπεριφοράς και αλληλεπίδρασης. Εξίσου σημαντικό είναι να απαντάει με ειλικρίνεια σε οποιαδήποτε θέματα τίγονται αποφεύγοντας αντιδράσεις αμηχανίας και ενοχοποίησης, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για δύσκολα θέματα, όπως π.χ. η σεξουαλικότητα ή το πένθος. Σε σχετικά θέματα θα πρέπει να συνεργάζεται με τους γονείς και να σέβεται τις απόψεις τους προβάλλοντας παράλληλα την επιστημονική θέση. Η συνεργασία με τους γονείς, γενικότερα, ιδιαίτερα σε θέματα που αφορούν τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών ή την αντιμετώπιση δύσκολων συνθηκών είναι απαραίτητη.

Τέλος η εκπαιδευτικός συμβάλει στην πρόληψη παρέμβαση, πρόληψη και αντιμετώπιση προβλημάτων. Όταν εντοπίζει κάποιο πρόβλημα σε ένα παιδί ή δυσκολεύεται να χειρισθεί μια κατάσταση μπορεί να ζητήσει την βοήθεια ειδικών συμβούλων.

Για να αναπτύξουν τα παιδιά προσωπικές και κοινωνικές δεξιότητες θα πρέπει σε όλη τη διάρκεια του προγράμματος να τους δίνονται ευκαιρίες για να:

- αναγνωρίζουν τις δυνατότητες τους και τα ενδιαφέροντα τους
- εκφράζουν τα συναισθήματα και τις απόψεις τους
- αντιλαμβάνονται και να αντιδρούν στις απόψεις και τα συναισθήματα των άλλων
- συνεργάζονται και να αλληλεπιδρούν με τους συνομηλίκους

Επιπλέον είναι σημαντικό να αισθάνονται αποδοχή και ασφάλεια στη σχέση τους με την εκπαιδευτικό.

Ποιοι είναι οι στόχοι και τα χαρακτηριστικά της αξιολόγησης στην «Προσωπική και Κοινωνική ανάπτυξη»;

Η συνεχής αξιολόγηση της αναπτυξιακής πορείας του παιδιού από την εκπαιδευτικό αλλά και από το ίδιο το παιδί και τους γονείς του είναι σημαντική για τη διαμόρφωση επιμέρους στόχων αλλά και για τον εντοπισμό και την προληπτική παρέμβαση σε πιθανά προβλήματα που μπορεί να προκύψουν.

Για να αξιολογήσει την εξέλιξη του παιδιού στον τομέα αυτό, η εκπαιδευτικός παρατηρεί τις αντιδράσεις και καταγράφει τα σχόλια των παιδιών στις ελεύθερες και οργανωμένες δραστηριότητες και ανταλλάσει

πληροφορίες με τους γονείς. Συγκεκριμένα η εκπαιδευτικός παρατηρεί σε κάθε παιδί την:

- αυτενέργεια, διεκδίκηση, έκφραση προσωπικών απόψεων
- συμμετοχή και προσωπική συμβολή σε ομαδικές δραστηριότητες
- αντίδραση στις δυσκολίες/αποτυχία/συγκρούσεις
- αποδοχή κοινωνικών κανόνων
- έκφραση συναισθημάτων μέσα από την ζωγραφική, τη δραματοποίηση, τις συζητήσεις
- αλληλεπίδραση με τα άλλα παιδιά και την εκπαιδευτικό
- ικανότητα επίλυσης συγκρούσεων

Ενδεικτικά ερωτήματα στην αξιολόγηση προσωπικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών του κάθε παιδιού είναι:

- Είναι ευχαριστημένο στο νηπιαγωγείο;
- Δείχνει εμπιστοσύνη στην εκπαιδευτικό;
- Παίρνει πρωτοβουλίες, προτείνει, συμμετέχει ενεργά στην ομάδα;
- Εκφράζει τις προσωπικές απόψεις, σκέψεις, συναισθήματα;
- Διεκδικεί τα δικαιώματά του;
- Επilύει αποτελεσματικά και με αποδεκτά μέσα τις συγκρούσεις;
- Αντιδρά με αποτελεσματικό τρόπο στις δυσκολίες;
- Αποδέχεται τα όρια, τους κανόνες;
- Παίζει με τα άλλα παιδιά στις ελεύθερες δραστηριότητες;

Πως συνδέεται η «Προσωπική και Κοινωνική Ανάπτυξη» με τις άλλες μαθησιακές περιοχές του προγράμματος;

Η θετική εικόνα για τον εαυτό και το αίσθημα αξίας που απορρέει καθώς και η δυνατότητα ικανοποιητικής αλληλεπίδρασης δίνει στο παιδί ένα αίσθημα αυτοπεποίθησης και αποτελεσματικότητας για να μπορέσει να εξερευνήσει τον κόσμο. Επομένως η προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη αποτελεί

προϋπόθεση για την κινητοποίηση, τη θετική στάση για μάθηση και την αποτελεσματική λειτουργία του παιδιού στους διάφορους μαθησιακούς τομείς.

Για τη γλωσσική ανάπτυξη π.χ. προϋπόθεση είναι η επιθυμία για επικοινωνία και αλληλεπίδραση με τους άλλους. Αλλά και η γλωσσική ανάπτυξη δίνει στα παιδιά τη δυνατότητα καλλίτερης έκφρασης και ενισχύει την ικανότητα προσωπικής έκφρασης, επικοινωνίας, διαπραγμάτευσης.

Το ενδιαφέρον και η αποτελεσματικότητα στις φυσικές επιστήμες συνδέεται με την έκφραση περιέργειας, την ικανότητα αυτοσυγκέντρωσης και αυτοελέγχου, την αίσθηση αυτοπεποίθησης και αποτελεσματικότητας καθώς και την ικανότητα ατομικής αλλά και ομαδικής εργασίας. Ταυτόχρονα η έκφραση και η αποδοχή διαφορετικών απόψεων κι η αυτενέργεια υποστηρίζουν τους στόχους της προσωπικής κοινωνικής ανάπτυξης.

Η ανάπτυξη μαθηματικών δεξιοτήτων επίσης μπορεί να βοηθήσουν το παιδί στη διαχείριση προσωπικών καταστάσεων, όπως π.χ. διαχείριση χρόνου, ακολουθία κανόνων σε ομαδικά παιχνίδια, αυτονόμηση και διαχείριση χρημάτων.

Οι Τ.Π.Ε. προκαλούν το ενδιαφέρον των παιδιών και αποτελούν ένα σημαντικό μέσο επικοινωνίας, έκφρασης και αναπαράστασης συναισθημάτων και

καταστάσεων. Ακόμη, καθώς εξοικειώνονται με τη χρήση τους, αντλούν μια αίσθηση αποτελεσματικότητας κι αυτονομίας. Μαθαίνουν να επικοινωνούν με διαφορετικά περιβάλλοντα, να ανταλλάσσουν πληροφορίες, να συνεργάζονται και να αντλούν ερεθίσματα για θέματα όπως η διαφορετικότητα, η αναγνώριση συναισθημάτων κι η αυτοπαρουσίαση.

Οι τέχνες παρέχουν βασικά εργαλεία για την προώθηση της προσωπικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Οι διάφορες μορφές καλλιτεχνικής έκφρασης διευκολύνουν τα παιδιά να εκφραστούν, να διεργασθούν συναισθήματα κι επιθυμίες, να οριοθετηθούν, να αλληλεπιδράσουν και να βιώσουν αισθήματα ικανοποίησης κι αποτελεσματικότητας.

Οι κοινωνικές επιστήμες συνδέονται άμεσα και με την προσωπική κοινωνική ανάπτυξη. Η αναγνώριση της σχέσης του ατόμου με το περιβάλλον και η ευαισθητοποίηση σε σχετικούς προβληματισμούς που αποτελούν αντικείμενο των κοινωνικών επιστημών, λειτουργούν συμπληρωματικά με την διαμόρφωση της προσωπικής και κοινωνικής ταυτότητας και των κοινωνικών δεξιοτήτων που εντάσσονται στα περιεχόμενα της προσωπικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Εξάλλου η καλλιέργεια αξιών, στάσεων και συμπεριφορών που συμβάλουν στην καλλίτερη κοινωνική αλληλεπίδραση αποτελούν κοινό στόχο των κοινωνικών επιστημών και της προσωπικής κοινωνικής ανάπτυξης.

Προσωπική και Κοινωνική Ανάπτυξη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά...	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση του στόχου όταν για παράδειγμα...
ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ	Να αναγνωρίζουν προσωπικά τους χαρακτηριστικά, απόψεις, επιλογές	<ul style="list-style-type: none"> - συμμετέχουν σε φανταστική τηλεοπτική εκπομπή όπου ως δημοσιογράφοι παίρνουν συνεντεύξεις και θέτουν προσωπικές ερωτήσεις στους συμμαθητές τους - αυτοπαρουσιάζονται στην ομάδα. Μιλάνε για τα ενδιαφέροντα τους και τις δυνατότητες τους, τι τους αρέσει και τι δεν τους αρέσει - ζωγραφίζουν το περίγραμμα του σώματος τους και σχεδιάζουν διάφορα χαρακτηριστικά/παρατηρούν τις διαφορές μεταξύ τους (σύνδεση με φυσικές επιστήμες) - χωρίζονται σε ζευγάρια και παρατηρούν σε καθρέφτη ομοιότητες και διαφορές μεταξύ τους 	<ul style="list-style-type: none"> - δίνουν την ευκαιρία σε κάθε παιδί να μιλήσει για τον εαυτό του και προτείνουν στα υπόλοιπα να του κάνουν σχετικές ερωτήσεις - προτρέπουν όλα τα παιδιά να εκφράσουν τις απόψεις τους σε σχέση με θέματα που προκύπτουν - σε όλη τη διάρκεια της χρονιάς αξιοποιούν τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται για να αναδείξουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και ενδιαφέροντα του κάθε παιδιού - καθώς τα παιδιά σχολιάζουν τις ομοιότητες και διαφορές, στρέφουν την προσοχή τους σε περιγραφή χωρίς αξιολογικές κρίσεις, π.χ. αναδιατυπώνουν την έκφραση «γυαλάκιας» σε «φοράει γυαλιά»

		<ul style="list-style-type: none"> - παίζουν την τυφλόμυγα και προσπαθούν να αναγνωρίσουν με ψηλάφηση την ταυτότητα του παιδιού που βρέθηκε κοντά τους. 	
	<p>Να αναπτύξουν το αίσθημα του «ανήκειν» (κοινωνική ταυτότητα)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ζωγραφίζουν την οικογένεια τους και περιγράφουν τα μέλη της (π.χ. ηλικία, ασχολία) - ανταλλάσσουν πληροφορίες κι εμπειρίες σχετικά με την οικογένεια τους και τον τόπο καταγωγής τους - το κάθε παιδί δημιουργεί το δέντρο της οικογένειάς του. - καταγράφουν τους ανθρώπους που αγαπούν (φίλους της οικογένειας ή προσωπικούς, συγγενείς, γείτονες) - φέρνουν φωτογραφίες από οικογενειακές δραστηριότητες και εκδηλώσεις (π.χ. γιορτές, εκδρομές) - διαβάζουν παραμύθια που αναφέρονται σε διαφορετικές μορφές οικογένειας (π.χ. πυρηνική ή ευρύτερη, μονογονεϊκή) - φέρνουν παραμύθια ή τραγούδια από τον τόπο καταγωγής της οικογένειας τους 	<ul style="list-style-type: none"> - καθώς τα παιδιά μιλάνε για σχέσεις χρησιμοποιούν την κατάλληλη ορολογία για να τα βοηθήσουν να αναγνωρίσουν τα διάφορα πλαίσια αναφοράς, όπως συγγενικό, φιλικό κ.α. - σε εθνικές και θρησκευτικές γιορτές οργανώνουν δραστηριότητες στις οποίες μπορούν να συμμετέχουν όλα τα παιδιά ανεξάρτητα από τον τόπο καταγωγής ή το θρήσκευμα τους (π.χ. ένα πάρτι με αφορμή τα Χριστούγεννα ή «ανοιχτές» κατασκευές, όπως διακόσμηση κεριών)
	<p>Να αποκτήσουν θετική αυτοεκτίμηση (αίσθημα αξίας &</p>	<ul style="list-style-type: none"> - αναφέρονται σε θετικά χαρακτηριστικά και ιδιότητες τους, με την χρήση π.χ. ημιτελών 	<ul style="list-style-type: none"> - αξιοποιούν ευκαιρίες στον ελεύθερο χρόνο για να κάνει στο κάθε παιδί ξεχωριστά σχόλια ή ερωτήσεις που δηλώνουν προσωπικό

	<p>αποτελεσματικότητας)</p>	<p>προτάσεων όπως «μπορώ να...»</p> <ul style="list-style-type: none"> - αναφέρουν στοιχεία που εκτιμούν στους συμμαθητές τους και διαμορφώνουν το προφίλ του κάθε παιδιού - στο τέλος της ημέρας το κάθε παιδί αναφέρει κάτι που κατάφερε και το κάνει να αισθάνεται περήφανο - έχουν την ευκαιρία να παρουσιάζουν τα επιτεύγματα τους όταν ολοκληρώσουν μια δραστηριότητα. Οι συμμαθητές τους χειροκροτούν/επιβραβεύουν - επιλέγει/προτείνει το κάθε παιδί με την σειρά του μια δραστηριότητα στην ομάδα ανάλογα με τα ενδιαφέροντα του - αναλαμβάνουν διαδοχικά ρόλους υπευθύνου (π.χ. μοιράζουν υλικό ή αποφασίζουν τι πρέπει να κάνει η ομάδα) - σχεδιάζουν τον εαυτό τους σε μεγαλύτερη ηλικία και καταγράφουν τι θα ήθελαν να καταφέρουν που δεν μπορούν τώρα 	<p>ενδιαφέρον και συμπάθεια π.χ. με ποιόν τρόπο δούλεψε σε μια δραστηριότητα, να περιγράψει μια ζωγραφιά που έφερε από το σπίτι</p> <ul style="list-style-type: none"> - παρατηρούν τα παιδιά και καταγράφουν τα επιτεύγματα τους - προσαρμόζουν τους στόχους/εργασίες στις δυνατότητες του κάθε παιδιού για να αισθανθεί αποτελεσματικό - εκφράζουν την ικανοποίησή τους για τα επιτεύγματα του κάθε παιδιού - χρησιμοποιούν τον ατομικό φάκελο του κάθε παιδιού για να επισημάνουν την αποτελεσματικότητά του σε σχέση με προηγούμενες προσπάθειες - χρησιμοποιούν ανατροφοδοτικά σχόλια που τραβούν την προσοχή των παιδιών σε αυτό που καταφέρνουν να κάνουν (π.χ. «Συνέχισε. Βλέπω ότι έχεις υπομονή και τα καταφέρνεις μια χαρά».) - αποφεύγουν χαρακτηρισμούς όπως «λάθος/σωστό», «καλό/κακό παιδί» - λαμβάνουν υπόψη τους ότι το ενδιαφέρον για τα παιδιά εκφράζεται με λεκτικό και μη λεκτικό τρόπο - καλωσορίζουν και αποχαιρετούν το κάθε παιδί με το όνομα του και κάποιο προσωπικό
--	-----------------------------	--	---

			σχόλιο
ΑΥΤΟΡΥΘΜΙΣΗ	<p>Να αναγνωρίζουν, να εκφράζουν και να διαχειρίζονται τα συναισθήματα τους</p>	<ul style="list-style-type: none"> - εκφράζουν με λόγια, με ζωγραφική ή και με κίνηση τα συναισθήματα τους με αφορμή ιστορίες, έργα τέχνης ή μουσική - αναφέρουν καταστάσεις που τους προκαλούν χαρά, θυμό, στενοχώρια και σκέφτονται εναλλακτικούς τρόπους αντίδρασης. - διηγούνται προσωπικές εμπειρίες που τους προκάλεσαν παρόμοια συναισθήματα με αυτά που αναφέρουν άλλα παιδιά ή που προκύπτουν από ιστορίες και τον τρόπο που τα διαχειρίστηκαν - εκφράζουν με γκριμάτσες και φωνές διάφορα συναισθήματα και παρατηρούν τις αλλαγές σε μέλη προσώπου, φωνή, στάση κι ένταση σώματος - αναφέρουν στο τέλος της ημέρας κάτι που τους ευχαρίστησε, τους στενοχώρησε ή τους θύμωσε 	<ul style="list-style-type: none"> - κάνουν τις κατάλληλες ανοιχτές ερωτήσεις για διεργασία των συναισθημάτων (π.χ. πώς αισθάνεσαι; γιατί νομίζεις ότι αισθάνεσαι έτσι; τι θα μπορούσες να κάνεις...;) - δίνουν τη δυνατότητα στα παιδιά να εκτονώσουν ακίνδυνα τον θυμό τους σε συγκεκριμένο χώρο ή αντικείμενο (π.χ. μαξιλάρι) - παρέχουν κατάλληλα υλικά για κοινωνικό-δραματικό παιχνίδι (π.χ. χρωματιστά πανιά που διευκολύνουν τη μεταμπίεση, αντικείμενα καθημερινής χρήσης) - επαναδιατυπώνουν εκφράσεις παιδιών για να τα βοηθήσουν να αναγνωρίσουν και να διαχειρισθούν τα συναισθήματα τους (π.χ. «Λες ότι δεν σε παίζουν. Θέλεις να μου πεις πώς αισθάνεσαι γι αυτό; Τι μπορείς να κάνεις για να μην αισθάνεσαι έτσι;») - λειτουργούν ως μοντέλο, εκφράζοντας τρόπους διαχείρισης προσωπικών συναισθημάτων (π.χ. «Κι εγώ θυμώνω πολύ κάποιες φορές και προσπαθώ να μην φωνάζω») - Συνδέουν το στόχο αυτό με τις τέχνες

Να οριοθετούν την συμπεριφορά τους

- παίζουν παιχνίδια κινητικά με σταμάτημα-ξεκίνημα
- περιμένουν την σειρά τους για κάποιο παιχνίδι ή για να πάνε στην τουαλέτα
- διαπραγματεύονται στην ομάδα και καταγράφουν αποδεκτούς και μη αποδεκτούς τρόπους συμπεριφοράς
- καταγράφουν συμπεριφορές που δεν είναι αποδεκτές στην οικογένεια, στην παιδική χαρά, σε φιλικά σπίτια
- προβληματίζονται και καταγράφουν τις ιδέες τους σχετικά με τη σκοπιμότητα του «όχι» και του «μη»

- εκφράζονται με τρόπο που τα βοηθάει να διαφοροποιούν τα συναισθήματα από τη συμπεριφορά (π.χ. «Μπορεί να είσαι θυμωμένος αλλά δεν μπορείς να καταστρέφεις τα πράγματα άλλων. Βρες άλλον τρόπο να το δείξεις»)
- προτείνουν στα παιδιά αποδεκτούς τρόπους έκφρασης συναισθημάτων και επιθυμιών (π.χ. «Μήπως όταν σε θυμώνει ο Χ., αντί να τον χτυπήσεις θα μπορούσες να του το πεις ή να μην τον παίζεις;»)
- χρησιμοποιούν λογικές συνέπειες και καθοδήγηση για να ενισχύσουν τον αυτοέλεγχο
- δίνουν σαφείς οδηγίες με εφικτό στόχο και χρόνο. π.χ. οριοθετούν τον χρόνο και τον χώρο στο ελεύθερο παιχνίδι
- υπενθυμίζουν με σταθερότητα ποιες είναι οι μη αποδεκτές συμπεριφορές (τους κανόνες που έχουν ορίσει από κοινού)
- χρησιμοποιούν ένα σύνθημα (π.χ. κτύπημα σε κρουστό) για να τραβήξουν την προσοχή των παιδιών όταν συμβαίνει κάτι που παραβαίνει τους κανόνες και στην συνέχεια το συζητούν
- προειδοποιούν τα παιδιά για την αλλαγή δραστηριοτήτων
- εφαρμόζουν τεχνικές χαλάρωσης σε

			<p>εναλλαγή με έντονες δραστηριότητες (π.χ. με κατάλληλη μουσική, καθοδηγεί στην σωματική χαλάρωση)</p>
	<p>Να καλλιεργήσουν ηθικές αξίες όπως αλληλεγγύη, υπευθυνότητα, ισότητα.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - εκφράζουν συναισθήματα και απόψεις, με λεκτικό και μη λεκτικό τρόπο σχετικά με συγκεκριμένες αξίες (π.χ. «τι σημαίνει είμαι υπεύθυνος;», «πώς αισθάνομαι όταν δεν με βοηθάει κανένας;) - συζητούν με αφορμή πραγματικά γεγονότα ή ιστορίες για τις ιδιαίτερες ανάγκες κάποιων ατόμων και τους τρόπους στήριξης τους - βοηθούν ένα παιδί που δυσκολεύεται σε μια δραστηριότητα. - αναφέρουν περιπτώσεις κατά τις οποίες βοήθησαν ένα άλλο παιδί ή έναν ενήλικο και σχολιάζουν τα συναισθήματα των άλλων και τα δικά τους - συζητούν για τρόπους φροντίδας των ζώων - ακούνε την ιστορία ενός παιδιού που βιώνει μια δύσκολη κατάσταση (π.χ. ασθένεια, έλλειψη βασικών αγαθών ή φίλων) και με τις κατάλληλες ερωτήσεις καλούνται να αναγνωρίσουν τα συναισθήματα του 	<ul style="list-style-type: none"> - αξιοποιούν την παιδική λογοτεχνία για να αναδείξουν τη σημασία αξιών - επισημαίνουν τις αξίες με αφορμή διάφορες δραστηριότητες ή περιστατικά (π.χ. «όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα να παίξουν με ένα παιχνίδι και γι αυτό θα μοιρασθεί ο χρόνος ισότιμα») - αναθέτουν στα παιδιά διαφορετικές υπευθυνότητες και σχολιάζουν μαζί τους τις εμπειρίες τους - αξιοποιούν επίκαιρα γεγονότα (π.χ. πόλεμος, φυσική καταστροφή, οικονομική κρίση, ημέρα ατόμων με ειδικές ανάγκες, ηλικιωμένων, προστασίας ζώων...) για να εξοικειωθούν τα παιδιά με την έννοια της αλληλεγγύης - οργανώνουν δραστηριότητες υποστήριξης για άτομα που βρίσκονται σε δύσκολες συνθήκες (π.χ. στέλνουν ζωγραφιές σε ένα παιδί που είναι άρρωστο ή πακέτα σε παιδιά που έχουν πληγεί από κάποια καταστροφή) - εισάγουν προβληματισμούς για ίσα δικαιώματα όλων των παιδιών (π.χ. τα προτρέπει να αναφέρουν τι χρειάζονται όλα τα παιδιά)

		<p>και να προτείνουν τρόπους αλληλεγγύης</p>	<ul style="list-style-type: none"> - αξιοποιούν τη ρουτίνα «οι βοηθοί της ημέρας» για να οριστούν παιδιά που θα βοηθούν τους συμμαθητές τους σε διάφορες δραστηριότητες ή περιστάσεις
<p>ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ</p>	<p>Να αντέχουν το άγχος που προκαλείται από την αποστέρηση κι αποτυχία</p>	<ul style="list-style-type: none"> - προτείνουν εξέλιξη σε ανολοκλήρωτες ιστορίες σχετικά με αντιμετώπιση δύσκολης περίπτωσης (π.χ. «τι θα μπορούσε να κάνει ο ήρωας για να γλυτώσει από τον δράκο;») - σχολιάζουν πιθανές αντιδράσεις μπροστά στην αποτυχία (π.χ. τι κάνουμε όταν δεν τα καταφέρνουμε με ένα πάζλ) - δραματοποιούν ιστορίες όπου καλούνται να δώσουν λύσεις σε προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ήρωες - μετά το τέλος παιχνιδιού κανόνων συζητούν για τις εμπειρίες τους και τις συνέπειες (π.χ. «δεν κερδίσαμε αλλά διασκεδάσαμε») - συζητούν τρόπους αντίδρασης όταν μια επιθυμία τους δεν ικανοποιείται (π.χ. «τι κάνουμε όταν θέλουμε ένα παιχνίδι και το έχει ένα άλλο παιδί ή όταν δεν μου το αγοράζουν οι 	<ul style="list-style-type: none"> - ενθαρρύνουν τα παιδιά να μην εγκαταλείπουν την προσπάθεια τους στην πρώτη δυσκολία και να ολοκληρώσουν τη δράση που έχουν επιλέξει (π.χ. «ξέρω ότι δυσκολεύεται αλλά προσπάθησε λίγο ακόμη. Μπορείς να τα καταφέρεις») - καθοδηγούν το παιδί όταν δυσκολεύεται σε μια δραστηριότητα προτείνοντας εναλλακτικούς τρόπους (π.χ. «Αν βάλεις πρώτα τα μεγάλα κομμάτια ή αν βρεις τα παρόμοια χρώματα θα μπορέσεις να συνεχίσεις το πάζλ») - προτρέπουν τα παιδιά να βρίσκουν λύσεις ή να ζητούν βοήθεια όταν δυσκολεύονται. - επιβραβεύουν την προσπάθεια κι όχι μόνο το αποτέλεσμα - προσφέρουν διάφορα επίπεδα πολυπλοκότητας σε μια δραστηριότητα έτσι ώστε το κάθε παιδί να ανταποκριθεί ανάλογα με τις δυνατότητες του - ενθαρρύνουν το παιδί να αποχωρισθεί τον γονιό του/του επιτρέπουν να μοιρασθεί λίγο χρόνο μαζί του - δείχνουν ενσυναίσθηση όταν ένα παιδί

		γονείς;»)	στενοχωριέται με μια αποτυχία και το ενθαρρύνει (π.χ. «Λυπάμαι που χάλασε η κατασκευή σου. Ξέρω ότι προσπάθησες πολύ και στενοχωρήθηκες με αυτό που έγινε. Μπορείς να την ξανακάνεις όμως καλλίτερη»)
	Να διαχειρίζονται τις σχέσεις τους με την οικογένεια	<ul style="list-style-type: none"> - ζωγραφίζουν μια οικογένεια και αναφέρουν το ρόλο, τη δραστηριότητα, τις σκέψεις του κάθε μέλους - ολοκληρώνουν ημιτελείς προτάσεις προκειμένου να εκφράσουν ευχάριστα και δυσάρεστα συναισθήματα για γονείς/αδέλφια, αναφέρονται σε καταστάσεις που τα προκάλεσαν και προτείνουν τρόπους αντιμετώπισης (π.χ. «ο αδελφός μου με θυμώνει όταν...», «μου αρέσει/δεν μου αρέσει όταν η μαμά μου...») - ζωγραφίζουν καταστάσεις στο σπίτι που τα στενοχώρησαν και αναζητούν τρόπους αντιμετώπισης (π.χ. «με στενοχώρησε ο/η ... γιατί... Θα μπορούσα να...») - παίζουν σε αυτοσχέδιο κουκλοθέατρο μια σκηνή από την οικογενειακή ζωή - καταγράφουν τι τους αρέσει να κάνουν με κάθε μέλος της 	<ul style="list-style-type: none"> - αναφέρονται θετικά στις ασχολίες των γονιών και τους καλούν να τις παρουσιάσουν - αναφέρουν στον κάθε γονιό θετικά στοιχεία για το παιδί του και προβληματίζονται από κοινού για τρόπους προώθησης της ανάπτυξης του σε διάφορους τομείς - αξιοποιούν την παιδική λογοτεχνία για να αναφερθούν διάφορες μορφές οικογενειακών δομών έτσι ώστε να ενθαρρύνουν την αποδοχή διαφορετικών οικογενειακών καταστάσεων - εισάγουν ανολοκλήρωτες προτάσεις για την ενθάρρυνση της αποδοχής αμφιθυμικών συναισθημάτων στην οικογένεια (π.χ. «τον αδελφό μου τον αγαπώ γιατί... αλλά θυμώνω μαζί του όταν...») - ενισχύουν τη σχέση του παιδιού με τους γονείς (π.χ. προτρέπει τα παιδιά να αποχαιρετούν και να υποδέχονται τον γονιό τους, δείχνουν τις εργασίες τους στους γονείς)

		<p>οικογένειας</p> <ul style="list-style-type: none"> - διηγούνται κάτι ευχάριστο που έκαναν με την οικογένεια τους το σαββατοκύριακο 	
	<p>Να εξοικειωθούν με γεγονότα ζωής</p>	<ul style="list-style-type: none"> - αναφέρονται σε γεγονότα ζωής που τους στενοχώρησαν (π.χ. απώλεια ζώου ή προσώπου, απόκτηση αδελφών, διαζύγιο, ασθένεια, μετοίκηση) με αφορμή ιστορίες ή ένα πραγματικό γεγονός - εκφράζουν τα συναισθήματα τους λεκτικά, με θέατρο, με ζωγραφική, με αφορμή ιστορίες ή προσωπικά βιώματα - στηρίζουν συμμαθητές τους που βιώνουν ένα δυσάρεστο γεγονός (π.χ. αναφέρουν παρόμοιες εμπειρίες ή προτείνουν τρόπους αντιμετώπισης) 	<ul style="list-style-type: none"> - Αξιοποιούν περιστάσεις καθημερινής ζωής για να συζητηθούν θέματα απώλειας, θανάτου, ασθένειας, διαζυγίου (π.χ. αναφέρονται στον κύκλο ζωής με αφορμή τα φύλλα ή τον θάνατο ενός κατοικίδιου/ πουλιού στην αυλή) (βλ. φυσικές επιστήμες) - αξιοποιούν την παιδική λογοτεχνία για να παρουσιάσουν γεγονότα ζωής και κάνουν ερωτήσεις για σκέψεις και συναισθήματα των παιδιών. Προκαλούν σύνδεση ιστορίας με προσωπικά βιώματα - ξεκινούν προσεγγίσεις γεγονότων διερευνώντας προϋπάρχουσες απόψεις και εμπειρίες των παιδιών - ακούν ενεργητικά τα συναισθήματα και τις εμπειρίες των παιδιών και αντιδρούν με ενσυναίσθηση (π.χ. «Υποθέτω ότι σε στενοχώρησε αυτό που έγινε») - προτείνουν μια αισιόδοξη στάση σε δύσκολες συνθήκες (π.χ. σου λείπει ο μπαμπάς σου που έφυγε αλλά μπορείς να του μιλάς και να τον βλέπεις συχνά. Τι θα σε ευχαριστούσε να κάνετε μαζί;) - σέβονται τις απόψεις και θέσεις των γονιών

			<p>και αποφεύγουν να κάνουν κρίσεις</p> <ul style="list-style-type: none"> - ζητούν στήριξη και καθοδήγηση από ειδικούς φορείς όταν προκύπτει ένα σημαντικό γεγονός στη σχολική κοινότητα (π.χ. ΜΕΡΙΜΝΑ, ΕΨΥΠΕ)
	<p>Να διαπαιδαγωγηθούν σε θέματα σεξουαλικότητας</p>	<ul style="list-style-type: none"> - εντοπίζουν τις διαφορές κι ομοιότητες των δύο φύλων (ανατομικές, κοινωνικούς ρόλους) - βάζουν σε σειρά εικόνες παιδιών και ενηλίκων των δύο φύλων για να αναγνωρίσουν τις φάσεις ανάπτυξης του σώματος (σύνδεση με φυσικές επιστήμες) - εκφράζουν προσωπικές ιδέες και ερωτήματα σχετικά με τη σεξουαλικότητα - σχολιάζουν τι είναι και τι δεν είναι αποδεκτό στην σχέση με το σώμα τους και το σώμα των άλλων (π.χ. πότε καλύπτουμε το σώμα μας) 	<ul style="list-style-type: none"> - παρέχουν κατάλληλο υλικό (π.χ. εικόνες, πάζλ, κούκλες) όπου είναι σαφείς οι διαφορές των δύο φύλων - αξιοποιούν σχετικά παιδικά βιβλία για να μιλήσουν στα παιδιά για τη σχέση των γονιών και τη γέννηση των παιδιών - ξεκινούν σχετική προσέγγιση διερευνώντας προϋπάρχουσες γνώσεις και απόψεις των παιδιών - δίνουν σαφείς, σύντομες και ευθείες απαντήσεις σε ερωτήματα των παιδιών σχετικά με την σεξουαλικότητα - παρέχουν ερεθίσματα που αναδεικνύουν κοινά χαρακτηριστικά, ικανότητες και ασχολίες των δύο φύλων (π.χ. φωτογραφικό υλικό με άντρες και γυναίκες σε διάφορα επαγγέλματα) - σχολιάζουν στερεότυπες δηλώσεις που μπορεί να κάνουν τα παιδιά, όπως π.χ. «τα αγόρια δεν παίζουν με κούκλες» - τονίζουν το θέμα της αυτοπροστασίας και σεβασμού του σώματος των άλλων

			<ul style="list-style-type: none"> - λαμβάνουν υπόψη τους ότι υπάρχουν διαφορές σε σχετικά θέματα μεταξύ πολιτισμών και οικογενειών
ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	Να αυτονομηθούν	<ul style="list-style-type: none"> - φροντίζουν τον εαυτό τους μόνα τους (π.χ. τουαλέτα, ντύσιμο, φαγητό, συμμαζέμα) - συμπληρώνουν ανολοκλήρωτες φράσεις όπου καλούνται να αναζητήσουν τρόπους επίλυσης προβλημάτων στην καθημερινότητα (π.χ. όταν κρύνω... βάζω την ζακέτα μου, όταν χτυπάω...) - συζητούν και καταγράφουν πράγματα που κάνουν μόνα τους στο σπίτι και στο σχολείο - καλούνται να τεκμηριώσουν τις απόψεις τους συμπληρώνοντας τις φράσεις «συμφωνώ/ διαφωνώ με τον/την γιατί...» - λένε ιδέες για το τι θα μπορούσαν να κάνουν όταν κάποιος τα ενοχλεί 	<ul style="list-style-type: none"> - βοηθούν τα παιδιά να αυτοεξυπηρετηθούν δίνοντας συγκεκριμένες οδηγίες - ενθαρρύνουν τα παιδιά να διεκδικούν το δίκιο τους - ορίζουν ατομικές εργασίες που πρέπει να ολοκληρώσει το κάθε παιδί μόνο του όπως μπορεί - αποφεύγουν να παρεμβαίνουν όταν προκύπτει μια σύγκρουση μεταξύ των παιδιών και τα ενθαρρύνουν να την επιλύουν μόνα τους ανατρέχοντας σε κανόνες που έχουν ορίσει από κοινού - προτρέπουν τα παιδιά να διαπραγματεύονται μόνα τους κανόνες παιχνιδιών (π.χ. στο «σπιτάκι») - δίνουν ευκαιρίες στα παιδιά να κάνουν επιλογές
	Να επιλύουν συγκρούσεις	<ul style="list-style-type: none"> - καταγράφουν και σχολιάζουν αποδεκτούς και μη αποδεκτούς τρόπους επίλυσης συγκρούσεων μεταξύ τους και τις συζητούν σε ομάδα - αναγνωρίζουν τα συναισθήματα και τις αντιδράσεις όλων όσων 	<ul style="list-style-type: none"> - δημιουργούν στιγμιότυπο με κούκλες που τσακώνονται και καλούν τα παιδιά να προτείνουν λύσεις - επισημαίνουν ότι σε μια σύγκρουση και τα δύο μέρη έχουν «δίκιο» και καθοδηγούν στην εξεύρεση αμοιβαία ικανοποιητικών λύσεων με διαπραγμάτευση

		<p>εμπλέκονται σε μια σύγκρουση</p> <ul style="list-style-type: none"> - δραματοποιούν μια συγκρουσιακή κατάσταση με στόχο να διαπιστώσουν τις επιπτώσεις και να επιλέξουν τρόπο επίλυσης 	<ul style="list-style-type: none"> - προτείνουν συγκεκριμένη διαδικασία επίλυσης συγκρούσεων: αμοιβαία κατανόηση συναισθημάτων κι επιθυμιών, ανατοποθέτηση του προβλήματος, αναζήτηση και αξιολόγηση εναλλακτικών τρόπων επίλυσης, επιλογή λύσης, αξιολόγηση του αποτελέσματος - προτείνουν έναν χώρο/τραπέζι για διαπραγμάτευση συγκρούσεων
	<p>Να αποκτήσουν ενσυναίσθηση</p>	<ul style="list-style-type: none"> - μαντεύουν συναισθήματα από εκφράσεις προσώπου, στάση σώματος ή τόνο φωνής - προσπαθούν να σκεφτούν πώς αισθάνονται τα άλλα παιδιά ή ήρωες ιστοριών όταν βρίσκονται σε μια φανταστική ή πραγματική κατάσταση - κάνουν υποθέσεις για πιθανές αντιδράσεις και συναισθήματα των άλλων σε δικές τους ενέργειες - προτείνουν και υλοποιούν εναλλακτικούς τρόπους 	<ul style="list-style-type: none"> - αξιοποιούν έργα τέχνης και ζητούν από τα παιδιά να ερμηνεύσουν τις εκφράσεις προσώπων που αναπαριστούν - λειτουργούν ως μοντέλο και εκφράζουν λεκτικά συναισθήματα που προκύπτουν από τις εκφράσεις των παιδιών (π.χ. «ο Χ. μου φαίνεται λίγο απογοητευμένος») - οργανώνουν θεατρικές δραστηριότητες προκειμένου μέσα από τους ρόλους να εκφράσουν τα παιδιά διαφορετικές οπτικές (σύνδεση με τέχνες/θέατρο) - οργανώνουν θεατρικά παιχνίδια με παντομίμα - χρησιμοποιούν τρόπους μη λεκτικής επικοινωνίας για συγκεκριμένες εντολές (π.χ. ένα σκοπό που ακούγεται από μουσικό κουτί για συγκέντρωση σε ομάδα, παλαμάκια για επισήμανση κανόνα) - υπενθυμίζουν και καθοδηγούν στην τήρηση

	<p>Να αναπτύξουν ικανότητες επικοινωνίας</p>	<p>επικοινωνίας ενός μηνύματος (π.χ. λεκτικά, τηλεφωνικά, ηλεκτρονικά, ταχυδρομικά)</p> <ul style="list-style-type: none"> - προσπαθούν να επικοινωνήσουν με μη λεκτικό τρόπο (π.χ. συμβολικές-εικόνες-εντολές που δίνονται από ένα παιδί ή από την εκπαιδευτικό) - συζητούν και δραματοποιούν διαφορετικούς τρόπους επικοινωνίας ανάλογα με τον συνομιλητή και το πλαίσιο (π.χ. συνομήλικο, ενήλικο, οικείο ή άγνωστο πρόσωπο, οικογένεια, γειτονιά) - διαπραγματεύονται τους κανόνες επικοινωνίας στην τάξη - ακούνε και επαναλαμβάνουν με δικά τους λόγια κάτι που είπε ο συμμαθητής τους για να δείξουν ότι κατανόησαν αυτό που άκουσαν - προσπαθούν να μαντέψουν τον διάλογο καθώς παρακολουθούν ξενόγλωσσα ή χωρίς λόγια, κινούμενα σχέδια 	<p>κανόνων σχετικά με τον τρόπο επικοινωνίας (π.χ. ακούω και κατανοώ αυτό που μου λέει κάποιος, περιμένω τη σειρά μου για να μιλήσω, εκφράζω με σαφήνεια ένα μήνυμα)</p> <ul style="list-style-type: none"> - διδάσκουν και καθοδηγούν τα παιδιά να υιοθετούν τρόπους ευγένειας στις διαπροσωπικές σχέσεις (π.χ. παρακαλώ, ευχαριστώ, συγνώμη, προσέγγιση του άλλου για παιχνίδι ή πληροφόρηση) - Συνδέουν το στόχο αυτό με τις βασικές ικανότητες-επικοινωνία, το πρόγραμμα «Γλώσσας» και στόχους από τη μαθησιακή περιοχή Τ.Π.Ε. (Ενότητα: «Επικοινωνώ και συνεργάζομαι με τις Τ.Π.Ε.»)
	<p>Να ακολουθούν κανόνες</p>	<ul style="list-style-type: none"> - συζητούν και διαπραγματεύονται τον τρόπο λειτουργίας τους στην τάξη (π.χ. λένε τι τους ενοχλεί και τι τους αρέσει να κάνουν ως ομάδα) 	<ul style="list-style-type: none"> - σε συζητήσεις για τους κανόνες επισημαίνουν «τι μπορούμε να κάνουμε για να είμαστε όλοι ευχαριστημένοι» - εξηγούν και εφαρμόζουν τις συνέπειες της μη

		<ul style="list-style-type: none"> - συμμετέχουν σε παιχνίδια κανόνων - προσπαθούν να φαντασθούν τι θα γινόταν αν ο καθένας έκανε ό,τι ήθελε. 	<p>τήρησης συμφωνιών</p> <ul style="list-style-type: none"> - διαπραγματεύονται με τα παιδιά τους κανόνες και αιτιολογούν τη σκοπιμότητα τους - υπενθυμίζουν κανόνες που έχουν συμφωνηθεί
<p>ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ</p>	<p>Να αποδέχονται τη διαφορετικότητα</p>	<ul style="list-style-type: none"> - με αφορμή σχετικό υλικό, συζητούν για διαφορετικά και κοινά στοιχεία παιδιών που διαφέρουν (π.χ. λόγω διαφορετικής φυλής ή σωματικής κατάστασης) - συλλέγουν υλικό από διαφορετικές πηγές (π.χ. διαδίκτυο, έργα τέχνης) και καταγράφουν διαφορές και ομοιότητες σε διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες (π.χ. διαφορά στο χρώμα, ομοιότητα συναισθημάτων και αναγκών) - δραματοποιούν μια ιστορία με θέμα την διαφορετικότητα και σχολιάζουν τα συναισθήματα του ήρωα που διαφέρει και τρόπους ένταξης του στην ομάδα - καταγράφουν διαφορές στη φύση (π.χ. πέτρες, δένδρα) και στα ζώα - φαντάζονται μια υποθετική κατάσταση όπου δεν θα υπήρχε 	<ul style="list-style-type: none"> - λειτουργούν ως πρότυπο στον τρόπο αντίδρασης στη διαφορετικότητα - δίνουν στα παιδιά την κατάλληλη πληροφόρηση όταν ακούν στερεότυπες δηλώσεις (π.χ. οι μαύροι είναι κακοί) - παρουσιάζουν υλικό όπου διαφορετικοί καλλιτέχνες ζωγραφίζουν το ίδιο αντικείμενο με διαφορετικό τρόπο - προτείνουν στα παιδιά να ενταχθούν σε ομάδες με κάποιο χαρακτηριστικό διαφορετικό κάθε φορά (π.χ. φύλο, χρώμα ρούχων, ύψος) έτσι ώστε να διαπιστώσουν ότι υπάρχουν διαφορές και ομοιότητες μεταξύ τους - προτείνουν σε γονείς διαφορετικών εθνικοτήτων να παρουσιάσουν τη γλώσσα, τις συνήθειες του τόπου τους - αξιοποιούν ευκαιρίες που προκύπτουν από διαφορετικές απόψεις των παιδιών για το ίδιο θέμα για να επισημάνουν το δικαίωμα

		<p>ποικιλία (π.χ. όλα τα λουλούδια θα ήταν ίδιο χρώμα, οι άνθρωποι ή τα ζώα δεν θα διέφεραν) για να επισημάνουν την σημασία και τα οφέλη της διαφορετικότητας</p> <ul style="list-style-type: none"> - εντοπίζουν διαφορές και ομοιότητες των ίδιων με τους φίλους τους απαντώντας σε ημιτελείς φράσεις (μοιάζω με ..., διαφέρω από ...) 	<p>στη διαφορά</p> <ul style="list-style-type: none"> - δημιουργούν ευκαιρίες για προβληματισμό και ενισχύουν την ευαισθητοποίηση των παιδιών σε θέματα αναπηρίας προβάλλοντας ομοιότητες και διαφορές - Συνδέουν με το στόχο «Αναγνωρίζοντας τη Διαφορετικότητα» και με μαθησιακή περιοχή «Κοινωνικές Επιστήμες»
	<p>Να συνεργάζονται σε ομαδικές δραστηριότητες</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ανταλλάσσουν απόψεις/παίρνουν ομαδικά αποφάσεις για μια δραστηριότητα - αναφέρει κάθε παιδί την συμβολή του σε ομαδική εργασία - συνεργάζονται σε μικρές ομάδες και παρουσιάζουν την εργασία τους - παίζουν ομαδικά παιχνίδια και σχολιάζουν την εμπειρία τους, π.χ. τι τους άρεσε, τι τους δυσκόλεψε - αναφέρουν τι τους δυσαρεστεί στις ομαδικές δραστηριότητες και τι θα μπορούσαν να κάνουν για να είναι πιο ευχάριστοι - με αφορμή ένα ζήτημα που απασχολεί την τάξη (π.χ. στολισμός, οργάνωση εκδήλωσης, καθαριότητα) κάνουν προτάσεις και 	<ul style="list-style-type: none"> - οργανώνουν ομαδικές δράσεις έτσι ώστε το κάθε παιδί να συμβάλει με το δικό του τρόπο (π.χ. δραματοποίηση, οργάνωση γιορτής, τακτοποίηση) - φροντίζουν όλα τα παιδιά να συμμετέχουν σε συζητήσεις και λήψη αποφάσεων - επισημαίνουν τα θετικά της ομαδικότητας (π.χ. «Η κατασκευή γίνεται καλλίτερη όταν συμμετέχουν πολλοί», «ευτυχώς που έχουμε αρκετά παιδιά στην ομάδα και μπορούμε να παίξουμε αυτό το παιχνίδι») - καθοδηγούν σε συμπεριφορές που παίρνουν υπόψη τους άλλους (π.χ. «αν καθίσετε πιο κοντά θα χωρέσουμε όλοι») - ενθαρρύνουν και επιβραβεύουν την επίτευξη κοινού στόχου

		λαμβάνουν αποφάσεις μέσα από διαδικασίες όπως π.χ. ψηφοφορία	
	Να δημιουργούν και να διατηρούν προσωπικές σχέσεις	<ul style="list-style-type: none"> - ζωγραφίζουν έναν φίλο τους και λένε τι τους αρέσει να κάνουν μαζί του - καταγράφουν τους φίλους που έχουν στο σχολείο και σε εξωσχολικές τους δραστηριότητες - συζητούν για τους λόγους σύγκρουσης με φίλους και περιγράφουν πώς έλυσαν τις διαφορές τους - διηγούνται τον τρόπο που γνωρίστηκαν με κάποιο φίλο τους 	<ul style="list-style-type: none"> - κάνουν τις κατάλληλες ερωτήσεις για να αναδειχθεί ο ρόλος των φίλων και η διατήρηση των σχέσεων των φιλικών σχέσεων (π.χ. «γιατί θέλουμε να έχουμε φίλους; τι κάνουμε για να είναι ευχαριστημένος ο φίλος μας; Τι κάνουμε όταν μας στενοχωρεί;) - αξιοποιούν την παιδική λογοτεχνία ή και μια ιστορία με κινούμενα σχέδια για να αναδείξουν τη σημασία των φιλικών σχέσεων ηρώων - οργανώνουν δραστηριότητες σε ζευγάρια - προτρέπουν τα παιδιά να σκεφτούν τι θα ήθελαν να κάνουν με διαφορετικά παιδιά (π.χ. «θέλω να κάνω πάζλ με τον/την..., στην αυλή μου αρέσει να παίζω με..., μου αρέσει να βοηθάω τον/την...») - διευκολύνουν τα παιδιά να περάσουν λίγο χρόνο με όλα τα παιδιά της τάξης ώστε να αποφασίσουν με ποιους μπορούν να γίνουν φίλοι - αποφεύγουν να παροτρύνουν τα παιδιά να «είναι με όλους φίλοι» κι επισημαίνουν τη διαφορά μεταξύ συνεργασίας/φιλίας

ΓΛΩΣΣΑ

Τι περιλαμβάνει η μαθησιακή περιοχή «Γλώσσα»;

Η γλώσσα αποτελεί το βασικό μέσο που διασφαλίζει την επικοινωνία μεταξύ των μελών μιας κοινωνίας. Συντελεί στο χτίσιμο διαπροσωπικών σχέσεων, εξασφαλίζει τη μετάδοση της συσσωρευμένης γνώσης και της ανθρώπινης εμπειρίας από γενιά σε γενιά, επιτρέπει την ατομική και συλλογική έκφραση συναισθημάτων και στάσεων απέναντι στον κόσμο που μας περιβάλλει και, εντέλει, εγγυάται την ομαλή λειτουργία της εκάστοτε κοινωνίας. Η γλώσσα αναπτύσσεται με τρόπο, που να εξυπηρετεί την απρόσκοπτη επικοινωνία του ανθρώπου με το φυσικό – κοινωνικό και τεχνολογικό περιβάλλον.

Με βάση αυτό το σκεπτικό, στη μαθησιακή περιοχή της «Γλώσσας» επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να αποκτήσουν γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις οι οποίες έχουν να κάνουν όχι μόνο με το ίδιο το γλωσσικό σύστημα και τη γλωσσική επικοινωνία, αλλά και με την προσωπική και κοινωνική ζωή τους. Στοχεύει στην υποστήριξη των γλωσσικών δεξιοτήτων των μαθητών και την ανάπτυξή τους, ώστε να ανταποκριθούν στις επικοινωνιακές ανάγκες τους και ταυτόχρονα στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

Γιατί η «Γλώσσα» είναι σημαντική για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας;

Η γλώσσα αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ταυτότητας του κάθε ανθρώπου. Βοηθά τα παιδιά προσχολικής ηλικίας να αποκτήσουν και να μοιραστούν εμπειρίες, να αλληλεπιδράσουν με τους συνομηλικούς του ή τους μεγαλύτερους, να γνωρίσουν τον κόσμο και φυσικά να κοινωνικοποιηθούν.

Επιπλέον, επειδή η σχολική πορεία των παιδιών ξεκινά από διαφορετική γλωσσική αφετηρία, καθώς, όπως είναι γνωστό, τα παιδιά αποκομίζουν διαφορετικές γλωσσικές πρακτικές από το κοινωνικό, πολιτισμικό και οικονομικό περιβάλλον από το οποίο προέρχονται, η γλωσσική αγωγή στην προσχολική εκπαίδευση, πέρα από τους άλλους στόχους της, πρέπει να λειτουργεί εξισορροπητικά για τα παιδιά από διαφορετικά περιβάλλοντα.

Η μαθησιακή περιοχή «Γλώσσα» είναι ουσιαστική για την προσχολική εκπαίδευση στον βαθμό που **μέσα από δραστηριότητες που έχουν νόημα για τα παιδιά** τα βοηθάει:

- να έρθουν σε επαφή, να προβληματιστούν και να γνωρίσουν τα βασικά δομικά χαρακτηριστικά της ελληνικής γλώσσας,
- να χρησιμοποιούν με επάρκεια το γλωσσικό σύστημα ανάλογα με την περίσταση ή το πλαίσιο επικοινωνίας (ποιος μιλάει, σε ποιον, για ποιο θέμα, σε τι χώρο, κτλ) και τον επιδιωκόμενο σκοπό,
- να ερμηνεύουν κάθε φορά διαφορετικά κείμενα με τα οποία έρχονται σε επαφή -στην καθημερινότητά τους ή στο σχολείο- βάσει του πλαισίου, καθώς και άλλων επικοινωνιακών χαρακτηριστικών (σκοπός, πομπός, δέκτης) και να τα αποτιμούν κριτικά. Οι παραπάνω γνώσεις δίνουν στα νήπια τη δυνατότητα να αξιολογούν τον παραγόμενο λόγο τους και να τον σχολιάζουν ή, αν υφίσταται ανάγκη, να τον επανασχεδιάζουν, ώστε να γίνει πιο αποτελεσματικός για το εκάστοτε πλαίσιο επικοινωνίας
- να κατανοήσουν ότι η επικοινωνία αποτελεί μια διαδικασία κοινωνικής αλληλεπίδρασης, κατά την οποία ανταλλάσσονται διαφορετικές γνώσεις, στάσεις και ιδεολογίες, ώστε να είναι σε θέση να τις διαπραγματεύονται με κριτικό πνεύμα αλλά και με σεβασμό στην προσωπικότητα των συνομιλητών/-τριών
- να συνειδητοποιήσουν ότι η παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου αποτελεί μια διαδικασία δημιουργική που βασίζεται σε προϋπάρχουσες γνώσεις και εμπειρίες τους

Ποια είναι η δομή του προγράμματος της «Γλώσσας»;

Το Πρόγραμμα Σπουδών για τη «Γλώσσα» δομείται με βάση τις **τέσσερις δεξιότητες** που καλείται να καλλιεργήσει ο εκπαιδευτικός στην τάξη:

- α) κατανόηση προφορικών κειμένων
- β) παραγωγή προφορικών κειμένων
- γ) κατανόηση γραπτών κειμένων
- δ) παραγωγή γραπτών κειμένων

Ωστόσο, τα περισσότερα σύγχρονα κείμενα είναι πολυτροπικά, συνδυάζοντας διάφορα σημειωτικά μέσα στην παραγωγή νοήματος. Ενδεικτικά, το νόημα σε έντυπα κείμενα δημιουργείται από τη γλώσσα αλλά και από τις εικόνες, το χρώμα, την τυπογραφία, τα σχήματα κλπ. ή, όσον αφορά τα προφορικά κείμενα, από την ένταση και τη χροιά της φωνής, τον επιτονισμό της φράσης ή της πρότασης κλπ. ή το νόημα διαμορφώνεται από τα διάφορα κανάλια και μέσα επικοινωνίας (π.χ. σε μία ψηφιακή παρουσίαση μπορεί να συνυπάρχει γραπτός λόγος, βίντεο, μουσική κλπ).

Η διάκριση σε δεξιότητες γραπτού και προφορικού λόγου προτείνεται για μεθοδολογικούς κυρίως λόγους, για να τονίσει δηλαδή την ανάγκη ισότιμης καλλιέργειας τόσο του προφορικού όσο και του γραπτού λόγου στην προσχολική εκπαίδευση.

Βασικός άξονας ανάπτυξης δραστηριοτήτων στη μαθησιακή περιοχή της Γλώσσας είναι τα **κειμενικά είδη**, εννοώντας ως κειμενικά είδη τις ευρύτερες δομές λόγου με τις οποίες οργανώνεται η ανθρώπινη εμπειρία και καθίσταται δυνατή η επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων. Από τις διάφορες ταξινομήσεις των κειμενικών ειδών, στο Πρόγραμμα της Γλώσσας προτείνεται η διάκριση σε: **περιγραφικά, αφηγηματικά, επεξηγηματικά, επιχειρηματολογικά και κείμενα οδηγίων**. Ωστόσο πρέπει να τονιστεί ότι πολύ συχνά τα κείμενα της καθημερινότητας περιέχουν στοιχεία περισσότερων της μίας κατηγοριών. Ενδεικτικά, ένα παραμύθι είναι σε μεγάλο βαθμό αφηγηματικό κείμενο, ταυτόχρονα όμως εμπεριέχει στοιχεία περιγραφικού κειμένου.

Επίσης, κάθε κείμενο της καθημερινότητας μπορεί να ενταχθεί σε κατηγορίες ανάλογα με τα πραγματολογικά χαρακτηριστικά του. Δηλαδή, ποιος είναι ο σκοπός του, σε ποιον απευθύνεται, ποιος το γράφει, σε ποιο πλαίσιο εμφανίζεται κ.α. Συνεπώς, υπάρχουν διάφοροι **τύποι κειμένων**, όπως για παράδειγμα: αφίσες, προσκλήσεις, προσκλητήρια, επιστολές, σημειώματα, εισιτήρια, χάρτες, άρθρα, ονόματα οδών και πόλεων, λεζάντες από φωτογραφίες, τίτλους άρθρων, διαφημίσεις, παραμύθια, ποιήματα, γλωσσοδέτες και αινίγματα, τραγούδια, καθημερινούς διαλόγους, θεατρικές παραστάσεις, ταινίες, βίντεο, ιστοσελίδες, ψηφιακές παρουσιάσεις, κ.ά.

Όσον αφορά τους τύπους κειμένων, προτείνεται στο μαθησιακό τομέα της γλώσσας η αξιοποίηση όλων των διαφορετικών κειμένων που συναντώνται στο οικείο ή

ευρύτερο περιβάλλον του παιδιού, σε προφορική, έντυπη ή ψηφιακή μορφή, ανάλογα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών.

Συγκεκριμένα, οι δεξιότητες παραγωγής και κατανόησης γραπτών και προφορικών κειμένων (και ευρύτερα πολυτροπικών κειμένων) καλλιεργούνται μέσα από δραστηριότητες που βοηθούν τα παιδιά να:

α) αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά και τις λειτουργίες των διαφορετικών κειμενικών ειδών και των διάφορων τύπων κειμένων προφορικού ή γραπτού λόγου,

β) κάνουν υποθέσεις για τα χαρακτηριστικά (ηλικία, αξίωμα, επάγγελμα, φύλο, γεωγραφική προέλευση κτλ) που έχουν οι συμμετέχοντες και οι συμμετέχουσες σε μία επικοινωνία βάσει της αποτύπωσης στο λόγο τους,

γ) αξιοποιούν το συγκείμενο αλλά και τη λειτουργία επί μέρους γλωσσικών στοιχείων του κειμένου για τη συνολική κατανόησή του,

δ) αξιολογούν την αποτελεσματικότητα ενός κειμένου,

ε) σχεδιάζουν τα δικά τους κείμενα (προφορικά, γραπτά ή πολυτροπικά, έντυπα ή ψηφιακά) επιλέγοντας τα στοιχεία που θα χρησιμοποιήσουν κάθε φορά, ώστε το κείμενό τους να είναι αποτελεσματικό.

Ποιες διδακτικές προσεγγίσεις διευκολύνουν τη «Γλώσσα»;

Στην προσχολική, όπως και στην πρώτη σχολική ηλικία, το πρόγραμμα στηρίζεται στη θεωρητική προσέγγιση του **Αναδυόμενου Γραμματισμού**, όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο τα νήπια προσεγγίζουν και εξοικειώνονται με τα κείμενα του περιβάλλοντός τους. Ο Αναδυόμενος Γραμματισμός αφορά τις στάσεις και συμπεριφορές που αναπτύσσουν τα παιδιά καθώς έρχονται σε επαφή με κείμενα, προφορικά ή γραπτά του περιβάλλοντός τους, καθώς και τη διαδικασία παραγωγής γραπτού και προφορικού λόγου μέσα από καθημερινές διαδικασίες. Σύμφωνα με τη θεωρητική προσέγγιση του Αναδυόμενου Γραμματισμού, η εκπαιδευτικός βοηθάει το παιδί να κατανοήσει και να συστηματοποιήσει όλες τις προηγούμενες εμπειρίες του σε σχέση με τη γλώσσα και αναδεικνύει τους φυσικούς, καθημερινούς τρόπους με τους οποίους το παιδί ανακαλύπτει τη γλώσσα. Ανιχνεύονται οι εμπειρίες και οι δεξιότητες των μαθητών, ώστε να σχεδιάζονται δραστηριότητες που ανταποκρίνονται στις ανάγκες της ομάδας και αξιοποιούνται οι προηγούμενες εμπειρίες των νηπίων για την απόκτηση νέας γνώσης.

Στο πρόγραμμα τονίζεται η ανάγκη διαθεματικής προσέγγισης της γνώσης. Η διαθεματική προοπτική προκύπτει αφενός από το γεγονός ότι η γλώσσα αφορά κάθε όψη της ανθρώπινης συμπεριφοράς και αφετέρου ενισχύεται από το γεγονός ότι προσφέρει δομές για την ανάπτυξη όλων των μαθησιακών περιοχών του νηπιαγωγείου.

Το πρόγραμμα για την Γλώσσα στην προσχολική εκπαίδευση, όπως και συνολικά το πρόγραμμα Γλωσσικού Γραμματισμού για την Υποχρεωτική εκπαίδευση, στηρίζεται επιπλέον στις αρχές του **Κριτικού Γραμματισμού**, σύμφωνα με τον οποίο κάθε πολιτισμικό προϊόν (όπως λ.χ. η γλώσσα), αποτελεί ένα πολυεπίπεδο πλέγμα ιδεολογικών, κοινωνικών και τεχνολογικών διεργασιών. Κάθε έκφραση λόγου (γραπτού ή προφορικού) υλοποιείται με συγκεκριμένα δομικά, λειτουργικά και γραμματικά στοιχεία, ταυτόχρονα, όμως, σε κάθε κείμενο εμπεριέχονται ιδεολογικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά. Συνεπώς η διερεύνηση των τρόπων με τους οποίους αυτά τα χαρακτηριστικά ενσωματώνονται στην εκφορά του λόγου είναι σημαντική. Αυτή η γνώση δίνει τη δυνατότητα σε κάθε άτομο να εκφράζει το μήνυμά του με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο και επιπλέον, ως αποδέκτης, να κατανοεί το εύρος των νοημάτων που περιλαμβάνει κάθε μήνυμα. **Επομένως, είναι χρήσιμο η εκπαιδευτικός να αναζητά στην επεξεργασία κάθε κειμένου όχι μόνο τις άμεσα παρατηρήσιμες συνθήκες (στόχος της επικοινωνίας, ομιλητές, περίσταση), αλλά και τις κοινωνικές παραμέτρους που διαμορφώνουν την επικοινωνία (κοινωνικοί ρόλοι, εθνότητα, φύλο, κα.), με στόχο τη συνολική αποκάλυψη των παραμέτρων που συμβάλουν στη συγκρότηση ενός κειμένου.** Αυτή η οπτική των κειμένων συνδέεται με τον Κριτικό Γραμματισμό δημιουργώντας τις συνθήκες για τη διαχείριση του όγκου και, πολλές φορές, της αντιφατικότητας των πληροφοριών μέσα από την υπεύθυνη και ενεργητική στάση του ατόμου.

Βασική έννοια γύρω από την οποία οργανώνεται η μαθησιακή διαδικασία είναι το **‘κείμενο’**, το οποίο μπορεί να οριστεί ως η ελάχιστη μονάδα σημασίας που συγκροτείται από τα νοήματα των επιμέρους στοιχείων του, αλλά λειτουργεί ως σύνολο. Το κείμενο μπορεί να είναι προφορικό, γραπτό ή πολυτροπικό και εντάσσεται κάθε φορά σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικο-πολιτισμικό πλαίσιο. Η κατανόηση του πραγματολογικού πλαισίου, μέσα στο οποίο εμφανίζονται τα διάφορα κείμενα του περιβάλλοντος του παιδιού και η κριτική προσέγγιση των κειμένων του περιβάλλοντος (στον βαθμό που αυτό αντιστοιχεί στην ηλικία των παιδιών) επιτρέπει την κατανόηση και ερμηνεία των κειμένων, καθώς και την παραγωγή νέων κειμένων από τα νήπια.

Το υλικό που επεξεργάζονται τα νήπια στην τάξη προσκομίζεται είτε από τη νηπιαγωγό είτε από τα ίδια τα νήπια. Προέρχεται από διάφορες πηγές έντυπου, ηλεκτρονικού και προφορικού λόγου που παράγεται υπό ποικίλες επικοινωνιακές συνθήκες. Δημιουργούνται οι κατάλληλες συνθήκες στην τάξη, ώστε τα νήπια να παραγάγουν διαφορετικά κειμενικά είδη ή τύπους κειμένων με τη βοήθεια του προφορικού (κυρίως) αλλά και του γραπτού λόγου. Μέσα από την αξιοποίηση καταστάσεων από την καθημερινή ζωή, ευκαιριακών ή επίκαιρων περιστατικών π.χ. διερεύνηση των τρόπων με τους οποίους θα μπορούσαν να προσκαλέσουν τους γονείς τους στη γιορτή που θα κάνουν στο νηπιαγωγείο ή των ενεργειών που απαιτούνται για μία εκδρομή με το λεωφορείο, δημιουργείται το ευρύτερο πλαίσιο μέσα στο οποίο τα παιδιά θα πρέπει να λειτουργήσουν με την αξιοποίηση κειμένων.

Καθώς η γλώσσα αφορά κάθε όψη της ανθρώπινης γνώσης και συμπεριφοράς και επεκτείνεται στο σύνολο των μαθησιακών αντικειμένων του προγράμματος του νηπιαγωγείου, κάθε όψη της καθημερινότητας και του πολιτισμού θα μπορούσε να αποτελεί άξονα για ανάπτυξη γλωσσικών δραστηριοτήτων (ενδεικτικά και μόνο: ο άνθρωπος και η ταυτότητά του, η φύση και το περιβάλλον, υγεία και διατροφή, ταξίδια, τέχνη, κ.α.). Οι μαθησιακές περιοχές δημιουργούν την ανάγκη επέκτασης της επικοινωνίας σε μια ποικιλία κειμενικών ειδών και τύπων κειμένων. Η συγκριτική αναφορά και ανάλυση των κειμένων αποτελούν στρατηγικές που διευκολύνουν τον εντοπισμό των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών, την αποτίμηση της αποτελεσματικότητάς τους και την σύνδεση του στόχου της επικοινωνίας με τις γλωσσικές και άλλες επιλογές που συνδιαμορφώνουν το μήνυμα. Επιδιώκεται τα κείμενα των παιδιών να απευθύνονται σε πραγματικούς αποδέκτες. Οι δραστηριότητες για την καλλιέργεια του γλωσσικού γραμματισμού εντάσσονται και στα πέντε μαθησιακά πλαίσια (βλ. 1^ο μέρος Προγράμματος).

Επίσης, στο πρόγραμμα της Γλώσσας δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην καλλιέργεια εντός τάξης στρατηγικών εκμάθησης της γλώσσας καθώς και επικοινωνιακών στρατηγικών. Ειδικότερα για τον προφορικό λόγο, τόσο σε επίπεδο κατανόησης όσο και παραγωγής, προτείνεται μία τριπλή ταξινόμηση των στόχων σε: **Γλώσσα ως επικοινωνία, Κειμενική οργάνωση της Γλώσσας και Γλώσσα ως σύστημα**. Προτείνεται η εκπαιδευτικός να δουλεύει ταυτόχρονα τις τρεις περιοχές, καθώς κάθε κείμενο εντάσσεται σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο, υπηρετεί μία ή

περισσότερες κειμενικές δομές ενώ, παράλληλα, σε κάθε κείμενο μπορούμε να επεξεργαστούμε στοιχεία που αφορούν το γλωσσικό σύστημα.

Τέλος, η πιθανή γλωσσική ποικιλότητα της τάξης (είτε αφορά γλωσσικές ποικιλίες/διαλέκτους της ελληνικής είτε άλλες γλώσσες) αντιμετωπίζεται ως πλούτος και μπορεί να δώσει το έναυσμα για το σχεδιασμό δραστηριοτήτων που καλλιεργούν το σεβασμό στη διαφορετικότητα και ενδυναμώνουν την ταυτότητα των ατόμων που δεν έχουν μητρική την ελληνική. Σημαντική επίσης είναι η ‘νομιμοποίηση’ της πολύγλωσσης ταυτότητας των δίγλωσσων παιδιών. Επιπλέον, σε επίπεδο κατανόησης και παραγωγής προφορικού λόγου, προτείνονται κάποιοι επιπλέον στόχοι που μπορούν να αναπτυχθούν στο νηπιαγωγείο, με το σύνολο των παιδιών της τάξης, οι οποίοι ωστόσο διευκολύνουν περισσότερο την υπέρβαση συγκεκριμένων γλωσσικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα δίγλωσσα παιδιά με την ελληνική γλώσσα.

Ποιος είναι ο ρόλος της εκπαιδευτικού στη «Γλώσσα»;

Η νηπιαγωγός έχει ρόλο συντονίστριας και ισότιμης συνομιλήτριας κατά τη διδασκαλία και τη διεξαγωγή των διάφορων γλωσσικών δραστηριοτήτων. Συγκεκριμένα:

Μελετά το Πρόγραμμα Σπουδών και επιχειρεί να το μετουσιώσει σε διδακτική πράξη με το σχεδιασμό γλωσσικών δραστηριοτήτων που έχουν νόημα για τα παιδιά,

ανταποκρίνονται στις δεξιότητές τους και στη φιλοσοφία του Προγράμματος. Ο κατάλληλος σχεδιασμός θα βοηθήσει τα νήπια να αποκτήσουν όσο το δυνατό μεγαλύτερο βαθμό γλωσσικής-επικοινωνιακής ικανότητας και γλωσσικού-κριτικού γραμματισμού, δηλαδή να κατανοήσουν ότι κάθε κείμενο εξαρτάται από την επικοινωνιακή περίσταση και αποτυπώνει στη δομή του τους φανερούς και λανθάνοντες στόχους του, π.χ. μία τηλεοπτική διαφήμιση που απευθύνεται σε παιδιά αποσκοπεί στο να μας πείσει προκειμένου να αγοράσουμε ένα προϊόν και γι’ αυτό το σκοπό χρησιμοποιεί ήρωες από κινούμενα σχέδια, έντονη μουσική και χρώματα, κλπ.

Οι μαθησιακές περιοχές μπορούν να λειτουργήσουν ως περιβάλλοντα μάθησης για την ενεργητική διερεύνηση της επικοινωνίας και της γλώσσας από τα παιδιά με την προϋπόθεση ότι η εκπαιδευτικός υποστηρίζει τον προβληματισμό. Με αυτή την έννοια, η διασάφηση των γλωσσικών απαιτήσεων των διάφορων μαθησιακών περιοχών μπορεί να αποτελεί αντικείμενο του διδακτικού σχεδιασμού και επιπλέον πεδίο για την ενασχόληση των μαθητών στα στάδια εφαρμογής και αξιολόγησης.

Δεν περιορίζει τη διδασκαλία στο πλαίσιο της σχολικής τάξης, αλλά επιδιώκει τη συνεργασία με την οικογένεια, άλλες σχολικές μονάδες, φορείς της τοπικής κοινωνίας, επισκέψεις σε χώρους που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για τα παιδιά.

Σχεδιάζει δραστηριότητες στις οποίες εναλλάσσονται διάφορες μορφές λόγου (προφορικού και γραπτού) και οι οποίες έχουν

νόημα για τα παιδιά, δηλαδή είναι πλαισιωμένες, συνδέονται με τα καθημερινά βιώματά τους, λαμβάνουν υπόψη τις ικανότητές τους, είναι νοητικά προκλητικές και καλλιεργούν τη δημιουργία υποθέσεων, τη φαντασία και τη δημιουργικότητα. Οργανώνει δράσεις με κοινωνιοκεντρικό χαρακτήρα, στις οποίες τα νήπια προσεγγίζουν σύγχρονα και επίκαιρα θέματα, που έχουν σχέση με την κοινωνία στην οποία ζουν, διενεργούν μικρές έρευνες για θέματα που απασχολούν το άμεσο περιβάλλον τους και την κοινωνία, παίρνουν συνεντεύξεις από συνομηλίκους τους και μεγαλύτερους και συμμετέχουν σε συζητήσεις μέσα στην τάξη.

Ποιος είναι ο στόχος και τα χαρακτηριστικά της αξιολόγησης στη «Γλώσσα»;

Η αξιολόγηση δεν νοείται ως έλεγχος του βαθμού κατοχής γνώσεων των παιδιών, αλλά ως διαδικασία και μέσο άντλησης πληροφοριών για την αναδιαμόρφωση της διδασκαλίας, των διδακτικών και παιδαγωγικών επιλογών και του προγράμματος της τάξης, ώστε να καλύπτονται οι διδακτικές ανάγκες των παιδιών.

Η εκπαιδευτικός μέσω της αρχικής ή διαγνωστικής αξιολόγησης προσδιορίζει το επίπεδο γνώσεων των νηπίων, τις γλωσσικές και επικοινωνιακές ανάγκες τους, τα ενδιαφέροντα και τα κίνητρό τους για μάθηση, τις εμπειρίες, τις συνήθειες και τα χαρακτηριστικά τους, ώστε να διαμορφωθεί ανάλογα το πρόγραμμα διδασκαλίας και μάθησης της γλώσσας, να οριστούν οι στόχοι, τα μέσα και τα υλικά υλοποίησής τους, οι

στρατηγικές που θα χρησιμοποιηθούν, οι δεξιότητες στις οποίες θα στοχεύει το γλωσσικό πρόγραμμα. Στη διάρκεια του προγράμματος, η διαμορφωτική αξιολόγηση επιτρέπει τον έλεγχο της εξελικτικής πορείας των μαθητών και των μαθητριών σε σχέση με τους εκπαιδευτικούς στόχους και παρέχει στον/στην εκπαιδευτικό πληροφορίες, ώστε να βελτιώσει γενικότερα τη μαθησιακή διαδικασία. Τέλος, η τελική ή αθροιστική αξιολόγηση επιτρέπει την εκφορά μιας συνολικής κρίσης για το βαθμό επίτευξης των διδακτικών και παιδαγωγικών στόχων και για την αποτελεσματικότητα του προγράμματος.

Η αξιολογική διαδικασία δεν θα πρέπει να περιορίζεται στα στενά πλαίσια ελέγχου της ατομικής ικανότητας των νηπίων για ανάκληση προγενέστερων γνώσεων. Καλό είναι να διερευνά το βαθμό αποτελεσματικής χρήσης των γνώσεων αυτών σε νέες καταστάσεις αλλά και τις διεργασίες που χρησιμοποιούν τα νήπια (δημιουργία υποθέσεων, επαγωγική σκέψη, κτλ) κατά τη συμμετοχή τους σε επικοινωνιακά συμβάντα.

Σε αυτή την κατεύθυνση εναλλακτικές μορφές αξιολόγησης, όπως ο ατομικός φάκελος του μαθητή (Portfolio), η συστηματική παρατήρηση, η αξιολόγηση μέσω των σχεδίων εργασίας και η αυτοαξιολόγηση και αλληλοαξιολόγηση, φαίνεται να εξυπηρετούν αποτελεσματικότερα το νέο πλαίσιο για τη «Γλώσσα» (βλ. Μέρος 1^ο).

Συγκεκριμένα, στον ατομικό φάκελο η νηπιαγωγός καταχωρεί τεκμήρια (ηχογραφήσεις, βιντεοσκοπήσεις, εργασίες του παιδιού πλαισιωμένες από παρατηρήσεις, σκέψεις και σχόλια των γονέων, κλείδες παρατήρησης, ερωματολόγια και άλλα εργαλεία συλλογής πληροφοριών) που εξυπηρετούν την καταγραφή των γλωσσικών δεξιοτήτων. Από την πλευρά των νηπίων η αυτοαξιολόγηση συντελεί στη μεταγνώση της επικοινωνίας και λειτουργεί ενισχύοντας την αυτονομία και ταυτόχρονα την υπευθυνότητα συμμετοχής στην ομάδα των συνομηλίκων. Στα στοιχεία αυτά σημαντικό ρόλο μπορούν να παίξουν πληροφορίες που αφορούν στον τρόπο με τον οποίο το νήπιο προβληματίζεται γύρω από τη γλώσσα και αντίστοιχα οικειοποιείται τη γνώση που αποκομίζει από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Όπως είναι κατανοητό, η αναζήτηση των στοιχείων αυτών δεν περιορίζεται σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες που αφορούν στη μαθησιακή περιοχή «Γλώσσα», αλλά επεκτείνεται σε κάθε περίπτωση επικοινωνίας, επομένως σε δραστηριότητες που εμπλέκουν όλο το εύρος των μαθησιακών περιοχών και αντίστοιχα σε δράσεις που αναπτύσσονται σε όλα τα μαθησιακά πλαίσια. Η αυθεντικότητα των στοιχείων αυτών αποτελεί ένα αξιόπιστο εργαλείο για την ανίχνευση της ανάπτυξης της γλώσσας και της ετοιμότητας του παιδιού στα επιμέρους στοιχεία που συνθέτουν την ικανότητα της επικοινωνίας.

Πως συνδέεται η «Γλώσσα» με τις άλλες μαθησιακές περιοχές του προγράμματος;

Όπως αναφέρεται και παραπάνω, η διδασκαλία της Γλώσσας δεν περιορίζεται αυστηρά στο πλαίσιο του γλωσσικού μαθήματος, αλλά διαχέεται σε όλες τις μαθησιακές περιοχές του Προγράμματος Σπουδών, οι οποίες και μπορούν να αξιοποιηθούν για την ανάπτυξη γλωσσικών δεξιοτήτων. Είναι σημαντικό να αντιληφθεί η εκπαιδευτικός ότι **η γλώσσα, πέρα από συγκεκριμένο αντικείμενο μάθησης, αποτελεί ταυτόχρονα το μέσο για την απόκτηση της νέας γνώσης, είτε πρόκειται για μαθηματικά είτε πρόκειται για φυσικές επιστήμες, και ότι η ανάπτυξη δεξιοτήτων επικοινωνίας και έκφρασης καλλιεργούνται παράλληλα σε όλες τις μαθησιακές περιοχές.** Η ανάπτυξη της Γλώσσας στις άλλες μαθησιακές περιοχές του προγράμματος δεν αφορά μόνο την ανάπτυξη του σημασιολογικού τομέα (δηλαδή την κατάκτηση νέου λεξιλογίου κάθε μαθησιακού τομέα) αλλά και την ανάπτυξη κειμενικών δομών που διευκολύνουν την ανάπτυξη των διαφόρων μαθησιακών τομέων και ταυτόχρονα την γλωσσική ανάπτυξη των παιδιών σε μία σχέση αμφίδρομου καθορισμού (π.χ. το κειμενικό είδος της εξήγησης αναπτύσσεται στις φυσικές επιστήμες μέσα από προφορικά κείμενα αιτιολόγησης ή το κειμενικό είδος της περιγραφής αναπτύσσεται και στα μαθηματικά, όταν τα παιδιά καλούνται να περιγράψουν μία διαδρομή ή ένα γεγονός ως βέβαιο ή πιθανό κ.λπ.).

Κάτι τέτοιο διευκολύνεται ιδιαίτερα στην προσχολική εκπαίδευση από τη διαθεματική οργάνωση του προγράμματος στο νηπιαγωγείο.

ΕΝΟΤΗΤΑ: Κατανόηση Προφορικών Κειμένων

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά...	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση του στόχου όταν για παράδειγμα...
<p>Η ΓΛΩΣΣΑ ΩΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ</p> <p>Ποικίλοι τύποι προφορικών και πολυτροπικών κειμένων: καθημερινοί διάλογοι, ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές, ομιλίες, διαφημίσεις, παιδικές εκπομπές, συνταγές κ.λπ.</p> <p>Συζητήσεις μεταξύ οικείων, φίλων για καθημερινά γεγονότα, Φανταστικοί διάλογοι στο πλαίσιο παιχνιδιού, Βιωματικές αναδιηγήσεις κ.α.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Να διακρίνουν διαφορές στα προφορικά & πολυτροπικά κείμενα ανάλογα με τις διαφορετικές περιστάσεις επικοινωνίας - Να αναγνωρίζουν γλωσσικές επιλογές των ομιλητών σε διαφορετικές περιστάσεις επικοινωνίας 	<ul style="list-style-type: none"> - Ακούν ομιλήτριες/ ομιλητές που εκφέρουν προφορικό σε διάφορες περιστάσεις επικοινωνίας (π.χ. στο δελτίο καιρού, σε μια διαφήμιση, σε μία συναλλαγή στο μανάβικό, στο ιατρείο ...) και εντοπίζουν τις γλωσσικές διαφορές ανάλογα με το πλαίσιο της συζήτησης - Συζητούν τις γλωσσικές επιλογές των ομιλητών/τριών (π.χ. χρήση πληθυντικού όταν συζητούν δυο άγνωστοι) 	<ul style="list-style-type: none"> - Εκθέτουν τα νήπια σε προφορικό λόγο με τη χρήση βίντεο, τηλεόρασης, υπολογιστή ή cd player και: - Τα οδηγούν σε δημιουργία υποθέσεων σχετικά με το ρόλο των διαφορετικών επικοινωνιακών παραμέτρων μέσω ερωτήσεων «Ποιος μιλά;», «σε ποιον;», «γιατί νομίζεις του μιλάει έτσι;», κτλ. - Τα βοηθούν να συνδέσουν αυτά που ακούν στην τάξη με παραδείγματα από την καθημερινότητα τους (π.χ. «εσείς πως μιλάτε όταν πάτε με τους γονείς σας να αγοράσετε..., όταν θέλετε να εξηγήσετε κάτι σε ένα συμμαθητή σας... γιατί;»)
Αφηγήσεις, περιγραφές,	Να συνειδητοποιούν ότι ο	- Ακούν ολοκληρωμένα ή	- Χρησιμοποιούν βιντεοσκοπημένο

<p>κείμενα με οδηγίες, κείμενα με επιχειρήματα</p>	<p>προφορικός λόγος οργανώνεται συγκροτείται από κείμενα</p>	<p>αποσπάσματα κειμένων και εντοπίζουν διαφορές και ομοιότητες (π.χ. απαγγελία ποιήματος, αφήγηση γεγονότος, καθημερινοί διάλογοι μεταξύ φίλων, μηνύματα στον τηλεφωνητή)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ακούν διαφορετικά κειμενικά είδη (π.χ. περιγραφικά, αφηγηματικά, επιχειρηματολογικά κλπ) και εντοπίζουν τα διαφορετικά χαρακτηριστικά τους 	<p>υλικό από την τάξη ή το κοινωνικό περιβάλλον όπου παρουσιάζονται διαφορετικές κατηγορίες κειμένων και οδηγούν τα παιδιά με ερωτήσεις να κατανοήσουν τις διαφορές κάθε κειμένου</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ενδεικτικά: - Ζητούν από τα παιδιά να συγκρίνουν μία αφήγηση και ένα μήνυμα στον τηλεφωνητή και να βρουν ποιος μιλάει κάθε φορά και σε ποιον. - Βάζουν τα παιδιά να ακούσουν τις οδηγίες για μία εργασία και να βρουν με ποιον γλωσσικό τρόπο εκφέρονται (π.χ. στις οδηγίες που μας έδωσε ο οδοντίατρος για το πλύσιμο των δοντιών, τι μας είπε, πώς πρέπει να πλένουμε τα δόντια μας, κάθε πότε κλπ)
<p>Καθημερινοί διάλογοι, φανταστικοί διάλογοι, παραμύθια, ιστορίες</p>	<p>Να εντοπίζουν στοιχεία λόγου και να κάνουν υποθέσεις για την ταυτότητα του ομιλητή ή της ομιλήτριας</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ακούν σύντομους διαλόγους και παντούν σε ερωτήσεις σχετικά με την ταυτότητα του ομιλητή σε καταστάσεις επικοινωνιακών συναλλαγών - Μέσα από άσκηση-παιχνίδι αντιστοιχούν ψηφιακές φωτογραφίες 	<ul style="list-style-type: none"> - Με ερωτήσεις βοηθούν τα παιδιά να σχηματίσουν καλύτερη εικόνα της ταυτότητας του ρόλου που υποδύονται και να αποφύγουν τα στερεότυπα (π.χ. πολύ βαριές, θεατρικές φωνές για τους άντρες ή πολύ λεπτές φωνές για τις γυναίκες

		<p>αντιπροσωπευτικές μιας κατάστασης και ηχογραφημένες φωνές με στοιχεία ύφους που άλλοτε ταιριάζουν και άλλοτε όχι στην κατάσταση.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Μέσα από παιχνίδια ρόλων μιλούν ανάλογα με το ρόλο που υποδύονται 	κ.λπ.)
Καθημερινοί διάλογοι, τηλεοπτικές και ραδιοφωνικές διαφημίσεις, κείμενα με οδηγίες/συμβουλές, αφηγήσεις	Να συνειδητοποιούν ότι η ακρόαση γίνεται για διαφορετικούς κάθε φορά σκοπούς ανάλογα με τους τύπους κειμένων και τα ενδιαφέροντα των ακροατών	<ul style="list-style-type: none"> - Ακούν διαφορετικά είδη από κάθε κατηγορία κειμένων σε ομάδες και βρίσκουν το σκοπό για τον οποίο δημιουργήθηκαν. - Συζητούν στην ολομέλεια τις σκέψεις τους και συγκρίνουν τα ευρήματα κάθε ομάδας για την ίδια κατηγορία κειμένων 	<ul style="list-style-type: none"> ο Παρουσιάζουν στα παιδιά κείμενα που έχουν κατασκευαστεί για διάφορους σκοπούς (π.χ. ακούμε μία διαφήμιση για να επιλέξουμε ένα είδος για αγορά, τις οδηγίες που μας δίνει κάποιος για έναν δρόμο για να μάθουμε πού πρέπει να κατευθυνθούμε, οδηγίες για την πρόληψη ατυχημάτων για να μάθουμε τι πρέπει να κάνουμε για να αποφύγουμε ένα ατύχημα κλπ) και με ερωτήσεις τους βοηθούν να βρουν τους λόγους για τους οποίους ακούμε κάθε κείμενο <p>(Η πόρτα άνοιξε. Ωθήσατε Η κ. Παπακώστα στο ταμείο 1 Το λεωφορείο για Θεσσαλονίκη αναχωρεί σε 10 λεπτά από το διάδρομο 3).</p>
Καθημερινοί διάλογοι, αποσπάσματα θεατρικών παραστάσεων, παραμύθια, φανταστικοί διάλογοι	Να αντιλαμβάνονται διαισθητικά ότι η μορφή του προφορικού κειμένου εξαρτάται από	<ul style="list-style-type: none"> - Σχολιάζουν το περιεχόμενο, το θέμα των υπό ακρόαση κειμένων, τον τρόπο που διαμορφώνονται (μονολογικά, αλληλεπιδραστικά) και 	<ul style="list-style-type: none"> - Με τη βοήθεια ερωτήσεων εξασκούν τα παιδιά στη διατύπωση σκέψεων, υποθέσεων, ιδεών

	τις σχέσεις μεταξύ των συνομιλητών, το θέμα, το σκοπό του ομιλητή.	<p>το σκοπό της συνομιλίας</p> <ul style="list-style-type: none"> - Διατυπώσουν υποθέσεις για τις κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των συνομιλητών σε ένα υπό ακρόαση επικοινωνιακό γεγονός. 	<p>σχετικά με το ύφος κάθε κειμένου</p> <ul style="list-style-type: none"> - Εμπλέκουν τα παιδιά σε παιχνίδια ανακάλυψης της μορφής διαφόρων κειμένων μέσα από την υπόδυση ρόλων, την παρακολούθηση video με δραματοποιημένους διαλόγους, την ακρόαση αποσπασμάτων με διαλογικά μέρη από λογοτεχνικά βιβλία, κ.λπ.
Καθημερινοί διάλογοι	Να αναγνωρίζουν τις διαφορετικές συνθήκες που επηρεάζουν το κείμενο που παράγει κάθε ομιλητής ή ομιλήτρια	<ul style="list-style-type: none"> - Ακούν απλούς διαλόγους και προσπαθούν να εντοπίσουν τις διαφορές ανάμεσα σε ένα κείμενο με οδηγίες, σε μία πρόσκληση ή σε μία φανταστική ιστορία 	<ul style="list-style-type: none"> - Εκθέτουν τα νήπια σε καταστάσεις πρόσκτησης πληροφοριών, επίλυσης προβλήματος, απόλαυσης λόγου μέσα από βιντεοσκοπημένα αποσπάσματα λόγου
	Να αξιοποιούν το επικοινωνιακό πλαίσιο (ποιος μιλάει, σε ποιον, σε τι χώρο, κτλ) για να κάνουν υποθέσεις για το θέμα του προφορικού κειμένου.	<ul style="list-style-type: none"> - Αναλαμβάνουν σε ομάδες να βρουν το χώρο μέσα στον οποίο γίνεται μία συνομιλία - Κάνουν υποθέσεις για τον δημιουργό ενός προφορικού κειμένου - Βρίσκουν το λόγο για τον οποίο δημιουργήθηκε ένα κείμενο 	<ul style="list-style-type: none"> - Χρησιμοποιούν βιντεοσκοπημένες συνομιλίες με διαφορετικό κάθε φορά πλαίσιο επικοινωνίας για να βοηθήσουν τα παιδιά να κάνουν τις απαραίτητες συσχετίσεις ανάμεσα στους στόχους του ομιλητή, στο χώρο που γίνεται η συνομιλία κλπ και στο περιεχόμενο και ύφος του κειμένου τραβώντας την προσοχή τους στα κρίσιμα σημεία (π.χ. «για προσέξτε το χώρο... τι βλέπουμε;... ποιος λέτε να δίνει αυτές τις οδηγίες;» κ.ά.)

<p>Βιωματικές αναδιηγήσεις, αφηγήσεις, παραμύθια, καθημερινοί διάλογοι</p>	<p>Να αξιοποιούν γλωσσικά στοιχεία ως ενδείξεις για την επιβεβαίωση των αρχικών υποθέσεων που έχουν διατυπώσει για το υπό ακρόαση επικοινωνιακό γεγονός.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Διηγούνται ιστορίες ή παραμύθια που έφτιαξαν τα ίδια χρησιμοποιώντας κωδικοποιημένες φράσεις έναρξης και λήξης. Π.χ. «μια φορά και έναν καιρό», «και έζησαν αυτοί καλά...», «Παρακαλώ/ λέγετε;», «Άντε γεια» 	<ul style="list-style-type: none"> - Εκθέτουν τα παιδιά σε μια ποικιλία προφορικών κειμένων όπως: παραμύθια, ιστορίες, καθημερινούς διαλόγους, τηλεφωνικούς διαλόγους και τα βοηθούν να επισημαίνουν κωδικοποιημένες φράσεις έναρξης και λήξης
<p>Εργαλεία διήγησης ψηφιακών ιστοριών Καθημερινές συνομιλίες</p>	<p>Να αναγνωρίζουν απλά παραγλωσσικά στοιχεία (κινήσεις σώματος, χεριών, προσώπου).</p> <p>Να διακρίνουν τον τόνο μιας συνομιλίας και τον ερμηνεύουν ανάλογα</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Κάνουν υποθέσεις για το ύφος μίας συνομιλίας κατανοώντας τις κινήσεις του σώματος και του προσώπου του ομιλητή - Ερμηνεύουν τον τόνο μιας συνομιλίας βασισμένα στην επιτόνιση: απειλητικός, φιλικός, προτρεπτικός κ.λπ. 	<ul style="list-style-type: none"> - Μέσα από τη χρήση εργαλείων διήγησης ψηφιακών ιστοριών (π.χ. η Μηλιά, digital story telling, photoreach) οδηγούν τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν το ρόλο του επιτονισμού και άλλων παραγλωσσικών στοιχείων
<p>Καθημερινοί διάλογοι, διάλογοι της τάξης</p>	<p>Να αναγνωρίζουν διαφορετικού τύπου επικοινωνιακές στρατηγικές που χρησιμοποιεί ο συνομιλητής.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Συμμετέχουν σε παιχνίδια ρόλων στα οποία καλούνται να χρησιμοποιούν στρατηγικές στις οποίες καταφεύγουμε όταν: <ul style="list-style-type: none"> ○ δεν γνωρίζουμε κάτι ○ δεν μπορούμε να εκφράσουμε αυτό που θέλουμε να πούμε ○ θέλουμε να περιγράψουμε κάτι χωρίς να χρησιμοποιούμε το λόγο... 	<ul style="list-style-type: none"> - Δημιουργούν καταστάσεις στις οποίες εξασκούν τα παιδιά να ζητούν με αποτελεσματικό τρόπο από το συνομιλητή τους να <ul style="list-style-type: none"> ✓ παραφράσει ✓ επαναλάβει ✓ να εξηγήσει ✓ διευκρινίσει πληροφορίες που δεν κατανοούν ή δεν γνωρίζουν τα ίδια.
	<p>Να συνειδητοποιούν διαισθητικά τις</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Εντοπίζουν διαφορές ανάμεσα σε επίσημα και ανεπίσημα κείμενα για 	<ul style="list-style-type: none"> - Επισημαίνουν την προσοχή των παιδιών σε σημεία των κειμένων

	γραμματικές και λεξιλογικές επιλογές του ομιλητή /ομιλήτριας ανάλογα με το κειμενικό είδος.	παράδειγμα ανάμεσα σε ένα δελτίο ειδήσεων και σε ένα καθημερινό διάλογο για το ίδιο θέμα της επικαιρότητας.	που αφορούν το λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται, το χρώμα της φωνής το οποίο χαρακτηρίζει την εκφώνησή τους, το ύφος των κειμένων: επίσημο, ανεπίσημο κ.ο.κ
<p>Η ΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ</p> <p>Λόγοι ‘ειδικών’ ή ‘οικείων και αγνώστων προσώπων’, απλοί διάλογοι της καθημερινότητας, ραδιοφωνικές ή τηλεοπτικές εκπομπές κ.α. που αφορούν:</p> <p>Περιγραφές αντικειμένων ή προσώπων της καθημερινότητας της τάξης, του οικογενειακού περιβάλλοντος, του ευρύτερου περιγύρου</p> <p>Περιγραφές φυσικών καταστάσεων που παρατηρούν τα παιδιά στο περιβάλλον τους</p>	<p>Να εξοικειωθούν με την κειμενική δομή της περιγραφής</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Εντοπίζουν τους γλωσσικούς τρόπους περιγραφής ενός προσώπου, ενός αντικειμένου ή μίας φυσικής κατάστασης ακούγοντας έναν καθημερινό διάλογο ή συμμετέχοντας σε ένα παιχνίδι - Βρίσκουν ποιος λείπει από την τάξη κατανοώντας γλωσσική περιγραφή του - Βρίσκουν κρυμμένο αντικείμενο κατανοώντας παντομίμα - Εντοπίζουν πρόσωπα ή αντικείμενα από τα επιμέρους χαρακτηριστικά τους - Εντοπίζουν εκφράσεις με τις οποίες περιγράφουμε ένα πρόσωπο ένα αντικείμενο (π.χ. επίθετα, ουσιαστικά) 	<p>Επιλέγουν τα κατάλληλα κείμενα για να βοηθήσουν τα παιδιά να παρατηρήσουν τη δομή της περιγραφής</p> <p>Αναλυτικότερα:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Κάνουν ερωτήσεις στα παιδιά ώστε αυτά να παρατηρήσουν τους γλωσσικούς τρόπους με τους οποίους περιγράφουμε ένα πρόσωπο ή ένα αντικείμενο. (π.χ. ‘Στα παραμύθια που ακούσαμε πώς περιγράφεται ο γίγαντας, Τι φορούσε η Κοκκινোসκουφίτσα;’ ή ‘Πώς ήταν τα μήλα που είδαμε στο μανάβη’) - Βοηθούν τα παιδιά να παρατηρήσουν εκφράσεις του σώματος, χειρονομίες και επιτόνιση της φωνής που χρησιμοποιούν οι ομιλητές/τριες όταν περιγράφουν πρόσωπα ή αντικείμενα - Οδηγούν τα παιδιά να παρατηρήσουν τα γλωσσικά

			μέσα που χρησιμοποιούν οι ομιλητές για να περιγράψουν μία κατάσταση που αφορά ένα φυσικό φαινόμενο (π.χ. ένα δελτίο καιρού, ένα πείραμα της φυσικής, μία φυσική κατάσταση κλπ)
<p>Απλοί, καθημερινοί διάλογοι μεταξύ ‘αγνώστων’, λόγιοι ‘οικείων και αγνώστων’, βιωματικές αναδιηγήσεις, ραδιοφωνικές ή τηλεοπτικές εκπομπές, παραμύθια, ιστορίες κ.α. που αφορούν:</p> <p>Αφηγήσεις ιστοριών, παραμυθιών, καθημερινών γεγονότων επίκαιρων ή του παρελθόντος, φανταστικών γεγονότων</p>	<p>Να εξοικειωθούν με την κειμενική δομή της αφήγησης</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Βρίσκουν σε ομάδες το θέμα μίας μαγνητοφωνημένης αφήγησης - Βάζουν σε σωστή χρονική σειρά εικόνες που αφηγούνται εικονικά μία ιστορία - Ακούν στο ραδιόφωνο ή παρακολουθούν τηλεοπτικές εκπομπές που αναφέρονται στη ζωή κάποιου λογοτέχνη, προσώπου της επικαιρότητας ή ιστορικού προσώπου - Ζωγραφίζουν τον χώρο μέσα στον οποίο διαδραματίζεται μία αφήγηση ή ζωγραφίζουν τις εικόνες από ένα παραμύθι που τους αφηγούνται - Αφού ακούσουν μία ιστορία που αφορά τη ζωή στο παρελθόν ή σε μία άλλη χώρα συζητούν τις διαφορές με τη δική τους ζωή - Ακούν προσεκτικά τους ομιλητές και τις ομιλήτριες και διατυπώνουν ερωτήσεις σχετικά με όσα τους διηγούνται ή αφηγούνται 	<ul style="list-style-type: none"> - Επιλέγουν τα κατάλληλα κείμενα για να βοηθήσουν τα παιδιά να παρατηρήσουν τη δομή της αφήγησης και τη γλωσσική έκφραση της χρονικής αλληλουχίας. - Βοηθούν τα παιδιά να εντοπίσουν έννοιες που διέπουν τις αφηγήσεις, όπως: τους ήρωες-πρωταγωνιστές, την εξέλιξη, τις αιτίες και τα αποτελέσματα, το ύφος στα οποία αναφέρεται μία αφήγηση. <p>Αναλυτικότερα:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Διαβάζουν στα παιδιά παραμύθια, ή ακούν όλοι μαζί εγγραφές παραμυθιών από ψηφιακά μέσα - Καλούν στο σχολείο άλλους ομιλητές και άλλες ομιλήτριες για να τους αφηγηθούν ιστορίες από τη ζωή του ή το παρελθόν όπως για παράδειγμα παππούδες και

			<p>γιαγιάδες για να τους μιλήσουν για την ζωή τους τα παλαιότερα χρόνια</p> <ul style="list-style-type: none"> - Καλούν στο σχολείο γονείς αλλόγλωσσων παιδιών για να αφηγηθούν ιστορίες από τη ζωή τους σε άλλες χώρες κλπ - Αξιοποιούν τις ιστορίες που διηγούνται τα παιδιά κατά τη διάρκεια των ελεύθερων ανακοινώσεων
<p>Απλοί, καθημερινοί διάλογοι μεταξύ ‘αγνώστων’, λόγιοι ‘οικείων και αγνώστων’ ραδιοφωνικές ή τηλεοπτικές εκπομπές κ.α. που αφορούν:</p> <p>Επεξηγήσεις και αιτιολογήσεις, εξηγήσεις φυσικών φαινομένων, δικαιολόγηση μίας στάσης ή συμπεριφοράς</p>	<p>Να εξοικειωθούν με τη δομή των επεξηγηματικών κειμένων</p> <p>Να διατυπώνουν διευκρινιστικές ερωτήσεις στο/στη νηπιαγωγό, τους συμμαθητές τους ή γονείς τους για το είδος των πληροφοριών που δεν κατανοούν, ώστε να διασφαλιστεί η επικοινωνία.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Εντοπίζουν μέσα σε προφορικά κείμενα την αιτία ή τις αιτίες για την αλλαγή μίας κατάστασης - Συζητούν τις συνέπειες από την αλλαγή μίας κατάστασης (π.χ. τι θα γινόταν εάν ο Γιαννάκης δεν έκοβε τη μαγική φασολιά ή τι θα γίνει εάν αναμείξουμε το λάδι με το λεμόνι σε ένα πείραμα κλπ) - Ακούν και κατανοούν εξηγήσεις άλλων για καθημερινά ζητήματα. Μαθαίνουν να αποδέχονται ή να συζητούν τις αιτιάσεις άλλων (π.χ. να δέχονται την αιτιολογημένη άρνηση κάποιου παιδιού που δεν θέλει να συμμετάσχει σε ένα παιχνίδι) - Σε μικρές ομάδες συζητούν τη σημασία που έχει μία λανθασμένη συμπεριφορά 	<p>Επιλέγουν τα κατάλληλα κείμενα για να:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Παροτρύνουν τα παιδιά να παρατηρήσουν τους τρόπους με τους οποίους δικαιολογούμε κάποιο γεγονός ή μία στάση μας μέσα σε κείμενα του καθημερινού λόγου - Βοηθούν τα παιδιά να εντοπίσουν τις συνέπειες από μία πράξη ή μία στάση δική τους ή φανταστικών ηρώων (π.χ. μετά από μία συζήτηση με έναν οδοντίατρο τους ρωτούν τι θα συμβεί εάν δεν πλένουν τα δόντια τους)

<p>Απλοί, καθημερινοί διάλογοι μεταξύ ‘αγνώστων’ ή ‘γνωστών’, Λόγοι ‘ειδικών’ για ένα θέμα, ραδιοφωνικές ή τηλεοπτικές εκπομπές, Φανταστικοί διάλογοι στο πλαίσιο παιχνιδιού που αφορούν:</p> <p>Κείμενα με οδηγίες (για μία ορθή συμπεριφορά, προσανατολισμού για μια επίσκεψη, κανόνων με τους οποίους παίζεται ένα παιχνίδι, στάδια για την υλοποίηση μίας συνταγής, οδηγίες για την ανάμειξη των υλικών για μία κατασκευή, οδηγίες και συμβουλές για την καθημερινή ζωή στο νηπιαγωγείο, κ.α.)</p>	<p>Να εξοικειωθούν με τη δομή κειμένων που δίνουν οδηγίες</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ακολουθούν λεκτικές οδηγίες που τους δίνονται στο πλαίσιο παιχνιδιού για να βρουν ένα κρυμμένο αντικείμενο ή κατανοούν οδηγίες που δίνονται με παντομίμα - Υιοθετούν στην καθημερινότητά τους οδηγίες που λέγονται από ειδικούς ή μη-ειδικούς για ένα ζήτημα της καθημερινότητας (π.χ. για την οργάνωση και λειτουργία του σχολικού χώρου) ή για μία συνήθεια (π.χ. διαδικασία πλυσίματος δοντιών, χρήσιμες συνήθειες διατροφής κ.α.) - Συζητούν τη σημασία της τήρησης κανόνων μέσα στην τάξη ή στην καθημερινότητά τους - Ακολουθούν οδηγίες για να βρουν ένα σημείο της τάξης, ή του σχολικού χώρου ή της γειτονιάς γύρω από το νηπιαγωγείο - Βάζουν σε σειρά εικονικές αναπαραστάσεις των σταδίων μίας εργασίας - Εντοπίζουν διαδρομή σε χάρτη με βάση τις οδηγίες που τους δίνονται - Ακολουθούν οδηγίες σε ψηφιακούς χάρτες ή σε παιχνίδια προσανατολισμού στον υπολογιστή 	<ul style="list-style-type: none"> - Αξιοποιούν καθημερινές καταστάσεις ή θέματα που επεξεργάζονται στην τάξη για να παροτρύνουν τα παιδιά να ανατρέξουν σε προφορικά κείμενα: ‘Θέλουμε να μάθουμε πού βρίσκεται το μουσείο της πόλης για να το επισκεφτούμε και ζητούμε οδηγίες προσανατολισμού’, ‘Θέλουμε να μάθουμε τι είναι υγιεινό να τρώμε και ζητάμε τη γνώμη ενός ειδικού’ - Επιλέγουν τα κατάλληλα κείμενα για να βοηθήσουν τα παιδιά να εντοπίσουν τους γλωσσικούς (και μη γλωσσικούς π.χ. χειρονομίες) τρόπους με τους οποίους δίνουμε οδηγίες ή συμβουλές - Αναλυτικότερα: - Καλούν στο σχολείο έναν ή μία ειδικό - Βγαίνουν περίπατο στη γειτονιά με τα παιδιά και ζητούν οδηγίες από αγνώστους για να πάνε κάποια επίσκεψη - Εξασκούν μέσα από το θεατρικό παιχνίδι τα νήπια να εντοπίσουν το ύφος των οδηγιών και τη σημασία του ανάλογα με τον ακροατή ή τον
--	---	--	--

			ομιλητή (π.χ. οδηγίες για την αντιμετώπιση του πονόλαιμου: από τον/ην παιδίατρο στο γονιό, από τον ένα γονιό στον άλλο, από το γονιό στο παιδί)
<p>Απλοί, καθημερινοί διάλογοι μεταξύ ‘αγνώστων’ ή ‘γνωστών’, Λόγοι ‘ειδικών’ για ένα θέμα, ραδιοφωνικές ή τηλεοπτικές εκπομπές, Φανταστικοί διάλογοι στο πλαίσιο παιχνιδιού που αφορούν:</p> <p>Επιχειρηματολογία (Κείμενα όπου εκφέρονται και αναλύονται επιχειρήματα για μία ενέργεια ή απόφαση κάποιου ομιλητή ή κάποιας ομιλήτριας)</p>	<p>Να εξοικειωθούν με τη δομή επιχειρηματολογικών κειμένων</p> <p>Να αναπτύξουν στρατηγικές προκειμένου να δηλώσουν τη συμφωνία ή τη διαφωνία τους με τον συνομιλητή τους στην τάξη</p> <p>Να αναπτύξουν στάσεις ‘καλού/ής’ ομιλητή/τριας ‘καλού/ής’ συνομιλητή/τριας και ‘καλού/ής’ ακροατή/τριας</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Δικαιολογούν αποφάσεις και ενέργειές τους για την καθημερινότητα της ζωής στο νηπιαγωγείο ή για το ευρύτερο οικογενειακό περιβάλλον. - Ορίζουν όλοι μαζί τους κανόνες της συνομιλίας στην τάξη (π.χ. δεν διακόπτουμε το συνομιλητή μας, δεν μιλάμε όλοι μαζί, προσέχουμε τι λέει ο συνομιλητής μας για να μην πούμε το ίδιο ή για να καταλάβουμε τι λέει και να του απαντήσουμε), τους καταγράφουν με την βοήθεια του εκπαιδευτικού σε ψηφιακά ή έντυπα μέσα για να τους θυμούνται και τους αναρτούν σε πίνακα - Συζητούν σε ομάδες και προκρίνουν τα καλύτερα επιχειρήματα που προτείνονται από ομιλητές για ένα θέμα που τους ενδιαφέρει 	<ul style="list-style-type: none"> - Επιλέγουν τα κατάλληλα κείμενα ώστε να βοηθήσουν τα παιδιά να κατανοήσουν τα επιχειρήματα που προβάλλει κάποιος ομιλητής - Εξασκούν τα νήπια στη χρήση κατάλληλου λεξιλογίου στο πλαίσιο διατύπωσης συμφωνίας ή διαφωνίας με το συνομιλητή ή τη συνομιλήτριά τους - Βοηθούν τα παιδιά να γίνουν καλοί ακροατές υπενθυμίζοντας τους κανόνες της συζήτησης όταν χρειάζεται - Βοηθούν τα παιδιά να επικεντρώσουν την προσοχή τους στον ομιλητή ή στην ομιλήτρια: «τώρα μας μιλάει ο Αντώνης και μας λέει ότι...» - Επαναδιατυπώνουν τα λόγια των παιδιών, όταν χρειάζεται, για να διευκολύνουν την κατανόηση του λόγου τους από τα άλλα παιδιά

			<ul style="list-style-type: none"> - Βοηθούν τα παιδιά να κατανοήσουν ότι τα επιχειρήματά τους θα πρέπει να βασίζονται σε αποδείξεις (π.χ. αντικειμενικές συγκρίσεις, λόγους ‘ειδικών’ κλπ), συζητούν επιχειρήματα και αναλύουν την αντικειμενικότητά τους
<p>Η ΓΛΩΣΣΑ ΩΣ ΣΥΣΤΗΜΑ</p> <p>Οποιοδήποτε προφορικό κείμενο, ποιήματα, γλωσσοδέτες, παραμύθια, προφορικά κείμενα</p>	<p>Να κάνουν αρχικές υποθέσεις σχετικά με το φωνημικό χαρακτήρα της γλώσσας.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν ότι οι λέξεις που χρησιμοποιούν αποτελούν τα δομικά στοιχεία των προφορικών τους κειμένων</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν μέσα ότι οι λέξεις απαρτίζονται από μικρότερα κομμάτια, τις συλλαβές και τα φωνήματα</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Συμμετέχουν σε λεκτικά παιχνίδια όπου κατά την ακρόαση ποιημάτων καλούνται να αντικαταστήσουν λέξεις του ποιήματος από λέξεις που κάνουν ομοιοκαταληξία. - Αναζητούν λέξεις που αρχίζουν από την ίδια συλλαβή με μια λέξη μοντέλο π.χ. καμπάνα / καπέλο - Ταξινομούν εικονογραφημένες καρτέλες με βάση την ηχητική ομοιότητα των λέξεων που αναπαρίστανται στις καρτέλες (ίδια αρχή: π.χ. καμπάνα / καπέλο, ίδιο τέλος: π.χ. ντομάτα/πατάτα, κτλ) - Κατασκευάζουν ποιήματα με ρίμα και παίζουν με γλωσσοδέτες στην τάξη 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Επιλέγουν ποιήματα ή άλλα κείμενα που αρέσουν στα παιδιά και προσφέρονται για το συγκεκριμένο στόχο. ➤ Σχεδιάζουν δραστηριότητες όπου τα παιδιά αναζητούν λέξεις κρυμμένες μέσα σε άλλες λέξεις (π.χ. τραμπάλα> μπάλα, μαχαίρι> χέρι) ➤ Οργανώνουν γλωσσικά παιχνίδια για να βρουν τα παιδιά λέξεις που προέρχονται από ήχους (π.χ. νιάου – νιαουρίζω) ➤ Με παιγνιώδη τρόπο παρουσιάζουν στα νήπια την έννοια της διαφοροποίησης των λέξεων με αλλαγή ενός ήχου (λ.χ. πόνος, μόνος) ή με διαφοροποίηση του τόνου (γέρος, γερός).

	<p>Να συνειδητοποιήσουν ότι η αλλαγή ενός ήχου (φωνήματος) στη λέξη αλλάζει και τη σημασία της λέξης</p>		
	<p>Να αναγνωρίζουν, σε πρώτο επίπεδο, τη διάκριση κυριολεκτικού και μεταφορικού λόγου.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν ότι οι λέξεις που συνδέονται για να φτιάξουν κείμενα με νόημα μερικές φορές έχουν μία διαφορετική από ό,τι συνήθως σημασία</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Αναζητούν με τους γονείς τους μεταφορικές εκφράσεις που αφορούν ένα θέμα π.χ. τη βροχή: «βρέχει καρεκλοπόδαρα», «έγινα παπί» - Δοκιμάζουν, με τις κατάλληλες βοηθητικές ερωτήσεις από τον εκπαιδευτικό, να εξηγήσουν τι μπορεί να σημαίνει μια μεταφορική έκφραση και πότε μπορεί να ειπωθεί 	<ul style="list-style-type: none"> - Διαβάζουν στα παιδιά κείμενα παιδικής λογοτεχνίας που εμπεριέχουν λογοπαίγνια που προκύπτουν από τη μεταφορική χρήση της γλώσσας. - Εξασκούν τα νήπια να αναγνωρίζουν δεσμεύσεις στη χρήση μεταφορικού λόγου σε διάφορες επικοινωνιακές περιστάσεις: π.χ. κατά πόσο η έκφραση «βρέχει καρεκλοπόδαρα» μπορεί να ειπωθεί σε ένα δελτίο καιρού.
	<p>Να προσεγγίσουν τον τρόπο δημιουργίας σύνθετων λέξεων</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Βρίσκουν σύνθετες λέξεις μέσα σε παραμύθια, ιστορίες ή κείμενα της καθημερινότητας - Παίζουν σε ομάδες λεκτικά παιχνίδια συνδυάζοντας λέξεις για να φτιάξουν άλλες ανύπαρκτες (π.χ. χιόνι και καπνός 'καπνόχιονο'). 	<ul style="list-style-type: none"> - Βοηθούν τα παιδιά να εντοπίσουν τις λέξεις που ενώθηκαν για να φτιαχτούν οι σύνθετες λέξεις
	<p>Να προσεγγίσουν τη διαδικασία παραγωγής λέξεων</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Αναζητούν λέξεις της ίδιας οικογένειας (πχ. ψάρι, ψαράκι, ψαρεύω, ψαράς κ.λπ.) και συζητούν τις διαφορές τους 	<ul style="list-style-type: none"> - Διατυπώνουν ερωτήσεις για να βοηθήσουν τα παιδιά να κατανοήσουν το μηχανισμό παραγωγής λέξεων από

			<p>ουσιαστικά, ρήματα, επίθετα ή επιρρήματα μέσα από γλωσσικά παιχνίδια (π.χ. ‘Πώς λέγεται η μικρή καρέκλα ή η μικρή κουζίνα κλπ).</p> <p>- Φτιάχνουν με τα παιδιά και μη υπάρχουσες λέξεις για διασκέδαση</p>
	<p>Να εξοικειωθούν με τους διάφορους τρόπους άρνησης μίας πράξης, μίας πρότασης ή ενός γεγονότος</p>	<p>- Συμμετέχουν σε παιχνίδια ρόλων και υιοθετούν τρόπους να αρνούνται να κάνουν κάτι με τρόπο που να μην θίγει τους συνομιλητές και τις συνομιλήτριές τους (π.χ. μία πρόσκληση κάποιου, ή μία εργασία που τους ζητάει η μητέρα τους, ή να συμμετέχουν σε μία εργασία του νηπιαγωγείου)</p>	<p>- Εξηγούν στα παιδιά τις συνέπειες των διαφορετικών τρόπων που χρησιμοποιούν οι ομιλητές για να αρνούνται να κάνουν κάτι με παραδείγματα από την καθημερινότητα της τάξης</p>

Ειδικότερα για τα δίγλωσσα παιδιά (πέραν όλων των ανωτέρω)

<p>Οποιοδήποτε προφορικό κείμενο της καθημερινότητας, παραμύθια, ποιήματα, γλωσσοδέτες κ.α.</p>	<p>Να κατανοήσουν ότι στην ελληνική γλώσσα το όνομα αλλάζει μορφή ανάλογα με τον αριθμό και την πτώση</p>	<p>- Παίζουν παιχνίδια που αφορούν αλλαγή υποκειμένου και αντικειμένου σε γνωστά παραμύθια και συζητούν το αποτέλεσμα (π.χ. Βρείτε ποιος έφαγε ποιον; ‘Ο λύκος έφαγε την Κοκκινোসκουφίτσα’, ‘Η Κοκκινোসκουφίτσα έφαγε τον λύκο’)</p> <p>- Φτιάχνουν σύνολα με αντικείμενα που βρίσκουν στο χώρο του νηπιαγωγείου ανάλογα με την ποσότητά τους (ένα ή πολλά) και</p>	<p>- Ζητούν από τα παιδιά να αλλάξουν αμοιβαία τα υποκείμενα με τα αντικείμενα σε γνωστά παραμύθια</p> <p>- Βοηθούν τα παιδιά να ονοματίζουν καθημερινά αντικείμενα της τάξης</p>
---	---	--	---

		ονοματίζουν τα περιεχόμενα των συνόλων.	
	<p>Να κατανοήσουν ότι τα ρήματα αλλάζουν μορφή ανάλογα με το ποιος μιλάει και την χρονική στιγμή (ενικός/πληθυντικός, πρόσωπο του ρήματος, χρόνοι του ρήματος)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Διηγούνται γνωστό παραμύθι αλλάζοντας τον αριθμό των πρωταγωνιστών (Μία φορά και έναν καιρό, ήταν δύο μικρά κοριτσάκια που τα λέγανε Κοκκινোসκουφίτσες... ή, αντίστροφα 'Μία φορά και ένα καιρό ήταν ένα μικρό κατσικάκι ...'.) - Συγκρίνουν τι έκαναν στις διακοπές τους τον προηγούμενο χρόνο και τι θα κάνουν τον επόμενο 	<ul style="list-style-type: none"> - Συζητούν με τα παιδιά την αλλαγή στη μορφή του ρήματος ανάλογα με το πλήθος των ομιλητών ή τον χρόνο. - Ενθαρρύνουν τα παιδιά κατά την ώρα των ελεύθερων ανακοινώσεων να διηγηθούν πώς πέρασαν το Σαββατοκύριακο
	<p>Να κατανοήσουν ότι το γραμματικό γένος είναι συμβατικό (π.χ. η λέξη καρέκλα είναι θηλυκού γένους, ενώ το τραπέζι ουδέτερο)</p> <p>Να γνωρίσουν τα γραμματικά γένη καθημερινών λέξεων</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Παίζουν σε ομάδες παιχνίδια αλλάζοντας τα γραμματικά γένη γνωστών λέξεων 	<ul style="list-style-type: none"> - Ζητούν από τα παιδιά να ταξινομήσουν λέξεις ανάλογα με το γραμματικό τους γένος σε αρσενικά, θηλυκά και ουδέτερα, - Ζητούν από αλλόγλωσσα παιδιά να βρουν περιπτώσεις διαφορετικού γένους στη γλώσσα τους - Επισημαίνουν το γραμματικό γένος λέξεων στις περιπτώσεις συχών λαθών

ΕΝΟΤΗΤΑ: Παραγωγή Προφορικών Κειμένων

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά...	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση του στόχου όταν για παράδειγμα...
<p>Η ΓΛΩΣΣΑ ΩΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ</p> <p>Βιωματικές αναδιηγήσεις, Αφηγήσεις παραμυθιών και ιστοριών φανταστικών ή πραγματικών, προφορικές διηγήσεις, καθημερινοί διάλογοι</p>	<p>Να εφαρμόζουν στρατηγικές οργάνωσης του λόγου τους πριν μιλήσουν</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Μέσα από παιχνίδια ρόλων εξασκούνται στην παραγωγή προφορικών κειμένων για συγκεκριμένο θέμα, απέναντι σε συγκεκριμένο συνομιλητή, με κάποιο σκοπό, σε συγκεκριμένο χώρο. 	<ul style="list-style-type: none"> - Προτείνουν «θέματα» από την καθημερινή ζωή των παιδιών, που έχουν νόημα γι' αυτά
<p>Παιχνίδια ρόλων, οργανωμένα παιχνίδια</p>	<p>Να επιλέγουν το είδος του λόγου ή τύπο κειμένου που θα χρησιμοποιήσουν ανάλογα την περίσταση.</p> <p>Να παραγάγουν προφορικά κείμενα σύμφωνα με τις δεσμεύσεις που ισχύουν κάθε φορά.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Δίνουν οδηγίες προσανατολισμού, περιγράφουν, αφηγούνται μία ιστορία - Αιτιολογούν την άποψή τους ή την άποψη της ομάδας τους - Συνθέτουν απόψεις που έχουν εκφραστεί προκειμένου να οργανώσουν μία ολοκληρωμένη παρουσίαση - Μέσα από συζήτηση σχολιάζουν την αποτελεσματικότητα των κειμένων 	<ul style="list-style-type: none"> - Αξιοποιούν και τα πέντε μαθησιακά πλαίσια (παιχνίδι, ρουτίνες, διερευνήσεις, καθημερινές καταστάσεις και οργανωμένες δραστηριότητες) για να παροτρύνουν τα παιδιά να παραγάγουν προφορικά κείμενα σύμφωνα με τις δεσμεύσεις που ισχύουν κάθε φορά (π.χ. στις διερευνήσεις τα παιδιά διατυπώνουν υποθέσεις και εξάγουν συμπεράσματα, το παιχνίδι στις γωνιές καλούνται να δώσουν οδηγίες για το πώς να έρθει ένας επισκέπτης

		που παρήχθησαν κατά την επικοινωνία	στο «ιατρείο»).
Παιχνίδια ρόλων, Συζητήσεις, Επισκέψεις εκτός χώρου σχολείου με σκοπό κοινωνικές επαφές και συναλλαγές με τοπικούς φορείς	Να επιλέγουν το λεξιλόγιο που θα χρησιμοποιήσουν ανάλογα με το θεματικό πεδίο συζήτησης και λαμβάνοντας υπόψη τον επικοινωνιακό σκοπό και το ακροατήριο.	- Έρχονται σε επαφή και συνομιλούν με επαγγελματίες, ειδικούς, άτομα από την κοινότητα για διάφορα θέματα	- Εξασκούν τα παιδιά στη χρήση κατάλληλων λέξεων σύμφωνα με το πλαίσιο της επικοινωνίας λειτουργώντας ως πρότυπο ή /και επαναδιατυπώνοντας τα λόγια των παιδιών - Χρησιμοποιούν τη σωστή ορολογία στο πλαίσιο της διδασκαλίας των διαφόρων μαθησιακών περιοχών (π.χ. φυσικές επιστήμες, μαθηματικά κ.λπ.) - Εξασκούν τα παιδιά στο: ανάλογο λεξιλόγιο σε κάθε περίπτωση επικοινωνίας: Στη συνομιλία με τον/την φίλη μου, στη συνομιλία με τη δασκάλα μου, στη συνομιλία με τον υπεύθυνο ενός μαγαζιού κ.λπ.
Παιχνίδια ρόλων, Δραματοποιήσεις, Θεατρικό παιχνίδι, Διάλογοι για παροχή πληροφορίας, έκφραση γνώμης, παροχή οδηγιών.	Να χρησιμοποιούν επικοινωνιακές στρατηγικές	- Χρησιμοποιούν εκφράσεις και προσαρμόζουν το ύφος τους σύμφωνα α) με τις επικοινωνιακές ανάγκες όπως: αναζήτηση βοήθειας, επαναδιατύπωση κ.ο.κ. και β) το είδος του συνομιλητή που έχουν απέναντί τους.	- Δημιουργούν κατάλληλες συνθήκες στο πλαίσιο οργανωμένων δραστηριοτήτων, ώστε να κληθούν τα παιδιά να δώσουν λ.γ. οδηγίες, ή να περιγράψουν ή να αφηγηθούν μία ιστορία

<p>Παιχνίδια ρόλων, παρακολούθηση εκπαιδευτικών ταινιών</p>	<p>Να χρησιμοποιούν απλά παραγωγιστικά στοιχεία (κινήσεις σώματος, χεριών, προσώπου) για να οργανώσουν καλύτερα το λόγο τους.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Στο πλαίσιο θεατρικού παιχνιδιού ή παιχνιδιού ρόλων χρησιμοποιούν παραγωγιστικά στοιχεία (π.χ. επιτονισμός, κινήσεις του προσώπου και των χεριών, η θέση και η κατεύθυνση του σώματος) για να πετύχουν το στόχο τους. 	<ul style="list-style-type: none"> - Τραβούν την προσοχή των παιδιών στα παραγωγιστικά στοιχεία: «βλέποντας το πρόσωπο του μου φαίνεται ότι...», «έτσι όπως κουνάει τα χέρια του πάνω-κάτω νομίζω ότι προσπαθεί να μας πει ότι...»
<p>Η ΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ</p> <p>Λόγοι 'ειδικών' ή 'οικείων και αγνώστων προσώπων', απλοί διάλογοι της καθημερινότητας, ραδιοφωνικές ή τηλεοπτικές εκπομπές κ.α. που αφορούν:</p> <p>Περιγραφές αντικειμένων ή προσώπων της καθημερινότητας της τάξης, του οικογενειακού περιβάλλοντος, του ευρύτερου περίγυρου</p> <p>Περιγραφές φυσικών καταστάσεων που παρατηρούν τα παιδιά στο περιβάλλον τους</p>	<p>Να παραγάγουν περιγραφικά κείμενα</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Περιγράφουν, με λόγο ή με παντομίμα, κρυμμένα αντικείμενα στο χώρο του νηπιαγωγείου για να τα βρουν τα άλλα παιδιά - Περιγράφουν τους πρωταγωνιστές ενός παραμυθιού - Περιγράφουν με λόγο και με κινήσεις του σώματος αντικείμενα, πρόσωπα ή γεγονότα που τους εντυπωσίασαν ή κίνησαν το ενδιαφέρον - Συγκρίνουν αντικείμενα ή πρόσωπα ή φυσικές καταστάσεις ως προς τη μορφή ή τις ιδιότητές τους 	<ul style="list-style-type: none"> - Ενθαρρύνουν με ερωτήσεις τα παιδιά, κατά τη διάρκεια αναδιηγήσεων να περιγράψουν αναλυτικά τα εξωτερικά χαρακτηριστικά των ηρώων ή τον χαρακτήρα τους
<p>Απλοί, καθημερινοί διάλογοι μεταξύ 'αγνώστων', λόγοι 'οικείων και αγνώστων', βιωματικές αναδιηγήσεις,</p>	<p>Να παραγάγουν αφηγηματικά κείμενα</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Αφηγούνται γεγονότα που βίωσαν τα ίδια ή οι οικείοι τους - Αναδιηγούνται ιστορίες ή παραμύθια 	<ul style="list-style-type: none"> - Οργανώνουν δραστηριότητες στις οποίες καλούνται τα παιδιά να εκφράσουν εμπειρίες τους, να τις μοιραστούν με τους συμμαθητές

<p>ραδιοφωνικές ή τηλεοπτικές εκπομπές, παραμύθια, ιστορίες κ.α. που αφορούν:</p> <p>Αφηγήσεις ιστοριών, παραμυθιών, καθημερινών γεγονότων επίκαιρων ή του παρελθόντος, φανταστικών γεγονότων</p>	<p>Να αντιλαμβάνονται τη σημασία των συνδετικών εκφράσεων για τη συνοχή του λόγου .</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Τοποθετούν σε χρονική σειρά γεγονότα χρησιμοποιώντας τις κατάλληλες γλωσσικές εκφράσεις - Επιλέγουν τον κατάλληλο χρόνο του ρήματος για να αναφερθούν σε γεγονότα με διάρκεια και στιγμιαία στο παρελθόν - Χρησιμοποιούν εκφραστικά και παραγλωσσικά μέσα κατά την αφήγηση μίας ιστορίας (αλλάζουν τη φωνή ανάλογα με τον ήρωα, χρησιμοποιούν εκφράσεις του σώματος και του προσώπου κ.α.) - Χρησιμοποιούν εκφράσεις (π.χ. «έπειτα, ύστερα, και τότε, ξαφνικά, όμως, αλλά» κτλ) για να ενώσουν τα διαφορετικά σημεία μιας ιστορίας. - Καλούνται να κάνουν υποθέσεις για το τι λείπει από παραμύθια που αφηγείται ο εκπαιδευτικός και στα οποία έχει αφαιρέσει τις συνδετικές λέξεις 	<p>τους π.χ. κατά την ώρα των ελεύθερων ανακοινώσεων ή σε άλλες στιγμές του προγράμματος</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ζητούν από τα νήπια να αναδιηγηθούν ένα παραμύθι ή μία ιστορία - Διατυπώνουν ερωτήσεις κατά τη διάρκεια ιστοριών που διηγούνται τα παιδιά ή στο τέλος τους, ώστε τα νήπια να τοποθετήσουν τα γεγονότα της αφήγησης σε ορθή σειρά και να χρησιμοποιούν τις κατάλληλες γλωσσικές εκφράσεις - Βοηθούν τα παιδιά που δυσκολεύονται να εκφραστούν με συμπληρωματικές-διευκρινιστικές ερωτήσεις : «θέλεις να μας πεις τι έγινε στην αρχή; Μετά; Τι άλλο είδες; Που αλλού πήγατε; Και τι απάντησες εσύ σε αυτό που σου είπε...; Εσύ τι έκανες όταν είδες το...;» - Λειτουργούν ως πρότυπο για τη χρήση συνδετικών φράσεων ή βοηθάνε τα παιδιά επαναδιατυπώνοντας αυτά που λένε π.χ. «λες λοιπόν ότι ξαφνικά εμφανίστηκε μπροστά σας...» «και ύστερα τι έγινε...;»
---	---	---	--

<p>Απλοί, καθημερινοί διάλογοι μεταξύ ‘αγνώστων’, λόγοι ‘οικείων και αγνώστων’, ραδιοφωνικές ή τηλεοπτικές εκπομπές κ.α. που αφορούν:</p> <p>Επεξηγήσεις και αιτιολογήσεις</p>	<p>Να παραγάγουν επεξηγηματικά κείμενα</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Χρησιμοποιούν τους κατάλληλους γλωσσικούς τύπους για να δώσουν την αιτία ή τις αιτίες για την αλλαγή μίας κατάστασης - Συμμετέχουν σε καταιγισμούς ιδεών για θέματα που αφορούν τη ζωή της τάξης ή για θέματα της καθημερινότητας (: «Τι θα γινόταν οι πόλεις, εάν δεν μαζεύαμε τα σκουπίδια») - Ζητούν από το συνομιλητή τους ή τον/την εκπαιδευτικό να παραφράσει, να επαναλάβει, να εξηγήσει ή να διευκρινίσει πληροφορίες που δεν κατανοούν 	<ul style="list-style-type: none"> - Οργανώνουν δραστηριότητες ή δημιουργούν καταστάσεις προβληματισμού ώστε τα νήπια να εκφραστούν για το λόγο για τον οποίο κάτι συμβαίνει ή αλλάζει - Δημιουργούν στα παιδιά καταστάσεις προβληματισμού και τους ζητούν να αιτιολογήσουν τις απόψεις τους π.χ. «Πώς καταλαβαίνετε ότι όλα τα παιδιά του κόσμου είναι ίσα» ή «Για ποιο λόγο λέτε ότι οι άνθρωποι πρέπει να δουλεύουν;» Αυτές οι καταστάσεις μπορούν να λειτουργούν και ως καταγραφές των πρώιμων αντιλήψεων των παιδιών για διάφορα θέματα που αφορούν ποικίλες μαθησιακές περιοχές - Βοηθούν τα παιδιά, όπου χρειάζεται, είτε λειτουργώντας ως πρότυπο είτε επαναδιατυπώνοντας την ερώτηση να διατυπώσουν τις διευκρινιστικές ερωτήσεις τους με κατανοητό και αποτελεσματικό τρόπο (π.χ. «εγώ όταν δεν καταλαβαίνω... συνήθως ρωτάω...»)
<p>Απλοί, καθημερινοί διάλογοι μεταξύ ‘αγνώστων’ ή ‘γνώστων’, Λόγοι ‘ειδικών’ για ένα θέμα, ραδιοφωνικές ή</p>	<p>Να παραγάγουν κείμενα που δίνουν οδηγίες</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Δίνουν οδηγίες σε ομηλικούς ή μεγαλύτερους και ‘αγνώστους’ στο πλαίσιο καθημερινών δράσεων στο πλαίσιο ενός καθημερινού διαλόγου 	<ul style="list-style-type: none"> - Οργανώνουν δραστηριότητες ή αξιοποιούν καθημερινές καταστάσεις της τάξης, ώστε τα παιδιά να δώσουν οδηγίες για τους

<p>τηλεοπτικές εκπομπές, Φανταστικοί διάλογοι στο πλαίσιο παιχνιδιού που αφορούν:</p> <p>Κείμενα με οδηγίες (για μία ορθή συμπεριφορά, προσανατολισμού για μια επίσκεψη, κανόνων με τους οποίους παίζεται ένα παιχνίδι, στάδια για την υλοποίηση μίας συνταγής, οδηγίες και συμβουλές για την καθημερινή ζωή στο νηπιαγωγείο, κ.α.)</p>		<p>ή συμμετέχοντας σε ένα παιχνίδι.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Συζητούν και αποφασίζουν σε ομάδες τι θα πρέπει να κάνουν για να είναι καθαρός ο χώρος τους - Τοποθετούν σε χρονική ή άλλη σειρά τα στάδια για μία εργασία - Συμμετέχουν σε παντομίμες και χρησιμοποιούν μη-λεκτικούς τρόπους για να δώσουν οδηγίες σε κάποιον/α 	<p>κανόνες ενός παιχνιδιού, για την κατασκευή ενός εικαστικού έργου, για τα στάδια μίας συνταγής, για τους κανόνες συμπεριφοράς στην τάξη κλπ.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Βοηθούν τα παιδιά με ερωτήσεις να κατανοήσουν ότι ο τρόπος που δίνουμε διαφέρει ανάλογα με τους συνομιλητές και τις συνομιλήτριες
<p>Απλοί, καθημερινοί διάλογοι μεταξύ 'αγνώστων' ή 'γνωστών', Λόγοι 'ειδικών' για ένα θέμα, ραδιοφωνικές ή τηλεοπτικές εκπομπές, Φανταστικοί διάλογοι στο πλαίσιο παιχνιδιού που αφορούν:</p> <p>Επιχειρηματολογία (Κείμενα όπου εκφέρονται και αναλύονται επιχειρήματα για μία ενέργεια ή απόφαση κάποιου ομιλητή ή κάποιας ομιλήτριας)</p>	<p>Να παραγάγουν κείμενα με στοιχεία επιχειρηματολογίας</p> <p>Να συμμετέχουν σε συζητήσεις στο νηπιαγωγείο για θέματα των ενδιαφερόντων τους</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Διατυπώνουν τις απόψεις τους με βάση επιχειρήματα για θέματα που τους αφορούν ή για θέματα της επικαιρότητας - Διατυπώνουν και αιτιολογούν προσωπικές τους θέσεις χρησιμοποιώντας το κατάλληλο λεξιλόγιο όπως: διαφωνώ γιατί... / συμφωνώ γιατί... κ.ο.κ. - Χρησιμοποιούν βασικούς κανόνες συνομιλίας σε μία συζήτηση 	<ul style="list-style-type: none"> - Βοηθούν τα παιδιά με ερωτήσεις να κατανοήσουν ότι θα πρέπει να χρησιμοποιούν επιχειρήματα όταν διατυπώνουν τις απόψεις τους - Οργανώνουν την «ώρα της συζήτησης» με θέματα που επιλέγει η τάξη - Ξεκινούν τη συζήτηση κάνοντας σαφές το θέμα της (π.χ. «μαζευτήκαμε στην παρεούλα για να συζητήσουμε...») και την τελειώνουν συνοψίζοντας τα «συμπεράσματα» της (π.χ. «άρα από τη συζήτηση μας καταλήγουμε ότι...» ή «από τη συζήτηση που κάναμε διαπιστώνουμε ότι όλοι

			έχουμε αγαπημένα παιχνίδια...»)
<p>Η ΓΛΩΣΣΑ ΩΣ ΣΥΣΤΗΜΑ</p> <p>Ποιήματα, Τραγούδια, Αινίγματα, Γλωσσοδέτες, Παροιμίες</p>	<p>Να κατακτούν φθόγγους και φωνήματα στην ελληνική γλώσσα</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Παίζουν παιχνίδια με λέξεις όπου επισημαίνουν το αρχικό και τελικό φώνημα μιας λέξης. 	<ul style="list-style-type: none"> - Εξασκούν τα παιδιά στην ανακάλυψη φθόγγων και φωνημάτων μέσα στις λέξεις στο πλαίσιο απλών προφορικών κειμένων που ενέχουν ρυθμό και ομοιοκαταληξία.
<p>Παιχνίδια λέξεων</p>	<p>Να αντιλαμβάνονται τη λειτουργία του τονισμού και τη διαφοροποιητική αξία του τόνου για το νόημα της λέξης.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Συμμετέχουν σε γλωσσικά παιχνίδια που τα βοηθάνε να εξασκηθούν σε μετασχηματισμούς του νοήματος μιας λέξης με την αλλαγή του τονισμού σε αυτήν: μήλο- μιλώ... παίρνω- περνώ... γέρος- γερός 	
<p>Καθημερινά θέματα στις διάφορες μαθησιακές περιοχές του προγράμματος του νηπιαγωγείου,</p> <p>Ποιήματα, τραγούδια</p>	<p>Να κατακτούν βασικό λεξιλόγιο της ελληνικής γλώσσας για θέματα που επεξεργάζονται στο νηπιαγωγείο</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Παράγουν ομαδικές ιστορίες με αφορμή προκαθορισμένες λέξεις - Αλλάζουν τις λέξεις σύντομων κειμένων με λέξεις που σημαίνουν το ίδιο (συνώνυμες) ή το αντίθετο (αντίθετες) 	<ul style="list-style-type: none"> - Υποστηρίζουν τα παιδιά μέσα από καταιγισμό ιδεών να βρουν συνώνυμα λέξεων και να επισημάνουν τα κριτήρια επιλογής ανάλογα με το πλαίσιο (πέτρα, βότσαλο, χαλίκι ή τσάντα, σάκος,) - Ενθαρρύνουν τα παιδιά να ρωτάνε και άλλους ανθρώπους (π.χ. ειδικούς, επαγγελματίες) για τη σημασία λέξεων που δεν γνωρίζουν

ΕΝΟΤΗΤΑ: Κατανόηση Γραπτού Λόγου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά...	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση του στόχου όταν για παράδειγμα...
Ετικέτες σε συσκευασίες προϊόντων, Διαφημίσεις, Ταμπέλες με ονόματα οδών, παιδικές εφημερίδες, πίνακες αναφοράς, κόμικς, εφημερίδες	Να αναγνωρίζουν ότι ο γραπτός λόγος είναι φορέας μηνυμάτων που πραγματώνονται με τη μορφή κειμένου	<ul style="list-style-type: none"> - Επεξεργάζονται κείμενα που βρίσκονται στις τάξεις όπως: λειτουργικούς πίνακες αναφοράς, ανακοινώσεις και αντλούν πληροφορίες από αυτά (π.χ. ποιος είναι απών, ποια είναι τα μέλη μιας ομάδας εργασίας, κτλ). - Επεξεργάζονται κείμενα που βρίσκονται στο ευρύτερο περιβάλλον τους όπως: ταμπέλες με τις οδούς, πινακίδες καταστημάτων, ετικέτες στα προϊόντα του σούπερ μάρκετ, διαφημίσεις κ.ο.κ και αντλούν πληροφορίες. 	<ul style="list-style-type: none"> - Εμπλουτίζουν την τάξη και τον ευρύτερο χώρο του νηπιαγωγείου με κείμενα (ανακοινώσεις, ταμπέλες, χάρτες, πίνακες αναφοράς, βιβλία, παιδικές εφημερίδες, κόμικς, προϊόντα με τις ετικέτες τους) - Ζητούν από τα παιδιά να φέρουν κείμενα - Δημιουργούν ανάγκες στα παιδιά προκειμένου να ανατρέξουν στα ερεθίσματα γραπτού λόγου που βρίσκονται στο ευρύτερο περιβάλλον τους αλλά και στο περιβάλλον της τάξης τους (π.χ. πώς θα δούμε ποιοι συμμαθητές μας λείπουν κάθε μέρα, πώς θα θυμόμαστε τι υπηρεσία έχει η κάθε ομάδα) και έπειτα τα βοηθούν να κάνουν υποθέσεις για το περιεχόμενό τους.
Ανάγνωση βιβλίων:	Να συνειδητοποιούν ότι	- Ταυτίζουν λέξεις με εικόνες σε	- Καθώς διαβάζουν ένα βιβλίο δείχνουν

<p>Παραμύθια, ιστορίες, περιοδικά, εικονογραφημένα βιβλία, αφίσες, έντυπα και ψηφιακά πολυτροπικά κείμενα</p>	<p>ο γραπτός λόγος αναπαριστά τον προφορικό λόγο</p> <p>Να συνειδητοποιούν ότι η αναπαράσταση δεν συνεπάγεται ταύτιση των μονάδων του προφορικού και του γραπτού λόγου</p> <p>Να διακρίνουν την εικόνα μιας λέξης από την γραπτή απόδοσή της</p>	<p>πίνακες αναφοράς</p> <ul style="list-style-type: none"> - Δείχνουν το μέρος που διαβάζεται σε ένα εικονογραφημένο βιβλίο - Κυκλώνουν ή υπογραμμίζουν βασικές πληροφορίες σε ένα καθημερινό κείμενο (π.χ. τον τίτλο ενός βιβλίου, την ημερομηνία σε μία πρόσκληση) 	<p>με το χέρι τους το σημείο όπου διαβάζουν</p> <ul style="list-style-type: none"> - Επιλέγουν εικονογραφημένα βιβλία με μικρή ποσότητα λόγου για να ενθαρρύνουν τα παιδιά να τα διαβάζουν - Βάζουν τα παιδιά να κάνουν υποθέσεις για το μέρος της σελίδας που διαβάζεται (κείμενο) - Με αφορμή πολυτροπικά κείμενα του περιβάλλοντος των παιδιών συζητούν για τις συμβάσεις του γραπτού λόγου (κεφαλαία γράμματα, χρήση έντονων γραμμάτων, σημασία του χρώματος ή των εικόνων σε ένα κείμενο κλπ)
<p>Λογαριασμοί, εισιτήρια, ετικέτες, Προσκλήσεις, Ανακοινώσεις, επιστολές, ευχετήριες κάρτες</p>	<p>Να εντοπίζουν χρήσιμες πληροφορίες μέσα σε κείμενα</p> <p>Να αποκτούν γνώση, να απολαμβάνουν ένα κείμενο ή να επιλύουν ένα πρόβλημα που έχει προκύψει στην τάξη μέσα από πληροφορίες που δίνονται από κείμενα</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Εντοπίζουν λέξεις σε διαφορετικά περιβάλλοντα - Συζητούν λύσεις σε διάφορες καθημερινές καταστάσεις εμπλέκοντας γραπτά κείμενα (π.χ. Τι πρέπει να κάνουν για να προσκαλέσουν τους γονείς στο νηπιαγωγείο) - Αναζητούν απαντήσεις σε ερωτήματα τους ή λύσεις σε προβλήματα που αντιμετωπίζουν 	<ul style="list-style-type: none"> - Οδηγούν τα νήπια στην παρατήρηση διαφορετικών τύπων κειμένων και στη δημιουργία υποθέσεων σχετικά με τη λειτουργία που επιτελεί το κάθε ένα από αυτά. - Εξοπλίζουν τις γωνιές της τάξης και το κοινωνικό δραματικό παιχνίδι των παιδιών με διάφορα έντυπα από την καθημερινότητα τους (π.χ. λογαριασμοί, εισιτήρια κ.ά.) - Ζητούν από τα παιδιά να κυκλώσουν

		στην τάξη σε διαφορετικά έντυπα τα οποία επεξεργάζονται στην τάξη	ή να υπογραμμίσουν πληροφορίες σε ένα κείμενο (π.χ. σε μία αφίσα, να εντοπίσουν το γεγονός, τον φορέα που προσκαλεί κάπου, την ώρα ή τη μέρα)
Διαφημίσεις, Μαγειρικές συνταγές, Λίστες για την αγορά προϊόντων, Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο	Να κατανοήσουν ότι η ανάγνωση έχει ποικίλους σκοπούς.	- Αναγνωρίζουν τη λειτουργική χρήση κάθε κειμένου σύμφωνα με το σκοπό της δημιουργίας του και απαντούν σε σχετικές ερωτήσεις του /της εκπαιδευτικού.	○ Εμπλέκουν τα νήπια σε προβληματισμό για τον σκοπό για τον οποίο έχει δημιουργηθεί ένα συγκεκριμένο κείμενο συγκρίνοντας κείμενα που χρησιμοποιούνται σε κοινή περίπτωση αλλά με διαφορετικό σκοπό (π.χ. τα διαφημιστικά των Σούπερ Μάρκετ με μία λίστα για ψώνια, μία λίστα φαγητών για το γιορτινό τραπέζι με μία συνταγή)
Πολυτροπικά κείμενα της καθημερινότητας των παιδιών	Να εξοικειωθούν με την πρόσληψη πληροφοριών από πολυτροπικά κείμενα Να ανιχνεύσουν τα σημειωτικά μέσα ενός έντυπου κειμένου και ενός ψηφιακού κειμένου	- Διακρίνουν τις σημαντικότερες πληροφορίες σε έντυπα και ψηφιακά κείμενα - Κυκλώνουν και συζητούν τα σημειωτικά μέσα που χρησιμοποιούνται σε χειρόγραφα κείμενα - Προτείνουν σημειωτικά μέσα που μπορούν να χρησιμοποιήσουν σε δικά τους κείμενα	- Παρουσιάζουν στα παιδιά κείμενα και με ερωτήσεις τα βοηθούν να κατανοήσουν ότι σε ένα έντυπο κείμενο οι πληροφορίες παρέχονται με διάφορα μέσα (π.χ. δείχνοντας εξώφυλλα παραμυθιών ρωτούν τα παιδιά που είναι ο τίτλος, ώστε να συνειδητοποιήσουν ότι ο τίτλος είναι με μεγαλύτερους χαρακτήρες από τις άλλες πληροφορίες) - Δείχνουν στα παιδιά βιντεοσκοπημένες εκπομπές ή ιστοσελίδες και, με ερωτήσεις,

			προσπαθούν να τραβήξουν την προσοχή τους στα διάφορα σημειωτικά μέσα (π.χ. σε μία τηλεοπτική διαφήμιση να βρουν με ποια μέσα προσπαθεί να μας πείσει να αγοράσουμε ένα προϊόν)
Ιστορίες, Συνταγές γιατρού, Λογαριασμοί ΔΕΗ, ΟΤΕ..., Ποιήματα, Εικονογραφημένα βιβλία, συνταγές	Να διατυπώνουν προκαταρκτικές υποθέσεις-προβλέψεις για το υπό ανάγνωση κείμενο.	<ul style="list-style-type: none"> - Κάνουν υποθέσεις – προβλέψεις για τη λειτουργία και το περιεχόμενό των υπό ανάγνωση κειμένων - Χρησιμοποιούν τη συνολική εικόνα ενός κειμένου για να κάνουν υποθέσεις για το περιεχόμενό του και τη λειτουργία του - Χρησιμοποιούν τα διάφορα σημειωτικά μέσα που υπάρχουν σε ένα κείμενο (σχέδια, εικόνες, χρώμα, τυπογραφία κλπ) για να κάνουν υποθέσεις για το περιεχόμενο και τη λειτουργία ενός κειμένου - Με βάση το εξώφυλλο ενός βιβλίου καλούνται να κάνουν τις δικές τους υποθέσεις για το περιεχόμενο 	<ul style="list-style-type: none"> - Παρουσιάζουν μέσα στην τάξη διάφορα είδη κειμένων και παροτρύνουν τα παιδιά με κατάλληλες ερωτήσεις να κάνουν υποθέσεις για τον τύπο του κάθε κειμένου ή/και για το περιεχόμενό του με βάση τη συνολική μορφή του κειμένου, τα χρώματα, τα σχέδια, τις εικόνες κ.λπ. - Ενδεικτικά: Δείχνουν στα παιδιά εικονογραφημένα παιδικά βιβλία και τους ρωτούν «Τι είναι;» «Για ποιο θέμα μπορεί να μιλάει το βιβλίο» Ή δείχνουν στα παιδιά κείμενα της καθημερινότητας (π.χ. εισιτήρια, λογαριασμούς, συνταγές κλπ) και τους ρωτούν «Τι μπορεί να είναι; «Πώς το κατάλαβαν» «Πού νομίζουν ότι το χρησιμοποιούμε;» κλπ Με αυτή τη διαδικασία βοηθούν τα παιδιά να εντοπίσουν συγκεκριμένες πληροφορίες στα κείμενα που τους βοηθούν να συγκροτήσουν μία

			καταρχήν άποψη για το περιεχόμενό τους και τη λειτουργία τους.
Ανάγνωση ιστοριών, Αφίσες, Εξώφυλλα βιβλίων, Εικονογραφημένα βιβλία	Να αποκτούν αρχικές ιδέες ή να επαληθεύουν διαισθητικά αρχικές υποθέσεις σχετικές με τις βασικές συμβάσεις της ανάγνωσης.	<ul style="list-style-type: none"> - Παροτρύνονται να διαβάζουν όπως μπορούν αγαπημένα τους παραμύθια στους συμμαθητές τους ακολουθώντας τις συμβάσεις ανάγνωσης 	<ul style="list-style-type: none"> - - Επισημαίνουν στα νήπια τις βασικές συμβάσεις της ανάγνωσης δείχνοντας: τη φορά ανάγνωσης από αριστερά προς τα δεξιά, από πάνω προς τα κάτω, από την αρχή έως το τέλος
Γλωσσικά παιχνίδια, ιστορίες, κείμενα της καθημερινότητας, εικονογραφημένα βιβλία	Να συνειδητοποιούν τη σχέση φωνήματος- γραφήματος (ότι κάθε γράφημα έχει σχέση με φώνημα και αντίστροφα)	<ul style="list-style-type: none"> - Μέσα σε συνθήκες παιχνιδιού επεξεργάζονται γραπτά ερεθίσματα της τάξης και κάνουν υποθέσεις για τα σύμβολα που χρησιμοποιούνται για την απόδοση των ήχων (φωνημάτων) της ελληνικής - Αντιστοιχούν γραφήματα με φωνήματα της ελληνικής γλώσσας (βρίσκουν λέξεις σε κείμενα που έχουν συζητήσει στο νηπιαγωγείο που αρχίζουν με ένα συγκεκριμένο ήχο) 	<ul style="list-style-type: none"> - Δείχνοντας με το χέρι το σημείο του κειμένου που διαβάζεται, σε μία ιστορία ή σε ένα κείμενο της καθημερινότητας, συζητούν τη σχέση φωνημάτων/γραφημάτων

ΕΝΟΤΗΤΑ: Παραγωγή Γραπτού Λόγου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ-ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά:	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση του στόχου όταν για παράδειγμα:
Προσκλήσεις, Αφίσες, Μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, Οδηγίες παιχνιδιών, Μαγειρικές συνταγές, έντυπα δανειστικής βιβλιοθήκης	Να αντιλαμβάνονται τους σκοπούς της γραφής.	<ul style="list-style-type: none"> - Επισημαίνουν τα γραπτά μηνύματα στο περιβάλλον τους: σήματα, ταμπέλες καταστημάτων, καθημερινούς λογαριασμούς ΟΤΕ, ΔΕΗ κ.ο.κ - Συμπληρώνουν όπως μπορούν καρτέλες δανεισμού βιβλίων 	<ul style="list-style-type: none"> - Δημιουργούν συνθήκες προβληματισμού στο νηπιαγωγείο ώστε να προκύψει ανάγκη για αβίαστη παραγωγή γραπτού λόγου (π.χ. πώς θα θυμόμαστε ποιος δανείστηκε βιβλία από τη βιβλιοθήκη, πώς θα καλέσουμε το διπλανό νηπιαγωγείο να παρακολουθήσει τη γιορτή μας, κ.λπ.)
Αφίσες, προσκλήσεις, εισιτήρια για θεατρικές παραστάσεις, εξώφυλλα για το βιβλίο της τάξης ή για παραμύθια που δημιούργησαν τα παιδιά, εφημερίδα της τάξης	Να χρησιμοποιούν συμβάσεις που παρέχει ο γραπτός λόγος κατά την παραγωγή κειμένων	<ul style="list-style-type: none"> - Παράγουν κείμενα για συγκεκριμένους σκοπούς που αφορούν την καθημερινότητα της τάξης ή ευρύτερα χρησιμοποιώντας συμβάσεις του γραπτού λόγου (π.χ. μία αφίσα με έντονα ή κεφαλαία το όνομα της παράστασης, με χρώματα, με σχέδια και εικόνες) 	<ul style="list-style-type: none"> - Με αφορμή πολυτροπικά κείμενα του περιβάλλοντος των παιδιών συζητούν για τις συμβάσεις του γραπτού λόγου (κεφαλαία γράμματα, ειδική χωροθέτηση κάθε τύπου κειμένου, χρήση έντονων γραμμάτων σημασία του χρώματος ή των εικόνων σε ένα κείμενο κλπ)
Λεξικό της τάξης	Να εμπλουτίζουν το γραπτό λεξιλόγιό τους και να φτιάχνουν πίνακες	<ul style="list-style-type: none"> - Φτιάχνουν σε ομάδες το λεξικό της τάξης που φυλάσσουν στη γωνιά της βιβλιοθήκης και συμβουλευονται κατά 	<ul style="list-style-type: none"> - Συζητούν τις νέες λέξεις που εμφανίζονται κατά την επεξεργασία θεμάτων

	αναφοράς για θέματα που επεξεργάζονται στην τάξη	<p>τακτά διαστήματα ή θεματικές καρτέλες αναφοράς που αναρτούν στους τοίχους</p> <ul style="list-style-type: none"> - Εμπλουτίζουν το λεξικό της τάξης ανά τακτά χρονικά διαστήματα που ορίζει ο εκπαιδευτικός - Βρίσκουν εικόνες στο διαδίκτυο ή ζωγραφίζουν τα αντικείμενα και κατασκευάζουν με κολάζ τις λεζάντες σε πίνακες αναφοράς 	<ul style="list-style-type: none"> - Βοηθούν τα παιδιά να τις εντοπίσουν μέσα σε κείμενα - Βοηθούν τα παιδιά να φτιάξουν πίνακες αναφοράς για θέματα που επεξεργάζονται στην τάξη
Προσκλήσεις, Αφίσες, Λογισμικό αισθητικής έκφρασης & ανάπτυξης της δημιουργικότητας (tuxpaint), λογισμικά παρουσίασης π.χ. powerpoint	Να επιλέγουν τα σημειωτικά μέσα (γράμματα, εικόνες, χρώματα κλπ) που θα χρησιμοποιήσουν για την παραγωγή κειμένων	<ul style="list-style-type: none"> - Συζητούν σε ομάδες και βρίσκουν τα κατάλληλα μέσα που θα χρησιμοποιήσουν για την παραγωγή γραπτού σε διάφορες περιστάσεις- - Δημιουργούν αφίσα με προκαθορισμένο στόχο, λ.χ. αφίσα για την εκδήλωση της τάξης με τη χρήση εργαλείων Web 2.0 (γνωστό εργαλείο αποτελεί το glogster) - Εμπλέκονται σε δραστηριότητες καταγραφής και μορφοποίησης κειμένου στον Η/Υ 	<ul style="list-style-type: none"> - Οργανώνουν δραστηριότητες για την παραγωγή κειμένων από τα νήπια παρέχοντάς τους κατάλληλο υλικό και υποστήριξη
Χρήση διαφορετικών εργαλείων γραφής : μαρκαδόροι, μολύβια, ποντίκι υπολογιστή κλπ	Να αποκτούν ικανότητες που υποστηρίζουν την γραφή και να μαθαίνουν την ορθή στάση του σώματος κατά τη γραφή.	<ul style="list-style-type: none"> - Συζητούν σε ομάδες και επιλέγουν διάφορα εργαλεία (μολύβι, μαρκαδόρος, ποντίκι υπολογιστή κ.α.) για την παραγωγή κειμένων ανάλογα με το είδος του κειμένου που θέλουν να κατασκευάσουν 	<ul style="list-style-type: none"> - Εξασκούν τα παιδιά στη σωστή χρήση των διαφόρων εργαλείων και μέσων γραφής - Εξασκούν τα παιδιά στη σωστή στάση του σώματος κατά τη γραφή

		<ul style="list-style-type: none"> - Κρατούν σε ορθή στάση το σώμα τους όταν γράφουν/ζωγραφίζουν 	
Ηλεκτρονικός υπολογιστής, Λογισμικό εννοιολογικής χαρτογράφησης kidspiration, Κειμενογράφος (π.χ. Word)	Να χρησιμοποιούν διάφορα εργαλεία γραφής ή να γράφουν στον ηλεκτρονικό υπολογιστή και να χρησιμοποιούν το ποντίκι.	<ul style="list-style-type: none"> - Σχεδιάζουν μέσα από εργασία σε ομάδες σύντομα κείμενα στο πλαίσιο διαθεματικών δραστηριοτήτων - Σχεδιάζουν σύντομα κείμενα για την καθημερινή ζωή του νηπιαγωγείου και τα υπαγορεύουν στη/στο νηπιαγωγό ή τα γράφουν όπως μπορούν. 	<ul style="list-style-type: none"> - Υποστηρίζουν τα νήπια σε κάθε πρόθεση τους να γράψουν - Εξασκούν τα νήπια στη χρήση του λογισμικού εννοιολογικής χαρτογράφησης «kidspiration» μέσα στο νηπιαγωγείο
Πίνακες αναφοράς, Πινακίδες καταστημάτων, Εισιτήρια, Αφίσες, Παιχνίδια με τις λέξεις, Ποιήματα	Να παράγουν μικρά κείμενα για τις καθημερινές ανάγκες επικοινωνίας στο νηπιαγωγείο και ευρύτερα	<ul style="list-style-type: none"> - Συζητούν τις διαφορές ανάμεσα στα διάφορα κείμενα - Χρησιμοποιούν το γραπτό υλικό που υπάρχει στις γωνιές στο πλαίσιο του παιχνιδιού (π.χ. ταξινομούν προϊόντα στο μπακάλικο, χρησιμοποιούν συνταγές για άρρωστη κούκλα, δίνουν φάρμακα σε ασθενή κ.λπ.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Εφοδιάζουν την τάξη με ποικίλα γραπτά ερεθίσματα που σχετίζονται με την καθημερινή λειτουργία της τάξης ή με γεγονότα της επικαιρότητας και της καθημερινότητας (π.χ. αφίσες για την ημέρα της παιδικής λογοτεχνίας, αφίσες για παραστάσεις, εισιτήρια από παράσταση που παρακολούθησαν, τηλεφωνικούς καταλόγους, προσκλήσεις, χάρτες κλπ) - Εφοδιάζουν τις γωνιές του κοινωνικού-δραματικού παιχνιδιού με ποικίλα γραπτά ερεθίσματα που σχετίζονται με το θέμα τους.

Γιατί ξεκινάμε τη μαθηματική εκπαίδευση από τις μικρές ηλικίες;

Παρά την αναγνωρισμένη σημασία της μαθηματικής εκπαίδευσης και την αναγκαιότητα εισαγωγής της από τις μικρότερες ηλικίες, οι περισσότεροι γονείς και ίσως ακόμα κάποιοι εκπαιδευτικοί έχουν την τάση να πιστεύουν ότι τα μικρά παιδιά δεν μπορούν να έρθουν σε επαφή με σημαντικά μαθηματικά νοήματα.

Οι αντιλήψεις αυτές βαθμιαία αλλάζουν και τα περισσότερα σύγχρονα προγράμματα σπουδών εντάσσουν την προσχολική μαθηματική εκπαίδευση σε ένα πρώτο και ενιαίο κύκλο σπουδών (4-8 χρόνων) στη διάρκεια που οποίου τα παιδιά θεμελιώνουν βασικές μαθηματικές διεργασίες και γνώσεις.

Οι λόγοι που τεκμηριώνουν τη σημασία της ανάπτυξης μιας σοβαρής μαθηματικής εκπαίδευσης από τις μικρότερες ηλικίες είναι πολλοί, με πιο σημαντικούς τους κοινωνικούς, αναπτυξιακούς και διδακτικούς.

Στις μέρες μας αναγνωρίζεται ότι τα παιδιά που είναι σήμερα μαθητές στο νηπιαγωγείο ζουν σε ένα κόσμο με γρήγορες κοινωνικές, επιστημονικές και τεχνολογικές εξελίξεις. Επιπλέον τα παιδιά αυτά θα έρθουν στο μέλλον αντιμέτωπα με

μία τελείως διαφορετική πραγματικότητα, γεγονός που μεταβάλλει τις γνώσεις και τις ικανότητες που τους είναι απαραίτητες για λειτουργήσουν μέσα σε αυτή. Ικανότητες όπως η επίλυση προβλήματος, η επεξεργασία δεδομένων, η ανάλυση και σύνθεση, ο συστηματικός συλλογισμός, οι εκτιμήσεις, οι προβλέψεις και οι γενικεύσεις που αναπτύσσονται και μέσα από μια κατάλληλη μαθηματική εκπαίδευση θεωρούνται κρίσιμες για τους μελλοντικούς πολίτες κι επιδιώκεται να αναπτυχθούν στα περισσότερα σύγχρονα προγράμματα σπουδών των Μαθηματικών.

Έτσι οι κεντρικοί στόχοι της μαθηματικής εκπαίδευσης δεν είναι πια η τυπική μάθηση εννοιών και διαδικασιών αλλά η ανάπτυξη ενός τρόπου σκέψης που αξιοποιεί χαρακτηριστικά της μαθηματικής επιστήμης. Η εκπαίδευση αυτή αρχίζει από τις μικρότερες ηλικίες στη διάρκεια των οποίων, παράλληλα με την υπόλοιπη κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη, μπαίνουν τα θεμέλια και για την νοητική ανάπτυξη του ατόμου και κατά συνέπεια και την καλλιέργεια αυτού του ιδιαίτερου τρόπου σκέψης και δράσης.

Η ιδιαίτερη φύση των Μαθηματικών και η αφηρημένη τους διάσταση απαιτούν μια μακροχρόνια διαδρομή οικοδόμησης των σχετικών εννοιών. Οι υψηλές μαθηματικές διεργασίες και έννοιες δεν μπορούν να δημιουργηθούν στη σκέψη των ανθρώπων ξαφνικά, αντίθετα ακολουθούν μια

προοδευτική πορεία δημιουργίας και ανάπτυξης στη διάρκεια της οποίας πλουτίζονται, διευρύνονται και σταθεροποιούνται. Έτσι η ολοκληρωμένη ανάπτυξη των μαθηματικών εννοιών και διαδικασιών κάνει απαραίτητη την θεμελίωση από τις μικρότερες ηλικίες και τη βαθμιαία προσέγγιση τους με συστηματικές εμπειρίες και δράσεις.

Αν η εκπαίδευση επιδιώκει να προσφέρει στους μαθητές μαθηματική γνώση με νόημα και να τους υποστηρίξει ώστε να αποκτήσουν ένα σημαντικό μαθηματικό υπόβαθρο, θα χρειαστεί να δημιουργήσει μια πορεία ανάπτυξης των εννοιών και διαδικασιών από τα μικρότερα χρόνια και το νέο πρόγραμμα σπουδών για τα Μαθηματικά υποστηρίζει μια τέτοια οργάνωση.

Ποια είναι η δομή και η οργάνωση του προγράμματος για τα Μαθηματικά στο νηπιαγωγείο;

Στη βάση της τεκμηρίωσης αυτής το πρόγραμμα των Μαθηματικών για την προσχολική ηλικία περιλαμβάνει όλους τους άξονες μαθηματικών εννοιών και διεργασιών που σχεδιάστηκαν για την ενιαία μαθηματική εκπαίδευση. Στην ηλικία αυτή εκκινούν οι διαδρομές ανάπτυξης των εννοιών που θα συνεχιστούν στις επόμενες ηλικίες και θα ολοκληρωθούν στο τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και το Λύκειο.

Η οργάνωση του προγράμματος των Μαθηματικών για τη δεκάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση στηρίχθηκε στη λογική των **‘τροχιών’** ανάπτυξης εννοιών και διεργασιών οι

οποίες οργανώνουν την πορεία που θα ακολουθήσει η μαθησιακή εμπειρία των παιδιών και ερμηνεύουν την αντίστοιχη διδακτική προετοιμασία που είναι απαραίτητη. Θεωρείται ότι η οργάνωση αυτή, η οποία βοηθάει στο ξεπέρασμα των παλιών αντιλήψεων της κατάτμησης των επιδιωκόμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων κατά ηλικία, επιτρέπει τη δημιουργία ενός συνεχούς στην ανάπτυξη των μαθηματικών ιδεών και υποστηρίζει τη βαθμιαία οικοδόμηση τους στην αντίληψη των μαθητών σύμφωνα με τις εποικοδομητικές αντιλήψεις για τη διδασκαλία και μάθηση.

Οι **πέντε άξονες** με τις τροχιές που αναπτύσσονται στο πρόγραμμα των Μαθηματικών και αφορούν την προσχολική ηλικία είναι:

- **Αριθμοί και πράξεις:** Φυσικοί αριθμοί ως το 10 και πράξεις
- **Χώρος και Γεωμετρία:** Προσανατολισμός στο χώρο, γεωμετρικά σχήματα, μετασχηματισμοί και οπτικοποίηση
- **Εισαγωγή στην Αλγεβρική σκέψη:** Κανονικότητες και ισότητες
- **Μετρήσεις:** Εισαγωγή στη μέτρηση μήκους, επιφάνειας, όγκου και χωρητικότητας
- **Στοχαστικά Μαθηματικά:** Οργάνωση δεδομένων και εισαγωγή στην πιθανότητα

Αποσαφηνίζεται ότι τα περισσότερα από τα στοιχεία αυτά τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας δεν τα «διδάσκονται», ούτε τα «μαθαίνουν» με την παραδοσιακή έννοια των όρων. Απλά μέσα από ατομική αναζήτηση ή παιγνιώδεις διαδικασίες σε ένα σύνολο δράσεων και περιβαλλόντων κάνουν μια αρχική γνωριμία και έχουν μια πρώτη εμπειρία μαζί τους.

Το πρόγραμμα που παρουσιάζεται παρακάτω είναι οργανωμένο κατά **άξονες** και **τροχιές**. Σε κάθε τροχιά δίνονται οι μαθησιακοί στόχοι σε συνάρτηση με το σχετικό περιεχόμενο, ενδεικτικές δραστηριότητες με προτεινόμενα περιβάλλοντα και κάποιες διδακτικές υποδείξεις. Στη θέση μιας παλαιότερης οργάνωσης που βάζει περιεχόμενα και ενδεικτικές δραστηριότητες, στο νέο πρόγραμμα εμφανίζεται η ανάλυση της θεματικής περιοχής στις βασικές τροχιές ανάπτυξης, στην κάθε τροχιά αντιστοιχεί ένα περιεχόμενο ανάπτυξης με σχετικές δραστηριότητες και οδηγίες. Ενδεικτικές δραστηριότητες αναπτύσσονται στο τέλος του άξονα. Το παράδειγμα των Γεωμετρικών Σχημάτων που ακολουθεί μπορεί να βοηθήσει την καλύτερη παρουσίαση των όσων περιγράφονται.

Στην θέση της παλαιότερης παρουσίασης «Σχήματα» στο νέο πρόγραμμα τα σχήματα αποτελούν μία από τις 4 τροχιές του άξονα «Χώρος και Γεωμετρία». Στην τροχιά η προσέγγιση της έννοιας των σχημάτων (επίπεδων και στερεών) αναλύεται σε επιμέρους διαστάσεις όπως:

- Αναγνώριση, ονομασία και ταξινόμηση γεωμετρικών σχημάτων και στερεών

- Ανάλυση γεωμετρικών σχημάτων και στερεών σε στοιχεία και ιδιότητες

- Κατασκευές γεωμετρικών σχημάτων και στερεών

- Σύνδεση μεταξύ γεωμετρικών σχημάτων και στερεών

- Ανάλυση ή σύνθεση γεωμετρικών σχημάτων και στερεών σε άλλα σχήματα ή μέρη.

Για την κάθε μία αναφέρονται οι δράσεις που καλείται να πραγματοποιήσει το παιδί όπως και ο τρόπος με τον οποίο θα τις οργανώσει ο εκπαιδευτικός δίνοντας σημασία και βαρύτητα στα σημαντικά στοιχεία της υπό διαπραγμάτευση έννοιας.

Αναφέρθηκε ήδη ότι η οργάνωση αυτή που αφορά όλο το πρόγραμμα σπουδών για τα Μαθηματικά υποστηρίζει την παρακολούθηση της βαθμιαίας ανάπτυξης της κάθε έννοιας στο επίπεδο που αντιμετωπίζεται αλλά και στη συνέχεια της. Επιπλέον η ανάλυση των διαστάσεων δίνει στον εκπαιδευτικό τα στοιχεία που συγκροτούν τη σχετική έννοια και τον βοηθούν να οργανώσει μια σφαιρική και ολοκληρωμένη προσέγγισή της (στο επίπεδο που αναλογεί).

Πως μπορεί να υποστηρίξει ο εκπαιδευτικός τη μαθηματική εκπαίδευση των παιδιών;

Όπως αναφέρεται παραπάνω, για τις μικρές ηλικίες το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στη δημιουργία δράσεων και περιβαλλόντων που φέρουν τα παιδιά σε επαφή με

καταστάσεις και ιδέες που βρίσκονται σε μια πορεία θεμελίωσης ή ανάπτυξης μαθηματικών εννοιών. Μαζί με τις ιδέες αυτές οι εκπαιδευτικοί δοκιμάζουν να αναπτύξουν διερευνητικές ικανότητες, ικανότητες επίλυσης προβλήματος, ικανότητες συλλογισμού και τεκμηρίωσης, όπως και ικανότητες επικοινωνίας και σημειωτικής δράσης.

Η διεθνής έρευνα έχει καταδείξει ότι τα παιδιά από τις πιο μικρές ηλικίες είναι σε θέση να ασχοληθούν με σημαντικές μαθηματικές δραστηριότητες και να αναπτύξουν ενδιαφέρουσες μαθηματικές ιδέες. Το πιο σημαντικό ζήτημα είναι το είδος των προτεινόμενων δράσεων και ο τρόπος με τον οποίο ο εκπαιδευτικός τις διαπραγματεύεται στην τάξη.

Για το νέο πρόγραμμα που προτείνεται τα βασικά διδακτικά χαρακτηριστικά είναι:

- Η επιλογή και η ενασχόληση των παιδιών με ενδιαφέρουσες (για τα ίδια) και κοντά στην εμπειρία τους δραστηριότητες τις οποίες ο εκπαιδευτικός προτείνει και τα παιδιά ασχολούνται για να οδηγηθούν σε κάποιο αποτέλεσμα χωρίς, όσο είναι εφικτό, την παρέμβαση του.

- Η ενθάρρυνση από τη μεριά του εκπαιδευτικού της ενεργητικής δραστηριοποίησης των παιδιών με στόχο όχι απλά τη δράση αλλά την ανάπτυξη αυτού που θα ονομάζαμε **μαθηματική δράση**. Μια τέτοια δράση περιλαμβάνει αναζήτηση ιδιοτήτων, σχέσεων, κανονικοτήτων, ομοιοτήτων και διαφορών, συνδέσεων, τρόπων αντιμετώπισης καταστάσεων και εξαγωγή κάποιων συμπερασμάτων. Το αποτέλεσμα μιας τέτοιας δράσης τους φέρνει σε επαφή με ιδέες που σχετίζονται ή βρίσκονται στην πορεία ανάπτυξης μαθηματικών εννοιών και

δεν περιορίζεται στην απλή ενασχόληση με μαθηματικά αντικείμενα.

- Η ενθάρρυνση από τη μεριά του εκπαιδευτικού της σκέψης των παιδιών **πάνω στη δράση** τους, με παρουσιάσεις και εξηγήσεις για τι έκαναν και γιατί, συζητήσεις για την ορθότητα ή καταλληλότητα της δράση τους κι πρώτες γενικεύσεις. Τα στοιχεία της συζήτησης και τα συμπεράσματα που βγάζουν τα παιδιά θα αποτελέσουν **το πρώτο στοιχείο μαθηματικής ανάπτυξης** που επιδιώκουμε.

Για όλα τα παραπάνω η επιλογή κατάλληλων κατά περίπτωση δραστηριοτήτων, η επιλογή και πλαισίωση τους με το αντίστοιχο χειραπτικό και ψηφιακό υλικό και η δημιουργία ενός περιβάλλοντος ανταλλαγών, συλλογισμών, εξηγήσεων και γενικεύσεων αποτελούν τις απαραίτητες προϋποθέσεις κάθε μαθηματικής ανάπτυξης.

Η ίδια η μαθηματική δραστηριότητα αποτελεί μια δραστηριότητα επίλυσης προβλημάτων και αντιμετώπισης καταστάσεων η οποία για να επιτευχθεί στηρίζεται σε συστηματικές διεργασίες ανάμεσα στις οποίες οι πιο σημαντικές είναι: η δημιουργία συνδέσεων και δεσμών ανάμεσα σε διαφορετικά πλαίσια, η εξήγηση και τεκμηρίωση των δράσεων και λύσεων όπως και η επικοινωνία με τη χρήση διαφορετικών μέσων (της φυσικής γλώσσας, των συμβόλων ή άλλων μορφών αναπαράστασης). Τις ικανότητες που προκύπτουν από τις διεργασίες αυτές στοχεύει να αναπτύξει η μαθηματική εκπαίδευση παράλληλα με την προσέγγιση των περισσότερων εννοιών.

Ποιοι είναι οι στόχοι και τα χαρακτηριστικά της αξιολόγησης στα «Μαθηματικά»;

Αν και στο πρόγραμμα των Μαθηματικών, όπως αναφέρεται νωρίτερα, προτείνονται θεματικές ενότητες στις οποίες δεν επιδιώκεται συγκεκριμένη μάθηση (π.χ. Δόμηση χώρου και συντεταγμένες), ο σχετικός μαθησιακός στόχος (π.χ. εντοπίζουν, περιγράφουν και αναπαριστούν θέσεις, διευθύνσεις και διαδρομές σε τετραγωνισμένα περιβάλλοντα) αποσαφηνίζει στον εκπαιδευτικό το αποτέλεσμα που μέσα από τις κατάλληλες δράσεις και περιβάλλοντα επιδιώκει να πετύχει ώστε να μπορεί να το αξιολογήσει και να λειτουργήσει διορθωτικά.

Η χρήση αυθεντικών τεχνικών αξιολόγησης όπως η συζήτηση στην τάξη, η παρατήρηση των παιδιών, ο φάκελος εργασιών και το ημερολόγιο προσφέρουν τα στοιχεία που θα επιτρέψουν τον εκπαιδευτικό να παρακολουθήσει τη μαθησιακή διαδρομή των παιδιών προς την επίτευξη των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων.

Πως συνδέονται τα «Μαθηματικά» με τις υπόλοιπες μαθησιακές περιοχές;

Οι μαθηματικές έννοιες δεν είναι αποκομμένες ούτε είναι δυνατό να αναπτυχθούν έξω από ένα συγκεκριμένο πλαίσιο. Έτσι πολλές δράσεις είτε από άλλες θεματικές περιοχές (κινητική αγωγή, αισθητική αγωγή, λογοτεχνία, γλώσσα, κλπ.), είτε από καθημερινές καταστάσεις εμπλουτίζουν τις δράσεις που προτείνονται για τις μαθηματικές δραστηριότητες αλλά και τον τρόπο προσέγγισης των δράσεων άλλων περιοχών. Έτσι για παράδειγμα τα παιδιά μπορούν να παρατηρούν συμμετρίες σε έργα τέχνης ή να εντοπίζουν κανονικότητες στη φύση, να κάνουν μετρήσεις για να αντιμετωπίσουν καθημερινές καταστάσεις ή να υπολογίσουν για να λύσουν κάποιο αθροιστικό ή πολλαπλασιαστικό πρόβλημα.

Ο εκπαιδευτικός λειτουργεί κάνοντας διαλεκτικές συνδέσεις στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου, **έχοντας όμως αποσαφηνίσει ότι η απλή αναφορά, χρήση ή εμπλοκή με μαθηματικά αντικείμενα δεν οδηγεί στην προσέγγιση των μαθηματικών ιδεών που επιδιώκεται.** Αξιοποιεί δράσεις από όλους στους χώρους αλλά, στην ενότητα που μας ενδιαφέρει, ενθαρρύνει τη μαθηματική δράση και τον αναστοχασμό πάνω σε αυτή για την εξαγωγή συμπερασμάτων. Χωρίς τα στοιχεία αυτά καμία μαθηματική ανάπτυξη ακόμα και στοιχειώδης δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Αριθμοί και πράξεις

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ - ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά...	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση του στόχου όταν για παράδειγμα...
Φυσικοί αριθμοί: Αριθμητικά σύμβολα	Αρ1 Να απαγγέλλουν, διαβάζουν και γράφουν αριθμούς μέχρι το 10	Αρ1 <ul style="list-style-type: none"> - ενθαρρύνονται να αναγνωρίζουν τα αριθμητικά σύμβολα (1-10) σε διάφορες περιστάσεις (π.χ. στο μηνιαίο ημερολόγιο τοίχου, στις σελίδες των βιβλίων, κατά τη διάρκεια παιχνιδιών, στην ανάγνωση ενός τηλεφωνικού αριθμού). - χρησιμοποιούν κάρτες με αριθμητικά σύμβολα σε διάφορες δραστηριότητες (π.χ. επιλέγουν τον αριθμό που δηλώνει τους απόντες ή την ημερομηνία). 	Αρ1 <ul style="list-style-type: none"> - αξιοποιούν τις ρουτίνες της τάξης ή αναδυόμενες δραστηριότητες που απαιτούν αναγνώριση των αριθμητικών συμβόλων. - οργανώνουν δραστηριότητες αναγνώρισης των αριθμητικών συμβόλων πριν την κατανόηση του νοήματος του αριθμού (π.χ. «ψάχνω τους αριθμούς που κρύφτηκαν στην τάξη μας» και παρουσιάζω όσους γνωρίζω, «ξεκλειδώνω μια κλειδαριά» ή ανοίγω τον υπολογιστή αναγνωρίζοντας και εισάγοντας κάποιον κωδικό) (Δραστηριότητα ΑρΔ1)
Άμεση αναγνώριση	Αρ2 Να αναγνωρίζουν αριθμητικές ποσότητες χρησιμοποιώντας	Αρ2 <ul style="list-style-type: none"> - συμμετέχουν σε παιχνίδια ταχύτητας στα οποία καλούνται να αναγνωρίσουν με μια 	Αρ2 <ul style="list-style-type: none"> - στα παιχνίδια που οργανώνουν προτείνουν αρχικά συγκεκριμένο χειραπτικό υλικό (φασόλια, μπίλιες) και

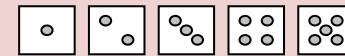
στρατηγικές
άμεσης
αναγνώρισης

ματιά και χωρίς καταμέτρηση ποσότητες σε διάφορους σχηματισμούς. Αντιστοιχούν τις ποσότητες με τους σχετικούς αριθμούς (λέξεις και σύμβολα).

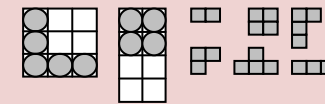
- ενθαρρύνονται να αναγνωρίζουν με μια ματιά ίδιες ποσότητες σε διαφορετικούς σχηματισμούς (π.χ. επιλέγουν όλες τις κάρτες που έχουν 3 αντικείμενα) σε παιχνίδια δράσης.

στη συνέχεια αναπαραστατικό (μάρκες, κύβους, σπίρτα...) και εικονιστικό υλικό (βούλες, τετράγωνα και τετραγωνισμένο χαρτί) σε ποικιλία σχηματισμών. Οι σχηματισμοί που μπορούν να χρησιμοποιηθούν είναι οι ακόλουθοι:

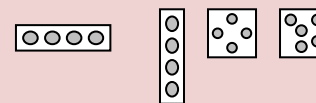
- σχηματισμός ζαριού:

- σχηματισμοί σε δυάδες, τριάδες και τετραγωνάκια:

- γραμμικοί, κυκλικοί και διάσπαρτοι σχηματισμοί:

Καταμέτρηση ποσοτήτων

Αρ3 Να καταμετρούν πραγματικά αντικείμενα και αντικείμενα σε εικόνες και άλλες μορφές συμβολικών παραστάσεων μέχρι το 10

Αρ3

- ενθαρρύνονται να καταμετρούν ποσότητες με διάφορες αφορμές (π.χ. μετρούν τους παρόντες μαθητές, τις μέρες που απομένουν για μία εκδήλωση, τα τουβλάκια που χρησιμοποίησαν για μια κατασκευή)
- καταμετρούν ποσότητες σε διάφορες δραστηριότητες (π.χ. για να συγκρίνουν ποσότητες, να βρουν ποια κατάσταση έχει πιο πολλά αντικείμενα).

Αρ3

- διατυπώνουν ερωτήματα που προκαλούν την καταμέτρηση ποσοτήτων σε καθημερινές επαναλαμβανόμενες καταστάσεις ή σε αναδυόμενες περιστάσεις φροντίζοντας για την ανάδειξη μεθόδων και στρατηγικών (π.χ. δυο παιδιά παίζοντας στο οικοδομικό υλικό διαφωνούν για την ποσότητα των κύβων που έχει ο καθένας. Ο εκπαιδευτικός ρωτάει: “Πώς μπορούμε να ελέγξουμε πόσους κύβους έχει ο καθένας;”).
- αξιοποιούν το ψηφιακό περιβάλλον GCompris Ελεύθερο Λογισμικό / Λογισμικό Ανοικτού Κώδικα, (ΕΛ/ΛΑΚ) «Δραστηριότητες Μαθηματικών-αρίθμηση-μέτρηση αντικειμένων», για την εξάσκηση των παιδιών. Διατίθεται στο δικτυακό τόπο: <http://gcompris.net/-el->

Διάταξη ποσοτήτων
και αριθμών

Αρ4 Να συγκρίνουν και διατάσσουν ποσότητες και αριθμούς και παριστούν στην αριθμογραμμή

Αρ4

- κάνουν άμεσες συγκρίσεις και διατάσσουν ποσότητες. Το υλικό μπορεί να είναι τουβλάκια, κυβάρια, κάρτες με ποσότητες κ.ά.
- παίζουν σε ομάδες και συγκρίνουν κάρτες με ποσότητες ή αριθμούς τις οποίες διατάσσουν στην αριθμογραμμή. Συζητούν για τους τρόπους διάταξης που ακολούθησαν.
- προσπαθούν να εντοπίσουν τον αριθμό ή την ποσότητα που λείπει σε μια συγκεκριμένη διάταξη αριθμών ή ποσοτήτων.
- παίζουν το παιχνίδι «ο κρυμμένος αριθμός». Προσπαθούν να τον μαντέψουν διατυπώνοντας ερωτήσεις όπως: “είναι μεγαλύτερος/μικρότερος από..;”

Αρ5 Να αναλύουν και να συνθέτουν ποσότητες μέχρι το 10

Αρ5.

- χρησιμοποιούν υλικό που τους επιτρέπει να αναλύσουν και να συνθέσουν ποσότητες μέχρι το 10 (π.χ. βρίσκουν διαφορετικούς τρόπους για να χωρίσουν 6 κύβους, μπίλιες ή άλλα αντικείμενα σε δυο ομάδες) και με τον τρόπο αυτό διερευνούν τις σχέσεις των αριθμών και διευκολύνονται για τις μικρές πράξεις.

Αρ4

- εκμεταλλεύονται διάφορες περιστάσεις του καθημερινού προγράμματος και ενθαρρύνουν τα παιδιά να συγκρίνουν ποσότητες ή να αποφασίσουν ποιος είναι ο μεγαλύτερος αριθμός.
- δημιουργούν καταστάσεις με ‘λανθασμένες’ διατάξεις και προκαλούν τα παιδιά να βρουν και να διορθώσουν το ‘λάθος’. Ζητούν από τα παιδιά να αιτιολογήσουν τις επιλογές τους.
- χρησιμοποιούν συχνά εκφράσεις όπως “ο αριθμός Χ είναι μεγαλύτερος/μικρότερος από τον αριθμό Ψ”.

Αρ5

- προτείνουν παιχνίδια όπου τα παιδιά μπορούν να βρουν πόσα ακόμα χρειάζονται για να είναι..., πόσα να βγάλουν για να μείνουν..., πόσα να βάλουν μαζί για να είναι..., με πόσους τρόπους μπορούν να χωρίσουν μία ομάδα αντικειμένων σε δύο άλλες μικρότερες, κ.λπ.
- ενθαρρύνουν κατασκευές με τη χρήση συγκεκριμένου χειραπτικού υλικού,

κυβάρια, πούλια που τοποθετούνται σε βάσεις του 5,6,8,9,10. (Δραστηριότητες ΑρΔ2, ΑρΔ3)

- χρησιμοποιούν υλικό που μπορεί να ενωθεί ή να χωριστεί όπως: κύβοι, κάρτες με δύο χρώματα, τετράγωνα χωρισμένα σε μέρη, κάρτες με ποσότητες, ταινίες. (Δραστηριότητα ΑρΔ4)
- ενθαρρύνουν συζητήσεις σε μικρές ή σε μεγάλες ομάδες για τους διαφορετικούς τρόπους σύνθεσης των αριθμών που ανακαλύπτουν τα παιδιά.
- ενθαρρύνουν τη γραφική αναπαράσταση των αποτελεσμάτων ανάλυσης και σύνθεσης ποσοτήτων ως το 10.

Πρόσθεση-Αφαίρεση

Αρ6 Να προσεγγίζουν τις πράξεις πρόσθεση και αφαίρεση

Αρ7 Να διερευνούν τις σταθερές σχέσεις των αριθμών ως το 10

Αρ6

- διερευνούν καταστάσεις «βάζω μαζί», «βάζω ακόμα» και «συγκρίνω» για να εισαχθούν στις πράξεις.
- παίζουν σε ζευγάρια χρησιμοποιώντας υλικό που μπορεί να χωριστεί και να ενωθεί (π.χ. σπίρτα). Το ένα παιδί χωρίζει το υλικό αυτό στα δύο και κρύβει το ένα μέρος του. Το ζευγάρι του καλείται να ανακαλύψει πόσα λείπουν.
- κατασκευάζουν απλά προβλήματα πρόσθεσης και αφαίρεσης.

Αρ7

- συμμετέχουν σε παιχνίδια, όπου σε ομάδες συνδυάζουν αριθμούς με διάφορους τρόπους ώστε να προκύψει κάποιος συγκεκριμένος αριθμός.
- οδηγούνται σε συμπεράσματα για τις σταθερές σχέσεις των αριθμών της πρώτης δεκάδας μέσα από τις αντίστοιχες δράσεις

Αρ6

- αξιοποιούν καθημερινές καταστάσεις που ευνοούν την προσέγγιση της πρόσθεσης και της αφαίρεσης (π.χ. “Πόσες μέρες ακόμη μας μένουν για να τελειώσει η εβδομάδα;”, “Πόσες καρέκλες χρειάζονται ακόμη στο τραπέζι για να καθίσετε και οι έξι;”).
- προτείνουν παιχνίδια με την τράπουλα στους γονείς για να παίξουν με τα παιδιά στο σπίτι (π.χ. παίρνει ο κάθε παίκτης δύο χαρτιά και κερδίζει το μεγαλύτερο άθροισμα).

Αρ7

- οργανώνουν παιχνίδια ταχύτητας στα οποία κερδίζει η ομάδα με τους περισσότερους συνδυασμούς σε δεδομένο χρόνο.

Πολλαπλασιασμός-
Διάρθρωση

Αρ8 Να ομαδοποιούν αντικείμενα σε δυάδες, τριάδες, τετράδες και πεντάδες

Αρ8

- εντοπίζουν πόσες ομάδες θα δημιουργηθούν αν ομαδοποιήσουν αντικείμενα ή εικονιστικό υλικό σε δυάδες, τριάδες, τετράδες και πεντάδες. Απαντούν ερωτήσεις του τύπου: “Πόσες δυάδες μπορούν να γίνουν τα έξι ζωάκια;”
- γνωρίζοντας τον αριθμό των ομάδων και το πλήθος των αντικειμένων που περιέχουν, δοκιμάζουν να βρουν πόσα είναι όλα μαζί χωρίς να μετρήσουν, επινοώντας υπολογιστικούς ή αναπαραστατικούς τρόπους (π.χ. σημειώνοντας, ζωγραφίζοντας, υπολογίζοντας νοερά).

Αρ9 Να μοιράζουν αντικείμενα σε δυάδες και τριάδες

Αρ9

- σε ομάδες, καλούνται να βρουν τρόπους να μοιράσουν κάποιο διακριτό χειριστικό ή αναπαραστατικό υλικό στα δύο ή στα τρία.

Αρ8

- αξιολογούν καθημερινές καταστάσεις για να εισάγουν την ιδέα της οργάνωσης σε μικρές ποσότητες. Χρησιμοποιούν συχνά τους όρους ‘δυάδες’, ‘τριάδες’ κ.λπ.(π.χ. στο σχηματισμό γραμμής για να βγουν τα παιδιά στην αυλή).
- προτείνουν παιχνίδια στα οποία τα παιδιά καλούνται να υπολογίσουν πόσα είναι τα αντικείμενα που είναι τοποθετημένα σε δυάδες, τριάδες, τετράδες και πεντάδες αν μετρηθούν όλα μαζί. Έμφαση δίνεται στο να φέρουν τα παιδιά σε επαφή με κάποιο πολλαπλασιαστικό συλλογισμό και όχι με την άμεση καταμέτρηση όλων των αντικειμένων. (Δραστηριότητα ΑρΔ5)
- ενθαρρύνουν τα παιδιά να αναπαριστούν γραφικά τα αποτελέσματα των διερευνήσεων τους σε προβλήματα αυτού του είδους και να συζητούν για τις αναπαραστάσεις τους.

Αρ9

- αξιολογούν καθημερινές ή αναδυόμενες περιστάσεις όπως το να μοιραστούν τα αυτοκινητάκια στις ελεύθερες δραστηριότητες, τα αυτοκόλλητα ή τα γλυκά που έφερε κάποιο παιδί,... για την

			<p>υλοποίηση του στόχου.</p> <ul style="list-style-type: none">- διατυπώνουν ανοιχτές ερωτήσεις που βοηθούν τα παιδιά να περιγράψουν τη διαδικασία που ακολούθησαν, τον τρόπο που σκέφτηκαν (“Πως μοιράσατε τα γλυκά;”, “Τι σκεφτήκατε για να το κάνετε;”, “Τι άλλο θα μπορούσατε να κάνετε;”).- προτείνουν ποικιλία υλικού για να αναπτύξουν άλλες διαστάσεις του μοιράσματος στα παιδιά: κυβάρια, πούλια, κάρτες, τετράγωνα, κ.ά. (Δραστηριότητα ΑρΔ6)
--	--	--	---

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Άλγεβρα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά...	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση του στόχου όταν για παράδειγμα...
Κανονικότητες: Αναγνώριση, συμπλήρωση, περιγραφή/εξήγηση κανονικότητας	A1 Να αναγνωρίζουν, να περιγράφουν και να συμπληρώνουν κανονικότητες με χειραπτικό ή εικονιστικό υλικό	<p>A1</p> <ul style="list-style-type: none"> - αναγνωρίζουν, περιγράφουν και συμπληρώνουν μοτίβα ή άλλες κανονικότητες με χειραπτικό ή εικονιστικό υλικό σε διαφορετικά πλαίσια (π.χ. στο φυσικό περιβάλλον ή στο περιβάλλον της τάξης, σε ένα τραγούδι, σε ένα παραμύθι, σε μια κατασκευή). - εντοπίζουν τα στοιχεία που λείπουν ή τα στοιχεία που είναι λάθος σε μια κανονικότητα. 	<p>A1</p> <ul style="list-style-type: none"> - αξιοποιούν τα μαθησιακά πλαίσια για την προσέγγιση των κανονικοτήτων (π.χ. ρουτίνες: εναλλαγή ημερών της εβδομάδας/εποχών, εναλλαγή δραστηριοτήτων στο ημερήσιο πρόγραμμα,...παιχνίδι: κατασκευές με χάντρες,...) - προτείνουν δράσεις που μπορεί να αφορούν: <ul style="list-style-type: none"> α. οπτικές κανονικότητες (π.χ. διαδοχές χρωμάτων, σχημάτων, μεγεθών, ποσοτήτων, προσανατολισμών ή και συνδυασμό τους) β. ακουστικές κανονικότητες (π.χ. τραγούδια, μουσικά ρεφραίν) γ. κινητικές κανονικότητες (διαδοχή κινήσεων σε κάποια μουσικοκινητική δράση, π.χ. «κεφάλι, ώμοι, γόνατα και

			<p>πόδια»).</p> <ul style="list-style-type: none"> - ενθαρρύνουν τα παιδιά να παρουσιάσουν και να περιγράψουν τα σχέδια των κανονικοτήτων εντοπίζοντας τον κανόνα με τον οποίο δημιουργήθηκαν (π.χ. κόκκινο-κίτρινο-μπλε). - αξιοποιούν το ψηφιακό περιβάλλον GCompris Ελεύθερο Λογισμικό/Λογισμικό Ανοικτού Κώδικα, (ΕΛ/ΛΑΚ) στη διαδρομή: «Δραστηριότητες ανακάλυψης-Συλλογή ποικίλων δραστηριοτήτων- Αλγόριθμος» http://gcompris.net/-el-
Κατασκευή κανονικοτήτων	A2 Να κατασκευάζουν δικές τους κανονικότητες με διάφορα υλικά	<p>A2</p> <ul style="list-style-type: none"> - επινοούν τα δικά τους μοτίβα τα οποία συγκρίνουν και περιγράφουν. - μετατρέπουν κανονικότητες από το ένα υλικό σε ένα άλλο διατηρώντας το σχέδιο ή σχεδιάζουν (π.χ. από χάντρες σε ζωγραφιά). - περιγράφουν το σχέδιο που δημιούργησαν ώστε κάποια άλλα παιδιά να το ανακατασκευάσουν χωρίς να το βλέπουν. 	<p>A2</p> <ul style="list-style-type: none"> - ενθαρρύνουν τα παιδιά να παρουσιάσουν και να περιγράψουν τα σχέδια των κανονικοτήτων που κατασκευάζουν διατυπώνοντας ερωτήσεις του τύπου: “Πώς σκέφτηκες για να το κάνεις;”, “Ποιο είναι το σχέδιο που επαναλαμβάνεται;”, “Τι θα πρέπει να θυμόμαστε για να το ξανακάνουμε;”, “Μπορείς να κάνεις το ίδιο σχέδιο με άλλα υλικά;”, “Πώς μπορούμε να το περιγράψουμε στα παιδιά της διπλανής τάξης για να το κάνουν κι αυτά;”

<p>Συναρτήσεις: Εξερεύνηση σχέσεων μεταξύ μεταβαλλόμενων μεγεθών</p>	<p>A3 Να διερευνούν σχέσεις ανάμεσα σε συμμεταβαλλόμενα ή αντίστροφα μεταβαλλόμενα μεγέθη σε απλές καταστάσεις</p>	<p>A3</p> <ul style="list-style-type: none"> - διερευνούν τρόπους διάταξης υλικού που μεταβάλλεται ως προς μία ή δύο διαστάσεις (π.χ. μήκος ή πλάτος ή μήκος-πλάτος) και συζητούν τα αποτελέσματα της διερεύνησης τους. - παίζουν παιχνίδια του τύπου «βάζω στη σειρά» για διαφορετικά αντικείμενα (π.χ. ράβδους, πύργους, γιρλάντες, μοντεσσοριανό υλικό). 	<p>A3</p> <ul style="list-style-type: none"> - χρησιμοποιούν ποικιλία υλικών που μεταβάλλονται ως προς δύο διαστάσεις (π.χ. κορδέλες, ορθογώνια, ράβδους, πύργους, κυλίνδρους). Τα υλικά μπορεί να: <ul style="list-style-type: none"> α. συμμεταβάλλονται (μεγαλώνει το ένα, μεγαλώνει και το άλλο) β. μεταβάλλονται αντίστροφα (μεγαλώνει το ένα, μικραίνει το άλλο). <p>(Δραστηριότητα ΑΔ1)</p>
<p>Ισότητα/ανισότητα: Έννοια της ισότητας και ανισότητας</p>	<p>A4 Να διερευνούν την έννοια της ισότητας και ανισότητας σε διαφορετικά πλαίσια (στόχος από γεωμετρία, μέτρηση και αριθμούς)</p>		<p>A4</p> <ul style="list-style-type: none"> - αξιοποιούν τα μαθησιακά πλαίσια για να ενθαρρύνουν τα παιδιά να κάνουν συγκρίσεις μεγεθών. Πρόκειται για στόχο που μπορεί να επιτευχθεί μέσα από δραστηριότητες που οργανώνονται τόσο στη θεματική ενότητα της γεωμετρίας και της μέτρησης όσο και των αριθμών.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Χώρος και Γεωμετρία – Μέτρηση

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ - ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά...	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση του στόχου όταν για παράδειγμα...
<p>Χώρος:</p> <p>Θέσεις διευθύνσεις και διαδρομές</p>	<p>Γ1 Να εντοπίζουν και να περιγράφουν θέσεις, διευθύνσεις και διαδρομές στο χώρο ως προς διαφορετικά συστήματα αναφοράς με τη χρήση απλών χωρικών εννοιών</p>	<p>Γ1</p> <ul style="list-style-type: none"> - σε παιχνίδια προσανατολισμού στο χώρο εντοπίζουν και περιγράφουν θέσεις, διευθύνσεις και διαδρομές με εκφράσεις τύπου “μπρος-πίσω”, “πάνω-κάτω”, “δεξιά-αριστερά” στο περιβάλλον της τάξης, της αυλής ή σε μικρότερα διαμορφωμένα περιβάλλοντα. - ορίζουν ένα σύστημα αναφοράς, εκτός από τον ίδιο τους τον εαυτό και τοποθετούν άλλα παιδιά ή αντικείμενα “μπρος-πίσω”, “δεξιά-αριστερά” από αυτό το σύστημα αναφοράς (π.χ. μοιράζουν γράμματα σε σπίτια που βρίσκονται μπρος/πίσω, δεξιά/αριστερά από ένα σχολείο, στα πλαίσια ενός παιχνιδιού). - δίνουν εντολές (“μπρος-πίσω”, “δεξιά-αριστερά”) σε συμμαθητές τους για να 	<p>Γ1</p> <ul style="list-style-type: none"> - σταδιακά οργανώνουν πιο σύνθετα παιχνίδια με αλλαγή του χώρου (παιχνίδια με αντικείμενα ή πιόνια που πρέπει να διευθετηθούν στο μικροχώρο) ή μεταφέροντας τη δράση σε αναπαραστάσεις (παιχνίδια με αντικείμενα ή πιόνια σε ένα χάρτη). (Δραστηριότητα ΓΔ1) - χρησιμοποιούν ψηφιακά περιβάλλοντα τύπου Logo, όπως το περιβάλλον «Ladybug Leaf» του Πανεπιστημίου Utah των ΗΠΑ, που διατίθεται στο δικτυακό τόπο: http://nlvm.usu.edu - Αξιοποιούν παράλληλη προσέγγιση περιεχομένων και στόχων από τη μαθησιακή περιοχή των Κοινωνικών Επιστημών (βλ. ενότητα Γεωγραφικός χώρος: χωρικές έννοιες και από τη μαθησιακή περιοχή των Τ.Π.Ε. (βλ.

		κινηθούν σε αντίστοιχα περιβάλλοντα.	ενότητες Α και Γ για προγραμματιζόμενα παιχνίδια).
Ανάγνωση χαρτών	Γ2 Να αναγνωρίζουν οικείους απλούς χάρτες, εντοπίζοντας θέσεις και διαδρομές	<p>Γ2</p> <ul style="list-style-type: none"> - εξοικειώνονται με χάρτες οικείων χώρων (της τάξης, του σχολείου, ενός κήπου κ.λπ.) που επεκτείνονται βαθμιαία σε ευρύτερα πλαίσια (τη γειτονιά, το σπίτι κ.λπ.). - εντοπίζουν και σημειώνουν σε ένα σχέδιο της τάξης τα έπιπλα που πρέπει να μετακινήσουν για κάποια δραστηριότητα ώστε να τα επανατοποθετήσουν. - παίζουν παιχνίδια κρυμμένου θησαυρού με βάση έναν απλό χάρτη που κατασκευάζουν τα ίδια. 	<p>Γ2</p> <ul style="list-style-type: none"> - περιλαμβάνουν μέσα στο εκπαιδευτικό υλικό της τάξης διάφορους χάρτες (στη γωνιά των μαθηματικών, της γραφής ή στη βιβλιοθήκη). - ενθαρρύνουν τα παιδιά να χρησιμοποιούν χάρτες για να παραστήσουν χωρικές καταστάσεις ή μετακινήσεις. - σε δραστηριότητες όπου τα παιδιά δημιουργούν τους δικούς τους χάρτες, τραβάνε την προσοχή τους στην αντιστοίχιση των αντικειμένων με τις αναπαραστάσεις τους στο χάρτη. - συνδέουν το συγκεκριμένο στόχο με σχετικούς στόχους του προγράμματος των Κοινωνικών Επιστημών.

<p>Δόμηση χώρου και συντεταγμένες</p>	<p>Γ3 Να εντοπίζουν, να περιγράφουν και να αναπαριστούν θέσεις, διευθύνσεις και διαδρομές σε τετραγωνισμένα περιβάλλοντα</p>	<p>Γ3</p> <ul style="list-style-type: none"> - πραγματοποιούν και περιγράφουν διαδρομές σε τετραγωνισμένα περιβάλλοντα στο πλαίσιο ενός παιχνιδιού (π.χ. ναυμαχία). - εξοικειώνονται με την τοποθέτηση υλικών σε τετραγωνισμένα περιβάλλοντα και την περιγραφή της θέσης τους (π.χ. Lego, σκακιέρα, τετραγωνισμένα χαρτιά και πίνακας). - καλούνται να αναπαράγουν σχηματισμούς και τοποθετήσεις σε παιχνίδια κατασκευών. 	<p>Γ3</p> <ul style="list-style-type: none"> - οργανώνουν παιχνίδια τοποθέτησης σε βιωματικά (πλακόστρωτο), εμπράγματα (σκακιέρα, βάση lego) και αναπαραστατικά (τετραγωνισμένο χαρτί) περιβάλλοντα. - προτείνουν σε ομάδες την αναπαραγωγή σχηματισμών (π.χ. σχηματισμός με τουβλάκια σε πλάκες) με διάφορους τρόπους: <ul style="list-style-type: none"> - από μνήμης - μέσα από λεκτικές περιγραφές - παρατηρώντας. (Δραστηριότητα ΓΔ 2) - ενθαρρύνουν συζητήσεις, στο τέλος του συνόλου των δράσεων, που αναδεικνύουν ένα γενικό κανόνα για τον προσανατολισμό σε τετραγωνισμένα περιβάλλοντα.
<p>Γεωμετρικά σχήματα: Αναγνώριση, ονομασία και ταξινόμηση επίπεδων και στερεών</p>	<p>Γ4 Να αναγνωρίζουν και να ταξινομούν τα βασικά επίπεδα και στερεά σχήματα με βάση γενικά χαρακτηριστικά και σε ποικιλία θέσεων, μεγεθών και</p>	<p>Γ4</p> <ul style="list-style-type: none"> - ενθαρρύνονται να παίξουν παιχνίδια γρήγορης αναγνώρισης σχημάτων. - ψάχνουν κρυμμένα σχήματα και παρουσιάζουν στους φίλους τους αυτά που γνωρίζουν. 	<p>Γ4</p> <ul style="list-style-type: none"> - αποφεύγουν τις τετριμμένες δράσεις αναγνώρισης και εμπλουτίζουν τα σχήματα με περισσότερες μορφές σε διαφορετικά μεγέθη και προσανατολισμούς.

γεωμετρικών σχημάτων	προσανατολισμών		
<p>Ανάλυση επίπεδων και στερεών γεωμετρικών σχημάτων σε στοιχεία και ιδιότητες</p>	<p>Γ5 Να περιγράφουν επίπεδα και στερεά γεωμετρικά σχήματα χρησιμοποιώντας στοιχεία και ιδιότητες</p>	<p>Γ5</p> <ul style="list-style-type: none"> - παίζουν παιχνίδια στα οποία καλούνται να περιγράψουν τις ιδιότητες των σχημάτων (π.χ. μια παραλλαγή του παιχνιδιού taboo: “Έχει μόνο δυο επίπεδες πλευρές και η επιφάνειά του είναι κυκλική”, ... “Έχει έξι πλευρές ίδιες”,...). - παίζουν παιχνίδια του τύπου: «Μαντεύω τον κανόνα» με τον οποίο μια ομάδα έχει κατηγοριοποιήσει τα σχήματα. (Δραστηριότητα ΓΔ3) 	<p>Γ5</p> <ul style="list-style-type: none"> - ενθαρρύνουν τα παιδιά να εντοπίσουν και να περιγράψουν τις κατηγορίες που μπορεί να υπάρχουν στην ίδια ομάδα σχημάτων (π.χ. τα διαφορετικά τρίγωνα ή τετράπλευρα).
<p>Κατασκευές επίπεδων γεωμετρικών σχημάτων και στερεών</p>	<p>Γ6 Να κατασκευάζουν επίπεδα και στερεά γεωμετρικά σχήματα με διάφορα μέσα</p>	<p>Γ6</p> <ul style="list-style-type: none"> - χρησιμοποιούν μια ποικιλία υλικών για να κατασκευάσουν σχήματα και να προσεγγίσουν έτσι άτυπα ιδιότητες και σχέσεις (έχει τέσσερις ίσες πλευρές, κ.λπ.). - συγκρίνουν και συζητούν για τις κατασκευές τους. Συγκρίνουν με ‘πρότυπα’ σχήματα για να εντοπίσουν τα λάθη τους. 	<p>Γ6</p> <ul style="list-style-type: none"> - προτείνουν μία ποικιλία υλικών που αναδεικνύουν διαφορετικές ιδιότητες όπως είναι: ευθύγραμμο υλικό (π.χ. ξυλάκια, σπέρτα, καλαμάκια), εύκαμπτο υλικό (π.χ. σύρματα, πλαστελίνη), σημειακό υλικό (π.χ. πινέζες, καρφάκια), υλικό με αρθρώσεις, τουβλάκια, κ.ά. - μετά το τέλος των κατασκευών

			<p>ενθαρρύνουν συζητήσεις όπου τα παιδιά εξηγούν/περιγράφουν τις κατασκευές τους και όλοι μαζί καταλήγουν σε μια περιγραφή για την κατασκευή κάθε σχήματος,(π.χ. “Για να φτιάξουμε ένα τετράγωνο...”)</p>
<p>Σύνδεση μεταξύ επίπεδων γεωμετρικών σχημάτων και στερεών</p>	<p>Γ7 Να συνδέουν επίπεδα και στερεά σχήματα</p>	<p>Γ7</p> <ul style="list-style-type: none"> - δημιουργούν αποτυπώματα στερεών σχημάτων με υγρά χρώματα και οδηγούνται σε συμπεράσματα σχετικά με τις σχέσεις στερεών και επίπεδων σχημάτων (π.χ. κύλινδρος ή κώνος και κύκλος). - παίζουν επιδαπέδια ή επιτραπέζια παιχνίδια με ζάρι στερεών σχημάτων όπου οι παίκτες μετακινούνται στο χώρο ή στο ταμπλό ακολουθώντας τα αντίστοιχα επίπεδα σχήματα. 	<p>Γ7</p> <ul style="list-style-type: none"> - παρέχουν στα παιδιά ποικιλία υλικών ως προς το μέγεθος των σχημάτων και τη μορφή των αποτυπωμάτων. - προτείνουν παιχνίδια με ενσφηνώματα, αντιστοιχίσεις στερεών σχημάτων σε αναπαραστάσεις (π.χ. «τοποθετώ το στερεό σχήμα στη θέση του»).
<p>Ανάλυση ή σύνθεση γεωμετρικών σχημάτων και στερεών σε άλλα σχήματα ή μέρη</p>	<p>Γ8 Να συνθέτουν και να αναλύουν απλά επίπεδα γεωμετρικά σχήματα και στερεά σε 2 ή περισσότερα μέρη</p>	<p>Γ8</p> <ul style="list-style-type: none"> - παίζουν παιχνίδια κατασκευών με επίπεδα γεωμετρικά σχήματα του τύπου «βάζω μαζί σχήματα για να φτιάξω άλλα», επικαλύψεις, τανγκράμ, κ.ά. («τι μπορώ να φτιάξω με τέσσερα τρίγωνα;») - παίζουν με κατάλληλο υλικό γεωμετρικών σχημάτων που αναλύεται 	<p>Γ8</p> <ul style="list-style-type: none"> - οργανώνουν παιχνίδια δημιουργικών κατασκευών με δεδομένα σχήματα (“Τι μπορείτε να φτιάξετε με τέσσερα τρίγωνα;”, “Πόσα διαφορετικά σπίτια μπορείτε να κατασκευάσετε με τέσσερις κύβους;”). - ενθαρρύνουν τα παιδιά να

		<p>και επανασυνδέεται στο αρχικό σχήμα.</p> <ul style="list-style-type: none"> - πειραματίζονται με χάρτινα επίπεδα σχήματα που τα κόβουν και δημιουργούν άλλα σχήματα. - κάνουν συνθέσεις με το οικοδομικό υλικό και επινοούν τρόπους για να παράγουν νέα μεγαλύτερα γεωμετρικά σχήματα. 	<p>συγκρίνουν τις συνθέσεις τους και να τις συζητούν μέσα στην τάξη. (Δραστηριότητα ΓΔ4)</p>
<p>Μετασχηματισμοί και συμμετρία: Μετατόπιση και στροφή</p>	<p>Γ9 Να παρατηρούν μετατοπίσεις και στροφές (90°, 180°) και να μπορούν να προβλέψουν το αποτέλεσμα</p>	<p>Γ9</p> <ul style="list-style-type: none"> - παρατηρούν αλλαγές σε θέσεις και στροφές και περιγράφουν το είδος της αλλαγής (π.χ. “προχώρησε δύο βήματα κι έστριψε δεξιά”). - προβλέπουν το αποτέλεσμα μιας αντίστοιχης κίνησης. 	<p>Γ9</p> <ul style="list-style-type: none"> - οργανώνουν παιχνίδια σε διαφορετικούς χώρους (πλακόστρωτο, σκακιέρα, ψηφιακό περιβάλλον) στα οποία αλλάζει η θέση παιδιών ή αντικειμένων και τα υπόλοιπα παιδιά καλούνται να εντοπίσουν την αλλαγή. Η αλλαγή μπορεί να είναι: μετακίνηση κατά μήκος, στροφή ή και τα δύο. (Δραστηριότητα ΓΔ5) - χρησιμοποιούν ψηφιακά περιβάλλοντα τύπου Logo, όπως το περιβάλλον «Ladybug Leaf» του Πανεπιστημίου Utah των ΗΠΑ, που διατίθεται στο δικτυακό τόπο: http://nlvm.usu.edu

Αξονική συμμετρία

Γ10 Να αναγνωρίζουν απλά συμμετρικά δισδιάστατα και τρισδιάστατα σχήματα και σχήματα με άξονες συμμετρίας και να εντοπίζουν τους άξονες

Γ10

- εντοπίζουν τη συμμετρία στο ανθρώπινο σώμα.
- παρατηρούν τη συμμετρία σε καθημερινά αντικείμενα, συλλογές με εικόνες (π.χ. έντομα, κτήρια).
- ενώνουν τα δύο μέρη σχημάτων για να δημιουργήσουν το αρχικό.
- διπλώνουν συμμετρικά σχήματα και προσπαθούν να ανακαλύψουν τον άξονα συμμετρίας.

Γ11 Να κάνουν απλές κατασκευές συμμετρικών σχημάτων και να προσεγγίζουν εμπειρικά τις ιδιότητες της συμμετρίας

Γ11

- πραγματοποιούν κατασκευές με διάφορα υλικά.
- συμπληρώνουν με σχέδιο/ζωγραφική μισά σχήματα ή σχέδια (από διάφορες εικόνες).
- παίζουν επιτραπέζια παιχνίδια με τα

Γ10

- προτείνουν στα παιδιά μια μεγάλη ποικιλία αντικειμένων, εικόνων και σχεδίων από διάφορους τομείς της ζωής (π.χ. τέχνη, καθημερινή ζωή, φύση).
- στο υλικό που επιλέγουν προσέχουν ώστε η συμμετρία ή μη να είναι σαφής.
- ενθαρρύνουν τα παιδιά να αναγνωρίσουν και να περιγράψουν συμμετρικά σχέδια και σχήματα όπως και να αιτιολογήσουν γιατί είναι συμμετρικά.
- παρέχουν στα παιδιά υλικό που μπορούν να διπλώσουν για να ανακαλύψουν τη συμμετρία και να εντοπίσουν τον άξονα.

Γ11

- προτείνουν στα παιδιά να κολλήσουν, να βάψουν σε τετραγωνισμένα χαρτιά ή άλλα πλέγματα. Η χρήση διαφανών χαρτιών διευκολύνει τη δίπλωση και τον έλεγχο των κατασκευών.
- το υλικό που προτείνουν σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με τις ιδιότητες

οποία προσεγγίζουν εμπειρικά τις ιδιότητες της συμμετρίας.

που θα αναδειχθούν και για αυτό χρησιμοποιείται σταδιακά και σε μεγάλη ποικιλία (υλικό που αναδεικνύει τις ίσες αποστάσεις από τον άξονα, την αντιστροφή, τις ευθυγραμμίσεις).

- ενθαρρύνουν τη συζήτηση στην τάξη και την περιγραφή του τρόπου κατασκευής. Από το διάλογο αναδεικνύονται οι ιδιότητες της συμμετρίας (τα σχήματα/σχέδια είναι ίδια, ίσα, απέχουν την ίδια απόσταση, είναι αντίστροφα...).

<p>Οπτικοποίηση και χωρικός συλλογισμός</p> <p>Αναγνώριση οπτικών γωνιών, δημιουργία οπτικοποιήσεων</p>	<p>Γ12 Να αναγνωρίζουν απλές καταστάσεις από διαφορετικές οπτικές γωνίες</p> <p>Γ13 Να πραγματοποιούν κατασκευές απλών τρισδιάστατων συνθέσεων από εικόνες, σχέδια ή άλλες αναπαραστάσεις</p>	<p>Γ12</p> <ul style="list-style-type: none"> - παίζουν παιχνίδια στα οποία παρατηρούν μια τρισδιάστατη κατασκευή από μια οπτική γωνία την οποία στη συνέχεια αναγνωρίζουν και δείχνουν σε μια παρόμοια κατασκευή ή φωτογραφία. - παίζουν παιχνίδια αναγνώρισης της οπτικής γωνίας μιας δισδιάστατης απεικόνισης (π.χ. παίζουν τους φωτογράφους και βρίσκουν από πού τραβήχτηκε η φωτογραφία, βγάζουν μια ίδια και συγκρίνουν, συζητούν πώς μπορούν οι φωτογραφίες να είναι ίδιες, τι μπορούν να αλλάξουν). <p>(Δραστηριότητες ΓΔ6, ΓΔ7)</p> <p>Γ13</p> <ul style="list-style-type: none"> - ανακατασκευάζουν τρισδιάστατες συνθέσεις από εικόνες, σχέδια, φωτογραφίες. 	<p>Γ12</p> <p>Γ13</p> <ul style="list-style-type: none"> - Προτείνουν ποικιλία υλικού και κατασκευών.
---	---	--	--

<p>Μέτρηση μήκους:</p> <p>Άμεσες και έμμεσες συγκρίσεις</p>	<p>M1 Να πραγματοποιούν άμεσες και έμμεσες συγκρίσεις όπως και διατάξεις ίσων και άνισων μηκών</p> <p>M2 Να αναλύουν και να συνθέτουν μήκη σε δύο μέρη</p>	<p>M1</p> <ul style="list-style-type: none"> - πραγματοποιούν αρχικά άμεσες συγκρίσεις μηκών (π.χ. συγκρίνουν το ύψος τους, ή τα αποτυπώματα της πατούσας τους) και στη συνέχεια συγκρίσεις με τη βοήθεια ενός ενδιάμεσου (μιας κορδέλας, ράβδων κ.ά.). - υλοποιούν διατάξεις άνισων μηκών (π.χ. ποια ομάδα θα βάλει πιο γρήγορα στη σειρά τις κορδέλες της). <p>M2</p> <ul style="list-style-type: none"> - καλούνται να συνδυάσουν ζεύγη μεγεθών για να είναι ίσα με το πρότυπο μέγεθος (πχ. κορδέλες που είναι ίσες με ένα μήκος, ράβδους). 	<p>M1</p> <ul style="list-style-type: none"> - αξιοποιούν συγκρίσεις που εμπλέκονται στην καθημερινή λειτουργία των παιδιών (π.χ. ποιός έκανε το ψηλότερο άλμα, ποιός έριξε την πιο μακρινή βολή). - εμπλέκουν τα παιδιά αρχικά σε δράσεις σύγκρισης χαρακτηριστικών που συνδέονται με το σώμα τους (π.χ. ύψος, μήκη χεριών και ποδιών, πόσο μεγάλο βήμα μπορούν να κάνουν) και στη συνέχεια οργανώνουν παιχνίδια σύγκρισης μηκών με διάφορα υλικά. - παρουσιάζουν καταστάσεις-προβλήματα στις οποίες τα παιδιά οδηγούνται αβίαστα στη μεταφορά του μεγέθους σε άλλο μέσο (κορδέλα, σπάγκος). (Δραστηριότητα ΜΔ1) <p>M2</p> <ul style="list-style-type: none"> - οργανώνουν παιχνίδια ταχύτητας σε ομάδες για τέτοιες δράσεις προτείνοντας ποικιλία υλικών (π.χ. χαρτόνια στα δύο, κορδέλες στα δύο, ράβδους). (Δραστηριότητα ΜΔ2)
<p>Μέτρηση με επικαλύψεις, με και χωρίς επανάληψη</p>	<p>M3 Να πραγματοποιούν επικαλύψεις μηκών και</p>	<p>M3</p>	<p>M3</p> <ul style="list-style-type: none"> - οργανώνουν παιχνίδια υπολογισμού αποστάσεων που δεν μπορούν να

μονάδας	στη συνέχεια επικαλύψεις με επαναλήψεις με μη τυπικές και τυπικές μονάδες	<ul style="list-style-type: none"> - πραγματοποιούν επικαλύψεις αποστάσεων με τυπικές και μη τυπικές μονάδες (π.χ. με μαρκαδόρους, καλαμάκια, τουβλάκια). Στο παιχνίδι τους με το οικοδομικό υλικό δημιουργούν διαδρομές με ισομεγέθη τουβλάκια και συγκρίνουν αυτές τις αποστάσεις. - ανακαλύπτουν τρόπους και εργαλεία για να συγκρίνουν έμμεσα μήκη αντικειμένων και αποστάσεις που δεν μπορούν να συγκριθούν άμεσα. 	<p>συγκριθούν άμεσα. Ενθαρρύνουν τα παιδιά να κάνουν εκτιμήσεις και στη συνέχεια να βρουν τρόπους να ‘μετρήσουν’ χρησιμοποιώντας άτυπες (π.χ. με βήματα, παλάμες, ξυλάκια) αλλά και τυπικές μονάδες (πχ. ένα μέτρο).</p> <ul style="list-style-type: none"> - ενθαρρύνουν συζητήσεις για τα αποτελέσματα των μετρήσεων ανάλογα με τα εργαλεία (μονάδες) που χρησιμοποίησαν τα παιδιά. - παρουσιάζουν καταστάσεις στις οποίες τα παιδιά έχουν έναν ενδιάμεσο και πρέπει να συγκρίνουν μεγέθη που χρειάζονται περισσότερους, έτσι ώστε να προκύψει φυσικά η ανάγκη επανάληψης της μονάδας. (Δραστηριότητες ΜΔ3, ΜΔ4) - ενθαρρύνουν τα παιδιά να συνδέσουν τις επικαλύψεις ή τις επαναλήψεις με το αριθμητικό αποτέλεσμα.
Χρήση τυπικών οργάνων μέτρησης μήκους	Μ4 Να προσεγγίζουν τη χρήση τυπικών εργαλείων μέτρησης	<p>Μ4</p> <ul style="list-style-type: none"> - επιχειρούν μετρήσεις με μη τυπικά και με τυπικά εργαλεία μέτρησης και συγκρίνουν τα αποτελέσματα των μετρήσεων τους. 	<p>Μ4</p> <ul style="list-style-type: none"> - εμπλουτίζουν τη γωνιά των μαθηματικών αλλά και άλλες γωνιές της τάξης (π.χ. σπιτάκι) με διάφορα συμβατικά εργαλεία μέτρησης του μήκους (χάρακες, ταινίες μέτρησης, μέτρο του ‘ξυλουργού’).

			<ul style="list-style-type: none"> - ενθαρρύνουν τις αυθόρμητες συζητήσεις ή προτάσεις των παιδιών για μετρήσεις. - ενθαρρύνουν τον προβληματισμό σε μικρές ή σε μεγάλες ομάδες σχετικά με συγκρίσεις αποστάσεων που υλοποιήθηκαν με διαφορετικές μονάδες μέτρησης και κατέληξαν σε διαφορετικό αριθμητικό αποτέλεσμα - οδηγούν τα παιδιά με κατάλληλες ερωτήσεις να ανακαλύψουν την αναγκαιότητα για σταθερή μονάδα μέτρησης.
Εκτιμήσεις αποστάσεων και μηκών	M5 Να κάνουν απλές εκτιμήσεις και συγκρίσεις		
Μέτρηση επιφάνειας; Άμεσες και έμμεσες συγκρίσεις	M6 Να πραγματοποιούν απλές άμεσες και έμμεσες συγκρίσεις επιφανειών	<p>M6</p> <ul style="list-style-type: none"> - παίζουν παιχνίδια έμμεσων συγκρίσεων με επικαλύψεις και 'γεμίσματα' (π.χ. "Ποιο ορθογώνιο πάτωμα χωράει τα περισσότερα τετράγωνα πλακάκια;") <p>(Δραστηριότητα ΜΔ5)</p>	<p>M6</p> <ul style="list-style-type: none"> - παρουσιάζουν καταστάσεις που οδηγούν τα παιδιά στην άμεση σύγκριση επιφανειών (π.χ. "Θα χωρέσει ο πίνακας στην κορνίζα;" "Πως μπορεί η μία κορνίζα να μπει στην άλλη;")

<p>Δόμηση επιφανειών</p>	<p>M7 Να δομούν επιφάνειες με τετράγωνα σε γραμμές και στήλες και να μετρούν το αποτέλεσμα</p>	<p>M7</p> <ul style="list-style-type: none"> - επικαλύπτουν ορθογώνιες επιφάνειες με τετράγωνα και μετρούν το αποτέλεσμα. - υπολογίζουν τα τετράγωνα που χρειάζονται για να συμπληρωθεί το σχήμα σε μια επιφάνεια που έχει επικαλυφθεί κατά ένα μέρος. 	<p>M7</p> <ul style="list-style-type: none"> - προτείνουν υλικό που ευνοεί τη δόμηση σε γραμμές και στήλες (π.χ. σχήματα από τετράγωνα που πρέπει να συμπληρωθούν και να καταμετρηθούν). - οργανώνουν παιχνίδια ταχύτητας του τύπου «βρίσκω πόσα τετράγωνα έχει». <p>(Δραστηριότητα MΔ6)</p>
<p>Χρήση οργάνων (τετραγώνων) μέτρησης</p>	<p>M8 Να χρησιμοποιούν τετράγωνα για να μετρήσουν επιφάνειες</p>	<p>M8</p> <ul style="list-style-type: none"> - παίζουν παιχνίδια στα οποία πρέπει να επιλέξουν το μεγαλύτερο ορθογώνιο και να ελέγξουν επιστρώνοντας με τετράγωνα. 	<p>M8</p> <ul style="list-style-type: none"> - διαθέτουν στα παιδιά υλικό που περιέχει ορθογώνια σε διάφορες διαστάσεις ώστε το μεγαλύτερο να μη γίνεται αμέσως αντιληπτό. <p>(Δραστηριότητα MΔ7)</p>

Εκτιμήσεις επιφανειών	M9 Να εκτιμούν το μέγεθος απλών επιφανειών και να κάνουν συγκρίσεις		
Μέτρηση όγκου: Άμεσες και έμμεσες συγκρίσεις με τη χρήση μη τυπικών μονάδων μέτρησης όγκου	M10 Να συγκρίνουν χωρητικότητες και όγκους με επανάληψη μη τυπικών μονάδων	M10 <ul style="list-style-type: none"> - συγκρίνουν άμεσα κι έμμεσα τη χωρητικότητα δοχείων. - συγκρίνουν όγκους κατασκευών που αποτελούνται από μικρό αριθμό δομικών υλικών (κύβοι). - συγκρίνουν κουτιά και τα βάζουν στη σειρά έτσι ώστε το ένα να μπαίνει μέσα στο άλλο. - σε ομάδες καλούνται να διαλέξουν το μεγαλύτερο κουτί. Ελέγχουν γεμίζοντας το κουτί με κύβους. (Δραστηριότητα ΜΔ8) - υπολογίζουν τους κύβους που έχει μια κατασκευή ή τους κύβους που τη συμπληρώνουν. 	M10 <ul style="list-style-type: none"> - αξιοποιούν καθημερινές ευκαιρίες για τη σύγκριση όγκων (π.χ. “ Θα χωρέσει αυτό το κιβώτιο στο ντουλάπι μας;”) - προτείνουν κουτιά διαφορετικών μεγεθών σε παιχνίδια επιλογής του μεγαλύτερου κουτιού. Οι διαστάσεις των κουτιών δεν δίνουν άμεσα αντίληψη για τον όγκο τους.
Εκτιμήσεις όγκων	M11 Να εκτιμούν τον όγκο απλών στερεών και να κάνουν συγκρίσεις		

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Στατιστική

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ - ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά...	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση του στόχου όταν για παράδειγμα...
Στατιστική: Κατηγορικά δεδομένα Διαγράμματα με υλικά Εικονογράμματα	Σ1 Να θέτουν ερωτήματα που μπορούν να απαντηθούν με δεδομένα (κατηγορικά)	Σ1, Σ2, Σ3 - επινοούν δικούς τους τρόπους για να συλλέξουν και να οργανώσουν τα δεδομένα. - συζητούν για τις διαφορετικές μορφές διαγραμμάτων που προκύπτουν από τις έρευνες τους και εξάγουν συμπεράσματα.	Σ1, Σ2, Σ3, Σ4 - ενθαρρύνουν τα παιδιά να θέτουν και να διερευνούν ερωτήματα που μπορούν να απαντηθούν με συλλογή δεδομένων. - αξιοποιούν γεγονότα της καθημερινής ζωής του νηπιαγωγείου που ενδιαφέρουν τα παιδιά (π.χ. οργάνωση μιας γιορτής, οργάνωση της γωνιάς της βιβλιοθήκης) για να εξοικειώσουν τα παιδιά με την ερευνητική διαδικασία. - διατυπώνουν ανοιχτές ερωτήσεις (π.χ. “Ποια είναι τα αγαπημένα μας χρώματα;”, “Ποιους χυμούς φρούτων προτιμάμε;”, “Πώς μπορούμε να βρούμε ποιο χρώμα προτιμούν τα περισσότερα παιδιά;”)
	Σ2 Να συλλέγουν δεδομένα μέσω μικρών ερευνών και να τα οργανώνουν χρησιμοποιώντας υλικά		Σ3 Να κατασκευάζουν διαγράμματα με υλικά, εικονογράμματα

	<p>Σ4 Να διαβάζουν πληροφορίες σε εικονογράμματα και διαγράμματα</p>	<p>Σ4</p> <ul style="list-style-type: none"> - προσπαθούν να ‘διαβάσουν’ διαγράμματα και να περιγράψουν τις πληροφορίες που παρουσιάζουν. 	<p>πειραματιστούν με διάφορες μορφές οργάνωσής τους, να εξάγουν συμπεράσματα. (Δραστηριότητα ΣΔ1)</p> <p>Σ4</p> <ul style="list-style-type: none"> - παρουσιάζουν στα παιδιά διαγράμματα και συζητούν για τις πληροφορίες που περιέχουν. (Δραστηριότητα ΣΔ2) - προτρέπουν τα παιδιά να συγκρίνουν διαφορετικές μορφές διαγραμμάτων (που αφορούν την ίδια ερώτηση).
--	--	--	--

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Πιθανότητες

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά...	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση του στόχου όταν για παράδειγμα...
Πιθανότητες: Πείραμα τύχης Δειγματικός χώρος	Π1 Να περιγράφουν ένα γεγονός ως βέβαιο, πιθανό, αδύνατο	Π1 κατασκευάζουν σε ομάδες τη «χώρα του πάντα», τη «χώρα του μερικές φορές» και τη «χώρα του ποτέ». (Δραστηριότητα ΠΔ1)	Π1 - συζητούν με τα παιδιά για γεγονότα που συμβαίνουν πάντα, μερικές φορές ή ποτέ στο νηπιαγωγείο.
	Π2 Να πραγματοποιούν απλά πειράματα τύχης ενός σταδίου και περιγράφουν το δειγματικό χώρο (το σύνολο των πιθανών εκβάσεων)	Π2 - καλούνται να πραγματοποιήσουν απλά πειράματα τύχης με τη ρίψη ενός κέρματος, ζαριού, σβούρας . Εξετάζουν τα πιθανά αποτελέσματα, συζητάνε και στη συνέχεια τα ανακοινώνουν. Στα πειράματα αυτά καλούνται να κάνουν μία πρόβλεψη. (Δραστηριότητα ΠΔ2)	Π2 - αξιοποιούν πραγματικές καταστάσεις (π.χ. προτείνουν στα παιδιά να βάψουν τις προσκλήσεις για μια γιορτή παίζοντας με ένα ζάρι που έχει τρία χρώματα) και συζητάνε σχετικά με τις πιθανές περιπτώσεις. - αξιοποιούν ψηφιακά περιβάλλοντα, όπως το «Spinners» του Πανεπιστημίου Utah των ΗΠΑ, που διατίθεται στο δικτυακό τόπο: http://nlvm.usu.edu
	Π3 Να χαρακτηρίζουν ένα	Π3 - συμμετέχουν σε ένα παιχνίδι τύχης	

παιχνίδι τύχης ως δίκαιο-
άδικο

όπου κάτι έχει πειραχτεί και κερδίζει
μόνο ο ένας (π.χ. παίζουν με ένα ζάρι
που οι περισσότερες πλευρές του
έχουν το ίδιο χρώμα). Καλούνται να
χαρακτηρίσουν το παιχνίδι ως δίκαιο-
άδικο εξετάζοντας τα αποτελέσματα.

(Δραστηριότητα ΠΔ3)

- δοκιμάζουν να αλλάξουν τη σβούρα ή
το ζάρι έτσι ώστε το παιχνίδι να είναι
δίκαιο.

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ - ΤΕΧΝΕΣ

Γιατί είναι σημαντικό για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας να ασχοληθούν με τις «Τέχνες»;

Η αισθητική αγωγή ευαισθητοποιεί τα παιδιά στη γοητεία και στις δυνατότητες που παρέχουν οι εναλλακτικοί και συναισθηματικά πλούσιοι τρόποι επικοινωνίας που βασίζονται στην καλλιτεχνική έκφραση. Στο νηπιαγωγείο παρέχονται στα παιδιά καλλιτεχνικές εμπειρίες, οι οποίες θα τους επιτρέψουν να γνωρίσουν σταδιακά τις Τέχνες και να τις εντάξουν με ουσιαστικό τρόπο στην προσωπική τους ζωή, ως πηγές προσωπικής απόλαυσης και πνευματικής εξύψωσης, ως μέσα δημιουργικής έκφρασης και ως εργαλεία κατανόησης του κόσμου αλλά και του πολιτισμού γενικότερα.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η συμβολή των Τεχνών στην ανάπτυξη της ικανότητας επικοινωνίας, καθώς κάθε μορφή τέχνης έχει το δικό της συμβολικό σύστημα (βλ. επίσης Α μέρος ΠΣ, βασικές ικανότητες-επικοινωνία). Με τα σημεία, τους κώδικες, τα στοιχεία και τις συμβάσεις της κάθε τέχνης (π.χ. κίνηση, ήχος, ενέργεια, δραματική ένταση, οπτικές εικόνες και φόρμες) αναπτύσσεται ο **αισθητικός γραμματισμός**, ο οποίος

παρέχει στα παιδιά εναλλακτικούς και δημιουργικούς τρόπους επικοινωνίας και έκφρασης.

Επιπλέον, με τη συμμετοχή τους στις τέχνες, τα παιδιά αναπτύσσουν τις βασικές ικανότητες της δημιουργικής και κριτικής σκέψης και της επίλυσης προβλημάτων.

Τέλος, η ενασχόληση με τις τέχνες συμβάλλει στην ανάπτυξη της ταυτότητας, της αυτοπεποίθησης και της ενσυναίσθησης, στην κοινωνική αλληλεπίδραση και στην απόκτηση κινήτρων μάθησης.

Ποια είναι η δομή και η λογική ανάπτυξης της μαθησιακής περιοχής «Πολιτισμός - Τέχνες»;

Το πρόγραμμα σπουδών περιλαμβάνει πέντε μορφές καλλιτεχνικής έκφρασης: **τα Εικαστικά, τη Μουσική, το Θέατρο, το Χορό και την Οπτικοακουστική Έκφραση**. Κάθε μορφή τέχνης είναι διακριτή στο πλαίσιο του προγράμματος, όμως όλες:

- αξιοποιούν την αισθητική εμπειρία ως πηγή για τη μάθηση στις τέχνες, με τις τέχνες και για τις τέχνες,
- θεωρούνται ως συμβολικά συστήματα που το καθένα έχει τη δική του γλώσσα και τα δικά του εκφραστικά μέσα.

Για κάθε μορφή τέχνης προβλέπονται ενότητες περιεχομένων, οι οποίες αναδεικνύουν την ποικιλία των στοιχείων, των τεχνικών και των μορφών της.

Η σειρά παρουσίασης των ενοτήτων σε κάθε μορφή τέχνης δεν προτείνει τη διακριτή προσέγγισή τους. Η προτεραιότητα που δίνεται σε κάθε ενότητα εξαρτάται από τις δυνατότητες και τις ανάγκες της εκπαιδευτικού, των παιδιών και του σχολικού περιβάλλοντος, καθώς και από τις συνθήκες στις οποίες συντελείται η μάθηση.

Η εκπαιδευτικός επιλέγει και συνδυάζει, κατά την κρίση της, τις ενότητες περιεχομένων και τους στόχους, λαμβάνοντας υπόψη της τις προϋπάρχουσες γνώσεις των παιδιών και την προϋπόθεση ότι στην ετήσια κατανομή του χρόνου θα πρέπει να υπάρχει μια σχετική ισορροπία στην επιλογή ενοτήτων περιεχομένων και στόχων.

Οι μαθησιακοί στόχοι αφορούν σε γνώσεις, δεξιότητες, αξίες και στάσεις που αποκτούν τα παιδιά καθώς έρχονται σε επαφή με τα εικαστικά, τη μουσική, το θέατρο, το χορό και την

οπτικοακουστική έκφραση. Περιλαμβάνουν αυτό που θα μάθουν να κάνουν τα παιδιά με τις διάφορες μορφές τέχνης και αυτό που θα μάθουν για τις διάφορες μορφές τέχνης. Έργα των διαφορετικών μορφών τέχνης με τα οποία έρχονται σε επαφή, συνδέονται με την ιστορία και τις παραδόσεις αυτών των μορφών τέχνης.

Τα παιδιά εκφράζονται και δημιουργούν, εξερευνώντας τα στοιχεία κάθε μορφής τέχνης και διερευνούν το πώς μπορούν να τα χρησιμοποιήσουν για να ικανοποιήσουν τις δικές τους προθέσεις. Στο πλαίσιο αυτό είναι σημαντικό οι δραστηριότητες να έχουν νόημα για τα ίδια και να εμπλέκονται σε όλες τις φάσεις της καλλιτεχνικής διαδικασίας.

Ποιες διδακτικές προσεγγίσεις διευκολύνουν την υλοποίηση των στόχων των «Τεχνών»;

Οι τέχνες συνδέονται με τη μάθηση με έναν ιδιαίτερο τρόπο. Προσεγγίζονται τόσο ως αντικείμενο όσο και ως μέσο μάθησης. Διαχέονται σε όλο το πρόγραμμα, διαπλέκονται και αλληλοσυμπληρώνονται, καθώς τα παιδιά συμμετέχουν σε δημιουργικές – καλλιτεχνικές δραστηριότητες και στα πέντε μαθησιακά πλαίσια. Η μάθηση προκύπτει, κυρίως, μέσα από την εμπλοκή των παιδιών σε τρεις σημαντικές διαδικασίες: τη

δημιουργία, την παρουσίαση και την ανταπόκριση, οι οποίες αλληλοσυνδέονται και μπορεί να λειτουργούν ταυτόχρονα.

Η **δημιουργία** περιλαμβάνει τη χρήση των στοιχείων και των μορφών της κάθε τέχνης με αφορμή ένα ερέθισμα, προκειμένου να εκφραστούν ιδέες, σκέψεις ή προθέσεις. Η **παρουσίαση** αφορά στη δημιουργία και την παρουσίαση μιας καλλιτεχνικής δημιουργίας σε «κοινό». Δηλαδή, τα παιδιά, ενώ δημιουργούν και/ή αφού ολοκληρώσουν τη δημιουργία τους, παράλληλα λειτουργούν και ως θεατές/ακροατές της δημιουργίας τους ή αυτής των συμμαθητών τους που συμμετέχουν στην όλη διαδικασία. Η **ανταπόκριση** αναφέρεται στο πώς αντιλαμβάνονται και ερμηνεύουν τα παιδιά αυτό που βίωσαν, αλλά και αυτό που βλέπουν στη «δουλειά» των άλλων, τόσο στο πλαίσιο της διαδικασίας της δημιουργίας, όσο και στο πλαίσιο της παρουσίασης των καλλιτεχνικών δημιουργιών. Τα παιδιά παρατηρούν, διατυπώνουν ερωτήσεις και σχόλια, εκφράζουν και ανταλλάσσουν ιδέες, απόψεις, συναισθήματα και αναστοχάζονται.

Η θεματολογία των δραστηριοτήτων μπορεί είτε να προκύπτει αυθόρμητα από την ανάγκη των παιδιών να εκφράζουν συναισθήματα και ιδέες, να επικοινωνούν και να διερευνούν καταστάσεις είτε να αποτελεί μέρος του σχεδιασμού της εκπαιδευτικού με συγκεκριμένους στόχους, στο πλαίσιο κάποιας μαθησιακής περιοχής. Σε κάθε περίπτωση, δίνονται ευκαιρίες στα παιδιά να χρησιμοποιήσουν τα στοιχεία της κάθε

τέχνης για να εκφραστούν, να δράσουν και να δημιουργήσουν. Είναι σημαντικό να ενισχύεται η συμμετοχή κάθε παιδιού αλλά και η συλλογικότητα.

Τέλος, η συνεργασία με καλλιτέχνες καθώς και με πολιτιστικούς φορείς, αλλά και η ίδια η κοινότητα του σχολείου, γονείς, γείτονες, προσωπικό και παιδιά, μπορούν να εμπλουτίσουν τις εμπειρίες των παιδιών και τη μάθησή τους.

Ποιος είναι ο ρόλος της εκπαιδευτικού στις «Τέχνες»;

Στο πλαίσιο της μαθησιακής περιοχής των τεχνών η εκπαιδευτικός στο νηπιαγωγείο **ενθαρρύνει** τα παιδιά να εκφράζουν συναισθήματα, ιδέες και σκέψεις, χρησιμοποιώντας μια ποικιλία εκφραστικών μέσων και τα **εισάγει** στη χαρά της δημιουργίας. **Παρέχει πληροφορίες και ερεθίσματα** για τις «γλώσσες» των τεχνών και την ιστορία τους. **Παροτρύνει** τα παιδιά να δημιουργήσουν με αφορμή ερεθίσματα και πληροφορίες που προσλαμβάνουν τόσο μέσω των αισθήσεων όσο και μέσω των γνωστικών εμπειριών τους. Επίσης, **συνδέει** τις μαθησιακές εμπειρίες με βιώματα από την καθημερινή ζωή. **Βοηθάει** τα παιδιά να προσεγγίσουν σύγχρονες και παραδοσιακές δημιουργίες και τα ενθαρρύνει να εκφράσουν τις απόψεις τους γι' αυτές, ώστε να αναγνωρίσουν τις διαφορετικές ερμηνείες που επιδέχεται κάθε καλλιτεχνική

δημιουργία. **Προσκαλεί καλλιτέχνες** ή μέλη της οικογένειας των παιδιών που ασχολούνται με τις τέχνες στο σχολείο και **οργανώνει επισκέψεις** σε χώρους πολιτιστικής αναφοράς (μουσεία, πινακοθήκες, θέατρα, μνημεία κ.ά.). Τέλος, **δίνει έμφαση στις διαδικασίες**, στην πορεία προς το αποτέλεσμα, στην απόλαυση που βιώνουν τα παιδιά και στις μαθησιακές εμπειρίες παρά στο τελικό προϊόν, υπογραμμίζοντας τη μοναδικότητα κάθε έκφρασης του παιδιού είτε αυτή αφορά σε κάποια ιδέα, σκέψη, συναίσθημα, κρίση, είτε στην παρουσίαση ενός έργου.

Ποιοι είναι οι στόχοι και τα χαρακτηριστικά της αξιολόγησης στις «Τέχνες»;

Η αξιολόγηση στις τέχνες αφορά στη συλλογή και καταγραφή στοιχείων που μαρτυρούν τη συμμετοχή των παιδιών στις διαδικασίες της δημιουργίας, της παρουσίασης και της ανταπόκρισης. Στο πλαίσιο αυτό οι εκπαιδευτικοί συζητούν με τα παιδιά για τις εμπειρίες που βίωσαν και για το πώς έχουν προσεγγίσει το θέμα τους σε σχέση με τις προθέσεις τους. Παρατηρούν και καταγράφουν τη συμμετοχή των παιδιών στις καλλιτεχνικές δραστηριότητες, την ικανότητα να εκφράζουν σκέψεις, συναισθήματα και ιδέες, την ανταπόκριση στα ερεθίσματα που τους παρέχονται, τους τρόπους που

αλληλεπιδρούν και την αισθητική απόλαυση που βιώνουν, καθώς εμπλέκονται στις δραστηριότητες κάθε μορφής τέχνης.

Τα στοιχεία που καταγράφονται αξιοποιούνται από τις εκπαιδευτικούς για την επιλογή των στόχων, του περιεχομένου και του γενικότερου προγραμματισμού των δραστηριοτήτων.

Πώς συνδέονται οι «Τέχνες» με τις άλλες μαθησιακές περιοχές του προγράμματος;

Οι ποικίλες μορφές της καλλιτεχνικής έκφρασης μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως εργαλεία σε όλες τις μαθησιακές περιοχές του προγράμματος (μάθηση με τις τέχνες) για τη σφαιρική και ολοκληρωμένη κατανόηση ενός θέματος. Ωστόσο, αυτή η μορφή σύνδεσης των τεχνών με τις άλλες μαθησιακές περιοχές δεν είναι η μόνη που μπορεί να αναδειχθεί. Όλες οι μορφές τέχνης συνδέονται με την προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη καθώς τα βιώματα, οι ιδέες και τα συναισθήματα αποτελούν βασικό στοιχείο για τη δημιουργία σε κάθε μορφή τέχνης. Οι επικοινωνιακές και κοινωνικές δεξιότητες αλλά και η αίσθηση της προσωπικής και πολιτιστικής ταυτότητας υποστηρίζονται με φυσικό και αβίαστο τρόπο στο πλαίσιο της ενασχόλησης με τις τέχνες.

Οι τέχνες υποστηρίζουν την ανάπτυξη του 'πολυγραμματισμού', καθώς δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά να διερευνούν τους διαφορετικούς τρόπους επικοινωνίας (γλώσσες), να εκφράζονται και να επικοινωνούν με αυτούς, να χρησιμοποιούν και να παράγουν ποικίλα είδη κειμένων.

Στενή σχέση και αλληλεπίδραση υπάρχει, επίσης, μεταξύ των τεχνών και των φυσικών επιστημών, αφού αντικείμενα και υλικά, έννοιες και φαινόμενα του φυσικού κόσμου προσφέρουν την πρώτη ύλη, αλλά και τα βασικά θέματα με τα οποία, αφενός οι τέχνες μεταδίδουν τα μηνύματά τους και αφετέρου τα μετασχηματίζουν με τρόπο ώστε να παραπέμπουν σε νέα νοήματα. Κεντρικό ρόλο στη σχέση των δύο μαθησιακών περιοχών έχει η διερευνητική στάση η οποία αποτελεί κοινή συνιστώσα.

Οι τέχνες προσφέρουν ευκαιρίες και για την προσέγγιση μαθηματικών εννοιών, όπως είναι η διαδοχή και η μέτρηση, αλλά και εννοιών του χώρου και του χρόνου, της διάταξης στο χώρο, της χρονικής διάρκειας και του μοτίβου. Για παράδειγμα, ο μουσικός ρυθμός, τα βήματα ενός χορού, οι μετρήσεις σε μια κατασκευή, η αίσθηση του χώρου, συνδέονται άμεσα με τα μαθηματικά και ασκούν τη μαθηματική σκέψη.

Συνδέσεις μπορούν να αναδειχθούν και με τις κοινωνικές επιστήμες, αφού κάθε καλλιτεχνικό έργο αποτελεί προϊόν του

κοινωνικού, οικονομικού, πολιτιστικού και ιστορικού πλαισίου στο οποίο δημιουργείται.

Τέλος, οι Τ.Π.Ε. επιτρέπουν στα παιδιά να δημιουργήσουν νέα και καινοτόμα έργα, αλλά και να μάθουν για τις τέχνες. Οι καλλιτεχνικές δημιουργίες με τη χρήση των Τ.Π.Ε. αποτελούν σταθερό χαρακτηριστικό της σύγχρονης καλλιτεχνικής ζωής. Η μύηση των παιδιών στη χρήση τους για καλλιτεχνικούς σκοπούς συμβάλλει στη διεύρυνση των εκφραστικών δυνατοτήτων που τους προσφέρουν οι τέχνες.

Οι έννοιες του Πολιτισμού ως στοιχεία που διαχέονται σε όλες τις μαθησιακές περιοχές του Προγράμματος Σπουδών

Ο πολιτισμός με την κοινή χρήση του όρου συνήθως αναφέρεται στις κοινωνικές πρακτικές μιας συγκεκριμένης ομάδας ανθρώπων. Συχνά, όμως, ο όρος συνδέεται άμεσα με τις τέχνες, οι οποίες γίνονται αντιληπτές ως κεντρικό και ενιαίο πεδίο πολιτισμού, χάρη στο οποίο ενισχύεται ο συνεχής διάλογος μεταξύ της κοινωνικής και της ατομικής συνείδησης. Με βάση την αντίληψη αυτή προτείνονται πέντε θεμελιώδεις έννοιες – δείκτες Πολιτισμού με τις οποίες είναι δυνατόν να σχεδιαστούν δραστηριότητες στο πλαίσιο κάθε μαθησιακής περιοχής, έτσι ώστε να ενθαρρυνθεί η διάχυση των εννοιών

του Πολιτισμού σε όλο το Πρόγραμμα Σπουδών. Οι έννοιες αυτές είναι:

- Επικοινωνία
- Σχέση με το παρελθόν
- Καλλιτεχνική έκφραση
- Κοινωνική συνείδηση
- Σχέση με τον «άλλον»

Η επικοινωνία αποτελεί θεμέλιο και προϋπόθεση του πολιτισμού μιας κοινότητας. Οι σχέσεις και οι αποδεκτές συμπεριφορές, οι αξίες που τις διέπουν και οι συλλογικές προσπάθειες για βελτίωση των συνθηκών ζωής στηρίζονται στις δυνατότητες επικοινωνίας ανάμεσα στα μέλη μιας ομάδας. Η συνθετότητα και η ποικιλία των επικοινωνιακών μέσων που αναπτύσσονται στο πλαίσιο μιας ομάδας καθορίζουν τις δυνατότητες επικοινωνίας και φανερώνουν πολιτισμό που απελευθερώνει δημιουργικές δυνάμεις και επινοεί σύνθετες λύσεις για την αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων. Η ικανότητα κάθε ατόμου να χρησιμοποιεί διαφορετικά, εναλλακτικά μέσα επικοινωνίας, του προσφέρει τη δυνατότητα να διαμορφώνει μια σφαιρική αντίληψη για όσα

συμβαίνουν γύρω του και να κατανοεί κάθε πρόβλημα από διαφορετικές οπτικές (βλ. και 1^ο Μέρος, βασικές ικανότητες επικοινωνίας).

Η σχέση με το παρελθόν (βλ. και Κοινωνικές Επιστήμες, ενότητα: Ιστορία και πολιτισμός) αναδεικνύει την ανάγκη της γόνιμης σύνδεσης με όσα αποκαλούμε πολιτιστική κληρονομιά. Οι αυριανοί πολίτες μπορούν να κερδίσουν πολλά από μια δημιουργική συνομιλία με το παρελθόν. Η άντληση προσωπικών συγκινήσεων, μέσα από το παρελθόν, πλουτίζει το παρόν με πολύτιμα στοιχεία και μπορεί να συμβάλλει στην οικοδόμηση μιας συνειδητής στάσης αγάπης και φροντίδας για όσα κατακτήθηκαν και δοκιμάστηκαν στο πέρασμα του χρόνου.

Η καλλιτεχνική έκφραση, εκτός από το πλαίσιο της μαθησιακής περιοχής των τεχνών, είναι δυνατόν να παρουσιαστεί με αξιόλογες μορφές σε όλες τις μαθησιακές περιοχές του προγράμματος, μορφές που μπορούν να αναδειχθούν ως περιφερειακά, δευτερεύοντα θέματα που συχνά γοητεύουν τα παιδιά.

Η κοινωνική συνείδηση (βλ. και Κοινωνικές Επιστήμες, ενότητα: Κοινωνία και οικονομία – Προσωπική και Κοινωνική Ανάπτυξη, ενότητα: Απόκτηση ηθικών αξιών) αποτελεί καθοριστική συνιστώσα του πολιτισμού μιας κοινωνίας. Οι αξίες, οι προτεραιότητες, όπως για παράδειγμα η αποτίμηση

της ανθρώπινης ζωής και η στάση απέναντι στο περιβάλλον, το πολιτικό και κοινωνικό πλαίσιο και οι κοινά αποδεκτοί τρόποι συμπεριφοράς είναι στοιχεία που καθορίζουν το κοινωνικά συνειδητό άτομο.

Η σχέση με τον «άλλον» (βλ. και Κοινωνικές Επιστήμες, ενότητα: Ιστορία και πολιτισμός – Προσωπική και Κοινωνική

Ανάπτυξη, ενότητα: Αποδοχή διαφορετικότητας) δεν αφορά μόνο στην ανθρωπιστική ανάγκη υπέρβασης κάθε διαφορετικότητας, αλλά και στη δυνατότητα κατανόησης και σεβασμού της ιδιαιτερότητας του άλλου, μέσα από εναλλακτικούς διαύλους επικοινωνίας, όπως είναι η καλλιτεχνική έκφραση.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά...	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση του στόχου όταν για παράδειγμα...
ΥΛΙΚΑ, ΜΕΣΑ, ΤΕΧΝΙΚΕΣ	Να αναγνωρίζουν υλικά χρήσιμα για την εικαστική δημιουργία και να τα ταξινομούν με βάση τις ιδιότητές τους	<ul style="list-style-type: none"> - ζωγραφίζουν με δύο βασικά χρώματα δακτυλομπογιάς σε μικρές ομάδες (2-4 παιδιά) και ανακαλύπτουν το νέο χρώμα που προκύπτει από την ανάμιξη των βασικών χρωμάτων - πειραματίζονται με διαφορετικά είδη χαρτιού (π.χ. κόβουν, σχίζουν, τσαλακώνουν, τυλίγουν, τα βουτούν σε νερό) και ανακαλύπτουν τις ιδιότητές τους 	<ul style="list-style-type: none"> - Συνδέουν το στόχο αυτό με στόχους από τη μαθησιακή περιοχή των Φυσικών Επιστημών (ενότητα: Αντικείμενα & Υλικά) - παροτρύνουν τα παιδιά να πειραματιστούν με ποικίλα υλικά, απλές τεχνικές και μέσα και να αυτοσχεδιάσουν, δίνοντας χρόνο για πειραματισμούς και διερευνήσεις - φροντίζουν να ανανεώνουν τακτικά τα υλικά
	Να χρησιμοποιούν με φαντασία διαφορετικά υλικά για να δημιουργούν	<ul style="list-style-type: none"> - συλλέγουν και ταξινομούν διάφορα «άχρηστα» υλικά (π.χ. χάρτινους κυλίνδρους, κουτιά, μπουκάλια) και τα χρησιμοποιούν στις κατασκευές τους - μετατρέπουν την πραγματική χρήση 	<ul style="list-style-type: none"> - προτρέπουν τα παιδιά να πειραματίζονται με τις αλλαγές των ιδιοτήτων των υλικών καθώς αυτά γίνονται στεγνά, ρευστά ή καθώς αναμιγνύονται, κάνοντας ανοιχτές ερωτήσεις (π.χ. «αναρωτιέμαι τι θα μπορούσε να συμβεί αν βουτούσαμε το

	<p>Να γνωρίζουν και να χρησιμοποιούν απλές τεχνικές για τη δημιουργία πρωτότυπων έργων δύο και τριών διαστάσεων</p>	<p>διάφορων αντικειμένων (π.χ. 2 πλαστικά πώματα μπορούν να γίνουν «φώτα», «μάτια», «ρόδες»)</p> <ul style="list-style-type: none"> - εφαρμόζουν ποικίλες τεχνικές στα έργα τους (π.χ. ζωγραφίζουν με σφουγγάρια ή μπατονέτες, χαρτοταινίες) 	<p>χαρτί της εφημερίδας στο νερό;»)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ενθαρρύνουν τα παιδιά να περιγράψουν το τι συμβαίνει βοηθώντας τα να σκεφτούν τις αιτίες και τα αποτελέσματα (π.χ. «πώς ήταν το χαρτί όταν το βγάλατε από την ατλακόλ;», «πώς έγινε όταν στέγνωσε;») - επιδεικνύουν ποικίλες τεχνικές και κανόνες χρήσης υλικών και μέσων
<p>ΜΟΡΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ</p>	<p>Να αναγνωρίζουν διαφορετικά είδη γραμμών και να αποδίδουν κίνηση με αυτές</p>	<ul style="list-style-type: none"> - παρατηρούν εικαστικά έργα τέχνης και ονομάζουν την ποικιλία που εμφανίζεται στις γραμμές (π.χ. καμπύλες, ευθείες, «μονοκονδυλιές», περιγράμματα, απουσία γραμμών) και στα χρώματα των σχεδίων τους - παρατηρούν και σχηματίζουν περιγράμματα από φυσικά υλικά και αντικείμενα της τάξης (π.χ. φύλλα, καρπούς, παιχνίδια) 	<ul style="list-style-type: none"> - παρακινούν τα παιδιά να παρατηρούν τα μορφικά στοιχεία των εικαστικών τεχνών στο περιβάλλον (το χρώμα των λουλουδιών, τα στίγματα στα φτερά μιας πεταλούδας, την υφή των φύλλων ενός δέντρου κ.ά.) - παρουσιάζουν στα παιδιά έργα τέχνης και τα ενθαρρύνουν να παρατηρήσουν τα μορφικά στοιχεία που εμφανίζονται σε αυτά (π.χ. Όπου Ζούνη, Καντίνσκι)
	<p>Να αναγνωρίζουν τα χρώματα στο περιβάλλον και στα έργα τέχνης</p>	<ul style="list-style-type: none"> - παρατηρούν έναν πίνακα ζωγραφικής, περιγράφουν τα μορφικά στοιχεία που αναγνωρίζουν (π.χ. κυματιστές γραμμές) και αφού διαπιστώσουν ότι τους θυμίζει τη θάλασσα αποφασίζουν να ζωγραφίσουν 	<ul style="list-style-type: none"> - παροτρύνουν τα παιδιά να παίξουν με τα μορφικά στοιχεία (π.χ. να σχεδιάσουν γραμμές με χοντρά και λεπτά πινέλα, σε μικρές και μεγάλες επιφάνειες, να αναμίξουν τα χρώματα μόνα τους ή και με

	<p>Να αναγνωρίζουν και να συνθέτουν διάφορες μορφές και σχήματα</p>	<p>χρησιμοποιώντας κυματιστές γραμμές για να αποδώσουν την αίσθηση των κυμάτων</p> <ul style="list-style-type: none"> - δοκιμάζουν διαφορετικούς τρόπους χρωματισμού επιφανειών (με πινέλα, ρολά, κραγιόνια κ.ά.) - αποδίδουν με απλά γεωμετρικά σχήματα διάφορες μορφές (π.χ. ανθρώπων, σπιτιών, αντικειμένων) 	<p>άλλα υλικά ατλακόλ, άμμο, να στάξουν, να φουσήξουν)</p> <ul style="list-style-type: none"> - χρησιμοποιούν το λεξιλόγιο της τέχνης ενώ μιλούν με τα παιδιά (π.χ. μορφές, γραμμές, χρώματα, υφές, σχήματα, συνθέσεις, τόνοι, στιλ, περιεχόμενο)
	<p>Να διακρίνουν και να ονομάζουν την υφή στις επιφάνειες διαφόρων αντικειμένων και εικαστικών έργων</p>	<ul style="list-style-type: none"> - παρατηρούν τη διαφορετική υφή των αντικειμένων σε σχέση με τα υλικά που έχουν κατασκευαστεί - δημιουργούν έργα με ποικίλες υφές (π.χ. χνουδωτό, απαλό, άγριο, μεταξένιο, γλιστερό, λεπτό, τραχύ) 	
<p>ΜΟΡΦΕΣ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ</p>	<p>Να δημιουργούν εικαστικές αναπαραστάσεις δύο και τριών διαστάσεων</p>	<ul style="list-style-type: none"> - χρησιμοποιούν τις εμπειρίες, τα βιώματα, τις γνώσεις, τα συναισθήματα και τη φαντασία τους, ατομικά και ομαδικά και: - δημιουργούν παραστατικά σχέδια, αλλά και σχέδια με ποικίλα διακοσμητικά μοτίβα (π.χ. από μια επίσκεψη σε μουσείο, από έναν περίπατο, από ένα μουσικό έργο που 	<ul style="list-style-type: none"> - εισάγουν τα παιδιά στη διαδικασία της δημιουργίας ενθαρρύνοντας κάθε προσπάθεια ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα της (π.χ. «βλέπω ότι αραίωσες πολύ το χρώμα με το νερό, αυτό είναι πολύ ενδιαφέρον, κάνει τη ζωγραφιά σου αλλού να μοιάζει διάφανη σαν νερό και αλλού

	<p>Να συνδέουν εμπειρίες και βιώματα με τις μορφές των εικαστικών και να συζητούν για αυτές</p>	<p>άκουσαν)</p> <ul style="list-style-type: none"> - δημιουργούν έργα με ποικίλα πλαστικά υλικά (π.χ. πηλό, πλαστελίνη, ζυμάρι) - συλλέγουν καρτ ποστάλ και φωτογραφίες από τις χώρες καταγωγής των διαφορετικής εθνικότητας συμμαθητών τους και τις επιζωγραφίζουν, κόβουν και επανασυνδέουν δημιουργώντας κολάζ ή μόμπιλις 	<p>στερεή σαν πέτρα» ή «δε χρησιμοποίησες μόνο χαρτιά, έβαλες καπάκια και ξυλάκια και αυτό κάνει το έργο σου τρισδιάστατο»)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ενθαρρύνουν τα παιδιά να παρατηρούν και να εμπλουτίζουν τα έργα τους διατυπώνοντας ερωτήσεις (π.χ. «πώς θα μπορούσες να δείξεις ότι το αεροπλάνο που σχεδιάσες κινείται;», «τι θα μπορούσες να προσθέσεις για να δείξεις ότι ακούγεται μουσική;»)
	<p>Να χρησιμοποιούν για πειραματισμό, παραγωγή, αναπαραγωγή και μετασχηματισμό έργων την ψηφιακή τεχνολογία</p>	<ul style="list-style-type: none"> - υφαίνουν χωρίς τελάρο ή σε μικρό τελάρο 10x15cm περίπου, με λουρίδες χαρτιού, υφάσματος, χόρτο, μαλλί κ.ά. - δημιουργούν ένα έργο, και καλούν τους συμμαθητές τους που παρακολουθούν ως θεατές να το ολοκληρώσουν - επιλέγουν τα κατάλληλα υλικά για να δημιουργήσουν μια σταθερή τρισδιάστατη κατασκευή 	<ul style="list-style-type: none"> - βοηθούν τα παιδιά να σκεφτούν εναλλακτικούς τρόπους για να αντιμετωπίσουν προβληματικές καταστάσεις (π.χ. «τι χρειάζεται να κάνετε για να είναι σταθερή η κατασκευή σας;», «πώς μπορείτε να τη μεταφέρετε, χωρίς να χαλάσει, για να την παρουσιάσετε στους φίλους σας;»)
	<p>Να παρατηρούν το φυσικό και το κοινωνικό περιβάλλον και να αντλούν θέματα από αυτό</p>	<ul style="list-style-type: none"> - φωτογραφίζουν αντικείμενα της τάξης και τροποποιούν τις ψηφιακές εικόνες στον υπολογιστή δημιουργώντας νέες εικόνες - δημιουργούν έργα με θέματα που αφορούν στοιχεία ή φαινόμενα της φύσης (π.χ. 	<ul style="list-style-type: none"> - συνδέουν το στόχο αυτό με στόχους των Τ.Π.Ε. - διευκολύνουν την πρόσβασή των παιδιών σε ψηφιακά μέσα και τα βοηθούν στη χρήση τους - γνωρίζουν στα παιδιά λογισμικά σχεδίασης

		δέντρα, ζώα, νερό) ή κοινωνικές σχέσεις (π.χ. «η οικογένειά μου», «ο καλύτερός μου φίλος»)	(π.χ. Tux Paint, Μικροί Καλλιτέχνες) <ul style="list-style-type: none"> - ενθαρρύνουν τα παιδιά να παρουσιάσουν τα έργα τους στα υπόλοιπα παιδιά της τάξης - οργανώνουν εξόδους (π.χ. περιπάτους, επισκέψεις) και παροτρύνουν τα παιδιά να δημιουργήσουν σχετικά έργα
ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΗΣ	Να αναγνωρίζουν και να ονομάζουν ορισμένα είδη ελληνικής παραδοσιακής τέχνης	<ul style="list-style-type: none"> - συνδέουν παραδοσιακά αντικείμενα με δραστηριότητες και παιχνίδια (π.χ. στάμνες, τσεβρέδες, δαντέλες, ξυλόγλυπτα) - παρατηρούν τοπιογραφίες διαφορετικών εποχών ή πολιτισμών (π.χ. τοπιογραφίες δυτικού πολιτισμού του 20^{ου} αιώνα) και λένε προφορικά μια ιστορία που συμπληρώνεται από όλους 	<ul style="list-style-type: none"> - διακοσμούν με έργα τέχνης από διάφορους πολιτισμούς χώρους του σχολείου - παρουσιάζουν χρηστικά αντικείμενα που έχουν καλλιτεχνική αξία (π.χ. ποδιές, μάσκες) - παρουσιάζουν με παιγνιώδεις τρόπους εικαστικά έργα τέχνης (π.χ. κρύβουν μέσα στην τάξη αντίγραφο του έργου «Το τραπέζι της Καθαρής Δευτέρας» 1950 του Σ. Βασιλείου και ζητούν από τα παιδιά να ανακαλύψουν έναν χαρταετό που κρύφτηκε μέσα στην τάξη) - παρέχουν βιβλία, φωτογραφίες, καταλόγους και ευκαιρίες αναζήτησης στο διαδίκτυο, όπου παρουσιάζονται ποικίλα
	Να αναγνωρίζουν ορισμένα έργα τέχνης άλλων λαών, πολιτισμών και περιόδων	<ul style="list-style-type: none"> - παρατηρούν και περιγράφουν το θέμα, τα μορφικά στοιχεία, τις εικαστικές μορφές και τα μηνύματα που μεταδίδουν διάφορα έργα (Φ. Λεζέ, του Παρθένη, του Μόραλη, Ματίς, Σεζάν κ.ά.) - παρακολουθούν σύντομα videoart (π.χ. ολιγόλεπτα έργα των Bill Viola, Bruce Nauman) και περιγράφουν την εμπειρία 	

	<p>Να γνωρίζουν διαφορετικά είδη των εικαστικών τεχνών (ζωγραφική, γλυπτική, video art, κ.ά.)</p>	<p>τους από αυτό που είδαν</p> <ul style="list-style-type: none"> - συνομιλούν με καλλιτέχνες για το έργο τους και ανακαλύπτουν ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στα δικά τους έργα και στα έργα των καλλιτεχνών - συναντούν άτομα που ασχολούνται με την τέχνη (π.χ. εκδόσεις, αναπαραγωγές, οργάνωση εκθέσεων) 	<p>εικαστικά έργα</p> <ul style="list-style-type: none"> - προσκαλούν στην τάξη τοπικούς καλλιτέχνες ή άτομα που ασχολούνται με την τέχνη - προτρέπουν τα παιδιά να παρατηρήσουν το ίδιο θέμα σε διαφορετικά έργα (π.χ. νεκρές φύσεις από Βασιλείου ή Σεζάν, πορträίτα του Μπουζιάνη ή του Ντα Βίντσι)
	<p>Να γνωρίζουν ορισμένα είδη έργων (τοπιογραφία, πορτρέτο, νεκρή φύση)</p>		
<p>ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΚΑΛΛΙΣΤΗΣΙΑ</p>	<p>Να χρησιμοποιούν στον προφορικό τους λόγο ορισμένους απλούς όρους τέχνης</p>	<ul style="list-style-type: none"> - χρησιμοποιούν όρους όπως σχέδιο, ζωγραφιά, γλυπτό, συνεχόμενη γραμμή, περίγραμμα, κολάζ - περιγράφουν τα έργα τους ή διάφορα έργα τέχνης και εκφράζουν σκέψεις, συναισθήματα και προτιμήσεις - δημιουργούν μακέτα με θέμα «το δωμάτιό μου» και βάζουν μέσα έργα τέχνης που 	<ul style="list-style-type: none"> - χρησιμοποιούν μεταφορές, παρομοιώσεις, λογοπαίγνια και ποικιλία επιθέτων όταν συζητούν για τέχνη (π.χ. «αυτό το έργο μου δίνει την αίσθηση ότι βρίσκομαι στη θάλασσα», «μοιάζει να είναι χαρούμενο, σοβαρό», «αυτή η μορφή σαν να προσπαθεί να ξεφύγει από κάποιον που την κυνηγάει») - εκφράζουν συναισθήματα και διατυπώνουν

		<p>τους αρέσουν κόβοντάς τα από περιοδικά</p> <ul style="list-style-type: none"> - επισκέπτονται διάφορους χώρους όπου εκτίθενται έργα τέχνης όπως μουσεία, μνημεία, πινακοθήκες, εκθέσεις και γκαλερί - επισκέπτονται στο διαδίκτυο μουσεία τοπικά, εθνικά και μουσεία άλλων χωρών και πολιτισμών 	<p>απόψεις ως ανταπόκριση σε έργα τέχνης, ώστε να λειτουργήσουν ως πρότυπο στα παιδιά (π.χ. «όταν βλέπω αυτό το έργο θυμάμαι τη γιαγιά μου που κάθε βράδυ μου έλεγε ιστορίες», «πολύ με συγκινεί, νομίζω ότι είναι ένα ωραίο έργο», «μου δίνει χαρά κάθε φορά που το βλέπω»)</p>
	<p>Να γνωρίζουν ότι η τέχνη μπορεί να εκτίθεται σε ειδικούς χώρους</p>	<p>(π.χ. http://www.benaki.gr/ http://www.nga.gov/kids/kids.htm http://www.britishmuseum.org, http://www.iziko.org.za/iziko/izihome.html, http://www.lcsd.gov.hk/ce/Museum/Arts/, http://www.louvre.fr, http://www.nationalgallery.gr)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - χρησιμοποιούν εικόνες από ποικίλες πηγές (π.χ. εφημερίδες, περιοδικά, βιβλία, διαδίκτυο) ως αφορμή για έκφραση εντυπώσεων - διατυπώνουν ανοιχτές ερωτήσεις όπως: «Τι θα έλεγες για...» ή «Τι πρόσεξες που σε έκανε να σκεφτείς/νιώσεις έτσι;»
		<ul style="list-style-type: none"> - οργανώνουν εκθέσεις ή συλλογές έργων, παραμυθιών ή χαρακτηριστικών αντικειμένων, οι οποίες ανά περιόδους (π.χ. εβδομάδα, μήνας) αφιερώνονται σε κάποιον πολιτισμό 	<ul style="list-style-type: none"> - παροτρύνουν τα παιδιά να εκτιμούν την αισθητική της φύσης και του περιβάλλοντός τους, τραβώντας την προσοχή τους σε αυτά που μπορεί να βλέπουν αλλά δεν παρατηρούν (βλ. μαθησιακή περιοχή «Κοινωνικές Επιστήμες», ενότητα «Εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη») - ενημερώνουν τους γονείς για μουσεία που υπάρχουν στο διαδίκτυο και τους προτρέπουν να τα επισκεφτούν με τα παιδιά τους.

Θέατρο¹

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά:	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση του στόχου όταν για παράδειγμα:
Σύνθεση και λειτουργία ομάδας	Να εντάσσονται στην ομάδα, να αφήνουν χώρο για τους άλλους και ταυτόχρονα να διεκδικούν τη θέση τους μέσα σε αυτήν	<ul style="list-style-type: none"> - συμμετέχουν σε ελεύθερα και κατευθυνόμενα παιχνίδια όπως: <ul style="list-style-type: none"> α. παιχνίδια γνωριμίας (π.χ. παρουσιάζουν πράγματα που τους αρέσουν ή δεν τους αρέσουν) β. παιχνίδια συνεργασίας/επικοινωνίας (π.χ. σχηματίζουν ζευγάρια ή ομάδες και κινούνται στο χώρο μαζί, παίζουν τους «καθρέφτες») 	<ul style="list-style-type: none"> - θέτουν κριτήρια για το σχηματισμό μικρών ομάδων (π.χ. «βρες κάποιον που κρατάει κορδέλα ίδιο χρώμα με τη δική σου») - παίζουν με μουσικό όργανο ρυθμούς (π.χ. ταμπουρίνο) για να διευκολύνουν τα παιδιά να κινηθούν στο χώρο

¹ Οι στόχοι του Θεάτρου συνδέονται με στόχους από τις μαθησιακές περιοχές: Προσωπική και Κοινωνική Ανάπτυξη, Γλώσσα

<p>Έκφραση με το σώμα</p>	<p>Να διερευνούν τις εκφραστικές δυνατότητες του σώματος σε σχέση με το χώρο και τους άλλους</p>	<ul style="list-style-type: none"> - πειραματίζονται συμμετέχοντας σε αισθητηριακές, σωματικές, φωνητικές ασκήσεις και παιχνίδια για την ενεργοποίηση του σώματος: <p>α. με κλειστά μάτια μυρίζουν, ακούν γύρω τους, χαϊδεύουν αντικείμενα και περιγράφουν τις εμπειρίες τους</p> <p>β. κινούνται στο χώρο προσπαθώντας να μην ακουμπήσουν μεταξύ τους, δημιουργούν σχήματα με το σώμα τους</p> <ul style="list-style-type: none"> - βαδίζουν, σε διάφορους ρυθμούς, καταλαμβάνοντας όλο το χώρο και προς όλες τις κατευθύνσεις (π.χ. με τα χέρια ψηλά, με τα γόνατα, σαν νάνοι, μωρά, γέροι) - χρησιμοποιούν το σώμα τους για να δείξουν εικόνες και καταστάσεις (π.χ. βαδίζουν σε άμμο, λάσπη, πάγο, σκαρφαλώνουν σε βράχους, κουβαλάνε κάτι βαρύ, ελαφρύ, ζεστό) - μιμούνται με σωματικές κινήσεις διάφορα ζώα, φανταστικά πλάσματα ή αντικείμενα (π.χ. «πώς περπατάνε, τρώνε, παίζουν ο βάτραχος, ο ελέφαντας, το μυρμήγκι, ο γίγαντας, το 	<ul style="list-style-type: none"> - παροτρύνουν τα παιδιά να χρησιμοποιήσουν όλες τις αισθήσεις τους καθώς διερευνούν το περιβάλλον τους - παρέχουν ερεθίσματα που προκαλούν τα παιδιά να μιμηθούν (π.χ. να γίνουν με το σώμα ένα πολύ φουσκωμένο μπαλόνι, μια μικρή μπαλίτσα) - δημιουργούν ατμόσφαιρα με μουσική και καλούν τα παιδιά να κινηθούν ελεύθερα σε καθορισμένο χώρο - προκαλούν τα παιδιά να μιμηθούν κινήσεις και τα κατευθύνουν σε διάφορα επίπεδα δυσκολίας (π.χ. «βαδίζετε και το πάτωμα γεμίζει μπίλιες», «κάνει πολύ ζέστη και προσπαθείτε να φάτε χωνάκι παγωτό»)
----------------------------------	--	--	--

		ξωτικό;», «πώς κινείται η σβούρα, το ελατήριο;», «πώς λιώνει ένα κερι;»)	
Φώνηση (Αγωγή του λόγου)	Να ανακαλύψουν τις δυνατότητες παραγωγής ήχου με το σώμα τους (ηχεία)	<ul style="list-style-type: none"> - πειραματίζονται με την αναπνοή τους (εισπνοή, συγκράτηση, εκπνοή) και αναπνέουν με διαφορετικούς ρυθμούς (π.χ. γρήγορα, αργά, διακεκομμένα) - δοκιμάζουν τις φωνητικές τους δυνατότητες (ένταση, χροιά, χρώμα) και δημιουργούν παράξενους ήχους (π.χ. δυνατά ή χαμηλόφωνα, ερωτηματικά, μακραίνοντας τα φωνήεντα) - πειραματίζονται με εναλλαγές κινήσεων και έντασης φωνής 	<ul style="list-style-type: none"> - προτρέπουν τα παιδιά να δοκιμάσουν τη φωνή τους στο πλαίσιο διαφορετικών καταστάσεων (π.χ. «πώς μιλάμε όταν πλησιάζουμε κάπου που δε θέλουμε να μας καταλάβουν;», «πώς μίλησαν τα κατσικάκια για να τρομάξουν τον λύκο;»)
Συνδυασμός σκέψης και έκφρασης	Να εκφράζουν προσωπικά ενδιαφέροντα στο κοινωνικό - δραματικό παιχνίδι	<ul style="list-style-type: none"> - αναλαμβάνουν ρόλους και «παίζουν» πρόσωπα ή απλές καταστάσεις (π.χ. μαμά και μωρό που κλαίει) 	<ul style="list-style-type: none"> - προκαλούν και επεκτείνουν το παιχνίδι με ερωτήσεις (π.χ. «τι μπορεί να χρειάζεται το μωρό σου και κλαίει;»)

	<p>και σε παιχνίδια ρόλων</p>	<ul style="list-style-type: none"> - αυτοσχεδιάζουν σκηνές βασισμένες σε δικές τους εμπειρίες (π.χ. όταν πήγα στο τσίρκο, όταν με τσίμπησε η σφήκα, στη γιορτή μου...) 	<ul style="list-style-type: none"> - ενθαρρύνουν τα παιδιά να ανακαλούν προηγούμενες εμπειρίες (π.χ. «τι έγινε τότε που ήσουν εκεί, ποιοι άλλοι ήταν στη γιορτή;», «τι νομίζετε ότι έκαναν όταν...») - παρεμβαίνουν με ερωτήσεις για να βοηθήσουν τα παιδιά να εξελίξουν την ιστορία (π.χ. «τι έγινε πρώτα;», «τι ακολούθησε;», «πώς αισθάνθηκες;»)
	<p>Να χρησιμοποιούν τα στοιχεία του θεάτρου όπως το ρόλο, την κίνηση, το λόγο, το χώρο, το χρόνο και τα σύμβολα για να εκφράζονται και να επικοινωνούν</p>	<ul style="list-style-type: none"> - δημιουργούν «παγωμένη εικόνα» από το περιεχόμενο μιας φωτογραφίας, ενός πίνακα ζωγραφικής και στη συνέχεια τη ζωντανεύουν - ανταλλάσσουν ιδέες και αποφασίζουν ποια πρόσωπα/ήρωες της ιστορίας θα δραματοποιήσουν, τι χρειάζονται για να φτιάξουν το περιβάλλον κ.ο.κ - ανταλλάσσουν ιδέες που δείχνουν ότι γνωρίζουν στοιχεία για τη λειτουργία του ρόλου που αναλαμβάνουν (π.χ. σε ρόλο πυροσβέστη περιγράφουν τον εξοπλισμό τους και τι χρειάζεται για να σβήσουν μια φωτιά) - επιλέγουν και χρησιμοποιούν διάφορα αντικείμενα και απλά υλικά από την τάξη 	<ul style="list-style-type: none"> - δημιουργούν το φανταστικό πλαίσιο μέσα στο οποίο θα δράσουν τα παιδιά επιλέγοντας από κατάλληλες πηγές (π.χ. ιστορίες, παραμύθια, εικόνες) - παρέχουν ερεθίσματα με αντικείμενα και εικόνες - διευκολύνουν τα παιδιά να επιλέξουν στοιχεία και υλικά που χρειάζονται (π.χ. «ποια υλικά θα μπορούσατε να χρησιμοποιήσετε για να αναπαραστήσετε την καταιγίδα, ή την ήρεμη θάλασσα;», «τι χρειάζεται να έχουν μαζί τους οι άνθρωποι του τσίρκου;», «ποιο σχήμα έχουν οι φόβοι, πώς μπορεί να κινούνται;», «τι χρειάζεται να φοράει ο βασιλιάς;»)

		<p>(π.χ. υφάσματα, εφημερίδες, κάποιο μουσικό όργανο) για να δημιουργήσουν το χώρο που διαδραματίζεται η ιστορία και την ατμόσφαιρα</p> <ul style="list-style-type: none"> - δραματοποιούν στιγμιότυπα ή ολόκληρες ιστορίες, παραμύθια, ποιήματα 	
	<p>Να διερευνούν ιδέες, συναισθήματα, σχέσεις, συμπεριφορές, αξίες και έννοιες</p>	<ul style="list-style-type: none"> - μετά την αφήγηση μιας γνωστής ιστορίας, αναλαμβάνουν ρόλους, συζητούν και αυτοσχεδιάζουν, βρίσκουν τρόπους να αναπαραστήσουν τα στιγμιότυπα/σκηνές, δίνουν ένα διαφορετικό τέλος - εκφράζουν τις απόψεις τους για τα συναισθήματα και τις σκέψεις του ήρωα σε μια συγκεκριμένη στιγμή της ιστορίας (π.χ. τι μπορεί να σκέφτεται, να αισθάνεται, 	<ul style="list-style-type: none"> - καθώς τα παιδιά συμμετέχουν τα παροτρύνουν να σκεφτούν και να εκφράσουν τις απόψεις τους σχετικά με τα συμβάντα της ιστορίας (π.χ. «πώς συνέβη κάτι; Γιατί;») - παρακινούν τα παιδιά να χρησιμοποιήσουν δεξιότητες επίλυσης προβλήματος σε μια «προβληματική» κατάσταση που τους παρουσιάζουν με

		<p>γιατί;)</p> <ul style="list-style-type: none"> - δημιουργούν «παγωμένη εικόνα» για να δείξουν τη στιγμή που ο ήρωας αντιμετωπίζει ένα πρόβλημα - συνεργάζονται και προτείνουν λύσεις σε προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ήρωες - σε ομάδες δραματοποιούν στιγμιότυπα από τις λύσεις που προτείνουν (π.χ. σε ρόλο «ειδικών» ή «βοηθών» δίνουν ιδέες και συμβουλές για το πώς μπορεί να αντιμετωπιστεί ένα πρόβλημα ή μια κατάσταση) - παίρνουν συνέντευξη από το «Δάσκαλο σε ρόλο» κάποιου ήρωα μιας ιστορίας (π.χ. στο ρόλο της γυναίκας του γίγαντα/ στο ρόλο λυπημένου κλόουν που έχει πρόβλημα) - «γράφουν» με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού ένα γράμμα σε κάποιο φίλο του ήρωα, δίνοντας πληροφορίες για τα συναισθήματά του - εντοπίζουν και περιγράφουν κοινά στοιχεία του ήρωα της ιστορίας με άλλους ήρωες 	<p>αφήγηση, με κούκλες ή σε ρόλο (π.χ. «γιατί κάποιος είναι λυπημένος/η, πώς θα μπορούσαν να τον βοηθήσουν;», «τι υλικά θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν τα 3 γουρουνάκια για να χτίσουν το σπίτι τους;», «πώς θα έδειχνες το φόβο τους χωρίς λέξεις;», «πώς νομίζεις ότι θα έφτανε νωρίτερα στο...;»)</p> <ul style="list-style-type: none"> - χρησιμοποιούν την τεχνική «Δάσκαλος σε Ρόλο»² για να αλληλεπιδράσουν με τα παιδιά σε ρόλο, να δώσουν πληροφορίες, να τα βοηθήσουν, να τα προκαλέσουν και να εμβαθύνουν τη σκέψη τους - διευκολύνουν τα παιδιά να κάνουν συνδέσεις και συγκρίσεις (π.χ. «η ιστορία που παίξαμε σας θύμισε κάποιες άλλες ιστορίες που ξέρετε;», «ποιος άλλος ήρωας είχε... όπως και ο...;»)
--	--	--	---

² **Δάσκαλος σε ρόλο:** Ο εκπαιδευτικός υποστηρίζει την εξέλιξη του ιστορίας από μέσα, παίρνοντας και ο ίδιος ρόλο, συνήθως σχετικά χαμηλού κύρους, ενώ τα παιδιά παίρνουν συνήθως ρόλο «υψηλότερου» κύρους που τους παρέχει τη δυνατότητα να διερευνήσουν τα θέματα της ιστορίας.

		<p>γνωστών παραμυθιών (π.χ. μάγισσες, καλές νεράιδες, γίγαντες, ιππότες)</p>	
	<p>Να κατανοούν διαφορετικές οπτικές μέσα από διαφορετικούς ρόλους</p>	<ul style="list-style-type: none"> - αναλαμβάνουν αντικρουόμενους ρόλους μιας ιστορίας για να βιώσουν τα γεγονότα από την κάθε οπτική (π.χ. αναλαμβάνουν το ρόλο του ασχημόπαπου και τον ρόλο των ζώων που το κοροϊδεύουν) - δείχνουν με κινητικές δραστηριότητες αγαπημένες ασχολίες του «διαφορετικού» ήρωα και των άλλων ηρώων της ιστορίας - σε ρόλο «ειδικών» δίνουν ιδέες και συμβουλές στο «διαφορετικό πλάσμα» για το πώς μπορεί να αντιμετωπίσει ένα πρόβλημα ή ένα δίλημμα (π.χ. «πώς μπορεί να γίνει φίλος με τους άλλους κρατώντας την προσωπικότητά του;») - εκφράζουν τις σκέψεις της άλλης πλευράς (π.χ. των ζώων που δε θέλουν να παίξουν με το ασχημόπαπο/γιατί δε θέλουν;) - δημιουργούν γλυπτά με το σώμα τους, μόνα τους, σε ζευγάρια ή ομάδες για να εκφράσουν αντίθετες διαθέσεις, ιδέες, σχέσεις (π.χ. χαρά- λύπη) 	<ul style="list-style-type: none"> - δημιουργούν το πλαίσιο (π.χ. αφηγούνται επιλεγμένες ιστορίες - οργανώνουν σχετικές δραστηριότητες), προκειμένου να έρθουν τα παιδιά σε επαφή με διαφορετικές οπτικές και να τις εκφράσουν μέσα από ρόλο - διατυπώνουν ερωτήσεις ώστε τα παιδιά να σκεφτούν τους λόγους που οι «ήρωες» της ιστορίας συμπεριφέρονται με το συγκεκριμένο τρόπο - προκαλούν τα παιδιά να εκφράσουν ιδέες και συναισθήματα από την πλευρά όλων των ηρώων (π.χ. «γιατί μπορεί η μάγισσα να μεταμόρφωσε τον πρίγκιπα σε βάτραχο;», «τι μπορεί να λείπει η μάγισσα, τι ο πρίγκιπας, τι η κακιά νεράιδα;»)

Το Θέατρο της εμπύχωσης

Να αξιοποιούν το
κουκλοθέατρο και να
εκφράζονται
παίζοντας

- παίζουν με τις κούκλες ρόλους από την καθημερινή ζωή και αυτοσχεδιάζουν ιστορίες ατομικά ή ομαδικά
- παίζουν στιγμιότυπα από γνωστές ιστορίες ή παραμύθια
- κατασκευάζουν κούκλες/φιγούρες με διάφορα υλικά (π.χ. χαρτόνια, χαρτιά, αντικείμενα) και τις εμπυχώνουν
- πειραματίζονται με το φως και τη σκιά (π.χ. χρησιμοποιούν φακούς, προβολείς) και δημιουργούν εικόνες με σκιές προσώπων ή αντικειμένων
- παίζουν θέατρο σκιών, με το σώμα τους ή με φιγούρες που κατασκευάζουν
- περιγράφουν τους ήρωες (π.χ. τον Καραγκιόζη) και τα «κατορθώματά» τους, μιμούνται φωνή και κίνηση
- οργανώνουν γωνιά με κούκλες που να προσελκύει το ενδιαφέρον των παιδιών
- επικοινωνούν με τα παιδιά μέσω της «κούκλας της τάξης» που λειτουργεί ως «συνεργάτης», «βοηθός», «διαμεσολαβητής»
- διευκολύνουν τα παιδιά να εξοικειωθούν με τεχνικές κατασκευής για κούκλες και φιγούρες με ποικίλα υλικά (π.χ. χαρτόνια, χαρτιά, αντικείμενα)
- παρέχουν τα μέσα (π.χ. άσπρο χαρτί, πανί, ανοιχτόχρωμη ομπρέλα, φακούς, προβολείς), ώστε τα παιδιά να πειραματιστούν με τεχνικές χρήσης της σκιάς
- παίζουν κουκλοθέατρο (π.χ. γνωστές ιστορίες, παραμύθια, θέματα από την επικαιρότητα) και συνομιλούν κατά τη διάρκεια της παράστασης με τα παιδιά
- εμπλουτίζουν τη γωνιά του κουκλοθέατρου με διαφορετικές κούκλες και φιγούρες θεάτρου σκιών από άλλους πολιτισμούς

**Γνωριμία με
ποικίλες μορφές
θεάτρου**

Να γνωρίζουν και να περιγράφουν ποικίλες μορφές θεάτρου

- έρχονται σε επαφή με πολλές μορφές θεάτρου (π.χ. κουκλοθέατρο, καραγκιόζη, θεατρικές παραστάσεις σχολικές και επαγγελματικές) είτε ως θεατές είτε ως ηθοποιοί
- ανταλλάσσουν απόψεις για τους χαρακτήρες και τις καταστάσεις που είδαν σε παραστάσεις
- εκφράζουν προσωπικά συναισθήματα και ιδέες μετά από μια παράσταση (π.χ. «φοβήθηκα όταν ο γίγαντας φώναζε...»)
- σχολιάζουν τα στοιχεία που απαρτίζουν μια παράσταση (π.χ. κουστούμια, σκηνικά)
- περιγράφουν, ζωγραφίζουν ή καταγράφουν με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού τα συναισθήματα ενός ή περισσοτέρων ηρώων (π.χ. του Ράμπλιστινσκιν, της κόρης του μυλωνά)
- συμμετέχουν στη δημιουργία «βιβλίου» με τους ήρωες των παραστάσεων που είδαν

- προτρέπουν τα παιδιά και τους γονείς τους να παρακολουθήσουν παραστάσεις (π.χ. θεάτρου, κουκλοθέατρου)
- οργανώνουν επισκέψεις σε θέατρα για παρακολούθηση παραστάσεων και για γνωριμία με τους χώρους και τους ανθρώπους που εργάζονται σε αυτά
- προσκαλούν καλλιτέχνες του θεάτρου/θεάτρου σκιών/ κουκλοθέατρου, στο σχολείο
- χρησιμοποιούν το λεξιλόγιο του θεάτρου (π.χ. ρόλος, σκηνικά, κουστούμια) για να περιγράψουν ή για να ρωτήσουν τα παιδιά γι' αυτό που παρακολουθούν και παροτρύνουν τα παιδιά να κάνουν το ίδιο

Μουσική

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ			
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά...	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση του στόχου όταν για παράδειγμα...
Ήχος	Να διακρίνουν διάφορους ήχους και να τους συσχετίζουν με το περιβάλλον από το οποίο προέρχονται	<ul style="list-style-type: none"> - αντιστοιχίζουν ήχους με εικόνες του περιβάλλοντος από όπου προέρχονται (π.χ. ήχος κελαηδίσματος πουλιού με την εικόνα πουλιού) - ανταποκρίνονται με κίνηση σε ηχητικά ερεθίσματα (π.χ. στον ήχο του ανέμου το σώμα αφήνεται να παρασυρθεί από τη δύναμη του αέρα) - ακούνε σύνθετους ήχους (ηχοεικόνες), τους περιγράφουν και αποδίδουν εικαστικά την εικόνα (π.χ. ήχος θάλασσας πάνω σε βότσαλα, ενώ στο βάθος ακούγονται κραυγές από θαλασσοπούλια και φωνές παιδιών που παίζουν) 	<ul style="list-style-type: none"> - χρησιμοποιούν ποικίλους ηχογραφημένους ήχους του φυσικού ή τεχνητού περιβάλλοντος, καθώς και εικόνες ως εποπτικό υλικό (π.χ. ήχους από περιβάλλον, μέσα συγκοινωνίας, φωνές ζώων) - αξιοποιούν πηγές όπως: http://iema.gr/soundofmusic (πρόγραμμα Μελίνα), - http://e-yliko.gr/Lists/List40/DispForm.aspx?ID=136&Source=http%3A - εστιάζουν την προσοχή των παιδιών στις ποιότητες του ήχου όπως ένταση, ηχώχρωμα, διάρκεια - χρησιμοποιούν ποικιλία επιθέτων και μεταφορών για να περιγράψουν και να συγκρίνουν ήχους λειτουργώντας ως πρότυπο (π.χ. οξύς, μουντός, σκοτεινός, φωτεινός, λαμπερός, θολός ήχος, αλλά και

<p>Να αντιλαμβάνονται ποιότητες σε κάθε ήχο</p>	<ul style="list-style-type: none"> - περιγράφουν, συγκρίνουν και σχολιάζουν ήχους που άκουσαν - ταξινομούν τους ήχους που άκουσαν σε πίνακα ανάλογα με τα ιδιαίτερα ποιοτικά χαρακτηριστικά τους 	<p>πιο ευχάριστος, πιο ενοχλητικός ήχος)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ενθαρρύνουν τις ηχητικές διερευνήσεις των παιδιών παρέχοντας τον απαραίτητο χρόνο και υλικά (π.χ. να χτυπήσουν, τρίψουν, τσαλακώσουν, σκίσουν) - παράγουν ήχους με το σώμα τους (bodypercussion) και παροτρύνουν τα παιδιά να ανακαλύψουν νέους
<p>Να εξερευνούν ηχητικά και να χρησιμοποιούν ως ηχογόνες πηγές αντικείμενα του περιβάλλοντος</p>	<ul style="list-style-type: none"> - - επιλέγουν δυο ή τρεις ήχους από αυτούς που ανακάλυψαν και τους παρουσιάζουν στο σύνολο των παιδιών της τάξης - παράγουν ήχους χτυπώντας π.χ. με μπαγκέτες, ξυλάκια, σε διάφορα αντικείμενα της τάξης 	<ul style="list-style-type: none"> - χρησιμοποιούν ηχογραφημένα αποσπάσματα από όργανα με λεπτό/ψηλό και χαμηλό ήχο (φλάουτο piccolo, βιολί, κουδουνάκια, τρίγωνο - κοντραμπάσο, τρομπόνι, τούμπα, γκρανκάσα κ.ά.)
<p>Να αντιλαμβάνονται τα διαφορετικά τονικά ύψη</p>	<ul style="list-style-type: none"> - διερευνούν τις δυνατότητες παραγωγής ήχων με το σώμα τους χτυπώντας το σε διαφορετικά σημεία και με ποικίλους τρόπους - δείχνουν με το σώμα τους χαμηλές νότες (π.χ. περπατάνε σαν τους ελέφαντες ακούγοντας το Καρναβάλι των ζώων του Σαιν Σανς, δείχνουν ψηλές νότες με την άρια της 	

		βασίλισσας από τον Μαγικό Αυλό του Μότσαρτ)	
Όργανα	Να γνωρίζουν και να χρησιμοποιούν τα μουσικά όργανα της τάξης	<ul style="list-style-type: none"> - επεξεργάζονται κάθε όργανο, ανακαλύπτουν και παρουσιάζουν τους διαφορετικούς ήχους που μπορεί να παράγει - αναγνωρίζουν με κλειστά μάτια, από τον ήχο του, ένα και στη συνέχεια δύο, τρία, ή και τέσσερα όργανα παιγμένα διαδοχικά - με τα μάτια κλειστά προσπαθούν να αναγνωρίσουν από τον ήχο τους δύο ή περισσότερα όργανα παιγμένα ταυτόχρονα 	<ul style="list-style-type: none"> - δημιουργούν γωνιά της μουσικής και φροντίζουν να υπάρχουν όργανα για όλα τα παιδιά - διευκολύνουν τα παιδιά να προσεγγίσουν τα υλικά κατασκευής των οργάνων, τη μορφή τους και τους τρόπους που παίζονται - συνεργάζονται με τους γονείς για τη συλλογή «άχρηστων» και άλλων υλικών για την κατασκευή μουσικών οργάνων - γνωρίζουν στα παιδιά τεχνικές μικρής κατασκευαστικής δυσκολίας για τη δημιουργία μουσικών οργάνων (π.χ. μαράκες από πλαστικά μπουκάλια γεμισμένα με άμμο, σύστρα με καπάκια από μπουκάλια)
	Να κατασκευάζουν απλά ηχογόνα αντικείμενα και να τα χρησιμοποιούν	<ul style="list-style-type: none"> - δημιουργούν απλά ηχογόνα αντικείμενα (π.χ. καστανιέτες από καρυδότσουφλα, βραχιολάκια με κουδούνια για τα χέρια ή τα πόδια) 	<ul style="list-style-type: none"> - συνδέουν αυτό το στόχο με στόχους από τα Εικαστικά (ενότητα: Υλικά, Μέσα, Τεχνικές) - ενθαρρύνουν τους ελεύθερους αυτοσχεδιασμούς με απλά ηχογόνα αντικείμενα
		<ul style="list-style-type: none"> - συμμετέχουν σε δράσεις που στηρίζονται σε εκτελεστικές οδηγίες 	<ul style="list-style-type: none"> - προτρέπουν τα παιδιά να ακολουθούν οδηγίες (π.χ. να ξεκινούν και να σταματούν μαζί με την υπόλοιπη ομάδα, να παίζουν σιγά – δυνατά, χαμηλά – ψηλά, αργά –

	<p>Να ανταποκρίνονται σε εκτελεστικές οδηγίες</p>	<p>όπως:</p> <p>α. παίζουν με τα μουσικά όργανα για όσο χρόνο βρίσκεται στον αέρα ένα μαντήλι που το πέταξε ο εκπαιδευτικός ψηλά και σταματούν μόλις το μαντήλι πέσει στο πάτωμα ή μόλις το πιάσει ο εκπαιδευτικός</p> <p>β. αποδίδουν με κίνηση το νόημα ενός τραγουδιού</p>	<p>γρήγορα)</p> <ul style="list-style-type: none"> - αποφασίζουν με τα παιδιά δηλωτικές κινήσεις ή νεύματα για να καθοδηγούν τη δράση τους ως μαέστροι (π.χ. όταν κρατάμε ψηλά το χέρι σημαίνει δυνατά)
Φωνή	<p>Να χρησιμοποιούν τη φωνή τους με διάφορους τρόπους</p>	<ul style="list-style-type: none"> - μιμούνται με τη φωνή τους διάφορα ζώα, μηχανές, τον άνεμο κ.ά. - μιμούνται τη φωνή ηρώων του θεάτρου σκιών (π.χ. Καραγκιόζη, Χατζιαβάτη) - μιμούνται με τη φωνή τους τις φωνές που ακούνε σε διάφορα μουσικά είδη (π.χ. ρεμπέτικο, όπερα, παραδοσιακά) 	<ul style="list-style-type: none"> - επιλέγουν τραγούδια από το ελληνικό ή το διεθνές ρεπερτόριο με σχετικά απλή μελωδική γραμμή και ρυθμό, κατανοητό ποιητικό κείμενο και με εναλλαγές τέτοιες που να επιτρέπουν παράλληλες κινητικές ή άλλες δραστηριότητες (π.χ. παραδοσιακό, ρεμπέτικο, ροκ) - παροτρύνουν τα παιδιά να ακολουθούν το ρυθμό του τραγουδιού με κτυπήματα στα χέρια ή σε μικρά όργανα - συνδέουν τα τραγούδια με τον εθνικό κύκλο (π.χ. κάλαντα, εορτές) όπου είναι εφικτό
	<p>Να τραγουδούν τραγούδια κατάλληλα για την ηλικία τους</p>	<ul style="list-style-type: none"> - συνοδεύουν το κάθε τραγούδι με ρυθμικές και κινητικές δραστηριότητες - αποδίδουν εικαστικά τους στίχους του τραγουδιού 	

<p>Σημειογραφία</p>	<p>Να συσχετίζουν τους ήχους με απλά σύμβολα</p>	<ul style="list-style-type: none"> - αντιστοιχίζουν ήχους με δοσμένα σύμβολα (π.χ. πατούσα μεγάλης αρκούδας για ήχο διάρκειας τετάρτου και πατούσα μικρής αρκούδας για ήχο διάρκειας ογδούου) - συμμετέχουν σε μικρή ορχήστρα δυο ατόμων αρχικά με δυο όργανα (π.χ. τύμπανο, μαράκα). Ακολουθούν αρχικά μια απλουστευμένη διάταξη και μετά πιο σύνθετη (π.χ. χτυπούν δυο φορές το τρίγωνο, μια το τύμπανο, δυο τα ξυλάκια) - επινοούν σύμβολα για να καταγράψουν δοσμένους ήχους και παίζουν με μουσικά όργανα τους ήχους με βάση τα σύμβολα που επινόησαν 	<ul style="list-style-type: none"> - παροτρύνουν τα παιδιά να δημιουργούν αυθαίρετα γραφικά σύμβολα για να καταγράψουν ήχους (π.χ. σχεδιάζουν/αποδίδουν στο χαρτί με μαρκαδόρος αυτό που ακούν όπως το κατανοούν: στακάτο, λεγκάτο, σπιράλ) - ενθαρρύνουν τα παιδιά να «διαβάσουν» και να αποδώσουν το κομμάτι/σχήμα που τους παρουσιάζουν (π.χ. «παρτιτούρα» που αντί φθόγγων έχει σχήματα κρουστών) - δεν επιδιώκουν τη διδασκαλία εξειδικευμένης και ακατάλληλης για την ηλικία των παιδιών ορολογίας ή μουσικής σημειογραφίας
<p>Ρυθμός</p>	<p>Να κατανοούν την έννοια των ισόχρονων κτυπημάτων, να αντιλαμβάνονται και να αναπαράγουν μικρά ρυθμικά και μελωδικά</p>	<ul style="list-style-type: none"> - κινούνται ακολουθώντας ισόχρονα χτυπήματα παιγμένα σε δύο ή τρεις διαφορετικές ταχύτητες - κινούνται ακολουθώντας απλά ρυθμικά σχήματα (γκαλόπ) - κινούνται σε επαναλαμβανόμενο μοτίβο που περιέχεται σε συγκεκριμένο μουσικό έργο (π.χ. ο 	<ul style="list-style-type: none"> - εκτελούν απλά ρυθμικά σχήματα (π.χ. 1-2 μέτρα σε δύο διαφορετικές ταχύτητες) με όργανα ή ηχηρές κινήσεις του σώματος και προτρέπουν τα παιδιά να τα αναπαράγουν - χρησιμοποιούν σύντομα μουσικά έργα ή αποσπάσματα που περιέχουν σαφή επαναλαμβανόμενα μελωδικά ή ρυθμικά μοτίβα - προτρέπουν τα παιδιά να παρατηρήσουν τις αλλαγές ως

<p>Μελωδία</p>	<p>σχήματα</p>	<p>«κούκος» από το έργο το «Το καρναβάλι των ζώων» του Camille Saint-Saëns)</p>	<p>προς την ένταση, το ηχόχρωμα, τα όργανα, το ρυθμό, τη μελωδία</p> <ul style="list-style-type: none"> - προτρέπουν τα παιδιά να εντοπίσουν αποσπάσματα από μέρη που έχουν staccato και legato ήχο (π.χ. «πώς χτυπάει ο τσαγκάρης», «πώς ακούγεται το κουπί») και να δοκιμάσουν με την ίδια τους τη φωνή (Α.Α.Α., ΑΑΑΑ)
<p>Μουσική και άλλες τέχνες</p>	<p>Να αναγνωρίζουν εμφανείς αλλαγές σε σύντομα μουσικά παραδείγματα</p>	<ul style="list-style-type: none"> - σε δοσμένο μουσικό παράδειγμα, δείχνουν με διαφορετικές κινήσεις τις αλλαγές που ακούν (π.χ. στην αλλαγή θέματος, αλλάζουν τρόπο κίνησης δηλαδή, αν πριν περπατούσαν αργά και σκυφτά, τώρα χοροπηδούν) 	<ul style="list-style-type: none"> - παρέχουν ερεθίσματα ώστε τα παιδιά να συνδέουν τη μουσική με συναισθήματα, εξιστορήσεις, πίνακες ζωγραφικής, φωτογραφίες (π.χ. «Η Άνοιξη» του Μποτιτσέλι με την Άνοιξη από τις «4 Εποχές» του Vivaldi) - συνδέουν τις ακροάσεις των παιδιών με εμπειρίες και βιώματα από δραστηριότητες άλλων μορφών τέχνης (π.χ. «σε ποια ζωγραφιά από αυτές που φτιάξατε, νομίζετε ότι ταιριάζει η μουσική που ακούσαμε;») - χρησιμοποιούν μουσική ως «επένδυση» στις αφηγήσεις και σε δραστηριότητες ζωγραφικής, θεάτρου, κουκλοθέατρου - ενθαρρύνουν τα παιδιά να εκφράζουν συναισθήματα, ιδέες και σκέψεις που τους προκαλούν διάφορα μουσικά έργα με λεκτικούς και μη λεκτικούς τρόπους και να

		<p>καθώς ακούνε μια ιστορία που τους αφηγούνται ή τους διαβάζουν</p> <ul style="list-style-type: none"> - ακούν με κλειστά μάτια μουσικά κομμάτια και δημιουργούν δικούς τους στίχους (π.χ. το «Wiegenlied» - νανούρισμα του Johannes Brahms) 	δημιουργούν εμπνεόμενα από αυτά
Μουσικό είδος	<p>Να διακρίνουν βασικές διαφορές σε μουσικά είδη</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ακούν δύο διαφορετικά μουσικά αποσπάσματα και αποφασίζουν σε ποιο είδος ανήκουν (οργανικό, φωνητικό) - τραγουδούν ένα τραγούδι και κατανοούν το ρόλο του σολίστα και το ρόλο της χορωδίας με το να εναλλάσσονται στους δύο διαφορετικούς ρόλους 	<ul style="list-style-type: none"> - εστιάζουν την προσοχή των παιδιών στην ακουστική παρατήρηση και διάκριση των διαφορών ανάμεσα σε διαφορετικά είδη έργων (π.χ. οργανικό - φωνητικό, ομαδικό – σολιστικό)
Μουσικός πολιτισμός	<p>Να προσεγγίζουν τη μουσική παράδοση της περιοχής και της πατρίδας τους</p>	<ul style="list-style-type: none"> - τραγουδούν παραδοσιακά τραγούδια κατάλληλα για την ηλικία τους π.χ. «παντρεύουνε τον κάβουρα» και τα συνοδεύουν ρυθμικά - ακούν ποικίλα παραδοσιακά τραγούδια 	<ul style="list-style-type: none"> - συνεργάζονται με τα παιδιά και τους γονείς και συλλέγουν μουσικές και τραγούδια από τις χώρες ή τους τόπους καταγωγής τους - εξιστορούν παραδοσιακά ήθη και έθιμα και τα συνδέουν με αντίστοιχα μουσικά ακούσματα (π.χ. από πανηγύρια, τραγούδια ξενιτιάς) - προσφέρουν μουσικά ακούσματα από όλο τον κόσμο σε

	Να προσεγγίζουν τις μουσικές άλλων λαών και πολιτισμών	- ακούν μουσικές και τραγούδια από όλο τον κόσμο και τα συνοδεύουν με όργανα και εκφραστικές κινήσεις του σώματος	αυθεντικές ή ποιητικές εκτελέσεις, αξιοποιώντας τις δυνατότητες των Τ.Π.Ε.
--	--	---	--

Οπτικοακουστική Έκφραση³

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά...	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση του στόχου όταν για παράδειγμα...
Φωτογραφική κάμερα	Να γνωρίζουν τις λειτουργίες και τη χρήση της φωτογραφικής κάμερας	<ul style="list-style-type: none"> - παρατηρούν και εντοπίζουν τα μέρη της φωτογραφικής κάμερας - πειραματίζονται και εντοπίζουν βασικές λειτουργίες της φωτογραφικής κάμερας (π.χ. «γιατί δεν φωτογραφίζει;», «τι πρέπει να κάνω πρώτα για να μπορώ να φωτογραφήσω;») 	<ul style="list-style-type: none"> - εξοικειώνουν τα παιδιά με τη φωτογραφική κάμερα και τα βοηθούν να αναπτύξουν δεξιότητες χειρισμού της - με κατάλληλα διατυπωμένες ερωτήσεις ενθαρρύνουν τα παιδιά να εκφράσουν τι ξέρουν και τι θέλουν να κάνουν με τη φωτογραφική κάμερα, να σκεφτούν, να προβλέψουν «τι θα συμβεί αν...» και να δώσουν αιτιολογημένες απαντήσεις
	Να κατανοούν τη δηλωτική σημασία της φωτογραφίας ενός προσώπου αντί του	<ul style="list-style-type: none"> - συνεργάζονται και αποφασίζουν πού και πώς θέλουν να φωτογραφηθούν (π.χ. «να με φωτογραφίσει ο φίλος μου όταν μαστορεύω, όταν διαβάζω στη βιβλιοθήκη, στο καβαλέτο») 	

³ Η προσέγγιση των στόχων της Οπτικοακουστικής Έκφρασης αναπτύσσεται παράλληλα με στόχους της μαθησιακής περιοχής Τ.Π.Ε. (ενότητα Α: Γνωρίζω τις Τ.Π.Ε. και Δημιουργώ και ενότητα: Γ Διερευνώ, πειραματίζομαι, ανακαλύπτω και λύνω προβλήματα με τις Τ.Π.Ε.)

	ονόματός του	<ul style="list-style-type: none"> - ως «φωτογράφοι» καθορίζουν το πώς θα ποζάρει το ζευγάρι τους (π.χ. όρθιο, καθιστό, λίγο πιο κοντά, μακριά) 	
<p>Απλά μέσα ηχοληψίας</p>	<p>Να εξοικειώνονται με τις στοιχειώδεις τεχνικές παραμέτρους της ηχογράφησης της φωνής και της χρήσης του μικροφώνου</p>	<ul style="list-style-type: none"> - «εκμυστηρεύονται μικρά μυστικά» στο μικρόφωνο, με καθοδηγούμενη εγγραφή (π.χ. «το αγαπημένο μου φαγητό», «κάτι που θα ήθελα») - ακούν ομαδικά τις ηχογραφημένες «εκμυστηρεύσεις» τους και διατυπώνουν κρίσεις για το αποτέλεσμα της ηχογράφησης (π.χ. «πώς ακούγεται η φωνή που ηχογραφήθηκε από κοντά, από πιο μακριά») 	<ul style="list-style-type: none"> - εξοικειώνουν τα παιδιά με απλά μέσα ηχοληψίας (μικρόφωνο, υπολογιστής, ψηφιακό «κασετόφωνο», βιντεοκάμερα με κλειστό φακό) - εισάγουν προοδευτικά χρήση όρων και φράσεων όπως: ξεκίνημα εγγραφής, σταμάτημα εγγραφής, στοπ, ακρόαση, αναπαραγωγή, κουμπί εγγραφής, κουμπί αναπαραγωγής, ένταση - παροτρύνουν τα παιδιά να ηχογραφούν αλλάζοντας την ένταση της φωνής τους ή την απόσταση από το μικρόφωνο

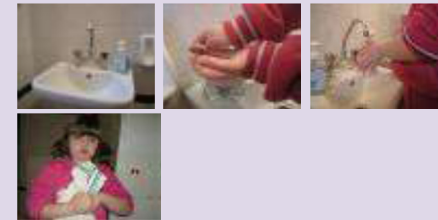
<p>Υπερνίκηση της «προ - του μικροφώνου αμηχανίας»</p>	<p>Να διατυπώνουν 3-4, έστω τυποποιημένες, φράσεις σε ηχοληπτικό μέσο</p>	<ul style="list-style-type: none"> - πραγματοποιούν ηχογραφήσεις με ενδεικτικό θέμα «είμαι ο Νίκος και σας περιγράφω το Γιώργο... » - ηχογραφούν υποδυόμενα κάποιο ρόλο (π.χ. δημοσιογράφου που παίρνει μια σύντομη συνέντευξη από τα παιδιά) - συνεργάζονται σε ζευγάρια και περιγράφουν στο μικρόφωνο ένα μικρό χώρο (π.χ. ράφι ή ντουλάπι) καθώς και τα αντικείμενα που περιλαμβάνονται σε αυτόν. Μετά από ομαδική ακρόαση των δύο ηχογραφήσεων πραγματοποιούν σύγκρισή τους με την «άμεση» εμπειρία 	<ul style="list-style-type: none"> - ενθαρρύνουν τα παιδιά να μιλήσουν στο μικρόφωνο για κάτι που θέλουν ή να περιγράψουν κάτι - διατυπώνουν ερωτήσεις που βοηθούν τα παιδιά να παρατηρήσουν προσεκτικά αυτό που θέλουν να περιγράψουν (π.χ. «τι παρατηρείτε; Τι άλλο;», «θέλετε να πείτε κάτι για το χρώμα αυτού που βλέπουμε; Τι μπορούμε να πούμε για το σχήμα του;») - παροτρύνουν τα παιδιά να αποφασίσουν τι θα ήθελαν να περιγράψουν στην ηχογράφησή τους και με τη σειρά να εμπλακούν στη διαδικασία
<p>Λειτουργίες του ανταποκριτή-διαμεσολαβητή και του δέκτη</p>	<p>Να σχηματίσουν «νοερή εικόνα» με βάση τις πληροφορίες άλλου</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ζωγραφίζουν ένα αντικείμενο, όπως αυτό περιγράφεται/ακούγεται από το κασετόφωνο και το συγκρίνουν με το πραγματικό ή κάποιο παιδί περιγράφει ένα αντικείμενο που θέλει χωρίς τα άλλα παιδιά να γνωρίζουν ποιο είναι, το ζωγραφίζουν και μετά το συγκρίνουν με το πραγματικό 	

Οπτικοακουστική αφήγηση

Να παράγουν μια απλή οπτικοακουστική αφήγηση (καθημερινής διαδικασίας) με διαδοχικές εικόνες και να σχολιάζουν το αποτέλεσμα

- παράγουν οπτικοακουστική αφήγηση με 4-5 φωτογραφίες και με θέματα όπως: φορώ το παλτό μου, ποτίζω μια γλάστρα, πλένω τα χέρια μου
- προοδευτικά χρησιμοποιούν όρους και φράσεις όπως: τραβώ φωτογραφία, διαγράφω, σκοπεύω, καδράρω πιο ψηλά – χαμηλά, πλησιάζω, απομακρύνομαι
- διατυπώνουν παρατηρήσεις για το βαθμό επιτυχίας των λήψεων χρησιμοποιώντας απλές φράσεις όπως: δε φαίνεται καλά, να το δείξουμε από πιο κοντά, από πιο μακριά
- σχολιάζουν τις αντίστοιχες εργασίες ομάδων από το τμήμα τους ή από άλλα τμήματα (π.χ. «από τις εργασίες των άλλων ομάδων οι φωτογραφίες που μας άρεσαν περισσότερο...»)

- παρέχουν στα παιδιά υλικό (π.χ. εικόνες – φωτογραφίες με καθημερινά στιγμιότυπα) και τους ζητούν να τις βάλουν σε εξελικτική σειρά, ώστε να δημιουργήσουν μια ιστορία
- διευκολύνουν και ενθαρρύνουν τα παιδιά να δημιουργήσουν ιστορίες και να εστιάσουν σε 4-5 στιγμιότυπα (π.χ. «πώς πλένουν τα χέρια; Τι κάνουν πρώτα, μετά;») και να τα φωτογραφήσουν

- ενθαρρύνουν τα παιδιά να πραγματοποιούν 2-3 εναλλακτικές φωτογραφικές λήψεις για κάθε προβλεπόμενο φωτογραφικό στιγμιότυπο
- με κατάλληλες ερωτήσεις βοηθούν τα παιδιά να επιλέξουν τις καλύτερες κατά τη γνώμη τους φωτογραφίες και να αιτιολογήσουν τις επιλογές τους
- ενθαρρύνουν όλα τα παιδιά να σχολιάζουν και να εκφράζουν απόψεις για τις δικές τους

			εργασίες, αλλά και για τις εργασίες των άλλων
Βασικά κάδρα και όριά τους (κοντινό-μεσαίο-γενικό κάδρα, εντός και εκτός κάδρου χώρος)	Να ορίζουν τα όρια φωτογράφισης ενός μεσαίου και ενός κοντινού κάδρου	<ul style="list-style-type: none"> - φωτογραφίζουν σε ζευγάρια το ένα το άλλο σε μεσαίο και σε κοντινό κάδρα και παίζουν παιχνίδια αντιστοίχισης των παιδιών και των φωτογραφιών τους μέσα στο χώρο - φωτογραφίζουν σε 4-5 πολύ κοντινά κάδρα 4-5 συμμαθητές τους (π.χ. μόνο κεφάλι, παλάμη, πόδι) και παίζουν παιχνίδια αντιστοίχισης με τις φωτογραφίες (π.χ. «ποιανού είναι αυτό το χέρι;»). Στη συνέχεια κολλάνε τις φωτογραφίες σε πίνακα διπλής εισόδου - τραβούν φωτογραφίες με ενδεικτικό θέμα (π.χ. «φωτογραφίζουμε το σχολείο μας», «ένα παιχνίδι στην παιδική χαρά»). Στη συνέχεια εκτυπώνουν τις φωτογραφίες, τις κόβουν, τις κολλάνε σε Α4 και ζωγραφίζουν ό,τι θυμούνται από αυτά που υπάρχουν στον εκτός κάδρου χώρο 	<ul style="list-style-type: none"> - βοηθούν τα παιδιά να εξελίξουν τις τεχνικές τους δεξιότητες ώστε να φωτογραφίζουν πολύ κοντινά κάδρα (π.χ. με χαρτόνι που απομονώνει το στοιχείο που θέλουν να φωτογραφίσουν) - με κατάλληλα διατυπωμένες ερωτήσεις βοηθούν τα παιδιά να εστιάζουν την προσοχή τους σε αυτό που φωτογραφίζουν (π.χ. παιχνίδι στην παιδική χαρά) και σε ό,τι υπάρχει γύρω από αυτό - δημιουργούν ευκαιρίες για παρατηρήσεις, συγκρίσεις (π.χ. ζητούν από τα παιδιά να παρατηρήσουν το χώρο που φωτογράφησαν και να το συγκρίνουν με το έργο τους)
	Να αναγνωρίζουν το κάδρα ως τμήμα που επέλεξαν από τον περιβάλλοντα χώρο		

		<ul style="list-style-type: none"> - σχολιάζουν τα κοντινά κάδρα σε σχέση με την πρόθεση τους και το αποτέλεσμα 	
Είδη και εκφραστικά μέσα οπτικοακουστικών κειμένων	<p>Να εντοπίζουν ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα σε δύο διαφορετικά είδη οπτικοακουστικών κειμένων</p>	<ul style="list-style-type: none"> - παρακολουθούν αποσπάσματα από δύο είδη οπτικοακουστικών κειμένων (π.χ. κινούμενο σχέδιο και ταινία) και στη συνέχεια συζητούν με βάση ερωτήματα όπως: - «σε τι μοιάζουν και σε τι διαφέρουν οι ήρωες των αποσπασμάτων που παρακολουθήσαμε;» (π.χ. ο Γουίνυ είναι αρκούδα σε κινούμενο σχέδιο, ενώ η αρκούδα κινηματογραφημένο ζώο), «πόσοι ήρωες εμφανίστηκαν σε κάθε απόσπασμα;», «τι έλεγαν και τι έκαναν;» - συμμετέχουν σε παιχνίδια ρόλων αναπαριστώντας τις ιστορίες που παρακολούθησαν, είτε παίζοντας τα ίδια είτε με υποκατάστατα (π.χ. 	<ul style="list-style-type: none"> - διατυπώνουν ερωτήσεις που διευκολύνουν τα παιδιά να εντοπίσουν τις ιδιαιτερότητες διαφορετικών οπτικοακουστικών κειμένων (π.χ. «ποια η διαφορά του Γουίνυ με τη φυσική αρκούδα;») <div data-bbox="1473 628 1845 751" data-label="Image"> </div> <ul style="list-style-type: none"> - παρέχουν ποικιλία υλικών (π.χ. κούκλες, υφάσματα, αντικείμενα), ώστε τα παιδιά να αναπαριστούν τις ιστορίες που βλέπουν - προβάλουν ποικίλα είδη οπτικοακουστικών κειμένων (ασπρόμαυρη – έγχρωμη, βωβή – ηχητική ταινία), ώστε να εξοικειωθούν τα παιδιά με τα θεμελιώδη εκφραστικά τους μέσα
<p>Να αναπαριστούν τη δράση που εμφανίζεται σε οπτικοακουστικά κείμενα</p>			

	<p>Να διακρίνουν τον τρόπο κατασκευής σε μικρά αποσπάσματα οπτικοακουστικών κειμένων</p>	<p>κούκλες, πλαστελίνες, αντικείμενα)</p> <ul style="list-style-type: none"> - παρακολουθούν μικρά αποσπάσματα από διαφορετικά είδη οπτικοακουστικών κειμένων (π.χ. ταινία και animation) και πραγματοποιούν συγκρίσεις ανάμεσα στα δύο είδη. Καθώς διακρίνουν τη φυσική κίνηση της κούκλας (π.χ. μαριονέτα, γαντόκουκλα, δαχτυλόκουκλα) από ανάλογη κίνηση κούκλας με animation και από ανάλογη κίνηση με κινούμενο σχέδιο, απαντούν σε ερωτήματα όπως: <p>«πώς φτιάχτηκε αυτή η ταινία; (με κάμερα και με ηθοποιούς ή με κούκλες ή με ζωγραφική)», «η μουσική που ακούγεται υπήρχε εκεί; ποιος την έβαλε;»</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ομαδοποιούν τα αποσπάσματα που παρακολούθησαν κατά βασικά είδη (ασπρόμαυρες – έγχρωμες, βωβές – ηχητικές ταινίες) 	<ul style="list-style-type: none"> - προσκαλούν ειδικούς για να παρουσιάσουν στα παιδιά τους τρόπους με τους οποίους δημιουργούνται τα διάφορα είδη των οπτικοακουστικών κειμένων - οργανώνουν επισκέψεις σε μουσεία και εκθέσεις όπου παρουσιάζονται οπτικοακουστικά έργα
<p>Κατασκευαστική διάσταση</p>	<p>Να διακρίνουν ζωγραφικούς πίνακες από καλλιτεχνικές φωτογραφίες</p>	<ul style="list-style-type: none"> - παρατηρούν και συγκρίνουν δύο τοπία ή δύο πορτραίτα «τόσο ίδια μα και τόσο διαφορετικά» και απαντούν σε ερωτήσεις όπως: «πώς φτιάχτηκαν;», 	<ul style="list-style-type: none"> - παροτρύνουν τα παιδιά να εντοπίσουν και να περιγράψουν τις κατασκευαστικές διαφορές ανάμεσα σε διαφορετικούς τρόπους απεικόνισης (π.χ. «πώς νομίζεις

διαφορετικών τρόπων απεικόνισης	ανάλογης θεματογραφίας	«με τι εργαλεία;» - φωτογραφίζουν κάτι που θέλουν (π.χ. αντικείμενο, σημείο στο χώρο) και στη συνέχεια ζωγραφίζουν το ίδιο αντικείμενο ή σημείο στο χώρο και περιγράφουν τις κατασκευαστικές διαφορές των έργων τους με τους δύο διαφορετικούς τρόπους απεικόνισης	ότι φτιάχτηκε αυτή η φωτογραφία ή η ζωγραφιά;», «με τι υλικά; Με τι εργαλεία;»)
	Να εντοπίζουν ομοιότητες και διαφορές στην κατασκευή δύο διαφορετικών τρόπων απεικόνισης		

Χορός – Κίνηση⁴

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά...	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση του στόχου όταν για παράδειγμα...
Σώμα και κίνηση στο χώρο	Να γνωρίζουν τις κινητικές δυνατότητες των μελών και των αρθρώσεων του σώματος	<ul style="list-style-type: none"> - χρησιμοποιούν το σώμα τους για να δείξουν την κίνηση των κυμάτων της θάλασσας, ένα σύννεφο που κινείται στον ουρανό και μεγαλώνει, πουλιά που απλώνουν τα φτερά τους και πετούν, τον δυνατό αέρα, μια φλογίτσα που γίνεται φωτιά 	<ul style="list-style-type: none"> - χρησιμοποιούν ποικίλες μουσικές και καθοδηγούν τα παιδιά να κινηθούν με το άκουσμά τους στο χώρο - προτρέπουν τα παιδιά να προτείνουν τρόπους με τους οποίους μπορούν να κινήσουν το σώμα τους - παροτρύνουν τα παιδιά να δοκιμάσουν μπροστά σε καθρέφτη σχήματα που μπορούν να δημιουργήσουν με ολόκληρο το σώμα τους - συμφωνούν με τα παιδιά ηχητικά σινιάλα (π.χ. «σταματούμε στο χτύπημα του ταμπουρίνου, στο σταμάτημα της
	Να κινούνται και να αλλάζουν το σχήμα του σώματός τους στο χώρο, με ευκολία και	<ul style="list-style-type: none"> - δημιουργούν με κίνηση ασύμμετρα και συμμετρικά σωματικά σχήματα και κινούνται στο χώρο αλλάζοντας κατευθύνσεις - κινούν και τις δύο πλευρές του σώματος ταυτόχρονα ή μόνο τη μία 	

⁴ Η προσέγγιση των στόχων του Χορού συνδέεται με μαθησιακούς στόχους και δραστηριότητες από τα προγράμματα της Μουσικής, του Θεάτρου και της Φυσικής Αγωγής

	ακρίβεια	<ul style="list-style-type: none"> - ανταποκρίνονται με ετοιμότητα σε ηχητικό σινιάλο για ακινησία – κίνηση, εξερευνώντας τη φυσική ικανότητα του σώματος να τεντώνεται, να μαζεύεται, να λυγίζει, να στρίβει 	μουσικής»)
	Να αντιλαμβάνονται τη δυνατότητα του σώματος να κινηθεί σε διάφορα επίπεδα	<ul style="list-style-type: none"> - τεντώνουν, μαζεύουν, λυγίζουν τα μέλη του σώματος και κινούνται σε διάφορα επίπεδα του χώρου (π.χ. σέρνονται κάτω, τεντώνονται ψηλά) - κρατούν στα χέρια τους από μια μπάλα και τη μετακινούν από ψηλά χαμηλά και αντίθετα 	<ul style="list-style-type: none"> - καλλιεργούν το συντονισμό των κινήσεων ζητώντας από τα παιδιά π.χ. να μετακινήσουν ομαδικά αντικείμενα όπως κομμάτι ύφασμα σε διαφορετικά επίπεδα (από ψηλά – χαμηλά και αντίστροφα)
	Να συνειδητοποιούν το σώμα τους στο χώρο σε θέση – μετακίνηση	<ul style="list-style-type: none"> - παρατηρούν καρτέλες με ανθρώπους σε διάφορες αναπτυξιακές φάσεις ή διάφορα ζώα και κινούνται ανάλογα - ξεκινούν από ένα σημείο για να φτάσουν σε άλλο μακρινό ή κοντινό με διάφορους τρόπους αναπαριστώντας την εξέλιξη μιας ιστορίας 	<ul style="list-style-type: none"> - αφηγούνται μικρές ιστορίες και παροτρύνουν τα παιδιά να βρουν τρόπους για να κινηθούν ανάλογα με τη δράση της ιστορίας στο χώρο
	Να αντιλαμβάνονται τη διαφορά ανάμεσα στο εδώ και εκεί, στο κοντινό και μακρινό σημείο του χώρου	<ul style="list-style-type: none"> - μετακινούνται με διάφορους τρόπους στο χώρο μιμούμενα την κίνηση κάποιου τύπου ανθρώπου, ζώου ή πλάσματος φυσικού ή φανταστικού 	<ul style="list-style-type: none"> - δίνουν οδηγίες ώστε να κινούνται σε όλο το χώρο, να μετακινούνται σε διαφορετικές θέσεις μπροστά, πίσω, πλάγια, διαγώνια, να μείνουν ακίνητα - προβάλουν videos που δείχνουν πως μετακινούνται διάφοροι άνθρωποι

		(π.χ. περπατούν σαν μυρμήγκια, σαν ελέφαντες, σαν ζαλισμένοι)	
Να συνδέουν την έννοια του ρυθμού με τους τρόπους μετακίνησης στο χώρο		<ul style="list-style-type: none"> - ανταποκρίνονται σε ρυθμό 4/4 (βήματος), 8/8 (τρεξίματος) που «χτυπά» ο εκπαιδευτικός - μιμούνται τον τρόπο βαδίσματος ενός τύπου ανθρώπου (π.χ. γέρος που περπατά αργά, παιδί που τρέχει) 	<ul style="list-style-type: none"> - εξοικειώνουν τα παιδιά με τη διαδοχική κίνηση και την εναλλαγή κινήσεων (π.χ. το τρέξιμο, τη στροφή και τη χειρονομία) χωρίς παύση ανάμεσά τους - χτυπούν στο ταμπουρίνο ρυθμούς τετάρτων και όγδων, τους οποίους συνοδεύουν και λεκτικά (π.χ. με μικρά ποιήματα ή αφήγηση) και ζητούν από τα παιδιά να κινηθούν ανάλογα με το ρυθμό
Να υπακούουν στο ρυθμό		<ul style="list-style-type: none"> - «χτυπούν τα τέταρτα» (τα) με παλαμάκια (bodypercussion) ή με μικρά κρουστά και τα περπατούν, «χτυπούν» τα όγδοα (τι) και τα τρέχουν 	
Να εκτελούν απλά άλματα και στροφές		<ul style="list-style-type: none"> - μιμούνται τον τρόπο με τον οποίο πηδούν ζώα (π.χ. βάτραχοι, λαγοί, άλογα, καγκουρό, γάτες, σκύλοι) - πραγματοποιούν άλματα με διάφορους τρόπους ύστερα από οδηγία του εκπαιδευτικού (π.χ. από το ένα πόδι στο άλλο, από τα δύο πόδια στα δύο) - αντιδρούν με συγκεκριμένες κινήσεις σε προσυμφωνημένους ήχους (π.χ. με άλμα σε έναν ήχο και με στροφή σε 	<ul style="list-style-type: none"> - παροτρύνουν τα παιδιά να εξερευνήσουν τρόπους με τους οποίους μπορούν να κάνουν άλματα και στροφές - Συνδέουν το στόχο αυτό με στόχους από τη μαθησιακή περιοχή «Φυσική Αγωγή»

		ήχο διαφορετικό)	
	<p>Να διακρίνουν από τις καθημερινές κινήσεις του φυσικού ή τεχνητού περιβάλλοντος τις γρήγορες από τις αργές κινήσεις και να τις εκτελούν</p>	<ul style="list-style-type: none"> - παρατηρούν εικόνες του περιβάλλοντος (π.χ. ζώα, μέσα συγκοινωνίας) και μιμούνται την κίνηση - ακολουθούν οδηγίες και βαδίζουν με βήμα κανονικό, γρήγορο, αργό - αυτοσχεδιάζουν με παλαμάκια ένας – ένας, αργά ή γρήγορα, με επίδειξη από τον εκπαιδευτικό ενός προσυμφωνημένου σχήματος για το αργά και άλλου για το γρήγορα - εκτελούν γρήγορες εναλλαγές στην κίνηση του σώματος αντίστοιχα με ένα ηχητικό ή οπτικό ερέθισμα 	<ul style="list-style-type: none"> - αξιοποιούν μικρά τραγούδια και ποιήματα που βοηθούν τα παιδιά να ακολουθήσουν διάφορους ρυθμούς και να συντονίσουν τις κινήσεις τους - επιλέγουν σε συνεργασία με τα παιδιά σχήματα με τα οποία θα δηλώνουν διαφορετικούς ρυθμούς και τα χρησιμοποιούν για να καθορίζουν την κίνηση των παιδιών
	<p>Να πραγματοποιούν εναλλαγές στο ρυθμό της κίνησή τους</p>		

Δυναμική της κίνησης	<p>Να διακρίνουν κινήσεις που διαφέρουν ως προς την ένταση στην καθημερινή ζωή</p> <p>Να εκτελούν μικρές χορογραφίες</p>	<ul style="list-style-type: none"> - απαντούν σε ήχους με κινήσεις μαλακές ή δυνατές ανάλογα με τη δυναμική του ήχου, της μουσικής ή των εικόνων - βαδίζουν στα δάχτυλα των ποδιών μαλακά με ρυθμό βήματος <i>riano</i> που δίνει ο εκπαιδευτικός με το ταμπουρίνο ή πατώντας δυνατά σε όλο το πέλμα με ρυθμό <i>forte</i> - εκτελούν μετά από επίδειξη μια μικρή χορογραφία στην οποία περιέχονται δυνατές και απαλές κινήσεις, μεγάλες και μικρές (π.χ. «κύκλος ζωής από σποράκι σε δεντρί») με μουσική 	<ul style="list-style-type: none"> - χρησιμοποιούν ηχητικό υλικό ή μουσικό κομμάτι με μεγάλες αλλαγές στην ένταση (<i>riano</i> - <i>forte</i>) και παροτρύνουν τα παιδιά να βρουν τρόπους να ανταποκριθούν σ' αυτό με ανάλογες κινήσεις - παρουσιάζουν εικόνες με ζωγραφικούς πίνακες ή φωτογραφίες με εναλλαγή έντονου και απαλού χρωματισμού και καλούν τα παιδιά να εκφραστούν λεκτικά και σωματικά με ανάλογη κίνηση (π.χ. απαλή, δυνατή, μεγάλη, μικρή κίνηση) - λειτουργούν ως μοντέλο και παρουσιάζουν μια μικρή χορευτική ροή
Εκφραστικές δυνατότητες του σώματος	<p>Να αναγνωρίζουν τις εκφραστικές δυνατότητες των μελών του σώματος</p>	<ul style="list-style-type: none"> - κινούν τα χέρια σε κλείσιμο – άνοιγμα, πάνω – κάτω (π.χ. ανοίγουν και κλείνουν σε αγκαλιά, γίνονται φτερά) και δημιουργούν σε ένα πρώτο επίπεδο μια αφηγηματική σύντομη 	<ul style="list-style-type: none"> - σχεδιάζουν δραστηριότητες που συμβάλλουν στη βελτίωση της ακρίβειας των κινήσεων και της ευλυγισίας των αρθρώσεων των χεριών (ώμου, αγκώνα, καρπού, δάχτυλων)

<p>Να διαχωρίζουν τις κινήσεις σε μικρές και μεγάλες ανάλογα με το μέρος του σώματος που κινείται (καρπός, πήχης, βραχίονας)</p>	<p>ιστορία ανθρώπου ή πουλιού</p> <ul style="list-style-type: none"> - κινούνται με συνοδεία μουσικής και μιμούνται με τα χέρια τους εικόνες ή αντικείμενα (π.χ. τα χέρια γίνονται κύματα, φτερά αεροπλάνου, φλόγες, λουλούδι που ανθίζει) 	<ul style="list-style-type: none"> - εστιάζουν την προσοχή των παιδιών ώστε να κατανοήσουν ότι η ωμική άρθρωση και η χρησιμοποίηση της πλάτης ή του θώρακα καθορίζουν σε ένα βαθμό την κίνηση των χεριών
	<ul style="list-style-type: none"> - κινούν χωριστά διάφορα μέλη τους σώματος (π.χ. με συνοδεία μουσικής κινούν δάχτυλο, αγκώνα, κεφάλι, γόνατο, ως μολύβι που ζωγραφίζει διάφορα σχήματα στο χώρο) - «απαντούν» με τις κινήσεις τους στις εναλλαγές ηχητικού σινιάλου (π.χ. μένουν ακίνητα, μαζεύουν το σώμα σαν μια μικρή μπαλίτσα) - δημιουργούν σύντομες ιστορίες με μέλη του σώματος (π.χ. «το μεγάλο δάχτυλο του δεξιού ποδιού συναντά το μεγάλο δάχτυλο αριστερού ποδιού και αφού αγκαλιαστούν και φιληθούν συνεχίζουν να περπατούν μαζί δίπλα – 	<ul style="list-style-type: none"> - παρουσιάζουν τον «ξυλάνθρωπο» (ξύλινη «κούκλα» προσομοίωσης του ανθρώπινου σώματος η οποία χρησιμοποιείται στις εικαστικές τέχνες) και ενθαρρύνουν τα παιδιά να διερευνήσουν τις αρθρώσεις τους σώματός τους μιμούμενα τις κινήσεις που παρουσιάζονται με τον «ξυλάνθρωπο» - χρησιμοποιούν ερεθίσματα για συγκεκριμένες κινητικές αντιδράσεις (π.χ. καρτέλες με γεωμετρικά σχήματα, σύμβολα)

		δίπλα...»)	
Αυτοσχεδιασμός ατομικός και ομαδικός	Να επινοούν τρόπους για να ανταποκρίνονται κινητικά σε διαφορετικά οπτικά και ακουστικά ερεθίσματα	<ul style="list-style-type: none"> - κινούνται ως απάντηση σε ηχητικά ερεθίσματα (π.χ. μουσική, ήχους της φύσης) - «μεταφράζουν» σε κίνηση οπτικά ερεθίσματα (π.χ. ευθεία, κύκλο) - αυτοσχεδιάζουν ατομικά με βάση τα συναισθήματα που τους προκαλούνται από μια σύντομη ιστορία ή από τους στίχους ενός τραγουδιού 	<ul style="list-style-type: none"> - χρησιμοποιούν οπτικά ή ηχητικά ερεθίσματα για να ασκήσουν την ετοιμότητα των παιδιών να απαντούν κινητικά σε αυτά - ενθαρρύνουν την εξάσκηση και απελευθέρωση της φαντασίας και της τόλμης κατά τον κινητικό ελεύθερο αυτοσχεδιασμό - συνδέουν το στόχο αυτό με στόχους από την Προσωπική και Κοινωνική Ανάπτυξη - ενθαρρύνουν τα παιδιά να εκφράσουν συναισθήματα που τους προκαλούνται από ιστορίες, ποιήματα, στίχους τραγουδιών και να δείξουν τα συναισθήματά τους
	Να εκφράζουν κινητικά συναισθήματα και ιδέες	<ul style="list-style-type: none"> - κινούνται σε ζευγάρια κρατώντας σωματική επαφή, με κάποιο σημείο του σώματός τους (π.χ. παλάμες, ώμοι, κεφάλι) δημιουργώντας μια 	

	Να δημιουργούν μια ιστορία με αλληλουχία κινήσεων	κινητική αφήγηση που έχουν αποφασίσει από κοινού με το ταίρι τους	αυτοσχεδιάζοντας
Χοροί από την Ελλάδα και όλο τον κόσμο	Να γνωρίζουν τραγούδια κάποιων παραδοσιακών χορών	<ul style="list-style-type: none"> - αναπαριστούν την ιστορία που αφηγείται ένα παραδοσιακό τραγούδι (π.χ. «Έλα βρε Χαραλάμπη να σε παντρέψουμε») - χορεύουν παραδοσιακούς χορούς κατάλληλους για το επίπεδο της ανάπτυξής τους (π.χ. συρτός στα τρία, γρήγορο χασάπικο) - παρακολουθούν σε βίντεο αποσπάσματα από διάφορες παραστάσεις χορού 	<ul style="list-style-type: none"> - επιλέγουν παραδοσιακά τραγούδια που μπορούν μάθουν τα παιδιά - παρέχουν υλικά (π.χ. υφάσματα, μαντήλια) στα παιδιά για τη δραματοποίηση των τραγουδιών - λειτουργούν ως μοντέλο και ενθαρρύνουν τα παιδιά να χορέψουν παραδοσιακούς χορούς με απλά βήματα - συνδέουν το στόχο αυτό με στόχους των Κοινωνικών Επιστημών (Ενότητα «Ιστορία και πολιτισμός») - συλλέγουν σε συνεργασία με τις οικογένειες υλικό σχετικό με την παράδοση (π.χ. φωτογραφίες με παραδοσιακές φορεσιές, παραδοσιακά όργανα που ακούγονται στα τραγούδια)
	Να γνωρίζουν και να ονομάζουν ορισμένους παραδοσιακούς χορούς		
	Να αναγνωρίζουν βασικά στοιχεία της λαϊκής παράδοσης που σχετίζονται με έναν απλό χορό		

ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Γιατί η Φυσική Αγωγή είναι σημαντική για τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας;

Το σώμα του παιδιού είναι ένα σημαντικό «εργαλείο μάθησης», μέσα από το οποίο θα οικοδομηθούν οι βάσεις της κινητικής του απόδοσης, της νοητικής, της συναισθηματικής και της κοινωνικής του ανάπτυξης. Όσο πιο πολλές ευκαιρίες για κίνηση έχει το παιδί σ' αυτήν την ηλικία, τόσο περισσότερο θα αναπτυχθεί ως προσωπικότητα. Συμμετέχοντας καθημερινά σε διάφορες κινητικές δραστηριότητες θα καταφέρει να επικοινωνήσει αποτελεσματικότερα με τα άλλα παιδιά, να εξερευνήσει το περιβάλλον του, να πειραματιστεί με τις δυνατότητες που του προσφέρει το σώμα του, να δημιουργήσει νέες μορφές κίνησης, να κατανοήσει έννοιες και συναισθήματα και τελικά να αυτοπροσδιοριστεί πληρέστερα ως άτομο και ως μέλος ομάδας. Έτσι, τα κινητικά περιεχόμενα θα πρέπει να επιλέγονται από τον εκπαιδευτικό μετά από σκέψη και αιτιολόγηση, ώστε να αποτελούν ουσιαστικές εμπειρίες μάθησης για τα παιδιά. Τα κινητικά περιεχόμενα έχουν νόημα για τους παιδιά αν:

- Βελτιώνουν την υγεία και βοηθούν τη σωματική ανάπτυξη και ωρίμανση
- Ενθαρρύνουν τον πειραματισμό

- Προάγουν τη δημιουργικότητα
- Αναπτύσσουν τη φαντασία
- Ενεργοποιούν τη σκέψη
- Βελτιώνουν την αυτοπεποίθηση
- Βοηθούν στην έκφραση των συναισθημάτων
- Προάγουν τη συνεργασία και συμβάλλουν στην κατανόηση των άλλων
- Συμβάλλουν στην κατανόηση και στην ανάλυση του περιβάλλοντος

Που αποβλέπει και τι περιλαμβάνει η μαθησιακή περιοχή της Φυσικής Αγωγής;

Η Φυσική Αγωγή στο Πρόγραμμα Σπουδών για το νηπιαγωγείο αποβλέπει στο να βοηθήσει τα παιδιά να αγαπήσουν το δραστήριο παιχνίδι, να αποκτήσουν μια πλατιά κινητική βάση εμπειριών, να μάθουν κανόνες και να αναπτύξουν συμπεριφορές που θα τους επιτρέψουν να ενταχθούν αρμονικά στη σχολική ζωή. **Με άλλα λόγια, η ανάπτυξη της αγάπης για την κίνηση, η διασκέδαση από το**

παιχνίδι, η εδραίωση σταθερών ρουτινών, η ανάπτυξη δεξιοτήτων επικοινωνίας και η συνεργασία είναι το ζητούμενο από τη συμμετοχή του παιδιού στις κινητικές δραστηριότητες σ' αυτή την ηλικία. Η επιτυχία αυτών των στόχων εγγυάται σε μεγάλο βαθμό την ομαλή ψυχοσωματική ανάπτυξη και εξέλιξη των παιδιών στις επόμενες εκπαιδευτικές βαθμίδες. Συγκεκριμένα, η συμμετοχή των παιδιών στα περιεχόμενα της ΦΑ αποβλέπει:

1. Στην ανάπτυξη των βασικών κινητικών δεξιοτήτων, ήτοι: (α) Δεξιοτήτων σταθεροποίησης (κάθετες στηρίξεις σώματος, ρολάρισμα σώματος, ισορροπίες κ.ά.), (β) Δεξιοτήτων μετακίνησης (περπάτημα, τρέξιμο, άλματα, αναρρίχηση κ.ά.), και (γ) Δεξιοτήτων χειρισμού (ρίψη, υποδοχή, αναπήδηση μπάλας, κτύπημα με αντικείμενο κ.ά.).
2. Στην ανάπτυξη κινητικών εννοιών (όπως στην αντίληψη του χώρου, του σώματος, της αντίληψης σχέσεων, της προσπάθειας, του ρυθμού κ.ά.).
3. Στην εφαρμογή των κινητικών δεξιοτήτων και κινητικών εννοιών (στη γυμναστική, στο χορό, σε αναπτυξιακά κατάλληλα κινητικά παιχνίδια).
4. Στην ενεργοποίηση της φαντασίας και στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας σε σχέση με την κίνηση.
5. Στην ενίσχυση των νοητικών ικανοτήτων μέσα από την επίλυση προβλημάτων κίνησης και στη διευκόλυνση ανάπτυξης του προφορικού λόγου που σχετίζεται με την κίνηση.

6. Στην εκμάθηση απλών κανόνων και στην εδραίωση σταθερών συμπεριφορών που σχετίζονται με την υγεία.
7. Στην ανάπτυξη της αυτοπεποίθησης και του θάρρους.
8. Στην ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων για την αποδοχή των άλλων και τη συνεργασία μαζί τους κατά τη διάρκεια των κινητικών δραστηριοτήτων και παιχνιδιών.

Ποιος είναι ο ρόλος της εκπαιδευτικού στη ΦΑ;

Το βασικό υπόστρωμα που εγγυάται μια δια βίου εμπλοκή του μικρού παιδιού με τη κίνηση είναι η διασκέδαση και η απόκτηση θετικής εμπειρίας από τη συμμετοχή. Η εκπαιδευτικός θα πρέπει να εκμεταλλευτεί την ορμέφυτη τάση του παιδιού για κίνηση και εξερεύνηση, την περιέργεια, την τάση για μάθηση, τη φαντασία του και τη μεγάλη φυσική αντοχή του. Παράλληλα, πρέπει να συνυπολογίσει τη μικρή χρονική διάρκεια συγκέντρωσης της προσοχής του παιδιού, τις περιορισμένες κινητικές εμπειρίες, τα ευμετάβλητα ενδιαφέροντα, το ανώριμο αναπνευστικό, μυϊκό και νευρικό του σύστημα, που δημιουργούν σοβαρούς περιορισμούς στην κινητική απόδοση. Συνεπώς, η επιλογή των κινητικών περιεχομένων στο μάθημα θα πρέπει να γίνεται με σεβασμό και σε αρμονία με τα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά αυτής της ηλικίας.

Η διαπιστωμένη υποκινητική συμπεριφορά των σημερινών παιδιών, οι πολλές ώρες εμπλοκής με παθητικές δραστηριότητες αναψυχής στο περιβάλλον του σπιτιού και η μεγάλη αύξηση της παιδικής παχυσαρκίας, επιβάλλουν:

1. Την καθημερινή εμπλοκή των παιδιών στο περιβάλλον του νηπιαγωγείου σε κινητικές δραστηριότητες που διαρκούν αθροιστικά, τουλάχιστον 60 λεπτά. Η ένταση των δραστηριοτήτων αυτών πρέπει να είναι ανάλογη τουλάχιστον της έντασης του βαδίσματος, να διεξάγονται σε «δόσεις» που διαρκούν από 5-15 λεπτά και να υλοποιούνται σε κάθε ευκαιρία του ημερήσιου προγράμματος (στην τάξη, στα διαλείμματα, στους περιπάτους, σε χρόνο αφιερωμένο στη Φυσική Αγωγή). Ωστόσο, ο εκπαιδευτικός είναι σημαντικό να συνυπολογίζει ότι τα παιδιά δεν αρέσκονται να καταβάλλουν μεγάλη προσπάθεια και απογοητεύονται από τις επίπονες και μονότονες δραστηριότητες.
2. Τη διαρκή συνεργασία του εκπαιδευτικού με τους γονείς ώστε αυτοί να: (α) ενθαρρύνουν το δραστήριο παιχνίδι των παιδιών τους μετά το σχολείο, (β) ελέγχουν το χρόνο που περνά το παιδί τους μπροστά σε οποιαδήποτε συσκευή έχει οθόνη, και (γ) είναι θετικά μοντέλα συμπεριφοράς σε θέματα υγείας, με έμφαση την υγιεινή διατροφή και την κίνηση.

Σημαντική σημείωση

Συχνά στο κείμενο ο εκπαιδευτικός θα διαβάσει εκφράσεις ή λέξεις που παραπέμπουν σε ειδική υποδομή και υλικό, αμιγώς για τις δράσεις της φυσικής αγωγής (π.χ. αθλητικό υλικό, κορίνες, χώρος άσκησης, πολύζυγα, δοκός ισορροπίας κ.ά.). Το Πρόγραμμα Σπουδών έχει γραφεί γνωρίζοντας ότι σήμερα πολλά νηπιαγωγεία λειτουργούν κάτω από αντίξοες συνθήκες, ότι υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις σε χώρους και σε υλικά κι ότι ο ειδικός εξοπλισμός για τη φυσική αγωγή μπορεί να μην υπάρχει. Αυτές οι συνθήκες όμως δεν πρέπει να αποθαρρύνουν τους εκπαιδευτικούς και να ακυρώσουν τις δράσεις που αναπτύσσονται παρακάτω. Στόχος είναι όλα τα νηπιαγωγεία στο εγγύς μέλλον να εκπληρώσουν τις αυστηρότερες προϋποθέσεις για την απρόσκοπτη λειτουργία τους.

Μέχρι που να συμβεί όμως αυτό, διάφορα υλικά μπορούν να υποκαταστήσουν με απόλυτη επάρκεια τις ελλείψεις του εξοπλισμού, αρκεί ο εκπαιδευτικός να έχει τη διάθεση και τη φαντασία να αξιοποιήσει χαρτόκουτες, κενά πλαστικά μπουκάλια, παλιά λάστιχα αυτοκινήτων, χάρτινους κυλίνδρους, αερόμπαλες, παλιά έπιπλα, πάγκους, σφουγγάρια, ράβδους - υλικά δηλαδή που εύκολα μπορεί να βρει ή να τροποποιήσει με τα παιδιά και τους γονείς τους.

Ποια είναι η δομή του προγράμματος της Φυσικής Αγωγής;

Τα περιεχόμενα του Προγράμματος Σπουδών της Φυσικής Αγωγής για το Νηπιαγωγείο είναι οργανωμένα στη βάση **τριών ενοτήτων**. Αυτές οι ενότητες καλύπτουν όλο το φάσμα των κινητικών δεξιοτήτων, των φυσικών ικανοτήτων, των γνώσεων, των αξιών και των συμπεριφορών, που θα πρέπει να αποκτήσουν τα παιδιά στο πλαίσιο της συμμετοχής τους στη Φυσική Αγωγή. Ειδικότερα:

✓ **Ενότητα 1^η: Κινητικές δεξιότητες και φυσική κατάσταση**

Η πρώτη ενότητα αποσκοπεί στη στοχευμένη ανάπτυξη των βασικών κινητικών δεξιοτήτων και της φυσικής κατάστασης των νηπίων.

✓ **Ενότητα 2^η: Γνώσεις για την κίνηση και την υγεία**

Η δεύτερη ενότητα αποσκοπεί στην απόκτηση γνώσεων που αφορούν στην κίνηση, την υγεία και τις κινητικές έννοιες.

✓ **Ενότητα 3^η: Αυτό-έκφραση και κοινωνική αλληλεπίδραση.**

Η τρίτη ενότητα αποσκοπεί στην απόκτηση θετικής εμπειρίας από τη συμμετοχή στα κινητικά περιεχόμενα της Φυσικής Αγωγής και στην ανάπτυξη αυτό-έκφρασης και κοινωνικής αλληλεπίδρασης.

Οι τρεις ενότητες έχουν **την ίδια αξιολογική βαρύτητα**. Κατά τη διδασκαλία, η εκπαιδευτικός δεν είναι υποχρεωμένη να τις προσεγγίσει εξελικτικά (από την 1^η προς στην 3^η) αλλά μικτά, ανάλογα με τις προτεραιότητες και τους στόχους που θέτει όταν σχεδιάζει το πρόγραμμα. Για παράδειγμα, σε μία δραστηριότητα μπορεί η κυρίαρχη μαθησιακή επιδίωξη να είναι από τη 2^η ενότητα και η δευτερεύουσα μαθησιακή επιδίωξη να είναι από την 1^η ή την 3^η ενότητα. Μ' εντελώς όμως διαφορετική σειρά ως προς τις προτεραιότητες μπορεί να οργανωθεί η επόμενη δραστηριότητα, ορίζοντας για παράδειγμα ως κυρίαρχη μαθησιακή επιδίωξη μία έννοια από την 1^η ενότητα και ως δευτερεύουσα μαθησιακή επιδίωξη μία έννοια από τη 2^η ή την 3^η ενότητα.

Ωστόσο, προτείνεται στον εκπαιδευτικό ν' ακολουθεί τη σειρά που προτείνεται στο ΠΣ στη διδασκαλία των εννοιών **εντός της ενότητας**. Αυτό σημαίνει ότι θα ήταν καλό να εφαρμόζει το πρόγραμμα περίπου με τη σειρά που το διαβάζει, ειδικά όταν σχεδιάζει μια ενότητα διαδοχικών δραστηριοτήτων (3-10 συνεχόμενες δραστηριότητες) οι οποίες αποβλέπουν στην επίτευξη μαθησιακών στόχων της ίδιας ενότητας.

Ποιος είναι ο σκοπός και τα χαρακτηριστικά της αξιολόγησης στη ΦΑ;

Για το νηπιαγωγείο, η αξιολόγηση των παιδιών στη Φυσική Αγωγή αποσκοπεί:

- Στην αξιολόγηση της προόδου τους σε σχέση με τους επιμέρους στόχους των τριών παραπάνω ενοτήτων.
- Στην ανίχνευση κινητικών δυσκολιών που ενδεχόμενα αντιμετωπίζουν κάποια παιδιά. Στόχος είναι η έγκαιρη διάγνωση των παιδιών που αποτυγχάνουν να εκτελέσουν κινητικές δεξιότητες με αποδεκτή απόδοση και ενδεχόμενα να χρειάζονται ειδική αντιμετώπιση-υποστήριξη, ώστε να μην αποκλειστούν μεταγενέστερα από ένα μεγάλο μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Η αξιολόγηση των παιδιών σχετίζεται άμεσα με τη στοχοθεσία του εκπαιδευτικού. Η αξιολόγηση χρονικά επιτελείται:

- Στην αρχή και το τέλος της σχολικής χρονιάς (αξιολόγηση αποτελέσματος),
- Στη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, κατά τη διεξαγωγή των δραστηριοτήτων, στο τέλος της δραστηριότητας και μετά την ολοκλήρωση συγκεκριμένων «διδασκτικών ενοτήτων» (διαμορφωτική αξιολόγηση).

Η αξιολόγηση της προόδου των παιδιών στο νηπιαγωγείο στη Φυσική Αγωγή αφορά:

Στην αξιολόγηση του κινητικού & φυσικού τομέα, ήτοι:

- Στην κινητική βελτίωση του μαθητή σε δεξιότητες:
 - ο Σταθεροποίησης (στήριξη του σώματος, ρολάρισμα σώματος, ισορροπίες κ.ά.),
 - ο Μετακίνησης (περπάτημα, τρέξιμο, άλματα, αναρρίχηση κ.ά.),
 - ο Χειρισμού αντικειμένων (ρίψη, υποδοχή, αναπήδηση μπάλας, κτύπημα με αντικείμενο κ.ά.).
- Στην ανάπτυξη κινητικών εννοιών (όπως αντίληψη του χώρου, του σώματος, της ποιότητας της κίνησης, της αντίληψης σχέσεων, της προσπάθειας, του ρυθμού κ.ά.).
- Στην εφαρμογή των κινητικών δεξιοτήτων και κινητικών εννοιών (στη γυμναστική, στο χορό, σε αναπτυξιακά κατάλληλα παιχνίδια).
- Στη βελτίωση της φυσικής κατάστασης που σχετίζεται με την υγεία (σε σχέση με το Δείκτη Μάζας Σώματος (ΔΜΣ), την αερόβια ικανότητα, τη δύναμη, την ευκαμψία).

Στην αξιολόγηση του γνωστικού τομέα (π.χ. γνώσεις σε σχέση με κανόνες υγείας και ασφάλειας, σχετικό λεξιλόγιο).

Στην αξιολόγηση του συναισθηματικού τομέα (αυτοπεποίθηση, θάρρος, αυτοέκφραση, έκφραση συναισθημάτων) **και κοινωνικού τομέα** (συμπεριφορά σε σχέση με τους άλλους στη διάρκεια των δραστηριοτήτων, λεκτική και σωματική επικοινωνία, εμπιστοσύνη στους άλλους).

Η πρόοδος σ' αυτούς τους τομείς μπορεί να εκφραστεί είτε σε ποσοτικά μεγέθη (σε ότι αφορά στη φυσική κατάσταση, τις γνώσεις), είτε σε ποιοτικά χαρακτηριστικά (σε ότι αφορά στην ποιότητα της κίνησης, τις στάσεις, τη συνεργασία, την αυτοπεποίθηση, τις αξίες κ.ά.). Για την ακριβή αποτίμηση της απόδοσης του μαθητή, προτείνεται να αξιολογείται κάθε ένας τομέας ξεχωριστά και να χρησιμοποιούνται από τον εκπαιδευτικό ένα πλήθος προσεγγίσεων αξιολόγησης, όπως για παράδειγμα:

- Πρακτικές δοκιμασίες εκτέλεσης των κινητικών δεξιοτήτων.
- Αξιολόγηση σε πραγματικές συνθήκες.
- Επικεντρωμένες ερωτήσεις κατανόησης.
- Εναλλακτικές μορφές αξιολόγησης (όπως για παράδειγμα τα ημερολόγια καταγραφής από τους γονείς σε σχέση με: α) την απόδοση σε συγκεκριμένες δραστηριότητες, β) τα συναισθήματα, γ) την καταγραφή της συμπεριφοράς σε συγκεκριμένους τομείς κ.ά.).

Πως συνδέεται η ΦΑ με τις άλλες μαθησιακές περιοχές του προγράμματος;

Η Φυσική Αγωγή στο νηπιαγωγείο πρέπει να αντιμετωπιστεί ως πηγή γνώσεων και διαδικασία ανάπτυξης για το νήπιο όπου το βασικό μέσο είναι το ίδιο το σώμα και η κίνηση. Συμμετέχοντας συστηματικά το παιδί σε αναπτυξιακά κατάλληλα κινητικά περιεχόμενα θα επιτύχει:

- ✓ Να ενταχθεί στο περιβάλλον του σχολείου,
- ✓ Να κατανοήσει τα άλλα παιδιά και να συνεργάζεται αρμονικά μαζί τους,
- ✓ Να βελτιώσει τη γνωστική λειτουργία μέσα από την κατανόηση, ανάλυση και σύνθεση εννοιών (π.χ. κατανόηση βασικών προ-μαθηματικών εννοιών, εκμάθηση και διάκριση των βασικών γεωμετρικών σχημάτων και των γραμμάτων, διάκριση και ταξινόμηση διαφόρων αντικειμένων, εκτίμηση των φυσικών μεγεθών όπως του βάρους, του ύψους, του όγκου και της απόστασης σε σχέση με το ίδιο και αντικείμενα του χώρου),
- ✓ Ν' αναπτύξει δεξιότητες που σχετίζονται με τη γραφή και την ανάγνωση.

ΕΝΟΤΗΤΑ: Κινητικές δεξιότητες & φυσική κατάσταση

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ - ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά...	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση του στόχου όταν για παράδειγμα...
Στοιχεία κίνησης	<p>Να αναγνωρίζουν τα μέρη του σώματός τους.</p> <p>Να αναγνωρίζουν στοιχεία του χώρου (προσωπικός και γενικός χώρος, επίπεδα, διαδρομές, κατευθύνσεις).</p> <p>Να κατανοούν τη σχέση του σώματος με τα αντικείμενα.</p> <p>Να εκφράζουν στοιχεία του ρυθμού μέσω της κίνησης.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - παίρνουν θέσεις και δημιουργούν βασικά σχήματα, γράμματα, αριθμούς χρησιμοποιώντας (ονομαστικά) μέρη του σώματος ή όλο το σώμα τους - κινούνται ατομικά σε οριοθετημένους χώρους με κορδέλες, στεφάνια, κώνους, σχοινάκια, χρώματα κ.ά. - δραματοποιούν παραμύθια όπου οι ήρωες κρύβονται πίσω από... περνάνε ενδιάμεσα από... - κινούνται αργά-γρήγορα ανάλογα με την ταχύτητα κρούσης ενός ταμπουρίνου 	<ul style="list-style-type: none"> - εξασφαλίζουν καρτέλες με αριθμούς & γράμματα, κορδέλες, σχοινάκια, γραμμές, κώνους που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως εργαλείο παρατήρησης και μίμησης από τα παιδιά. - χρησιμοποιούν εποπτικά εργαλεία για την οριοθέτηση του χώρου (π.χ. στεφάνια, ράβδους, κώνους). - χρησιμοποιούν τεχνικές δραματοποίησης της κίνησης (π.χ. αφήγηση παραμυθιών) για να κατανοήσουν τα παιδιά τη σχέση τους με τα αντικείμενα και το χώρο. - βοηθούν τα παιδιά να αναπαραστήσουν με την κίνηση χαρακτηριστικά του ήχου (αργά-γρήγορα, βαριά-ελαφριά κ.ά.) χρησιμοποιώντας μέσα αναπαραγωγής ήχου (π.χ. ταμπουρίνο, καστανιέτες, μουσική, video/cd).

<p>Αντιληπτικο-κινητικές δεξιότητες</p>	<p>Να εκτελούν με επιτυχία καθημερινές δραστηριότητες αυτοεξυπηρέτησης.</p> <p>Να χρησιμοποιούν και με τις δύο πλευρές του σώματος.</p> <p>Να εκτελούν με επιτυχία δραστηριότητες που απαιτούν συντονισμό ματιού - χεριού και ματιού - ποδιού.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - κουμπώνουν κουμπιά, κλείνουν φερμουάρ, δένουν τα κορδόνια, αλλάζουν γρήγορα μια μπλούζα, τα παπούτσια τους κ.ά. - μιμούνται θέσεις σώματος κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού «καθρέπτης». - κινούνται σε ευθεία, ζιγκ-ζαγκ, κύκλο, με συνεχείς αλλαγές κατεύθυνσης. - ενώ κινούνται ελεύθερα στο χώρο, αλλάζουν κινητική κατάσταση ή κατεύθυνση με ένα απλό ή σύνθετο ερέθισμα (οπτικό ή ακουστικό). 	<ul style="list-style-type: none"> - σχεδιάζουν και οργανώνουν ασκήσεις εκμάθησης ένδυσης-υπόδησης (ατομικά και σε ζευγάρια), αξιοποιώντας το παιχνίδι των παιδιών και τις καθημερινές εμπειρίες τους. - αξιοποιούν εποπτικά εργαλεία για την αναγνώριση των μελών και των κατευθύνσεων (π.χ. χρωματιστές κορδέλες, βέλη κατευθύνσεων).
<p>Βασικές κινητικές δεξιότητες μετακίνησης.</p>	<p>Να εκτελούν τις κινητικές δεξιότητες του βαδίσματος, του τρεξίματος και του άλματος.</p> <p>Να εφαρμόζουν την κατάλληλη τεχνική για τον έλεγχο της πτήσης και της προσγείωσης κατά την εκτέλεση αλμάτων.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - κινούνται ομαδικά με διαφορετικές ταχύτητες, χωρίς να συγκρούονται ή να πέφτουν, χρησιμοποιώντας διάφορους τρόπους μετακίνησης, έπειτα από ηχητικά ερεθίσματα. - αναπηδούν κατακόρυφα και οριζόντια με ένα και τα δύο πόδια. - πηδούν συνεχόμενα πάνω από ένα τεντωμένο σχοινάκι ή στεφάνι ή γραμμή προς όλες τις κατευθύνσεις. - ρολάρουν στο πλάι. 	<ul style="list-style-type: none"> - Χρησιμοποιούν εποπτικά μέσα αναπαραγωγής ήχου, μέσα ψυχοκινητικής αγωγής (π.χ. τουβλάκια, στεφάνια, μπάλες, σχοινάκια, λάστιχα) ή αντικείμενα καθημερινής χρήσης (π.χ. τσάντες). - δείχνουν στα παιδιά ασφαλείς τρόπους «απογείωσης» και «προσγείωσης»

	Να συγχρονίζουν τις κινήσεις τους με ηχητικά ερεθίσματα.		
Βασικές κινητικές δεξιότητες σε στάση.	<p>Να εκτελούν τις κινητικές δεξιότητες της κάμψης, της έκτασης, της αιώρησης, της ταλάντευσης, της ώθησης και της έλξης.</p> <p>Να ισορροπούν, στατικά και δυναμικά, με διάφορους τρόπους (με ή χωρίς αντικείμενα).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ισορροπούν σε διάφορες θέσεις και στάσεις σ' ένα, δύο, τρία, τέσσερα και πέντε σημεία στήριξης (π.χ. μιμούμενα ζώα, αντικείμενα) - ισορροπούν ένα αντικείμενο, ενώ κινούνται (π.χ. ισορροπίες αντικειμένων στο χέρι, στο πόδι, στο κεφάλι, ατομικά ή με ζευγάρι κ.ά.). - διατηρούν βασικές θέσεις ισορροπίας από την ενόργανη και ρυθμική γυμναστική που βλέπουν σε φωτογραφίες ή εκτελούν απλές χορευτικές φιγούρες. 	<ul style="list-style-type: none"> - βοηθάνε τα παιδιά να αναγνωρίσουν τις δυνατότητες για τη στήριξη του σώματός τους σε διαφορετικά σημεία ή/και με συνδυασμό σημείων (π.χ. «Δοκίμασε να κρατήσεις τη μπάλα χωρίς να πέσει με...», «μήπως αν χρησιμοποιήσεις το/τα...μπορέσεις να μιμηθείς καλύτερα το...»).
Βασικές κινητικές δεξιότητες χειρισμού.	<ul style="list-style-type: none"> - Να ρίχνουν και να υποδέχονται μία μπάλα, χωρίς αυτή να αναπηδήσει. - Να προσαρμόζουν την κίνησή τους στα χαρακτηριστικά 	<ul style="list-style-type: none"> - στοχεύουν σταθερά αντικείμενα και εκτιμούν την απόσταση και τη δύναμη για την ακριβή ρίψη ενός αντικειμένου, σε συγκεκριμένη περιοχή (π.χ. ρίψεις σε ζώνες, κύκλους, στόχους). - χειρίζονται τη μπάλα με διάφορα μέρη του σώματος (π.χ. με τα χέρια, τα πόδια και το κεφάλι, μπαλόνια-αερόμπαλες-μπάλες 	<ul style="list-style-type: none"> - διασφαλίζουν τη σταδιακή ανάπτυξη της δυσκολίας εκτέλεσης των ασκήσεων, χρησιμοποιώντας εποπτικά μέσα, όπως μπάλες διαφορετικού μεγέθους και βάρους, μεγάλους, μικρούς στόχους κ.ά. - διασφαλίζουν διαφορετικές συνθήκες εκτέλεσης των κινητικών δεξιοτήτων χειρισμού (π.χ. διαφοροποίηση απόστασης,

	<p>της μπάλας (ως προς το μέγεθος και το βάρος της).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Να εκτελούν λάκτισμα σε σταθερή μπάλα. 	<p>συγκεκριμένων αθλημάτων, παίζουν μπόουλινγκ και εκτελούν ρίψεις από διάφορες θέσεις, με ένα και δύο χέρια σε ζώνες, κύκλους, στόχους).</p> <ul style="list-style-type: none"> - κρατούν σε συνεχόμενη αναπήδηση μια μπάλα, χτυπώντας της με τα δύο χέρια (π.χ. εκτελούν τρίπλα στατική και με μετακίνηση χρησιμοποιώντας μπάλες από διάφορα αθλήματα). - κλωτσούν μια ακίνητη μπάλα προς μια συγκεκριμένη κατεύθυνση. 	<p>εκτέλεση σε στάση ή μετά από μετακίνηση, σταθερό ή κινούμενο αντικείμενο).</p> <ul style="list-style-type: none"> - πλαισιώνουν τις ασκήσεις με σεσνάρια που ενεργοποιούν εκτός από την κίνηση και τη φαντασία των παιδιών.
Ανάπτυξη φυσικής κατάστασης.	<p>Να βελτιώσουν τη δύναμη, την αντοχή και την ευλυγισία τους.</p> <p>Να διανύουν τρέχοντας με ταχύτητα μια μικρή απόσταση (μέχρι 10μέτρα)</p> <p>Να συμμετέχουν σε αερόβιες δραστηριότητες μικρής διάρκειας (1-3 λεπτά).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - σκαρφαλώνουν σε γυμναστικά όργανα (π.χ. εκτελούν ασκήσεις αναρρίχησης και στήριξης, εξάρτησης). - εκτελούν ασκήσεις διάτασης για τις μεγάλες μυϊκές ομάδες (π.χ. μμήσεις ζώων, εργασίες ανθρώπων). - συμμετέχουν για παρατεταμένο χρόνο σε κινητικά παιχνίδια (π.χ. τρέχουν σε κυκλική διαδρομή 1-3 λεπτών, κυλώντας και τριπλάροντας μία μπάλα, κρατώντας στον αέρα ένα μπαλόνι κ.ά. Στη συνέχεια, εξηγούν τι αισθάνονται και ποιες αλλαγές διαπίστωσαν στη λειτουργία του σώματος (π.χ. αναπνοή, ιδρώτας, κούραση). 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ δημιουργούν ένα ασφαλές και διασκεδαστικό περιβάλλον για τη διεξαγωγή των κινητικών δραστηριοτήτων

ΕΝΟΤΗΤΑ: Γνώσεις για την κίνηση & την υγεία

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ - ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά...	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση του στόχου όταν για παράδειγμα...
Χρήση και τροποποίηση των στοιχείων της κίνησης.	<p>Να κατανοήσουν τις δυνατότητες του σώματος σε σχέση με την κίνηση.</p> <p>Να τροποποιούν μια κίνηση ανάλογα με τη συνθήκη εκτέλεσης.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - προσαρμόζουν το επίπεδο της κίνησής τους για να περάσουν από εμπόδια με διαφορετικό ύψος (π.χ. σχηματίζουν με το σώμα τους μία «γέφυρα» και το ζευγάρι τους πρέπει να περάσει τη γέφυρα αφού μεταμορφωθεί σε «γίγαντα», «νάνο», «φίδι», «ελέφαντα»). - τροποποιούν την κίνηση ως προς την ταχύτητα, την ένταση, την κατεύθυνση ή τον τρόπο εκτέλεσης (π.χ. κινούν τα χέρια τους σε περιφορά όπως οι ανεμόμυλοι -όπου η ταχύτητα και η φορά κίνησης αλλάζει ανάλογα με την ταχύτητα του ανέμου- ή περνούν ανάμεσα από στεφάνια, τα οποία είναι όρθια τοποθετημένα, μεταφέροντας ένα αντικείμενο). 	<ul style="list-style-type: none"> - ενεργοποιούν τη δημιουργική και κριτική σκέψη των παιδιών, προτείνοντας δραστηριότητες που απαιτούν την προσαρμογή της κίνησης σε διαφορετικές συνθήκες, με εποπτικά μέσα όπως φωτογραφίες με ανεμόμυλους, χαρταετούς, ζώα, στεφάνια, στρώματα κ.ά.

<p>Ανάπτυξη δημιουργικής σκέψης.</p>	<p>Να χρησιμοποιούν τα μέρη του σώματός τους και διάφορα αντικείμενα με πολλούς τρόπους.</p> <p>Να δημιουργούν ποικιλία κινήσεων ως απάντηση σ' ένα ερέθισμα ή λύση σ' ένα πρόβλημα κίνησης.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - εφαρμόζουν τις κινήσεις του βαδίσματος, τρεξίματος, γλιστρήματος, κύλισης, ρολαρίσματος, γκάλοπ, αναπήδησης, ανάλογα με τις συνθήκες και το κινητικό πρόβλημα που έχουν να αντιμετωπίσουν (π.χ. σε ομάδες διαπερνούν ένα στεφάνι με τον τρόπο που υποδεικνύει ο «αρχηγός» της ομάδας). - δοκιμάζουν μια ποικιλία διαφορετικών ρίψεων για να πετύχουν ένα στόχο. 	<ul style="list-style-type: none"> - διατυπώνουν ερωτήσεις που παροτρύνουν τα παιδιά να κάνουν τις δικές τους προτάσεις, να εκφράσουν τις ιδέες τους και να επινοήσουν δικά τους παιχνίδια (π.χ. «πως αλλιώς θα μπορούσαμε να...; Πως μπορούμε να κινηθούμε για να περάσουμε το «ποτάμι» χωρίς να βραχούμε;»)
<p>Ο ρόλος της άσκησης και της διατροφής στην υγεία.</p>	<p>Να αναγνωρίζουν ότι η άσκηση είναι απαραίτητη για την υγεία.</p> <p>Να γνωρίζουν την σημασία της υγιεινής διατροφής.</p> <p>Να αναγνωρίζουν υγιεινές τροφές.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - επιλέγουν τις κατάλληλες τροφές για την υγεία από μια σειρά επιλογών και τεκμηριώνουν τις προτιμήσεις τους. - ξεχωρίζουν και ονοματίζουν τις ομάδες τροφών. 	<ul style="list-style-type: none"> - συνδέουν το στόχο αυτό με στόχους από τη μαθησιακή περιοχή «Φυσικές Επιστήμες» - χρησιμοποιούν εποπτικά μέσα (π.χ. χαρτόνια, εικόνες με τροφές, μουσικές ομάδες, οστά, κυκλοφορικό σύστημα, αφίσα «διατροφικής πυραμίδας») και τις Τ.Π.Ε. για να βοηθήσουν τα παιδιά να βελτιώσουν τη γνώση τους στα συστήματα του ανθρώπινου σώματος.
<p>Αλλαγές στις φυσικές λειτουργίες κατά την άσκηση.</p>	<p>Ν' αναγνωρίζουν αλλαγές στο σώμα τους κατά την άσκηση.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - εντοπίζουν και περιγράφουν τη διαφορά στην ένταση και στην κούραση ως αποτέλεσμα της συμμετοχής τους σε διαφορετικές δραστηριότητες (π.χ. χωρισμένα σε τρεις ομάδες όπου η μία κάνει κολάζ ζωγραφικής, η δεύτερη περπατά και η τρίτη εκτελεί αναπηδήσεις σε στεφάνια: μετά την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων, αξιολογούν και συζητούν τις 	<ul style="list-style-type: none"> - χρησιμοποιούν βιωματικές δραστηριότητες, για την κατανόηση της επίδρασης διαφορετικών εντάσεων κινητικών δραστηριοτήτων στο ρυθμό της αναπνοής. - επικεντρώνουν την προσοχή των παιδιών στις αλλαγές που βιώνει το

		διαφορές στο σφυγμό μεταξύ των ομάδων).	σώμα τους ώστε να μπορέσουν να κάνουν πιο εύκολα τις απαραίτητες συσχετίσεις.
Επίδραση της άσκησης στην υγεία.	<p>Να γνωρίζουν συμπεριφορές που συμβάλλουν στην καλή υγεία και στην καλή φυσική κατάσταση.</p> <p>Ν' αναγνωρίζουν τα οφέλη από τη συμμετοχή σε φυσικές δραστηριότητες και την άσκηση.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ψηλαφούν το σφυγμό τους και τον αξιολογούν σε ηρεμία και μετά από έντονη κίνηση. - ακούν με στηθοσκόπιο τους χτύπους της καρδιάς τους. - συμμετέχουν σε κυκλική «εργασία» 3 λεπτών με 5-6 «σταθμούς ασκήσεων», ατομικά ή σε ζευγάρια (π.χ. στον 1ο σταθμό έρπουν στα στρώματα, στο 2ο εκτελούν άλματα πάνω από ελαστικό σχοινάκι/στεφάνια, στον 3ο εκτελούν ρίψη σε στόχο, στον 4ο ισορροπούν σ' ένα πάγκο, στον 5ο χειρίζονται ένα στεφάνι, στον 6ο περνούν μέσα από χαρτόκουτες) - περιγράφουν αδρά τα οφέλη της άσκησης στο μυϊκό σύστημα, την καρδιά, το σωματικό βάρος. - ζυγίζονται σε ζυγαριά και καταγράφουν το βάρος τους. 	<ul style="list-style-type: none"> - αξιοποιούν εξοπλισμό όπως στηθοσκόπιο, ζυγαριά κ.ά. που μπορεί να διαθέτουν γονείς με σχετικά επαγγέλματα - καλούν ειδικούς (ή γονείς με σχετικά επαγγέλματα) να μιλήσουν στα παιδιά για την θετική επίδραση της φυσικής δραστηριότητας στην υγεία. - ενημερώνουν τους γονείς για τις δράσεις που γίνονται στο πλαίσιο της φυσικής αγωγής και τους στόχους που αυτές εξυπηρετούν.

ΕΝΟΤΗΤΑ: Αυτό-έκφραση & κοινωνική αλληλεπίδραση

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ - ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά...	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση του στόχου όταν για παράδειγμα...
Η φυσική δραστηριότητα ως πηγή διασκέδασης και αναγνώρισης συναισθημάτων	<p>Να επιλέγουν να συμμετέχουν σε κινητικές δραστηριότητες.</p> <p>Ν' αναγνωρίζουν τα συναισθήματα που προκαλούνται από τη συμμετοχή.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - συνεχίζουν την προσπάθεια ακόμη κι αν δεν είναι επιτυχής. - μιλούν για τα συναισθήματά τους κατά τη διεξαγωγή των δραστηριοτήτων, περιγράφουν τι τους αρέσει και τι τους δυσκολεύει. - περιγράφουν αγαπημένες τους ασκήσεις στους συμμαθητές τους και τις δείχνουν ώστε να τις μάθουν και οι άλλοι. - συζητάνε γιατί το παιχνίδι με άλλους κάνει πιο ευχάριστες τις δραστηριότητες. 	<ul style="list-style-type: none"> - οργανώνουν παιχνίδια χωρίς νικητές και νικημένους, με τη συμμετοχή όλων των παιδιών - παροτρύνουν τα παιδιά να τροποποιούν τις ήδη γνωστές δραστηριότητες. - προωθούν τον πειραματισμό των παιδιών και ενθαρρύνουν τη συνέχιση της προσπάθειας ακόμη κι αν είναι ανεπιτυχής. - οργανώνουν τις συνεργατικές δραστηριότητες έτσι ώστε τα παιδιά να παίξουν όλους τους ρόλους.
Η φυσική δραστηριότητα ως ευκαιρία αυτό-έκφρασης	<p>Να εκφράζονται με το σώμα τους</p>	<ul style="list-style-type: none"> - παρατηρούν, δοκιμάζουν και εξηγούν τις δυνατότητες και τη συνεισφορά στην κίνηση που έχει κάθε μέλος του σώματός τους - εκτελούν κινητικές αναπαραστάσεις διαφόρων επαγγελμάτων - εκφράζουν συναισθήματα με την κίνηση του 	<ul style="list-style-type: none"> - συνδέουν το στόχο αυτό με αντίστοιχους στόχους από τη μαθησιακή περιοχή «Τέχνες» και τη μαθησιακή περιοχή «Προσωπική & Κοινωνική Ανάπτυξη» - σχεδιάζουν δραστηριότητες που αναπτύσσουν τη γνωριμία των παιδιών με

		<p>σώματός τους ανάλογα με τη χροιά, την ένταση και την τονικότητα της μουσικής (π.χ. το κασετόφωνο παίζει τις «4 Εποχές» του Vivaldi και τα παιδιά εκφράζουν κινητικά τα συναισθήματά τους)</p>	<p>τις εκφραστικές δυνατότητες του σώματος.</p> <ul style="list-style-type: none"> - χρησιμοποιούν υλικά όπως μάσκες διαφορετικής έκφρασης (χαρά, λύπη, απορία κ.ά.) και μουσική με έντονες αντιθέσεις, δίνοντας τη δυνατότητα στα παιδιά να εκφράσουν κινητικά αντίστοιχα συναισθήματα.
Βασικό κινητικό λεξιλόγιο	<p>Να ονομάζουν τις βασικές κινητικές δεξιότητες που εκτελεί κάθε μέλος του σώματος</p> <p>Να περιγράφουν απλές κινήσεις.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ανταποκρίνονται σε παραγγέλματα για συγκεκριμένες θέσεις και στάσεις που πρέπει να λάβουν στο χώρο με το σώμα τους. - περιγράφουν λεκτικά απλές θέσεις, στάσεις του σώματος στο χώρο. - διακρίνουν τις κινήσεις του βαδίσματος, τρεξίματος, γλιστρήματος, κύλισης, ρολαρίσματος, γκάλοπ, αναπήδησης, ισορροπίας, ρίψης και λακτίσματος. 	<ul style="list-style-type: none"> - επιλέγουν την κατάλληλη ορολογία όταν δίνουν οδηγίες στα παιδιά
Κατάλληλη χρήση του εξοπλισμού.	<p>Να φροντίζουν και να μεταχειρίζονται υπεύθυνα το διαθέσιμο εξοπλισμό, ακολουθώντας τους κανόνες ασφάλειας</p> <p>Να κινούνται με ασφάλεια στο περιβάλλον διεξαγωγής των φυσικών δραστηριοτήτων</p>	<ul style="list-style-type: none"> - διασχίζουν μία «διαδρομή» που την πρώτη φορά έχει διάφορα «εμπόδια» (αθλητικά όργανα τοποθετημένα άναρχα) και τη δεύτερη είναι καθαρή. Ακολουθεί συζήτηση για τους κινδύνους που αντιμετωπίζουμε όταν δεν υπάρχει τάξη στο περιβάλλον όπου κινούνται - ταξινομούν κατά είδος και τοποθετούν στην κατάλληλη θέση το αθλητικό υλικό που βρίσκεται στο χώρο 	<ul style="list-style-type: none"> - βοηθούν τα παιδιά στην κατασκευή αθλητικού υλικού από εναλλακτικά υλικά (π.χ. μπάλες από φύλλα εφημερίδας, χαρτοπολτό). - επιδοκιμάζουν τα παιδιά για τη σωστή διαχείριση και φροντίδα του αθλητικού υλικού του νηπιαγωγείου - συζητούν και αποφασίζουν μαζί με τα παιδιά ποιοι είναι οι καταλληλότεροι χώροι αποθήκευσης του υλικού

ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Γιατί είναι σημαντικό για τα παιδιά νηπιακής ηλικίας να ασχοληθούν με τις «Φυσικές Επιστήμες»;

Ο φυσικός και βιολογικός κόσμος αποτελεί μαζί με το κοινωνικό περιβάλλον πρωταρχική πηγή εμπειριών για τα παιδιά νηπιακής ηλικίας.

Τα μικρά παιδιά διαμορφώνουν πολύ νωρίς τις πρώτες ιδέες, ερμηνείες, θεωρίες για έννοιες και φαινόμενα του φυσικού κόσμου, γεγονός που αποδεικνύει ότι είναι σε θέση να προσεγγίσουν σε ένα πρώτο επίπεδο σχετικά ζητήματα. Η οργάνωση ανάλογων εκπαιδευτικών παρεμβάσεων στο χώρο του νηπιαγωγείου είναι συνεπώς αναγκαία.

Η ενασχόληση των παιδιών νηπιακής ηλικίας με τις Φυσικές Επιστήμες συμβάλλει:

α) στην αξιοποίηση της περιέργειας και του εσωτερικού κινήτρου που έχουν τα μικρά παιδιά για τη διερεύνηση του κόσμου που τα περιβάλλει,

β) στην υποστήριξη του **επιστημονικού «γραμματισμού»** ώστε να μπορούν να διερευνούν συστηματικά και να κατανοούν βασικές λειτουργίες, να επιλύουν προβλήματα, να διαμορφώνουν κριτική στάση και να λαμβάνουν αποφάσεις

που υποστηρίζουν την ανάπτυξη της αλληλεξάρτησης επιστήμης, τεχνολογίας και κοινωνίας, στην ανάπτυξη των βασικών ικανοτήτων,

γ) στην ανάπτυξη θετικής στάσης απέναντι στην επιστήμη, και στη συνειδητοποίηση ότι η επιστήμη αποτελεί πολιτισμικό προϊόν σε διαρκή εξέλιξη.

Ποια είναι η δομή της μαθησιακής περιοχής «Φυσικές Επιστήμες»;

Με στόχο τη μύηση των παιδιών στον κόσμο των Φυσικών Επιστημών, η συγκεκριμένη μαθησιακή περιοχή περιλαμβάνει επιλεγμένες ενότητες διδακτικών αντικειμένων από τους επιστημονικούς κλάδους της Βιολογίας (μελέτη των ζωντανών οργανισμών στο περιβάλλον τους), της Φυσικής (ιδιότητες της ύλης και διάφορα απλά φυσικά φαινόμενα), της Μετεωρολογίας (καιρικά φαινόμενα), της Γεωγραφίας (γεωφυσικά χαρακτηριστικά) και της Αστρονομίας (πλανήτη Γη και το ηλιακό σύστημα). Οι ενότητες αυτές αναδεικνύουν μία αντιπροσωπευτική ποικιλία των θεμάτων που εξετάζονται στα πλαίσια των Φυσικών Επιστημών.

Η μαθησιακή περιοχή «Φυσικές Επιστήμες» δομείται στις ακόλουθες ενότητες:

- Ζωντανοί οργανισμοί
- Αντικείμενα και υλικά
- Έννοιες και φαινόμενα από το φυσικό κόσμο
- Πλανήτης Γη και διάστημα

Η σειρά παρουσίασης των εννοιών αποδίδει την εκκίνηση από το πιο οικείο και συγκεκριμένο θέμα (ενότητα: ζωντανοί οργανισμοί) προς το πιο αφηρημένο και ευρύ (ενότητα: πλανήτης Γη και διάστημα). Ωστόσο, δεν αντικατοπτρίζει με απόλυτο τρόπο τη δυσκολία ή συνθετότητα των επιμέρους περιεχομένων, ούτε προτείνει τη διακριτή προσέγγιση των τεσσάρων εννοιών. Το ζήτημα επιλογής κατάλληλων διδακτικών περιεχομένων αφορά εκτιμήσεις, και διδακτικές αποφάσεις για τις οποίες είναι υπεύθυνη η εκπαιδευτικός, ανάλογα με τις συνθήκες, τους περιορισμούς και τις δυνατότητες που θα αναγνωρίσει κάθε χρονιά στο περιβάλλον εργασίας της, τις εμπειρίες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών της τάξης της.

Τα διδακτικά περιεχόμενα οργανώθηκαν θεματικά, ώστε να παραπέμπουν στην οργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων με βάση κάποιο σχετικό θέμα (π.χ. «τόπια και μπάλες», «τα παιδιά του κόσμου») ή με επίκεντρο κάποια έννοια ή φαινόμενο (π.χ. «η ανάπτυξη του φυτού», «το φως και οι σκιές», «η δύναμη του μαγνήτη»), αλλά όχι σε υλοποίηση αποσπασματικών και μη συσχετιζόμενων δραστηριοτήτων.

Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της ειδικής διδακτικής μεθοδολογίας για τη μαθησιακή περιοχή «Φυσικές Επιστήμες»;

Η ειδική διδακτική μεθοδολογία για τις Φυσικές Επιστήμες στο νηπιαγωγείο αξιοποιεί δεδομένα από την επιστημονική μεθοδολογία για να συγκροτήσει διδακτικές στρατηγικές, προσαρμοσμένες στο επίπεδο και τα ενδιαφέροντα των παιδιών αυτής της ηλικίας. Αυτές οι διδακτικές στρατηγικές ενσωματώνονται στην καθημερινή πρακτική με στόχο να διευκολύνουν τα παιδιά να υιοθετήσουν διερευνητική στάση απέναντι σε εμπειρίες και προβλήματα. Παράλληλα τα βοηθούν να αντιληφθούν την επιστημονική γνώση ως αποτέλεσμα κοινωνικών πρακτικών που διέπονται από συγκεκριμένους κανόνες και διαδικασίες.

Σε αυτά τα πλαίσια, οι διδακτικές στρατηγικές που μπορεί να αναπτυχθούν από κάθε εκπαιδευτικό είναι ποικίλες. Για παράδειγμα:

- **συστηματική παρατήρηση** αντικειμένων ή φαινομένων, με επικέντρωση σε κομβικές παραμέτρους ή μεταβλητές, **συλλογή δεδομένων** που θα οδηγήσουν σε απαντήσεις ή λύσεις ερωτημάτων που έχουν νόημα για τα ίδια τα παιδιά,
- **καταγραφή** των δεδομένων που συλλέγουν τα παιδιά από τη συστηματική παρατήρηση ή από άλλες πηγές, με χρήση διαφόρων συμβόλων (π.χ. βελάκια, χρώμα,

κουκίδες), σχεδίων, πινάκων, μοντέλων που επιτρέπουν συγκρίσεις,

- **ανάλυση και ερμηνεία** των δεδομένων που συλλέγουν τα παιδιά, συσχετισμοί, διατύπωση νέων ερωτημάτων και **σχεδιασμός** τρόπων προσέγγισής τους, πραγματοποίηση μετρήσεων, αναγνώριση επαναλαμβανόμενων μοτίβων και προσπάθεια διατύπωσης κανόνων,
- διατύπωση **προβλέψεων** ή/και **υποθέσεων**, οργάνωση **πειραματικών καταστάσεων** για τον έλεγχο αυτών, με χειρισμό κατάλληλων υλικών και αντικειμένων,
- **διαπραγμάτευση** ιδεών και διαδικασιών που ακολουθήθηκαν, από κοινού **εξαγωγή συμπερασμάτων** ή ερμηνειών με σεβασμό προς τα εμπειρικά δεδομένα,
- **αναστοχασμός** για τον τρόπο δράσης τους, **εφαρμογή** των νέων γνώσεων σε διαφορετικά πλαίσια ή με διαφορετικούς τρόπους.

Ποιος είναι ο ρόλος της εκπαιδευτικού στις «Φυσικές Επιστήμες»;

Η προσέγγιση εννοιών και φαινομένων από το φυσικό κόσμο οφείλει να προβάλλει την αξία των Φυσικών Επιστημών ως κοινωνική, παγκόσμια δραστηριότητα που εμπλέκεται σε όλα τα επίπεδα της καθημερινής ζωής και δημιουργεί προκλήσεις για σκέψη και δράση. Περιεχόμενα, στόχοι και δραστηριότητες από τη μαθησιακή περιοχή των Φυσικών

Επιστημών, έχουν θέση στο καθημερινό ή/και εβδομαδιαίο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, απευθύνονται σε όλα τα παιδιά της τάξης, αναγνωρίζοντας τις δυνατότητες κάθε παιδιού (ανεξάρτητα από το φύλο, την εθνικότητα ή άλλες διαφορές) να προσεγγίσει τον επιστημονικό κόσμο. Τα προτεινόμενα από το Π.Σ. των Φυσικών Επιστημών περιεχόμενα και οι μαθησιακοί στόχοι που διατυπώνονται δεν εξαντλούν την πιθανή θεματολογία, ούτε η προσέγγιση και υλοποίησή τους είναι δεσμευτική. Ωστόσο η εκπαιδευτικός θα πρέπει να βεβαιώνεται ότι ως το τέλος της χρονιάς θα έχουν προσεγγιστεί ορισμένα περιεχόμενα και θα έχουν επιτευχθεί ανάλογοι μαθησιακοί στόχοι από κάθε μία από τις προτεινόμενες τέσσερις ενότητες, ανάλογα με τις εκπαιδευτικές ανάγκες, τις ικανότητες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών της τάξης.

Η υλοποίηση ποιοτικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων από τη συγκεκριμένη μαθησιακή περιοχή δεν απαιτεί υψηλό επίπεδο επιστημονικών γνώσεων από την εκπαιδευτικό, αλλά καλή κατανόηση βασικών επιστημονικών εννοιών και φαινομένων, η οποία συνεπάγεται και την αίσθηση αυτοπεποίθησης της εκπαιδευτικού ότι μπορεί να χειριστεί αυτά τα διδακτικά αντικείμενα. Η διαμόρφωση κατάλληλων μαθησιακών εμπειριών στο πλαίσιο της συγκεκριμένης μαθησιακής περιοχής απαιτεί από την εκπαιδευτικό να «συμπορευτεί» με τα παιδιά στον κόσμο των επιστημονικών γνώσεων και διαδικασιών.

Προκειμένου να διαμορφώσουν οι εκπαιδευτικοί κατάλληλες μαθησιακές εμπειρίες στα πλαίσια προσέγγισης αντικειμένων ή θεμάτων που σχετίζονται με το φυσικό κόσμο:

- **μελετούν το Πρόγραμμα Σπουδών** και παράλληλα **αναζητούν γνώσεις αναφοράς**, τόσο σε σχέση με το γνωστικό περιεχόμενο, όσο και σε σχέση με τις ιδέες που συνήθως εκφράζουν τα παιδιά επί αυτού, ώστε να προσδιορίσουν το διδακτικό αντικείμενο με τρόπο συμβατό με το επιστημονικό μοντέλο περιγραφής και εξήγησης των φαινομένων αλλά και σε συνάρτηση με τις ιδιαιτερότητες της παιδικής σκέψης,
- **ανιχνεύουν τις ιδέες των παιδιών της τάξης τους** σε σχέση με τις έννοιες και τα φαινόμενα που σκοπεύουν να προσεγγίσουν, ώστε να αξιοποιήσουν αυτά τα δεδομένα στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό και τη διαδικασία υλοποίησης εκπαιδευτικών δράσεων,
- **αξιοποιούν ή οργανώνουν μαθησιακές εμπειρίες με νόημα για τα παιδιά**, δηλαδή που να συνδέονται με τα βιώματά τους, να ανταποκρίνονται στις ικανότητές τους, να αποτελούν πρόκληση για αυτά, να ενεργοποιούν τη σκέψη, τη φαντασία και τη δημιουργικότητα τους, να προκύπτουν από ή να ενεργοποιούν τα ενδιαφέροντά τους,
- **αξιοποιούν κατά κύριο λόγο διερευνήσεις, πειραματικές καταστάσεις**, ελεύθερο ή καθοδηγούμενο χειρισμό υλικών, αντικειμένων, μοντέλων και εργαλείων, **προβλήματα προς επίλυση**, αλλά και τις δυνατότητες που προσφέρουν **άλλα μαθησιακά πλαίσια** (όπως το παιχνίδι, οι καταστάσεις της καθημερινής ζωής και

επίκαιρα γεγονότα, οι ρουτίνες της τάξης, οι οργανωμένες ή μη μαθησιακές διαδικασίες),

- παρέχουν ευκαιρίες και προωθούν τη χρήση διαφόρων **συμβολικών συστημάτων** (π.χ. πίνακες, γραφήματα, χάρτες) σε διαφορετικές φάσεις της εκπαιδευτικής διαδικασίας,
- υιοθετούν έναν ρόλο **συνερευνητή, αρωγού** στις προσπάθειες των παιδιών και όχι «αυθεντίας», φροντίζουν ώστε η όλη διαδικασία να αποτελεί **ευχάριστη εμπειρία** για τα παιδιά και τους ίδιους.

Έτσι, οι εκπαιδευτικοί επιχειρούν να προωθήσουν τη μύηση των παιδιών στις Φυσικές Επιστήμες και την παράλληλη ανάπτυξη των βασικών ικανοτήτων λαμβάνοντας υπόψη τους τις διαφορετικές ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών, αλλά και παραμένοντας στα πλαίσια που ορίζει η επιστήμη και ο ορθός λόγος.

Ποιοι είναι οι στόχοι και τα χαρακτηριστικά της αξιολόγησης στις «Φυσικές Επιστήμες»;

Η αξιολόγηση ως συστατικό στοιχείο της επιστημονικής έρευνας, αλλά και της ανάπτυξης της κριτικής και μεταγνωστικής σκέψης, εντάσσεται στις διαδικασίες με τις οποίες έρχονται σε επαφή τα παιδιά μέσα από την ενασχόλησή τους με τις Φυσικές Επιστήμες.

Οι εκπαιδευτικοί «ανιχνεύουν» τις ιδέες των παιδιών στην αρχή, σε διάφορες φάσεις της μαθησιακής διαδικασίας και στο

τέλος των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, ώστε να συλλέξουν δεδομένα που θα τους επιτρέψουν να αξιολογήσουν την πρόοδο των παιδιών και παράλληλα τις δικές τους διδακτικές επιλογές. Η καταγραφή των αρχικών ιδεών των παιδιών θα βοηθήσει και τα ίδια τα παιδιά αργότερα, να σκεφτούν κριτικά πάνω στις ιδέες τους, με αφορμή αυτές τις αρχικές καταγραφές (αυτό-αξιολόγηση). Η ανίχνευση των ιδεών των παιδιών μπορεί να γίνει με διάφορους τρόπους, π.χ. με διατύπωση ερωτήσεων, ιχνογράφημα, δραματοποίηση, κατασκευές, αφήγηση ιστοριών.

Η αξιολόγηση από την πλευρά των εκπαιδευτικών δεν αφορά μόνο τις γνωστικές κατακτήσεις των παιδιών αλλά και τις διαδικασίες που χρησιμοποιούν για την προσέγγιση εννοιών και φαινομένων (π.χ. πρακτικές καταγραφής, ανάλυσης, διαπραγμάτευσης, διατύπωση υποθέσεων και συμπερασμάτων). Μια ακόμη διάσταση της αξιολόγησης αφορά την εφαρμογή από τα παιδιά των νέων γνώσεων που αποκτούν σε διαφορετικά πλαίσια, τη διεύρυνση της σκέψης και δράσης τους, το συσχετισμό των μαθησιακών εμπειριών τους με την καθημερινή ζωή.

Επιπλέον, η συστηματική παρατήρηση και καταγραφή δεδομένων προσφέρει τη δυνατότητα στην εκπαιδευτικό να πάρει αποφάσεις για τον προγραμματισμό του εκπαιδευτικού προγράμματος, να χρησιμοποιήσει συγκεκριμένα δεδομένα για την επικοινωνία και συνεργασία με γονείς ή συναδέλφους.

Πώς συνδέονται οι «Φυσικές Επιστήμες» με τις άλλες μαθησιακές περιοχές;

Η Επιστήμη και η Τεχνολογία είναι δύο πεδία που αναπτύσσονται αμοιβαία και η μεταξύ τους σχέση είναι επίκαιρη όσο ποτέ άλλοτε. Η Τεχνολογία αξιοποιεί τα επιστημονικά δεδομένα και θέτει στην υπηρεσία του ανθρώπου εργαλεία και τεχνικές ελέγχου του περιβάλλοντος (π.χ. μεγεθυντικοί φακοί, ανεμοδείκτες). Τα παιδιά διευκολύνονται στην κατανόηση των επιστημονικών εννοιών και φαινομένων χρησιμοποιώντας και μελετώντας τη λειτουργία εργαλείων, και αντίστροφα αντιλαμβάνονται τη χρήση και χρησιμότητα εργαλείων καθώς οικειοποιούνται τις επιστημονικές έννοιες στις οποίες στηρίζεται η λειτουργία τους. Ο επιστημονικός και τεχνολογικός γραμματισμός των παιδιών προωθείται παράλληλα, και η ανάπτυξη σχετικών ικανοτήτων συμβάλλει με τη σειρά της στην καλλιέργεια της ιδιότητας του πολίτη. Οι Τ.Π.Ε. αποτελώντας σημαντική πτυχή της εκπαιδευτικής τεχνολογίας παρέχουν ένα προνομιακό πεδίο προσέγγισης και επεξεργασίας θεμάτων από το φυσικό και βιολογικό κόσμο. Η χρήση κατάλληλων λογισμικών, προσωμοιώσεων, οπτικοποιήσεων, μοντέλων εμπλουτίζει τις διδακτικές και μαθησιακές δυνατότητες στο νηπιαγωγείο. Επιτρέπει την προσέγγιση εννοιών και φαινομένων στα οποία τα παιδιά δεν έχουν άμεση πρόσβαση, το χειρισμό μεταβλητών που σε πραγματικές συνθήκες είναι επικίνδυνος, τον εμπλουτισμό των σχετικών δεδομένων, την κριτική επεξεργασία δεδομένων και πληροφοριών που συλλέγονται. Το κριτήριο της προστιθέμενης αξίας οφείλει να προβληματίζει

την εκπαιδευτικό σε κάθε περίπτωση σχετικού εκπαιδευτικού σχεδιασμού. Η χρήση εικόνων από το διαδίκτυο, η παρατήρηση φαινόμενων μέσω ειδικών λογισμικών, δεν υποκαθιστά την άμεση παρατήρηση και τον άμεσο χειρισμό από τα παιδιά υλικών, εργαλείων και μεταβλητών. Η επιλογή χρήσης των Τ.Π.Ε. υπακούει όπως σε κάθε περίπτωση επιλογής διδακτικής στρατηγικής ή εργαλείου στις διδακτικές ανάγκες ή τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών της τάξης.

Η μαθησιακή περιοχή των Φυσικών Επιστημών συνδέεται στενά με τις μαθησιακές περιοχές της Γλώσσας και των Μαθηματικών. Η ανάπτυξη ικανοτήτων σκέψης και επικοινωνίας, η χρήση συμβολισμών και συμβολικών συστημάτων (όπως η γλώσσα, οι πίνακες και τα σχεδιαγράμματα) καλλιεργούνται παράλληλα και στις τρεις προαναφερθείσες περιοχές. Έτσι, οι επιμέρους πρόοδοι που σημειώνουν τα παιδιά σε περιεχόμενα της μίας μαθησιακής περιοχής, ενισχύουν την κατάκτηση από τα παιδιά περιεχομένων των δύο άλλων μαθησιακών περιοχών.

Η προσέγγιση του φυσικού κόσμου σε ένα πλαίσιο που αναδεικνύει την αξία των ιδεών κάθε παιδιού, που προωθεί τη διαπραγμάτευση και την από κοινού οικοδόμηση νοημάτων, τη σημασία ατομικών πρωτοβουλιών και συλλογικών δράσεων, συνδέεται άρρηκτα με την αντίληψη που διαμορφώνει κάθε παιδί για την προσωπική του ταυτότητα, καθώς και με την ανάπτυξη επικοινωνιακών και κοινωνικών ικανοτήτων. Ουσιαστικά η προσέγγιση περιεχομένων από τη μαθησιακή περιοχή των Φυσικών Επιστημών αποτελεί κατάλληλο πεδίο για την παράλληλη υλοποίηση στόχων από τη μαθησιακή περιοχή της Προσωπικής και Κοινωνικής ανάπτυξης.

Οι Κοινωνικές Επιστήμες και οι Φυσικές Επιστήμες συνδέονται άρρηκτα καθώς προσεγγίζουν κοινά θέματα από διαφορετική οπτική. Η παράλληλη υλοποίηση στόχων από τις δύο μαθησιακές περιοχές διευκολύνει τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν την αλληλεξάρτηση φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος, να αντιληφθούν τις ευθύνες, τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματά τους. Έτσι ενισχύεται η ανάπτυξη της ικανότητας του ενεργού και υπεύθυνου πολίτη σε τοπικό και ευρύτερο επίπεδο, σε ένα πλαίσιο που προωθεί την αειφόρο ανάπτυξη καθώς αναδεικνύονται οι συνδέσεις ανάμεσα στο περιβάλλον, την κοινωνία και την οικονομία.

Η προσέγγιση περιεχομένων από τη μαθησιακή περιοχή των Φυσικών Επιστημών που σχετίζονται με τις βασικές λειτουργίες του ανθρώπινου οργανισμού και την ανάπτυξη, με τις ανάγκες των ζωντανών οργανισμών, με τη χρήση και λειτουργία υλικών και αντικειμένων συνδέονται με την υλοποίηση στόχων από τη μαθησιακή περιοχή της Φυσικής Αγωγής καθώς και με την προώθηση ζητημάτων που αφορούν την υγεία, ασφαλείς συμπεριφορές και στάσεις υγιεινού τρόπου ζωής.

Τέλος, στενή αλληλεπίδραση υπάρχει μεταξύ των μαθησιακών περιοχών των Φυσικών Επιστημών και των Τεχνών. Οι Τέχνες προσφέρουν ποικιλία εκφραστικών μέσων για τα παιδιά και οι Φυσικές Επιστήμες αποτελούν συχνά πηγή έμπνευσης για την καλλιτεχνική δημιουργία.

ΕΝΟΤΗΤΑ: Ζωντανοί Οργανισμοί

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ - ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά...	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση του στόχου όταν για παράδειγμα...
Μορφολογικά και άλλα βασικά ⁵ χαρακτηριστικά των ζώων ⁶ και των φυτών	Να διακρίνουν μορφολογικά και βασικά χαρακτηριστικά των ανθρώπων, των ζώων και των φυτών και να εντοπίσουν κοινά στοιχεία	<ul style="list-style-type: none"> - περιγράφουν ή συμβολίζουν τα μέρη του ανθρώπινου σώματος, του σώματος των ζώων, καθώς και τα μέρη των φυτών με διάφορα μέσα (π.χ. με ιχνογράφημα, με κινητικά παιχνίδια, με κατασκευή μοντέλου από πλαστελίνη) ατομικά ή σε ομαδικό επίπεδο - παρατηρούν τα χαρακτηριστικά των παιδιών της τάξης και παιδιών που ζουν σε άλλες χώρες μέσω εικόνων που εντοπίζουν από αναζήτηση στο Διαδίκτυο - συλλέγουν φωτογραφικό υλικό από τα ζώα που ζουν στο οικείο περιβάλλον - δημιουργούν φυτολόγιο με τα φύλλα των 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ενθαρρύνουν τα παιδιά να παρατηρούν προσεχτικά τους ζωντανούς οργανισμούς αξιοποιώντας εργαλεία και τεχνολογικά μέσα (μαγνητόφωνο, κάμερα, μεγεθυντικό φακό κ.ά.) ➤ διατυπώνουν ερωτήσεις που διευκολύνουν τα παιδιά να επικεντρωθούν σε σημαντικά χαρακτηριστικά κάθε ζωντανού οργανισμού, τα οποία τον καθιστούν μέλος μιας κατηγορίας (π.χ. μορφολογικά χαρακτηριστικά: λέπια & πτερύγια, φτερά & ράμφος, τέσσερα πόδια, πέλματα, ουρά & μουσούδα/άλλα βασικά χαρακτηριστικά: ζουν

⁵ Ο όρος βασικά χαρακτηριστικά αναφέρεται σε χαρακτηριστικά που δεν εντάσσονται στα μορφολογικά χαρακτηριστικά, αλλά συμβάλλουν σε συνδυασμό με τα μορφολογικά χαρακτηριστικά στην κατάταξη των ζωντανών οργανισμών σε κατηγορίες (βασικό χαρακτηριστικό μπορεί να είναι π.χ. ο τόπος που ζουν κάποια ζώα, αν γεννάνε αυγά ή μικρά).

⁶ Επιλέχθηκε να μην αντιμετωπιστεί ο άνθρωπος ως ξεχωριστή κατηγορία ταξινόμησης καθώς **εντάσσεται στα θηλαστικά** και θεωρείται σημαντικό να δίνεται έμφαση στις βιολογικές ομοιότητες του ανθρώπου με τα ζώα ως στοιχείο διευκόλυνσης της ανάπτυξης θετικής στάσης προς τους ζωντανούς οργανισμούς και το περιβάλλον.

		φυτών στα οποία έχουν άμεση πρόσβαση, φτιάχνουν αφίσα – κολλάζ με εικόνες φυτών που δεν υπάρχουν στην περιοχή τους, για να αναδείξουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους	στο νερό ή στη στεριά, έρπουν, γεννούν μικρά)
		- συζητάνε τις παρατηρήσεις τους και τις σχετικές καταγραφές, ώστε να καταλήξουν σε κοινά αποδεκτές σημαντικές ομοιότητες (π.χ. όλα τα φυτά έχουν φύλλα, όλοι οι άνθρωποι έχουν δέρμα, αλλά και τα ψάρια ζουν στο νερό, τα πουλιά πετάνε στον αέρα)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ αξιοποιούν καθημερινές εμπειρίες και προηγούμενες γνώσεις των παιδιών και οργανώνουν, ζητώντας τη συνδρομή γονέων, άλλων νηπιαγωγείων, φορέων της τοπικής κοινότητας, επισκέψεις σε κοντινά πάρκα ή φυτώρια, μονάδες εκτροφής ζώων ή ζωολογικούς κήπους ➤ αποφεύγουν λεκτικές διατυπώσεις που μπορεί να ενισχύουν την ιδέα των παιδιών περί της χρησιμότητας των μορφολογικών και άλλων βασικών χαρακτηριστικών των ζωντανών οργανισμών (εκφράσεις προς αποφυγήν είναι για παράδειγμα «ο σκύλος έχει 4 πόδια επειδή του χρειάζονται για να περπατήσει», «το ψάρι ζει στο νερό επειδή του αρέσει»)
	Να συγκροτούν κατηγορίες υιοθετώντας μορφολογικά και άλλα βασικά χαρακτηριστικά ως κριτήρια ταξινόμησης στα ζώα και φυτά	- επισκέπτονται ένα μουσείο φυσικής ιστορίας ή ένα εικονικό ζωολογικό μουσείο, προβληματίζονται και αναζητούν τα κριτήρια ταξινόμησης των ζώων (π.χ. απευθύνουν γράμμα προς τα παιδιά του Δημοτικού	➤ αναδεικνύουν την αναγκαιότητα δημιουργίας συνόλων των ζωντανών οργανισμών και δίνουν νόημα στην υιοθέτηση κοινά αποδεκτών κριτηρίων κατάταξης (π.χ. φτιάχνουν αφίσα για τα ερπετά και τα πτηνά)

		<p>σχολείου προκειμένου να λάβουν βοήθεια στο έργο τους)</p> <ul style="list-style-type: none"> - δραματοποιούν ιστορία με ζώα δημιουργώντας ομάδες με βάση ένα ή περισσότερα χαρακτηριστικά (π.χ. ψάρια, αμφίβια, ερπετά, πουλιά, θηλαστικά/ ζωτόκα – ωτόκα) - κατασκευάζουν μακέτα δάσους, αποφασίζουν τα σύνολα φυτών που θα δημιουργήσουν (π.χ. δέντρα, θάμνους, χόρτα), χρησιμοποιούν σχετική ορολογία (π.χ. φυλλοβόλο-αειθαλές, πλατύφυλλα-βελονοειδή) - δημιουργούν γλωσσοδέτες ή αινίγματα σχετικά με τους ζωντανούς οργανισμούς, χρησιμοποιώντας ως κομβικά σημεία περιγραφής μορφολογικά και άλλα βασικά χαρακτηριστικά, καταγράφουν τα αινίγματά τους (π.χ. με λέξεις ή/και απεικονίσεις), τα θέτουν στα παιδιά της διπλανής τάξης - σε μικρές ομάδες χρησιμοποιούν πρόγραμμα παρουσίασης και δημιουργούν το «κουίζ της εβδομάδας» με ερωτήσεις σχετικά με την ταξινόμηση ζώων ή φυτών 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ διευκολύνουν τα παιδιά να καταλάβουν τη σημασία της δημιουργίας συσχετισμών μεταξύ των βασικών χαρακτηριστικών για τη συγκρότηση των κατηγοριών παρέχοντας συγκεκριμένα παραδείγματα (π.χ. η φάλαινα δεν είναι ψάρι: ζει στο νερό, αλλά δεν έχει λέπια, γεννάει μικρά) ➤ ενισχύουν τη διατύπωση συμπερασμάτων από τα ίδια τα παιδιά σχετικά με τα κριτήρια ταξινόμησης δίνοντάς τους ευκαιρίες να μιλούν για αυτά και να τα χρησιμοποιούν (π.χ. με ερωτήσεις όπως: «Πώς θα αποφασίσουμε σε ποια ομάδα θα βάλουμε το σπουργίτι;», «Ποιον τίτλο να δώσουμε στην αφίσα με το φίδι, τη σαύρα, και τη χελώνα;») ➤ αξιοποιούν ευκαιρίες που προκύπτουν από τις συζητήσεις για τα μορφολογικά χαρακτηριστικά των ανθρώπων για να αναδείξουν ζητήματα ισότητας
--	--	---	--

<p>Αισθήσεις, αισθητήρια όργανα στα ζώα</p>	<p>Να αντιληφθούν τη σημασία των αισθήσεων και των αισθητηρίων οργάνων για τον άνθρωπο και τα ζώα</p>	<ul style="list-style-type: none"> - επιχειρούν να αντιληφθούν ερεθίσματα από το περιβάλλον απομονώνοντας κάθε φορά μία αίσθηση (π.χ. κλείνουν τα μάτια και δοκιμάζουν να τοποθετήσουν ένα κουτί στο τραπέζι), διατυπώνουν τα συναισθήματά τους, τις δυσκολίες που συνάντησαν και τους τρόπους που βρήκαν για να ολοκληρώσουν τα έργα - διαπιστώνουν από προσωπικές τους εμπειρίες ή μέσω αφηγήσεων και παραμυθιών ότι συχνά τα δεδομένα που παίρνουμε από μια μόνο αίσθηση μπορεί να μας παραπλανούν (π.χ. μόνο με την όραση δεν μπορούμε να ξεχωρίσουμε το αλάτι από τη ζάχαρη) και επομένως χρειαζόμαστε τη βοήθεια περισσότερων αισθήσεων ώστε να συλλέξουμε πληροφορίες με πιο έγκυρο τρόπο - αναζητούν πληροφορίες σχετικά με την αξιοποίηση των αισθήσεων από διάφορα ζώα ανάλογα με τον τόπο που ζουν και τις ανάγκες τους (π.χ. η κουκουβάγια έχει πολύ δυνατή όραση και μπορεί να βρίσκει την τροφή της τη νύχτα, ο τυφλοπόντικας δεν έχει μάτια, βρίσκει την τροφή του με άλλες αισθήσεις) και παρουσιάζουν τα δεδομένα που συνέλεξαν 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ διευκολύνουν τα παιδιά να εκφράσουν τις ιδέες τους για τις αισθήσεις και τα αισθητήρια όργανα οργανώνοντας ποικιλία καταστάσεων ώστε κάθε παιδί να μπορεί να αξιοποιήσει διαφορετικά πλαίσια (π.χ. τον προφορικό λόγο, το σχέδιο, την κίνηση) για να εκφράσει τις ιδέες του ➤ αναδεικνύουν την αναγκαιότητα των αισθήσεων για την αντίληψη του κόσμου που μας περιβάλλει και για την αντιμετώπιση πιθανών κινδύνων (π.χ. αξιοποιούν καθημερινές καταστάσεις «Πώς καταλαβαίνουμε ότι το νερό της βρύσης είναι πολύ ζεστό, ώστε να μην καούμε;», δημιουργούν καταστάσεις προβληματισμού «Ποιες αισθήσεις χρησιμοποιεί ένα ζώο για να προφυλαχτεί από ένα άλλο ζώο που θέλει να το φάει;») ➤ οργανώνουν καταστάσεις στις οποίες αναδεικνύεται η αναγκαιότητα συνδυασμού δύο ή και περισσότερων αισθήσεων, και η επεξεργασία των πληροφοριών που λαμβάνουμε από τις αισθήσεις, για την ακριβή και ασφαλή αντίληψη του περιβάλλοντος
--	---	---	---

			<ul style="list-style-type: none"> ➤ δημιουργούν ευκαιρίες για προβληματισμό και ενισχύουν την ευαισθητοποίηση των παιδιών σε θέματα αναπηρίας, εστιάζοντας στην ομοιότητα ανάμεσα σε αυτά τα άτομα και τα άτομα τυπικής ανάπτυξης (π.χ. έχουν εξίσου με όλους προτιμήσεις, αντιρρήσεις, φόβους και ελπίδες)
Το ανθρώπινο σώμα: όργανα και συστήματα	<p>Να αντιληφθούν ότι υπάρχουν πολλά όργανα στο εσωτερικό του σώματος, και να προβληματιστούν σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας τους</p>	<ul style="list-style-type: none"> - εκφράζουν τις απόψεις τους σχετικά με αυτό που νομίζουν ότι υπάρχει μέσα στο σώμα - αποτυπώνουν σε χαρτί του μέτρου το περίγραμμα του σώματος κάποιων παιδιών και επικολλούν τα όργανα του σώματος στα σημεία που θεωρούν τα παιδιά ότι βρίσκονται, χρησιμοποιούν αυτή την κατασκευή για να ελέγξουν τις ιδέες τους αφού αναζητήσουν σχετικές πληροφορίες - δημιουργούν ψηφιακή πρόσκληση για να καλέσουν έναν ειδικό στην τάξη, εκφράζουν τις απορίες τους και αποφασίζουν τις ερωτήσεις που θα του θέσουν σχετικά με τα όργανα και τη λειτουργία τους - με τη βοήθεια των μαθητών του Δημοτικού αναζητούν πληροφορίες στα βιβλία του Δημοτικού, σε ηλεκτρονικές πηγές κ.ά. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ εντοπίζουν εναλλακτικές ιδέες των παιδιών σχετικά με το εσωτερικό του ανθρώπινου σώματος (με ανοιχτές ερωτήσεις, όπως «αυτό τι είναι;», «πώς το σκέφτηκες και το έφτιαξες έτσι;») και τις λαμβάνουν υπόψη τους κατά την οργάνωση σχετικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων ➤ διευκολύνουν τα παιδιά να εντοπίσουν τα διάφορα όργανα και συστήματα στο δικό τους σώμα ➤ προωθούν την ανάπτυξη κατάλληλου λεξιλογίου για την περιγραφή των οργάνων και των λειτουργιών τους στο μέτρο των δυνατοτήτων και του ενδιαφέροντος που δείχνουν τα παιδιά, χωρίς να επιμένουν στην αποστήθιση ειδικής ορολογίας ή σε λεπτομέρειες για κάθε όργανο

		<ul style="list-style-type: none"> - επιχειρηματολογούν για τη χρησιμότητα του σκελετού στον άνθρωπο και στα ζώα, «παίζουν» τον ακτινολόγο, τον ορθοπεδικό, τον ασθενή 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ αξιοποιούν ευκαιρίες για να αναδείξουν ομοιότητες ανάμεσα στους ανθρώπους και τα ζώα στο πλαίσιο της ανάπτυξης θετικής στάσης προς τους ζωντανούς οργανισμούς
	<p>Να χρησιμοποιούν μοντέλα αναπαράστασης των οργανικών συστημάτων για να παρουσιάζουν τις γνώσεις και τα συμπεράσματά τους</p>	<ul style="list-style-type: none"> - εξοικειώνονται με διάφορα μοντέλα αναπαράστασης των βασικών οργάνων και συστημάτων του ανθρώπινου οργανισμού (π.χ. ένα πρόπλασμα ανθρώπινου σώματος, μία αφίσα που απεικονίζει το εσωτερικό του σώματος, ένα σχετικό λογισμικό) - μελετούν αφίσα που παρουσιάζει τη λειτουργία του πεπτικού συστήματος και χρησιμοποιούν βελάκια για να αποτυπώσουν το ταξίδι της τροφής - παρακολουθούν στον υπολογιστή βίντεο σχετικά με το σκελετό και τη λειτουργία των μυών - κατασκευάζουν μοντέλο από πλαστελίνη διαφορετικού χρώματος για τους μύες και τα οστά - δημιουργούν μοντέλα του ανθρώπινου σώματος δύο και τριών διαστάσεων και εμπλουτίζουν με αυτά τη γωνιά του ιατρείου, 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ δίνουν σε κάθε παιδί τον απαραίτητο χρόνο για να εξοικειωθεί μαζί τους και να τα χρησιμοποιήσει σε κλίμα ασφάλειας (π.χ. παρουσιάζουν το πρόπλασμα του ανθρώπινου σώματος στην τάξη, συστήνοντάς το ως κούκλα με όνομα, επενδύουν με παιγνιώδεις διαδικασίες την επεξεργασία αφίσας που απεικονίζει τα βασικά εσωτερικά όργανα, με γλωσσοδέτες και σχετικά τραγούδια, με παραμύθια και ιστορίες) ➤ εμπλουτίζουν την εκπαιδευτική διαδικασία με ποικιλία μοντέλων, δισδιάστατα (εικόνες), τρισδιάστατα (προπλάσματα), animated (σχετικά λογισμικά) ➤ συσχετίζουν στόχους από τη μαθησιακή περιοχή της Προσωπικής και Κοινωνικής ανάπτυξης για να προσεγγίσουν ερωτήματα που θέτουν τα παιδιά σχετικά με την ταυτότητα του φύλου και τη σεξουαλικότητα

		<p>τα αξιοποιούν κατά το ελεύθερο ή οργανωμένο παιχνίδι σε αυτή τη γωνιά καθώς παίζουν σχετικούς ρόλους</p>	
	<p>Να αντιληφθούν τη σχέση ανάμεσα στην καλή λειτουργία των οργάνων του σώματος και την υγεία</p>	<ul style="list-style-type: none"> - αξιοποιούν τα δεδομένα που επεξεργάστηκαν σχετικά με τα όργανα του ανθρώπινου σώματος και τη λειτουργία τους, ώστε να προσεγγίσουν σχέσεις αιτίου –αποτελέσματος σχετικά με την υγεία και την ασθένεια των ανθρώπων (π.χ. φτιάχνουν καρτέλες με οδηγίες για την αποφυγή μολύνσεων, φτιάχνουν ιστορίες για παιδιά που δεν προσέχουν πώς μασούν και τις επιπτώσεις αυτής της συμπεριφοράς στο πεπτικό σύστημα) - οργανώνουν φανταστική τηλεοπτική ή ραδιοφωνική εκπομπή κατά την οποία μερικά παιδιά γίνονται δημοσιογράφοι και άλλα γιατροί, οι οποίοι δίνουν πληροφορίες για τα όργανα και τα οργανικά συστήματα και συμβουλές για την καλή λειτουργία τους, καλούν τα παιδιά της διπλανής τάξης να παρακολουθήσουν την ‘εκπομπή’ 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ επιδιώκουν την ανάδειξη της σχέσης της καλής λειτουργίας των οργάνων και των οργανικών συστημάτων του ανθρώπινου σώματος, με την υιοθέτηση υγιεινών συμπεριφορών, εμπλέκοντας περιεχόμενα, μαθησιακούς στόχους και δράσεις που αφορούν την αγωγή υγείας (π.χ. υγιεινή διατροφή, στοματική υγεία, μικρόβια/ πλύσιμο χεριών, καλή λειτουργία των οργάνων: μύτη, μάτια, αυτιά, στόμα, στομάχι) ➤ δίνουν στα παιδιά τη δυνατότητα να εφαρμόζουν τις γνώσεις που αποκτούν από την προσέγγιση των οργάνων και των συστημάτων σε διάφορα πλαίσια, με δραστηριότητες επέκτασης όπως παιχνίδια, κατασκευές, επινόηση ιστοριών, επίλυση προβλημάτων

<p>Η διαδικασία της ζωής – Βασικές ανάγκες των ζωντανών οργανισμών⁷</p>	<p>Να διερευνήσουν τις ανάγκες των ζωντανών οργανισμών για επιβίωση</p>	<ul style="list-style-type: none"> - εκφράζουν τις εμπειρίες και τα συναισθήματα τους από τη φροντίδα μικρών ζώων/φυτών στο σπίτι ή στο νηπιαγωγείο, διατυπώνουν ερωτήματα προς διερεύνηση, καταγράφουν τις παρατηρήσεις τους με διάφορα μέσα σχετικά με τις ανάγκες τους - χωρίζονται σε ομάδες ανάλογα με το ζώο ή φυτό που τους αρέσει, παρουσιάζουν στην τάξη τους διαφορετικούς τρόπους που χρησιμοποιεί για να ικανοποιεί τις ανάγκες του για επιβίωση, αναγνωρίζουν ομοιότητες 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ προτείνουν καταστάσεις ελέγχου ή προβληματισμού για τις ανάγκες των ζωντανών οργανισμών (π.χ. «Μπορεί να μεγαλώσει ο σκύλος ή το γατάκι αν δεν έχει τροφή;», «Τι θα συμβεί αν αφήσουμε το ένα φυτό δίπλα στο παράθυρο και βάλουμε το άλλο μέσα στο ντουλάπι;») και συζητούν για τα στοιχεία που χρειάζεται να παρατηρήσουν και να καταγράψουν τα παιδιά ➤ οργανώνουν μαθησιακές καταστάσεις που βοηθούν τα παιδιά να αντιληφθούν α) ότι η ανάπτυξη είναι σταδιακή διαδικασία που απαιτεί χρόνο (π.χ. μετράνε πόσες μέρες χρειάζεται ο σπόρος για να βλαστήσει / να βγάλει άνθος / καρπό, τοποθετούν σε σειρά εξέλιξης φωτογραφίες από τη ζωή μελών της οικογένειάς τους), β) ότι η ταυτότητα του
---	---	---	---

⁷ Οι ανάγκες για επιβίωση συνδέονται με βασικές βιολογικές λειτουργίες και εξαρτώνται από το περιβάλλον. Περιλαμβάνουν την ανάγκη για αέρα, τροφή, νερό, φυσιολογική ανάπτυξη, αναπαραγωγή. Η προσέγγιση του συγκεκριμένου περιεχομένου αναπτύσσεται παράλληλα με σχετικούς μαθησιακούς στόχους της ενότητας «Άνθρωποι, χώρος και περιβάλλον» από τη μαθησιακή περιοχή των Κοινωνικών Επιστημών, και ειδικότερα αυτών που αφορούν τη Βιοποικιλότητα.

Να συγκρίνουν διαφορετικά στάδια ανάπτυξης και να αντιληφθούν τον κύκλο της ζωής

- συλλέγουν και μελετούν φωτογραφίες ανθρώπων (π.χ. μωρό, παιδί, έφηβη, γυναίκα, γιαγιά) και του εαυτού τους σε μικρότερη ηλικία εντοπίζοντας διαφορετικά στάδια στη ζωή ενός ανθρώπου, συσχετίζοντας κάθε στάδιο με διαφορετικά χαρακτηριστικά και ασχολίες (π.χ. εντοπίζουν διαφορές στο ύψος, βάρος, δέρμα-ρυτίδες)
- αναζητούν πληροφορίες και περιγράφουν τα στάδια ανάπτυξης οικείων στα παιδιά ζώων (π.χ. τα γατάκια, η πεταλούδα)
- φυτεύουν σπόρους, παρατηρούν και καταγράφουν την ανάπτυξη του φυτού, χρησιμοποιούν αυτοσχέδια εργαλεία μέτρησης, πραγματοποιούν ελέγχους σχετικά με τους παράγοντες που ευνοούν την ανάπτυξη των φυτών
- δημιουργούν ηλεκτρονικό ημερολόγιο για να καταγράφουν και να αποθηκεύουν τις παρατηρήσεις τους από την ανάπτυξη φυτών
- μελετούν τα χαρακτηριστικά που φέρουν από τους γονείς τους, δημιουργούν το γενεαλογικό τους δέντρο και σημειώνουν τις ομοιότητες ανάμεσα στους γονείς και τα παιδιά με στόχο να προσεγγίσουν το νέο οργανισμό ως συνέχεια των οργανισμών που αναπαράχθηκαν

οργανισμού (είδος) παραμένει ίδια ανεξάρτητα από τις παρατηρούμενες διαφοροποιήσεις κατά τα διαδοχικά στάδια ανάπτυξης, γ) ότι η ζωή των οργανισμών συνεχίζεται μέσα από τη διαδικασία της αναπαραγωγής (π.χ. αναπαριστούν τη συνέχιση της ζωής μέσα από τη διαδικασία αναπαραγωγής: σπόρος → φυτό → σπόροι → νέα φυτά)

- αντιλαμβάνονται τη δυσκολία που έχουν τα παιδιά να κατανοήσουν τα δικά τους στάδια ανάπτυξης (λόγω της εκτεταμένης στο χρόνο διαδικασίας εξέλιξης) και τις δικές τους ανάγκες (αφού αυτές ικανοποιούνται από άλλους) και σχεδιάζουν διδακτικές παρεμβάσεις ώστε να τα διευκολύνουν (π.χ. ενθαρρύνουν τα παιδιά να αποτυπώσουν την ατομική τους πορεία στο χρόνο, μετρούν το ύψος τους/το μήκος της πατούσας ανά δίμηνο, θέτουν στα παιδιά το ερώτημα «Πώς καταλαβαίνουμε ότι έχουμε μεγαλώσει;» «Πόσες φορές την ημέρα πίνουμε νερό και τρώμε φαγητό;»)
- συσχετίζουν περιεχόμενα από τη μαθησιακή περιοχή της Προσωπικής και Κοινωνικής ανάπτυξης (π.χ. ταυτότητα, σχέσεις με οικογένεια, γεγονότα ζωής)

**Διάκριση ζωντανών
–μη ζωντανών
οντοτήτων**

Να διακρίνουν ζωντανούς – μη ζωντανούς οργανισμούς και να αποκτήσουν θετική στάση απέναντι στα έμβια όντα - φυτά και ζώα

- προσεγγίζουν το ερώτημα «πώς καταλαβαίνουμε ότι κάτι έχει ζωή» ταξινομώντας διάφορα όντα σε ζωντανά, κάποτε ζωντανά (π.χ. φυτό που έχει μαραθεί), μη ζωντανά (π.χ. παιχνίδια)
- διατυπώνουν και ελέγχουν υποθέσεις, αντιπαραθέτουν ζωντανούς οργανισμούς και μη ζωντανές απομιμήσεις τους όπως ένα πλαστικό γατάκι με ένα ζωντανό, αιτιολογούν τα συμπεράσματά τους
- αναζητούν πληροφορίες σε βιβλία, στο διαδίκτυο σχετικά με ζώα που έζησαν στο παρελθόν (κάποτε ζωντανά), που έχουν πια εξαφανιστεί (π.χ. δεινόσαυροι), διακρίνουν τα ζώα αυτά από τα φανταστικά πλάσματα ή μυθολογικά ζώα (π.χ. που συναντούμε μόνο στα παραμύθια ή τους μύθους)
- προσεγγίζουν τη σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα στους ανθρώπους, τα ζώα και τα φυτά μέσω παραμυθιών, ιστοριών, αφηγήσεων (π.χ. τα παιδιά ρωτούν συγγενείς και φίλους τους για τη σχέση τους με κάποιο ζώο ή φυτό και μεταφέρουν αυτές τις

- διευκολύνουν τα παιδιά να κάνουν συγκρίσεις αξιοποιώντας διάφορα εργαλεία (πίνακες, λίστες, ζωντανών –μη ζωντανών οργανισμών στο προαύλιο, μετρήσεις, σχέδια, δείγματα από το φυσικό περιβάλλον) και να εμπλουτίζουν σχετικά το λεξιλόγιό τους
- λαμβάνουν υπόψη τους ότι η κίνηση είναι συχνά παραπλανητική ως κριτήριο διάκρισης ζωντανού-μη ζωντανού και σχεδιάζουν προσεκτικά σχετικές δραστηριότητες (π.χ. παίζοντας με μηχανικά παιχνίδια και απομιμήσεις ζωντανών οργανισμών εξετάζουν τους περιορισμούς της κίνησής τους: τελειώνει όταν πατήσουμε το κουμπί, σταματά όταν δεν το φυσάμε, δεν το σπρώχνουμε)
- ευαισθητοποιούν τα παιδιά σε σχέση με τη φροντίδα και την κάλυψη αναγκών των ζώων και των φυτών (π.χ. με δημιουργία αφίσας απαραίτητων δράσεων για την «υπεύθυνη» κατοχή ζώων συντροφιάς ή για τη φροντίδα ενός νέου δέντρου στην αυλή του

		<p>εμπειρίες στο νηπιαγωγείο, αφηγούνται δικές τους σχετικές εμπειρίες)</p>	<p>νηπιαγωγείου)</p>
<p>Οι ζωντανοί οργανισμοί στο περιβάλλον τους και η ανθρώπινη δραστηριότητα ως παρέμβαση επί της φυσικής ισορροπίας⁸</p>	<p>Να αναγνωρίσουν τις σχέσεις αλληλεξάρτησης ανάμεσα στους ζωντανούς οργανισμούς και το περιβάλλον στο οποίο ζουν</p>	<ul style="list-style-type: none"> - αναζητούν πληροφορίες σε σχέση με το περιβάλλον ζωής των ζώων και φυτών (π.χ. φωλιές και τροφή ζώων) αρχικά σε οικείο περιβάλλον, αργότερα σε άλλα περιβάλλοντα μέσω Διαδικτύου ή με επισκέψεις, καταγράφουν και παρουσιάζουν τις παρατηρήσεις τους διοργανώνοντας έκθεση φωτογραφιών (π.χ. για τη φωλιά του χελιδονιού, τη μυρμηγκοφωλιά, τον ιστό της αράχνης) ή επεξεργάζονται τις ψηφιακές φωτογραφίες δημιουργώντας σχετικό πρόγραμμα παρουσίασης - συγκρίνουν την επίδραση διαφορετικών χαρακτηριστικών του περιβάλλοντος στην υγεία των ανθρώπων, στην ανάπτυξη των ζώων και των φυτών (π.χ. καθαρός αέρας / καυσαέρια, φυσικοί ήχοι / ηχορύπανση, καθαρό νερό / ρύπανση υδάτων, εκτάσεις πρασίνου / δομημένο περιβάλλον) - προβληματίζονται σχετικά με την κάλυψη των 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ αξιοποιούν στοιχεία του τοπικού περιβάλλοντος για την επιλογή θεμάτων και την υλοποίηση σχετικών εκπαιδευτικών δράσεων ➤ επιλέγουν την προσέγγιση απλών, οικείων στα παιδιά, τροφικών σχέσεων των ζωντανών οργανισμών (με τη μορφή αλυσίδας και όχι δικτύου⁹), όπως α) φύλο ενός φυτού → κάμπια → πουλί, β) φύκι → γαρίδα → μικρό ψάρι → μεγάλο ψάρι, γ) σιτάρι → ποντίκι → φίδι → αετός ➤ προτείνουν στα παιδιά τη χρήση συμβόλων για την αναπαράσταση των σχέσεων αλληλεξάρτησης ανάμεσα στους ζωντανούς οργανισμούς και ανάμεσα σε αυτούς και το περιβάλλον τους (π.χ. απεικονίσεις με βελάκια, κατασκευές τύπου «αλυσίδα», μόμπιλ, συμβολική χρήση σχοινίων)

⁸ Η προσέγγιση του συγκεκριμένου περιεχομένου επίσης αναπτύσσεται παράλληλα με σχετικούς μαθησιακούς στόχους της ενότητας «Άνθρωποι, χώρος και περιβάλλον» από τη μαθησιακή περιοχή των Κοινωνικών Επιστημών

⁹ Η τροφική αλυσίδα σχηματοποιεί σε σειρά ποιος οργανισμός τρέφεται από ποιον και παρουσιάζει ένα είδος τροφής κάθε φορά. Σε ένα τροφικό δίκτυο (ή πλέγμα) απεικονίζονται πιο περίπλοκες τροφικές σχέσεις καθώς πολλοί οργανισμοί αποτελούν τροφή για διαφορετικά ζώα (π.χ. το ποντίκι τρώγεται από το φίδι αλλά και την κουκουβάγια).

		<p>διατροφικών αναγκών διαφόρων ζώων π.χ. «αν χαθούν όλα τα ποντίκια ποια ζώα δε θα έχουν φαγητό;» «αν η αρκούδα δε βρει φαγητό τι θα συμβεί;»</p> <ul style="list-style-type: none"> - κατασκευάζουν τροφικές αλυσίδες για να απεικονίσουν τροφικές σχέσεις μεταξύ διαφορετικών οργανισμών τόσο σε χερσαία όσο και σε θαλάσσια οικοσυστήματα 	
	<p>Να αναγνωρίσουν ότι ο άνθρωπος μπορεί να διαταράξει ή να διαφυλάξει την ισορροπία της φύσης, και να υιοθετήσουν στάσεις και συμπεριφορές που συμβάλλουν στην προστασία του περιβάλλοντος</p>	<ul style="list-style-type: none"> - καταγράφουν τα έμβια όντα με τα οποία μοιράζονται το φυσικό περιβάλλον (στην αυλή, στην πλατεία), εντοπίζουν ανθρώπινες συμπεριφορές που μπορεί να διαταράσσουν ή να προστατεύουν την ανάπτυξή τους και τις υιοθετούν, στο μέτρο των δυνατοτήτων τους (π.χ. κατά το παιχνίδι τους στην αυλή) - εντοπίζουν θετικά και αρνητικά στοιχεία σχετικά με τους φυσικούς πόρους που εκμεταλλεύεται ο άνθρωπος - χρησιμοποιούν μακέτα δάσους, η οποία περιλαμβάνει τα διάφορα είδη ζωντανών οργανισμών που ζουν σε αυτό, χειρίζονται τα αντικείμενα και παίζουν με αυτά επισημαίνοντας τις επιπτώσεις της υπερβολικής ή παράνομης υλοτόμησης, αναζητούν και διαπραγματεύονται κανόνες για 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ διευκολύνουν τα παιδιά να αντιληφθούν την ατομική τους ευθύνη για τη διατήρηση ή προστασία της φυσικής ισορροπίας (π.χ. «Τι μπορείς να κάνεις το σκουπίδι σου όταν είμαστε εκδρομή;», «Τι να κάνουμε όταν πλένουμε τα δόντια μας για να μη σπαταλάμε πολύ νερό;») ➤ προωθούν τη συνεργασία με τους γονείς, το εκπαιδευτικό προσωπικό, το συστεγαζόμενο σχολείο, τους παράγοντες της τοπικής κοινότητας, ώστε να δώσουν στα παιδιά τη δυνατότητα να συμμετάσχουν σε συλλογικές δράσεις για την προστασία της φυσικής ισορροπίας και την εξοικονόμηση φυσικών πόρων (π.χ. συντάσσουν από κοινού, με μαθητές του Δημοτικού και γονείς, επιστολή - αίτημα τοποθέτησης κάδου ανακύκλωσης στο

		<p>την προστασία του δάσους</p> <ul style="list-style-type: none"> - με αφορμή δημοσιεύματα του τύπου ή επίκαιρα περιστατικά (π.χ. λειψυδρία σε διάφορες περιοχές, πυρκαγιές, χρήση φυτοφαρμάκων), διερευνούν τις επιπτώσεις διαφορετικών συμπεριφορών του ανθρώπου μέσω υποθετικών σεναρίων και σχετικών κοινωνικών-δραματικών παιχνιδιών 	<p>σχολείο)</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ υιοθετούν οι ίδιοι πρότυπα συμπεριφοράς μέσα στην τάξη που συμβάλλουν στην προστασία του περιβάλλοντος και στην εξοικονόμηση φυσικών πόρων, αξιοποιούν ρουτίνες της τάξης ώστε οι συμπεριφορές αυτές να σταθεροποιηθούν και να προκύπτουν αυθόρμητα από τα παιδιά
--	--	---	---

ΕΝΟΤΗΤΑ: Αντικείμενα & υλικά

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ - ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά...	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση του στόχου όταν για παράδειγμα...
Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των αντικειμένων (π.χ. μορφή-σχήμα, μέγεθος-διαστάσεις) και απλές ιδιότητες των υλικών κατασκευής τους (π.χ. υφή, διαφάνεια, απορροφητικότητα)	Να διερευνήσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των αντικειμένων και απλές ιδιότητες των υλικών κατασκευής τους	<ul style="list-style-type: none"> - οργανώνουν μικρές έρευνες για να απαντήσουν σε ερωτήματα που αφορούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των αντικειμένων, π.χ. «ποια αντικείμενα είναι στρογγυλά / με γωνίες / σαν γραμμή / άδεια;», «ποια να χρησιμοποιήσουμε σαν ρόδες για το αυτοκινητάκι;» - προσεγγίζουν με τις αισθήσεις ποικιλία υλικών, τα συσχετίζουν, τα διακρίνουν, τα ομαδοποιούν, εκφράζουν τις εντυπώσεις τους για: την υφή-αίσθηση αφής (π.χ. το ξύλο και το μέταλλο είναι σκληρά, με το νερό, το σαπούνι και το λάδι τα χέρια μας γλιστρούν), το χρώμα-διαφάνεια (π.χ. το ξύλο έχει καφέ χρώμα και εμποδίζει το φως να περάσει, μπορούμε να δούμε μέσα από το γυαλί και το νερό), άλλα στοιχεία (π.χ. το ξύλο έχει τη δική του μυρωδιά, ξεχωρίζουμε το ξύλο και το σίδηρο 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ συσχετίζουν στόχους από την Ενότητα «Γεωμετρία» της μαθησιακής περιοχής των Μαθηματικών ➤ διαπραγματεύονται μαζί με τα παιδιά κανόνες χρήσης των αντικειμένων και των υλικών που χρησιμοποιούν, τόσο με στόχο την προσέγγιση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των αντικειμένων και των ιδιοτήτων των υλικών (π.χ. τακτοποιούμε τις μπάλες και τους βόλους σε κουτί για να μην κυλήσουν, σκουπίζουμε το νερό που χύθηκε με σφουγγάρια και χαρτιά), όσο και με στόχο την ασφάλή τους χρήση ➤ αξιοποιούν καθημερινές καταστάσεις, ρουτίνες και περιορισμούς που προκύπτουν (π.χ. το δέντρο χρειάζεται πότισμα αλλά δεν έχουμε κουβά) ώστε να κινητοποιούν τα παιδιά να χειριστούν αντικείμενα και υλικά,

		<p>από τον ήχο που κάνουν όταν τα χτυπάμε)</p> <ul style="list-style-type: none"> - αναζητούν μορφές στις οποίες συναντώνται τα διάφορα υλικά (π.χ. ξύλο σε κομμάτια / ροκανίδια / σανίδες, μπογιές σε σκόνη / υγρές / σε κομμάτια) και αναγνωρίζουν ότι το υλικό είναι ίδιο ανεξάρτητα από τη μορφή του - συλλέγουν πληροφορίες για τους τρόπους αξιοποίησης των φυσικών υλικών από τον άνθρωπο, για τη διαδικασία παραγωγής υλικών που κατασκευάζει ο άνθρωπος (π.χ. κατασκευή χαρτιού από κορμούς δέντρων) 	<p>να επινοούν και να δοκιμάζουν λύσεις</p>
<p>Διάκριση αντικειμένων και υλικών κατασκευής τους</p>	<p>Να διακρίνουν τα αντικείμενα από τα υλικά κατασκευής τους</p>	<ul style="list-style-type: none"> - χειρίζονται και διακρίνουν διαφορές και ομοιότητες ίδιων αντικειμένων που έχουν κατασκευαστεί από διαφορετικό υλικό όπως: α) τοποθετούν σε λεκάνη με νερό караβάκι – με κενή καρίνα– κατασκευασμένο από φελλό / πλαστικό / σίδηρο / ξύλο, καταγράφουν τις παρατηρήσεις τους, β) συγκρίνουν την κύλιση και αναπήδηση ξύλινης / πλαστικής / χάρτινης / σιδερένιας / ελαστικής μπάλας –από συμπαγές υλικό - προσδιορίζουν τα υλικά κατασκευής των αντικειμένων, χρησιμοποιούν διακριτά τις λέξεις «αντικείμενα», «υλικά» και την κατάλληλη σε κάθε περίπτωση ορολογία (π.χ. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ οργανώνουν εκπαιδευτικές δραστηριότητες που επιτρέπουν στα παιδιά τη διάκριση παραγόντων που σχετίζονται με τα χαρακτηριστικά των αντικειμένων από παράγοντες που σχετίζονται με τις ιδιότητες του υλικού κατασκευής τους (π.χ. ο μαγνήτης δεν «τραβάει» το ψαλίδι αλλά το σίδηρο) ➤ δίνουν στα παιδιά τη δυνατότητα να εφαρμόζουν ιδέες και γνώσεις σχετικά με τις χρήσεις των αντικειμένων και τις ιδιότητες των υλικών αξιοποιώντας πέρα από διερευνήσεις και πειραματισμούς και άλλα μαθησιακά πλαίσια, όπως το παιχνίδι και τις

		<p>«το γυαλί είναι υλικό που σπάει», «το ψαλίδι είναι φτιαγμένο από σίδηρο και πλαστικό»)</p> <ul style="list-style-type: none"> - αξιοποιούν τις γνώσεις τους σχετικά με τα υλικά κατασκευής των αντικειμένων σε καθημερινές καταστάσεις (π.χ. τοποθετούν τα ανακυκλώσιμα αντικείμενα σε διακριτούς κάδους ανάλογα με το υλικό), καθώς και σε δραστηριότητες που σχετίζονται και με άλλες μαθησιακές περιοχές (π.χ. επιλέγουν αντικείμενα από κατάλληλο υλικό για να κατασκευάσουν μεγάλες κούκλες φανταστικών ηρώων: «ο κ. Πλαστικός») 	<p>κατασκευές (π.χ. κατασκευή επιτραπέζιου παιχνιδιού με διάφορα υλικά), την επινόηση ιστοριών και την επίλυση προβλημάτων (π.χ. που εμπεριέχουν ζητήματα επιλογής υλικών)</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ συσχετίζουν στόχους από την Ενότητα «Άνθρωποι, χώρος και περιβάλλον» της μαθησιακής περιοχής των Κοινωνικών Επιστημών (π.χ. διάκριση απορριμμάτων προς ανακύκλωση με βάση το υλικό κατασκευής)
<p>Φυσική κατάσταση των υλικών: στερεά, υγρά, ο αέρας</p>	<p>Να χειριστούν υλικά σε διαφορετικές φυσικές καταστάσεις και να εκφράζουν, όπως μπορούν, τις διαφορές μεταξύ τους</p>	<ul style="list-style-type: none"> - χειρίζονται υλικά σε στερεή κατάσταση (π.χ. κομμάτια, κόκκους, σκόνη, φύλλα), σε υγρή κατάσταση (π.χ. ρευστές μπογιές, υγρό σαπούνι), και τον αέρα προσεγγίζοντας προβλήματα μέτρησης, μεταφοράς, τοποθέτησης, αποθήκευσης υλικών, όπως «πόσο αλάτι χρειάζομαι για το ζυμάρι κατασκευών, πόσο νερό;», «πώς να μεταφέρω νερό;», «πώς να 'πιάσω' τον αέρα;», «πού έχει αέρα;» - αναφέρονται σε υλικά στερεά, υγρά και στον αέρα, αποδίδοντας λεκτικά διαφορές που σχετίζονται με τη φυσική τους κατάσταση, 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ λαμβάνουν υπόψη τους ότι πρόκειται για την πρώτη συστηματική επαφή των παιδιών με τις τρεις φυσικές καταστάσεις των υλικών και επιδιώκουν κυρίως την κατάληξη σε προσδιορισμούς όπως: «<i>το νερό και το γάλα στάζουν, μπορεί να χυθούν</i>» ➤ αξιοποιούν περιστάσεις και θέματα καθημερινής ζωής για την προσέγγιση των φυσικών καταστάσεων των υλικών, όπως μαγειρική και συνταγές, παιχνίδι στο σκάμμα με διάφορα δοχεία για τη μεταφορά άμμου και νερού

		<p>καθώς χρησιμοποιούν εργαλεία και υλικά π.χ. «το ποτήρι είναι καλύτερο από το σουρωτήρι για να μεταφέρουμε το νερό γιατί 'τρέχει' από τις τρύπες», «ο αέρας 'πιάνεται' καλύτερα με το σακουλάκι παρά με ένα κομμάτι τούλι»</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ διακρίνουν την καθημερινή χρήση των λέξεων από την επιστημονική και χρησιμοποιούν εκφράσεις που είναι συμβατές με την επιστημονική ορολογία, ώστε να μην ενδυναμώνουν εναλλακτικές ιδέες των παιδιών (π.χ. στην καθημερινή ζωή συχνά αναφερόμαστε σε άδεια δοχεία λέγοντας ότι «δεν έχουν τίποτα μέσα», αν και έχουν αέρα, λέμε ότι «διαλύουμε αλεύρι σε νερό» αν και δεν πρόκειται για διάλυση αλλά για ανάμιξη υλικών)
<p>Αλλαγές στο σχήμα των αντικειμένων και μεταβολές φυσικής κατάστασης των υλικών</p>	<p>Να διαπιστώσουν ότι μπορούν να αλλάξουν το σχήμα ορισμένων αντικειμένων ασκώντας πάνω τους πίεση, τραβώντας τα, επιχειρώντας να τα κάμψουν, να τα στρέψουν¹⁰</p>	<ul style="list-style-type: none"> - χειρίζονται αντικείμενα κατασκευασμένα από διάφορα υλικά (π.χ. πλαστελίνη, λαστιχένια παιχνίδια, σύρματα, αλουμινόχαρτο) επιχειρώντας να τους αλλάξουν το σχήμα, εκφράζοντας τις διαπιστώσεις τους σχετικά με την αλλαγή της μορφής τους και την αιτία αυτής της αλλαγής (δηλαδή τη δράση τους και το υλικό) 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ προσεγγίζουν ζητήματα σχετικά με αλλαγές στο σχήμα των αντικειμένων και σχετικά με μεταβολές φυσικής κατάστασης των υλικών δίνοντας έμφαση στα στοιχεία που παραμένουν ίδια (π.χ. το νερό και το παγάκι έχουν την ίδια γεύση) ➤ αξιοποιούν καταστάσεις που κάνουν στα

¹⁰ Ο στόχος αυτός προσεγγίζεται παράλληλα με φαινόμενα που αφορούν τις δυνάμεις που ασκούνται σε αντικείμενα, βλ. «Έννοιες και φαινόμενα από το φυσικό κόσμο».

	<p>Να αντιληφθούν τη θέρμανση ή ψύξη ως παράγοντα μεταβολής της φυσικής κατάστασης των υλικών¹¹</p>	<ul style="list-style-type: none"> - χειρίζονται υλικά στερεά (π.χ. σοκολάτα, κηρομπογιές, παγάκια) ή υγρά προκειμένου να διαπιστώσουν ότι η θέρμανση ή ψύξη αυτών των υλικών έχει ως αποτέλεσμα τη μεταβολή ή διατήρηση της φυσικής τους κατάστασης, π.χ. φτιάχνουν παγάκια, τα διατηρούν στην κατάψυξη, σε ισοθερμικά δοχεία, παρατηρούν τα αποτελέσματα που έχει η παροχή θερμότητας σ' αυτά (τα βάζουν στον ήλιο, τα θερμαίνουν με σεσουάρ) - καταγράφουν τις παρατηρήσεις τους σε αφίσα ή σε ατομικά μπλοκάκια και τις επεξεργάζονται, καταλήγουν σε συμπεράσματα σχετικά με τον παράγοντα στον οποίο οφείλεται η τήξη ή πήξη των υλικών 	<p>παιδιά φανερά τη δυνατότητα επαναφοράς των αντικειμένων στο αρχικό τους σχήμα και των υλικών στην αρχική φυσική τους κατάσταση, ώστε να διευκολύνουν τα παιδιά να αναγνωρίσουν ότι πρόκειται για το ίδιο υλικό (π.χ. μπορώ να ξανακάνω μπάλα την πλαστελίνη, το παγάκι μπορώ να το ξανακάνω νερό και έπειτα ξανά παγάκι)</p>
--	--	---	---

¹¹ Ο στόχος αυτός προσεγγίζεται παράλληλα με τα θερμικά φαινόμενα της τήξης/πήξης, εξαέρωσης, βλ. «Έννοιες και φαινόμενα από το φυσικό κόσμο».

ΕΝΟΤΗΤΑ: Έννοιες και φαινόμενα από το φυσικό κόσμο

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ - ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά...	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση του στόχου όταν για παράδειγμα...

<p>Απλά φυσικά φαινόμενα¹² σχετικά με:</p> <ul style="list-style-type: none"> • την κίνηση αντικειμένων και δυνάμεις που ασκούνται πάνω τους, • τα θερμικά φαινόμενα, • τις αναμίξεις και τη διάλυση, • την πλεύση/βύθιση, • το μαγνητισμό, • τον ηλεκτρισμό (απλά κυκλώματα), • το φως και τις σκιές, • τον ήχο, • την ενέργεια. 	<p>Να εκφράζουν τις ιδέες τους για απλά φυσικά φαινόμενα και να τις διαπραγματεύονται με τους άλλους</p>	<ul style="list-style-type: none"> - απαντούν σε ανοιχτές ερωτήσεις της εκπαιδευτικού σχετικά με τις ιδέες τους για απλά φυσικά φαινόμενα, όπως «πώς γίνεται και στεγνώνουν τα ρούχα;», «ποιο είναι το σίδηρο και ποιος ο μαγνήτης;» - ιχνογραφούν και παρουσιάζουν τις ζωγραφιές τους για να δείξουν τι σκέφτονται για διάφορες πτυχές που σχετίζονται με απλά φυσικά φαινόμενα, όπως ζωγραφίζουν τον εαυτό τους και τη σκιά τους για να δείξουν πώς πιστεύουν ότι είναι οι σκιές, ζωγραφίζουν ένα μαγνήτη για να δείξουν πώς νομίζουν ότι είναι οι μαγνήτες - διηγούνται περιστατικά, παρατηρήσεις που έχουν κάνει, ιστορίες που έχουν ακούσει σχετικά με διάφορα φυσικά φαινόμενα, όπως για το φως του ήλιου, της λάμπας, του φακού τσέπης, το χρώμα και το σχήμα της σκιάς που 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ προσδιορίζουν τα σχετικά περιεχόμενα λαμβάνοντας υπόψη τους την οικειότητα των παιδιών με κάποια φαινόμενα ή την ανάγκη που εντοπίζουν οι ίδιοι για προσέγγιση μη οικείων στα παιδιά φαινομένων, καθώς και την επιθυμία που εκφράζουν τα ίδια να ασχοληθούν με κάποιο φυσικό φαινόμενο ➤ διευκολύνουν τα παιδιά να διαπραγματεύονται τις ιδέες τους, όχι απλά να τις παραθέτουν, αλλά να επιχειρηματολογούν, να εξηγούν τον τρόπο σκέψης τους, να διατυπώνουν τις αντιρρήσεις τους, να διαπιστώνουν ομοιότητες και διαφορές στις ιδέες που ακούγονται ➤ ανιχνεύουν τις ιδέες των παιδιών της τάξης για απλά φυσικά φαινόμενα, σε διάφορες φάσεις της μαθησιακής διαδικασίας (πριν την έναρξη, ενδιάμεσα, στο τέλος) και αξιοποιούν
---	--	---	--

¹² Οι μαθησιακοί στόχοι που διατυπώθηκαν αφορούν τη μεθοδολογική πτυχή προσέγγισης σχετικών περιεχομένων και όχι τις έννοιες, ώστε να δοθεί έμφαση στην εξοικείωση των παιδιών με τη διαδικασία και την επιστημονική μέθοδο ως κοινωνική πρακτική. Τα πιθανά περιεχόμενα και οι αντίστοιχοι στόχοι δεν παρουσιάζονται ανά φυσικό φαινόμενο καθώς η επιλογή και διατύπωσή τους εξαρτάται από διάφορες συνθήκες τις οποίες μόνο η εκπαιδευτικός της τάξης μπορεί να εντοπίσει και να αξιοποιήσει (βλ. Εισαγωγή Φ.Ε. «Ο ρόλος της εκπαιδευτικού»).

είδαν, τους ήχους που ακούν μέσα στο νερό όταν κάνουν βουτιές

- δίνουν τέλος ή προτείνουν εξέλιξη σε αυτοσχέδιες ιστορίες που διηγείται η εκπαιδευτικός, ανάλογα με τις ιδέες τους, σε σχέση με τα φυσικά φαινόμενα, π.χ. «πώς έγινε και σταμάτησε να κουνιέται η κούνια;», «πώς κατάφερε η ηρωίδα της ιστορίας να διατηρήσει ζεστό το τσάι της;», «πώς κατάφερε ο ήρωας να φθάσει στη στεριά αφού έχασε τα κουπιά της βάρκας;»
- χρησιμοποιούν κινήσεις, επινοούν διάφορους συμβολισμούς για να εκφράσουν τις απόψεις τους σχετικά με διάφορα φυσικά φαινόμενα, αυθόρμητα ή με παρακίνηση της εκπαιδευτικού, όπως δείχνουν με το σώμα τους πώς βράζει το νερό, σημειώνουν με βελάκι την κατεύθυνση του ανέμου, σημειώνουν με κυκλάκια τις φουσκάλες αέρα που δημιουργούνται κατά το βρασμό του νερού, αναπαριστούν με το σώμα τους ένα απλό ηλεκτρικό κύκλωμα

αυτά τα δεδομένα για τον αρχικό σχεδιασμό, τον επανασχεδιασμό, την αξιολόγηση της διδακτικής παρέμβασης

- θέτουν ως μαθησιακό στόχο των δραστηριοτήτων που οργανώνουν την αντιμετώπιση των εναλλακτικών ιδεών που εντοπίζουν στα παιδιά της τάξης τους
- διατυπώνουν ανοικτές ερωτήσεις (π.χ. «τι έφτιαξες;», «αυτό τι είναι;», «πώς έγινε;» «πώς το σκέφτηκες;»), ώστε να μην υποβάλλουν απαντήσεις στα παιδιά
- δίνουν σε κάθε παιδί τον απαραίτητο χρόνο να εκφραστεί, διασφαλίζουν κλίμα αποδοχής για όλες τις απόψεις, φροντίζουν να μην ασκείται πίεση στα παιδιά (π.χ. οι απαντήσεις του τύπου «δεν ξέρω» είναι αποδεκτές)
- διευκρινίζουν λεπτομέρειες στο σχέδιο, στο λόγο, στην κίνηση των παιδιών, ώστε να μην καταλήγουν σε αυθαίρετα συμπεράσματα (π.χ. μια γραμμή μπορεί να ερμηνευθεί ως μουντζούρα, αλλά το παιδί που τη ζωγράφισε μπορεί να το έκανε εμπρόθετα και να της έχει δώσει συγκεκριμένη σημασία)
- αποφεύγουν χαρακτηρισμούς των απόψεων των παιδιών του τύπου «λάθος / σωστό», προτρέπουν τα ίδια τα παιδιά να ελέγχουν τη λειτουργικότητα των συλλογισμών τους με το διαθέσιμο υλικό

	<p>Να υιοθετούν ή να διατυπώνουν σχετικά ερωτήματα προς διερεύνηση</p>	<ul style="list-style-type: none"> - διαπιστώνουν σημαντικές διαφορές ή διαφωνίες στις ιδέες που εκφράζουν (π.χ. κάποια παιδιά θεωρούν ότι το αυτοκινητάκι θα τρέξει το ίδιο γρήγορα στη μοκέτα και στο πλακάκι, ενώ άλλα πιστεύουν ότι θα τρέξει πιο γρήγορα στο πλακάκι) τις οποίες αντιμετωπίζουν ως ερωτήματα προς διερεύνηση - διατυπώνουν προβλέψεις για διάφορα απλά φυσικά φαινόμενα και στη συνέχεια θέτουν σε δοκιμή τις ιδέες τους ώστε να τις ελέγξουν, π.χ. προβλέπουν ότι το πιπέρι θα διαλυθεί στο νερό σαν τη ζάχαρη και δοκιμάζουν για να διαπιστώσουν τι συμβαίνει, πιστεύουν ότι ένα σίδηρο είναι ο μαγνήτης και επιχειρούν με αυτό να 'τραβήξουν' συνδετήρες 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ πλαισιώνουν τις σχετικές δραστηριότητες με καταστάσεις που κινητοποιούν το ενδιαφέρον των παιδιών, αναδεικνύουν το νόημα που έχει η προσπάθεια απάντησης ή επίλυσή τους (π.χ. βοηθώ τον ήρωα ιστορίας, κατασκευάζω παιχνίδι, επιλέγω το υλικό που μου χρειάζεται) ➤ αποφεύγουν την παράλληλη προσέγγιση διαφορετικών φυσικών φαινομένων και αξιοποιούν συσχετισμούς μόνο όταν αυτοί διευκολύνουν τα παιδιά να αντιληφθούν καλύτερα τα διάφορα φαινόμενα (π.χ. φως και σκιές, τεχνητές πηγές φωτός και ηλεκτρισμός) ➤ προτρέπουν τα παιδιά να εμπλουτίζουν τα σχέδιά τους με διορθώσεις, με χρήσεις συμβολισμών, τα ενθαρρύνουν να ανατρέχουν σε προηγούμενα έργα τους, να τα
--	--	--	--

	<p>Να διατυπώνουν απαντήσεις στα ερωτήματα που ερευνούν και να αξιοποιούν τα αποτελέσματα των ερευνών τους σε νέες καταστάσεις</p>	<ul style="list-style-type: none"> - επεξεργάζονται τις καταγραφές από τη συστηματική παρατήρηση ή τον έλεγχο των ιδεών τους ώστε να καταλήξουν σε συμπεράσματα, λύσεις, απαντήσεις, κανόνες, ορισμούς, π.χ. μελετούν ιχνογραφήματα-καταγραφές τους σχετικά με τα υλικά που επιπλέουν και συμπεραίνουν ότι ο φελλός σε κάθε μορφή (κομμάτια, φύλλα) επιπλέει - καταγράφουν σε αφίσα τα συμπεράσματά τους από τους χειρισμούς φακών τσέπης και εμποδίων, εφαρμόζουν τις νέες γνώσεις που απέκτησαν οργανώνοντας αυτοσχέδιο θέατρο σκιών (με χειρισμό της φωτεινής πηγής και των εμποδίων από τα ίδια τα παιδιά) για να δείξουν στα παιδιά της Α΄ Δημοτικού πώς σχηματίζονται οι σκιές 	<p>συγκρίνουν, να διαπιστώνουν την αλλαγή των απόψεών τους</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ αξιοποιούν διάφορες περιστάσεις για να αναδείξουν σχέσεις ανάμεσα στην επιστήμη, την τεχνολογία και τον πολιτισμό (π.χ. κοντινό αιολικό πάρκο, φωτοβολταϊκά συστήματα σε στέγες κατοικιών) ➤ παρακινούν τα παιδιά να εφαρμόσουν τις νέες γνώσεις τους σε ποικίλες καταστάσεις
--	--	--	---

Καιρικά φαινόμενα¹³

Να διακρίνουν τα καιρικά φαινόμενα και να εντοπίσουν σημαντικά χαρακτηριστικά των μετεωρολογικών παρατηρήσεων

- παρατηρούν τακτικά και συστηματικά τον καιρό στον τόπο τους, καταγράφουν και παρουσιάζουν τα χαρακτηριστικά του (π.χ. ήλιος, σύννεφα, βροχή, χιόνι), τα συσχετίζουν για να διατυπώσουν προβλέψεις (π.χ. σε ποιες συνθήκες συνήθως βρέχει)
- εμπλουτίζουν σταδιακά τις καταγραφές τους και τις παρουσιάσεις τους με λεπτομέρειες, όπως α) δύναμη και κατεύθυνση ανέμου (π.χ. χρησιμοποιώντας συμβάσεις «από το σχολείο προς την εκκλησία», ή παρατηρήσεις σε σχέση με τα αποτελέσματα του αέρα στη βλάστηση «κινούνται τα φύλλα» / «τα κλαδιά σπάνε» ή στο νερό της θάλασσας «μικρά κύματα» «τρικυμία»), β) πυκνότητα, χρώμα και σχήμα νεφών (π.χ. πυκνά/αραιά, σε στρώμα, φαρδιά στη βάση, ψηλά σαν πύργος, ανοιχτόχρωμα / γκριζα ή σκούρο γκρι)
- μελετούν χάρτες που παρουσιάζουν τον καιρό της περιοχής τους και άλλων περιοχών, εξοικειώνονται με τα σύμβολα του καιρού και τη σημασία τους παίζοντας παιχνίδια
- οργανώνουν σε ομάδες τηλεοπτική εκπομπή ενημέρωσης για τον καιρό, φτιάχνουν το χάρτη της περιοχής ως σκηνικό για την εκπομπή, **κατασκευάζουν τα σύμβολα του καιρού, 'γράφουν' μεγάλες ταμπέλες και τις βάζουν στη σειρά για να διευκολύνουν το μετεωρολόγο να κάνει σωστά την παρουσίαση**

- φροντίζουν ώστε κάθε δραστηριότητα που αφορά τον καιρό να ξεκινά με αφορμή τις οικείες εμπειρίες των παιδιών, το οικείο περιβάλλον τους και να γίνεται σταδιακά η επέκταση σε διαφορετικά φαινόμενα και άλλες περιοχές
- αξιοποιούν σχετικά επίκαιρα γεγονότα καθώς και ρουτίνες της τάξης για την προσέγγιση ζητημάτων σχετικά με τα καιρικά φαινόμενα
- διευκολύνουν τα παιδιά να παρατηρήσουν σταδιακά όλο και περισσότερες λεπτομέρειες στα χαρακτηριστικά του καιρού, εισάγουν ειδικό, κατάλληλο λεξιλόγιο για να αποδώσουν ποιοτικές και ποσοτικές διαφορές στα χαρακτηριστικά του καιρού (π.χ. βροχή / καταίγίδα, άνεμος / σφοδρός άνεμος / θύελλα)
- προτείνουν στα παιδιά τη μελέτη υλικού που αναρτάται στην ιστοσελίδα της ΕΜΥ σχετικά με τον καιρό στην περιοχή τους

¹³ Το περιεχόμενο αυτό προσεγγίζεται παράλληλα με τα σχετικά περιεχόμενα από την ενότητα «Φύση και χώρος περιβάλλον» της μαθησιακής περιοχής των Κοινωνικών Επιστημών και

	<p>Να εκτιμήσουν ποιοτικές και ποσοτικές πτυχές των καιρικών φαινομένων και να αναγνωρίσουν μοτίβα</p>	<ul style="list-style-type: none"> - κατασκευάζουν βροχόμετρο, το χρησιμοποιούν για να μετρήσουν την ποσότητα βροχής για 10' και να εκτιμήσουν την ποσότητα του νερού που έφθασε στο έδαφος (περισσότερο/λιγότερο), καταγράφουν τις παρατηρήσεις τους σε πίνακες, τις επεξεργάζονται προκειμένου να ανακαλύψουν μοτίβα (π.χ. χρονικό διάστημα βροχής - χρονικό διάστημα χωρίς βροχή, σε σχέση με τις εποχές) - κατασκευάζουν ανεμοδείκτη-για να καταγράψουν την κατεύθυνση του ανέμου, χρησιμοποιούν ανεμόμυλους για να μετρήσουν τη δύναμη του ανέμου, συγκρίνουν τις καταγραφές τους με ανάλογες καταγραφές που έγιναν την προηγούμενη χρονιά ή που έκαναν τα παιδιά άλλου νηπιαγωγείου - χρησιμοποιούν θερμόμετρο (με σύμβολα στη θέση των αριθμών) για να κάνουν ποιοτικές εκτιμήσεις (π.χ. λίγο/πολύ κρύο, παγετός, καύσωνα)¹⁴, τις καταγράφουν και τις συγκρίνουν σε τακτά χρονικά διαστήματα 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ προτρέπουν τα παιδιά να καταγράφουν τις παρατηρήσεις και εκτιμήσεις τους σε πίνακες που να διευκολύνουν τις συγκρίσεις (π.χ. σε εβδομαδιαίο, μηνιαίο επίπεδο) ➤ παρακινούν τα παιδιά να εκφράζουν τα συναισθήματά τους με αφορμή τα καιρικά φαινόμενα ώστε να προσεγγίζονται ζητήματα που προκαλούν φόβο
--	--	---	---

ειδικότερα με το περιεχόμενο «Φυσικό περιβάλλον: εποχιακές μεταβολές του καιρού στον τόπο των παιδιών».

¹⁴ Δεν συνίσταται σε αυτό το επίπεδο η προσέγγιση μετρήσεων θερμοκρασίας.

ΕΝΟΤΗΤΑ: Ο πλανήτης Γη και το διάστημα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ - ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά...	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση του στόχου όταν για παράδειγμα...
Το σχήμα της Γης, των άλλων πλανητών & το ηλιακό μας σύστημα	Να αναγνωρίζουν το σφαιρικό σχήμα ως το καταλληλότερο για να περιγράψουν τον πλανήτη Γη, τον ήλιο και τους άλλους πλανήτες του ηλιακού μας συστήματος ¹⁵	<ul style="list-style-type: none"> - ταυτοποιούν το περιεχόμενο ενός παγκόσμιου χάρτη & μιας υδρογείου (σε παρόμοια κλίμακα και που να απεικονίζουν και τα δύο τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά) εντοπίζοντας και καταγράφοντας ομοιότητες και διαφορές στα δύο εργαλεία αναπαράστασης (π.χ. ομοιότητες: θάλασσα, ποτάμια, ξηρά, διαφορές: σχήμα, αποχρώσεις) - συγκρίνουν την υδρογείο με φωτογραφίες της Γης από το διάστημα ή χρησιμοποιούν την εφαρμογή Google Earth - συλλέγουν πληροφορίες σχετικά με το σχήμα της Γης από διάφορες πηγές, καταγράφουν και 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ διευκολύνουν τα παιδιά να αντιληφθούν το σχήμα της Γης συσχετίζοντας το φυσικό και δομημένο περιβάλλον που γνωρίζουν με την επιφάνεια του πλανήτη ➤ δίνουν χρόνο στα παιδιά να εκφράσουν τις ιδέες τους, μελετούν προσεχτικά τα έργα των παιδιών και συζητάνε λεπτομερώς μαζί τους προκειμένου να αντιληφθούν τις εναλλακτικές ιδέες που έχουν τα παιδιά της τάξης τους (π.χ. η Γη είναι επίπεδη ή σαν δίσκος ή σαν ημισφαίριο) ➤ εισάγουν τα παιδιά στην αναπαράσταση της επιφάνειας της Γης «από ψηλά» με

¹⁵ Είναι σημαντικό οι εκπαιδευτικοί να επικεντρώνουν τις διδακτικές τους προσπάθειες στη διευκόλυνση των παιδιών να αναγνωρίσουν το σφαιρικό σχήμα ως καταλληλότερο για την αναπαράσταση της Γης του ήλιου και των άλλων πλανητών, αλλά να αποφεύγουν να αναφερθούν στην έννοια της βαρύτητας (ακόμη και με απλουστευμένο τρόπο), επειδή είναι μια έννοια ιδιαίτερα σύνθετη για τα παιδιά αυτής της ηλικίας.

		<p>παρουσιάζουν τα αποτελέσματα της εργασίας τους με διάφορους τρόπους</p> <ul style="list-style-type: none"> - αναζητούν πληροφορίες (π.χ. από βιβλία, Διαδίκτυο) και δημιουργούν ομαδικές κατασκευές μοντέλων του ηλιακού συστήματος (π.χ. μόνμπιλ, επιτραπέζια, αφίσες) χρησιμοποιώντας διάφορα υλικά, συζητούν για τη θέση του ήλιου, το μέγεθος και τη θέση των πλανητών (χρησιμοποιώντας ποιοτικά κριτήρια όπως πιο μικρός ή πιο μεγάλος πλανήτης, πιο κοντά ή πιο μακριά από τον ήλιο) 	<p>αεροφωτογραφίες, ζωγραφιές, αφηγήσεις που δείχνουν την προοπτική που έχουν π.χ. οι άνθρωποι από το αεροπλάνο για τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά ενός τόπου</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ εντάσσουν στις δραστηριότητες που σχεδιάζουν τις ποικίλες εμπειρίες που ήδη διαθέτουν τα παιδιά για το σχήμα της Γης και των άλλων πλανητών από την επαφή τους με σχετικά παραμύθια, κινούμενα σχέδια, παιχνίδια, από την παρακολούθηση σχετικών εκπομπών στην τηλεόραση κ.λπ. ➤ παρέχουν ποικιλία ρεαλιστικών απεικονίσεων και εργαλείων αναπαράστασης της Γης, του ήλιου και των πλανητών
<p>Η εναλλαγή μέρας-νύχτας και η κίνησης της Γης</p>	<p>Να συσχετίσουν την κίνηση της Γης γύρω από τον εαυτό της με την εναλλαγή μέρας-νύχτας</p>	<ul style="list-style-type: none"> - εκφράζουν τις ιδέες τους σε σχέση με την εναλλαγή ημέρας και νύχτας (με αφηγήσεις σχετικών καθημερινών εμπειριών, με απεικονίσεις, με κινητικούς ή γραφικούς συμβολισμούς) υποβοηθούμενα από κατάλληλες ερωτήσεις της εκπαιδευτικού (π.χ. «πώς πιστεύεις ότι συμβαίνει αυτό;», «όταν είναι μέρα στην Ελλάδα, είναι μέρα σε όλες τις χώρες;»), συζητούν ομαδικά για τις απόψεις 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ αναγνωρίζουν ότι η εναλλαγή της μέρας-νύχτας είναι ένα σύνθετο φαινόμενο που απαιτεί αφαιρετική σκέψη και έρχεται σε αντίθεση με τα δεδομένα της καθημερινής εμπειρίας ➤ δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στην ανίχνευση των ιδεών των παιδιών, την διαπραγμάτευση και στο χειρισμό από τα παιδιά του μοντέλου (που περιλαμβάνει βασικά στοιχεία του

		<p>τους προκειμένου να καταλήξουν σε ερωτήματα που θα διερευνήσουν</p> <ul style="list-style-type: none"> - παρακολουθούν βίντεο με την κίνηση της Γης και την εναλλαγή της μέρας – νύχτας, διατυπώνουν συμπεράσματα και τα συγκρίνουν με τις αρχικές τους ιδέες - χρησιμοποιούν την υδρόγειο ή κάποιο αυτοσχέδιο μοντέλο της Γης (που να επιτρέπει την κίνηση της σφαίρας γύρω από τον άξονά της) και ένα φωτιστικό ή φακό τσέπης (τοποθετημένο σε σταθερό σημείο) ως ήλιο, χειρίζονται το υλικό αυτό για να διατυπώσουν προβλέψεις, να ελέγξουν τις ιδέες τους, να καταλήξουν σε συμπεράσματα κοινής αποδοχής 	<p>φαινομένου) και όχι στο φαινόμενο αυτό καθαυτό, ώστε να διευκολύνουν την απόκτηση μαθησιακών εμπειριών στις οποίες θα στηριχθεί η μετέπειτα σχετική νοητική πρόοδος</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ διατυπώνουν ερωτήσεις προς τα παιδιά που ζητούν μόνο περιγραφές καταστάσεων και διαδικασιών (π.χ. «τι πιστεύεις ότι συμβαίνει;», «είναι μέρα σε αυτό το σημείο;») και όχι εξηγήσεις (π.χ. «γιατί συμβαίνει αυτό;»), επειδή η ερμηνεία του φαινομένου υπερβαίνει τις δυνατότητες των παιδιών αυτής της ηλικίας
--	--	---	--

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Τι περιλαμβάνει η μαθησιακή περιοχή «Κοινωνικές επιστήμες»;

Τα περιεχόμενα και οι στόχοι του προγράμματος των Κοινωνικών Επιστημών θέτουν τη βάση για την κατάκτηση των γνώσεων και την καλλιέργεια των ικανοτήτων, των αξιών και των στάσεων που είναι απαραίτητες για να γίνουν τα παιδιά ενεργοί και υπεύθυνοι πολίτες σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο.

Οι κοινωνικές επιστήμες αντλούν τα περιεχόμενα και τη μεθοδολογία τους από διάφορες επιστήμες που έχουν ως αντικείμενο μελέτης τον άνθρωπο και τη σχέση του με το κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον: την ιστορία, τη γεωγραφία, τις οικονομικές και τις πολιτικές επιστήμες, την κοινωνιολογία, την ψυχολογία, τις περιβαλλοντικές επιστήμες. Έτσι στο πλαίσιο της μαθησιακής αυτής περιοχής τα παιδιά έρχονται σε επαφή με έννοιες όπως ο χώρος και το περιβάλλον, ο πολιτισμός, ο χρόνος, η αλλαγή και η συνέχεια, η αλληλεπίδραση ανθρώπου και περιβάλλοντος, ο πολίτης, η ευθύνη απέναντι στην κοινωνία και στο φυσικό περιβάλλον, τα

κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά συστήματα κ.ά. Ταυτόχρονα, μέσα από την επεξεργασία θεμάτων που

πηγάζουν από την αλληλεπίδραση τους με τον κόσμο που τα περιβάλλει, τα παιδιά αναπτύσσουν και δοκιμάζουν σε διάφορα πλαίσια ικανότητες όπως η λήψη υπεύθυνων αποφάσεων, η επίλυση προβλημάτων, η αποτελεσματική επικοινωνία με διάφορους τρόπους και μέσα, η αναζήτηση πληροφοριών και η κριτική επεξεργασία τους, η συνεργασία με τους άλλους και η επιλογή κατάλληλων μεθοδολογικών εργαλείων για να διερευνήσουν σημαντικά κοινωνικά ζητήματα.

Ο ενεργός και υπεύθυνος πολίτης:

- Γνωρίζει τι έχει γίνει στο παρελθόν για να είναι σε θέση να εκτιμήσει τις διαφορές μεταξύ των πολιτισμών αλλά και να κατανοήσει σημερινές καταστάσεις (Ιστορία)
- Γνωρίζει πως το φυσικό περιβάλλον επηρεάζει τη ζωή και τις συνήθειες των ανθρώπων και κατανοεί πως οι πράξεις του ανθρώπου επηρεάζουν το περιβάλλον. Η γνώση αυτή του δίνει τη δυνατότητα να συμμετέχει στη λήψη αποφάσεων που οδηγούν στην αειφόρο ανάπτυξη (Γεωγραφία & Περιβαλλοντικές Επιστήμες)
- Γνωρίζει και κατανοεί τις έννοιες της παραγωγής, της διανομής και της κατανάλωσης αγαθών και υπηρεσιών ώστε να μπορεί να πάρει τις κατάλληλες προσωπικές και κοινωνικές αποφάσεις (Οικονομία)
- Γνωρίζει ότι ως μέλος διαφόρων κοινωνικών ομάδων έχει ευθύνες, υποχρεώσεις και δικαιώματα (Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή)

Τα μικρά παιδιά είναι πολίτες του κόσμου από τη στιγμή που γεννιούνται. Η ζωή μέσα στην οικογένεια, την πρώτη και πιο σημαντική μορφή κοινωνικής ομάδας που γνωρίζουν τα παιδιά τα φέρνει σε επαφή με έννοιες των κοινωνικών επιστημών, είτε με τη συμβολή των ενηλίκων είτε χωρίς αυτή. Οι οικογένειες έχουν τη δική τους ιστορία, λειτουργούν με βάση τους δικούς τους κανόνες, ακολουθούν τα έθιμα, τις παραδόσεις και τις θρησκευτικές πρακτικές που τους εκφράζουν, κάνουν καθημερινά οικονομικές συναλλαγές, συζητάνε για την πολιτική κατάσταση, διατυπώνουν τις απόψεις τους για διάφορα κοινωνικά θέματα, ταξιδεύουν, εργάζονται για να καλύψουν τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους. Με άλλα λόγια, οι κοινωνικές επιστήμες αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της ζωής των μικρών παιδιών ακόμα κι αν κανείς δεν τα ενθαρρύνει να ασχοληθούν συστηματικά με τα περιεχόμενα τους.

Το νηπιαγωγείο, ως το δεύτερο πιο σημαντικό περιβάλλον των παιδιών της προσχολικής ηλικίας και φορέας κοινωνικοποίησης και εκπαίδευσης οφείλει:

- ✓ να τα ενθαρρύνει να προβληματιστούν γι' αυτά που συμβαίνουν γύρω τους,
- ✓ να τραβήξει την προσοχή τους στην αλληλεξάρτηση των ανθρώπων και τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον,

- ✓ να ενδυναμώσει την πολιτισμική ταυτότητα κάθε παιδιού ώστε να μπορεί να εκτιμά και να σέβεται τη διαφορετικότητα και
- ✓ να λειτουργήσει ως μια δημοκρατική «κοινότητα» μέσα στην οποία τα παιδιά θα μάθουν να αναλαμβάνουν τις ευθύνες τους και να νοιάζονται για το κοινό καλό.

Καθώς τα παιδιά προέρχονται από διάφορα γλωσσικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα είναι πολύ σημαντικό, οι δράσεις που οργανώνονται, να λαμβάνουν υπόψη τους ότι κάθε παιδί μπορεί να κατανοεί διαφορετικά αυτά που συμβαίνουν γύρω του. Για το λόγο αυτό, το πρόγραμμα των κοινωνικών επιστημών, όπως εξάλλου και ολόκληρο το πρόγραμμα του νηπιαγωγείου, θα πρέπει να δίνει αξία στις προσωπικές εμπειρίες του κάθε παιδιού καθώς επίσης και να του επιτρέπει μια διαφορετική θεώρηση του κόσμου.

Ποια είναι η δομή και η λογική οργάνωσης του προγράμματος των Κοινωνικών Επιστημών;

Το πρόγραμμα που ακολουθεί είναι οργανωμένο σε 4 ενότητες:

1. Ιστορία και πολιτισμός
2. Άνθρωποι, χώρος και περιβάλλον

3. Εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη
4. Κοινωνία και οικονομία

Οι γενικοί στόχοι που διατρέχουν τις παραπάνω ενότητες είναι, τα παιδιά:

- Να διευρύνουν τις γνώσεις τους στα διάφορα γνωστικά αντικείμενα που περιλαμβάνουν οι Κοινωνικές Επιστήμες
- Να καλλιεργήσουν αξίες, στάσεις και συμπεριφορές που συμβάλλουν στη καλύτερη σχέση τους με τους ανθρώπους και το περιβάλλον.
- Να ευαισθητοποιηθούν για κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα και προβλήματα και να μάθουν να διερευνούν για να συλλέξουν περισσότερες, ακριβείς πληροφορίες.
- Να συνειδητοποιήσουν ότι με τις πράξεις τους μπορούν να επηρεάσουν αυτά που συμβαίνουν γύρω τους και να συμβάλλουν στα «κοινά» και να δραστηριοποιούνται σχετικά.

Τόσο τα περιεχόμενα όσο και οι μαθησιακοί στόχοι συνιστούν διδακτικές προτάσεις, προς τον εκπαιδευτικό, και όχι διδακτική «ύλη» η οποία πρέπει να καλυφθεί μέχρι το τέλος της σχολικής χρονιάς. Ιδιαίτερα για τους στόχους, είναι

σημαντικό να σημειωθεί ότι α) δεν παρατίθενται με τη σειρά που «πρέπει» να διδαχτούν και β) δεν παραπέμπουν σε αυτόνομες οργανωμένες δραστηριότητες. Επιπλέον, οι στόχοι των Κοινωνικών Επιστημών, στην πλειονότητα τους, συνδυάζονται με άλλους στόχους είτε της ίδιας μαθησιακής περιοχής είτε άλλων μαθησιακών περιοχών και γίνονται κατανοητοί από τα παιδιά κυρίως μέσα από την επεξεργασία θεμάτων που τα ενδιαφέρουν κι έχουν νόημα γι' αυτά. Η προσέγγιση αυτή υπαγορεύεται από δυο κυρίως παράγοντες: α) το διεπιστημονικό χαρακτήρα των κοινωνικών επιστημών και β) τη δυσκολία που παρουσιάζουν οι έννοιες που επεξεργάζεται το πεδίο αυτό για τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας. Για παράδειγμα, η «αλλαγή» είναι μια έννοια που κατακτάται σταδιακά από τα παιδιά και ενώ διευκολύνεται από τις κατάλληλες δραστηριότητες αναπτύσσεται ουσιαστικά μέσα από τις προσωπικές εμπειρίες τους: τις αλλαγές που βιώνουν στον εαυτό τους και στην οικογένειά τους, τις αλλαγές στις συνήθειες και την ενδυμασία τους που «αναγκάζονται» να κάνουν λόγω του καιρού, τις αλλαγές που παρατηρούν στη φύση γύρω τους. Με άλλα λόγια, οι προτεινόμενες δραστηριότητες μπορεί να τραβάνε την προσοχή των παιδιών στις αλλαγές που συντελούνται γύρω τους αλλά για να γίνει κατανοητή η συγκεκριμένη έννοια χρειάζεται να τη βιώσουν προσωπικά και σε βάθος χρόνου.

Αναγνωρίζοντας τη δυσκολία των εννοιών που επεξεργάζονται οι Κοινωνικές Επιστήμες, η μόνη ιεράρχηση που προτείνεται αφορά στην οργάνωση των δραστηριοτήτων:

η σειρά των προτεινόμενων δραστηριοτήτων στην 3^η στήλη δίνει το μήνυμα ότι η επαφή των παιδιών με τις Κοινωνικές Επιστήμες πρέπει να ξεκινάει από τις προσωπικές εμπειρίες τους στο σπίτι, το νηπιαγωγείο και την τοπική κοινότητα και όταν τα παιδιά είναι έτοιμα, σταδιακά να διευρύνεται προς λιγότερο οικεία περιβάλλοντα.

Επιπλέον, λόγω της δυσκολίας των εννοιών που διαπραγματεύεται το πεδίο αυτό, προτείνεται η αξιοποίηση κάποιων στόχων του προγράμματος των Κοινωνικών Επιστημών ως σημείο εκκίνησης για την υλοποίηση οργανωμένων προγραμμάτων (π.χ. περιβαλλοντικά προγράμματα, προγράμματα για την ειρήνη, για την αγωγή του καταναλωτή κ.ά.) τα οποία βοηθάνε τα παιδιά να προσεγγίσουν πιο συστηματικά και σε βάθος σημαντικά κοινωνικά, πολιτισμικά και περιβαλλοντικά ζητήματα.

Τέλος, η υλοποίηση των στόχων των Κοινωνικών Επιστημών, ίσως περισσότερο από άλλες μαθησιακές περιοχές, χρειάζεται α) τη συνεργασία εκπαιδευτικών και παιδιών με τοπικούς και κοινωνικούς φορείς και β) τη σύνδεση των δράσεων που υλοποιούνται στο νηπιαγωγείο με τα τρέχοντα γεγονότα και γενικότερα την επικαιρότητα στην Ελλάδα και τον κόσμο. Η συνεργασία και η ενημέρωση αποτελούν όρους-κλειδιά για την ενεργή συμμετοχή των πολιτών στην κοινωνία.

Ποιες διδακτικές προσεγγίσεις διευκολύνουν τις Κοινωνικές Επιστήμες;

Όπως είναι γνωστό τα παιδιά αυτής της ηλικίας μαθαίνουν μέσα από τις αισθήσεις και τις προσωπικές τους εμπειρίες. Αυτό σημαίνει ότι οι εκπαιδευτικοί ξεκινούν από τη ανίχνευση των γνώσεων και της κατανόησης των παιδιών για ένα θέμα ή μια έννοια (π.χ. ανάγκες και επιθυμίες) και «χτίζουν» πάνω σε αυτά εμπλέκοντας τα παιδιά σε βιωματικές εμπειρίες.

Οι διδακτικές μέθοδοι που διευκολύνουν την υλοποίηση των στόχων του προγράμματος των Κοινωνικών Επιστημών είναι όσες ενθαρρύνουν τα παιδιά να συμμετέχουν ενεργά στη μάθηση τους και τα βοηθάνε να κάνουν συνδέσεις μεταξύ εννοιών και γνωστικών αντικειμένων. Τέτοιες μέθοδοι είναι για παράδειγμα τα σχέδια εργασίας, οι διερευνήσεις, η θεματική προσέγγιση, η συζήτηση και ο διάλογος. Παράλληλα, οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν κάποιες τεχνικές οι οποίες προσφέρονται ιδιαίτερα για την κατανόηση των κοινωνικών φαινομένων καθώς επιτρέπουν στα παιδιά να «μεταφερθούν» σε άλλες εποχές και τόπους που δεν γνωρίζουν, να διατυπώσουν ερωτήσεις, να προβληματιστούν και να σκεφτούν κριτικά για πολύπλοκες καταστάσεις και σχέσεις. Οι στρατηγικές αυτές είναι:

- Η μελέτη οπτικού υλικού (π.χ. φωτογραφίες, εικόνες, έργα τέχνης κ.ά.)
- Η δραματοποίηση, το εκπαιδευτικό δράμα και το κουκλοθέατρο
- Τα παιχνίδια ρόλων
- Η μελέτη αντικειμένων
- Οι εκπαιδευτικές επισκέψεις και οι επισκέπτες στην τάξη
- Η αφήγηση ιστοριών

Στις Κοινωνικές επιστήμες η εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί ποικιλία μεθόδων και τεχνικών, ανάλογα με τις έννοιες ή τις γνώσεις που θέλει να αποκτήσουν τα παιδιά, ακόμα και μέσα στην ίδια δραστηριότητα. Κάποιες από τις παραπάνω μεθόδους και τεχνικές είναι κατάλληλες για τη διερεύνηση απόψεων, άλλες για τη συλλογή πληροφοριών κι άλλες για την ανάπτυξη και την εξάσκηση δεξιοτήτων. Σε κάποιες από αυτές, η εκπαιδευτικός έχει πιο καθοδηγητικό ρόλο και σε άλλες τα παιδιά μαθαίνουν μέσα από τη διερεύνηση και την αλληλεπίδραση με τους συμμαθητές τους. Σε κάθε περίπτωση, η εκπαιδευτικός επιλέγει τη μέθοδο ή τις τεχνικές που ταιριάζουν με το στόχο, τις ανάγκες και την ηλικία των παιδιών καθώς επίσης και τα διαθέσιμα υλικά.

Ποιος είναι ο ρόλος της εκπαιδευτικού στις Κοινωνικές Επιστήμες;

Στις κοινωνικές επιστήμες ο ρόλος της εκπαιδευτικού είναι, όπως σε όλο το πρόγραμμα, καθοδηγητικός και υποστηρικτικός. Ιδιαίτερη έμφαση όμως δίνεται στη διατύπωση ερωτήσεων που ενθαρρύνουν τα παιδιά να σκέφτονται κριτικά αυτά που παρατηρούν ή βιώνουν, να διατυπώνουν τις δικές τους ερωτήσεις και να τεκμηριώνουν τις απόψεις και τις επιλογές τους. Στις Κοινωνικές Επιστήμες, πολλά θέματα αγγίζουν τις αρχές, τις αξίες και τα πιστεύω των ανθρώπων κι έτσι επηρεάζονται από τα προσωπικά και πολιτισμικά βιώματα του καθενός. Επίσης, το πεδίο αυτό, παραδοσιακά, διαπραγματεύεται κοινωνικά ζητήματα τα οποία δεν επιδέχονται μια «απάντηση» αλλά περισσότερες. Για το λόγο αυτό, σημαντικό μέρος του ρόλου της εκπαιδευτικού είναι να ενθαρρύνει και να συντονίζει το διάλογο μεταξύ των παιδιών, να αναδεικνύει τις διαφορετικές απόψεις τους και να γίνεται παράδειγμα για το σεβασμό που οφείλουμε ο ένας στον άλλο. Ταυτόχρονα, οφείλει να συνεργάζεται με τις οικογένειες των παιδιών για να αποφεύγει καταστάσεις που φέρνουν σε δύσκολη θέση παιδιά και ενήλικες.

Την πιο πλούσια πηγή πληροφοριών και υλικών για την υλοποίηση των στόχων του προγράμματος των Κοινωνικών Επιστημών αποτελούν τα ίδια τα παιδιά και η οικογένεια τους. Οι οικογενειακές ιστορίες, τα αναμνηστικά αντικείμενα, οι καθημερινές δραστηριότητες και συναλλαγές, η δομή της οικογένειας και οι συνήθειες της, οι μετακινήσεις της, τα επαγγέλματα των μελών της ή ο τρόπος με τον οποίο ενημερώνεται για τα τρέχοντα γεγονότα, όλα, προσφέρονται για παρατήρηση, διερευνήσεις και συσχετίσεις.

Ποιος είναι ο στόχος της αξιολόγησης στις κοινωνικές επιστήμες;

Καθώς οι κοινωνικές επιστήμες στοχεύουν σε μεγάλο βαθμό στην κατάκτηση εννοιών και την καλλιέργεια αξιών, στάσεων και δεξιοτήτων, η αξιολόγηση είναι κυρίως διαμορφωτική και στοχεύει στο να διαπιστώσει το βαθμό κατανόησης των παιδιών και όχι την ποσότητα των γνώσεων που έχουν αποκτήσει. **Καθώς αξιολογεί τη μάθηση των παιδιών, η εκπαιδευτικός λαμβάνει υπόψη της ότι η κατάκτηση των εννοιών τις οποίες διαπραγματεύονται οι κοινωνικές επιστήμες απαιτεί χρόνο και ωριμότητα από την πλευρά των παιδιών που ξεπερνά τα όρια του νηπιαγωγείου (βλ. για παράδειγμα την κατάκτηση του ιστορικού χρόνου).**

Όπως και σε άλλες μαθησιακές περιοχές η εκπαιδευτικός έχει στη διάθεση της μια ποικιλία εργαλείων και μεθόδων που μπορούν να τη βοηθήσουν να αξιολογήσει τη μάθηση των παιδιών στο πεδίο των Κοινωνικών Επιστημών. Τέτοια εργαλεία είναι ο ατομικός φάκελος του μαθητή, οι συνεντεύξεις με τα παιδιά, η δραματοποίηση, η παρατήρηση της εκπαιδευτικού, η αυτοαξιολόγηση των παιδιών, τα σχέδια, τα έργα και οι αφηγήσεις τους κ.ά. Στο κέντρο των μεθόδων αυτών βρίσκεται ο διάλογος με τα παιδιά κυρίως κατά τη διάρκεια της μάθησης: η εκπαιδευτικός προσπαθεί να «ακούσει» τη σκέψη και τις γνώσεις τους καθώς παρατηρούν, διερευνούν, υποθέτουν ή βγάζουν συμπεράσματα.

Πως συνδέονται οι κοινωνικές επιστήμες με τις άλλες μαθησιακές περιοχές του προγράμματος;

Οι κοινωνικές επιστήμες αποτελούν ένα καλό παράδειγμα πεδίου όπου διάφορα γνωστικά αντικείμενα συνεργάζονται για ένα κοινό στόχο: τη μελέτη των δράσεων και των σχέσεων του ανθρώπου με το φυσικό και το κοινωνικο-πολιτισμικό περιβάλλον του.

Μέσα στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου, οι κοινωνικές επιστήμες συνδέονται πρωταρχικά, με τους στόχους της Προσωπικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης. Στη βάση μιας δημοκρατικής συμπεριφοράς κι ενός πολίτη που νοιάζεται για

αυτά που συμβαίνουν γύρω του βρίσκονται άτομα τα οποία, μεταξύ άλλων, «αναγνωρίζουν τα προσωπικά χαρακτηριστικά, απόψεις και επιλογές τους», «αναγνωρίζουν, εκφράζουν και διαχειρίζονται τα συναισθήματα τους», έχουν «αναπτύξει το αίσθημα του 'ανήκειν'», «ακολουθούν κανόνες», «έχουν αποκτήσει ηθικές αξίες» και «αποδέχονται τη διαφορετικότητα» (βλ. στόχους προγράμματος Προσωπικής & Κοινωνικής Ανάπτυξης) Μάλιστα, σε αρκετά σημεία, οι στόχοι των κοινωνικών επιστημών συμπίπτουν με αυτούς του προγράμματος της Κοινωνικής και Προσωπικής Ανάπτυξης. Για παράδειγμα και τα δυο προγράμματα ενδιαφέρονται να βοηθήσουν τα παιδιά να ενταχθούν υπεύθυνα και δημιουργικά μέσα στο κοινωνικό σύνολο. Ή να αισθανθούν ότι τα σέβονται γι' αυτό που είναι. Η διαφορά όμως των δυο προγραμμάτων βρίσκεται στην έμφαση που δίνουν οι Κοινωνικές Επιστήμες στο ρόλο των παιδιών ως πολίτες της χώρας και της παγκόσμιας κοινότητας, ρόλος που σίγουρα στηρίζεται – αλλά και ξεπερνά – το ρόλο των παιδιών ως μέλη μιας τάξης και μιας οικογένειας.

Για την υλοποίηση των στόχων τους οι κοινωνικές επιστήμες συνεργάζονται και με άλλες μαθησιακές περιοχές: τη γλώσσα, τα μαθηματικά, τις φυσικές επιστήμες και τις Τ.Π.Ε.

Η γλώσσα αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του προγράμματος των κοινωνικών επιστημών και αναπτύσσεται παράλληλα με τη μάθηση στο πεδίο αυτό: τα παιδιά μαθαίνουν την ορολογία των διαφόρων επιστημών, ακούνε αφηγήσεις

που τους αποκαλύπτουν το παρελθόν, περιγράφουν τις διερευνήσεις και παρουσιάζουν τα ευρήματα τους με διάφορα μέσα αναπαράστασης και επικοινωνίας, εκφράζουν τις απόψεις τους ή φτιάχνουν ιστορίες για να μιλήσουν εκ μέρους των ζώων και των φυτών.

Τα μαθηματικά προσφέρουν στις Κοινωνικές Επιστήμες τρόπους μέτρησης, οργάνωσης, ερμηνείας και παρουσίασης των δεδομένων που συλλέγουν τα παιδιά μέσα από τις διερευνήσεις τους: πίνακες, διαγράμματα, γραφικές αναπαραστάσεις, χάρτες κ.ά. Είναι δυνατόν, επίσης, ορισμένες διερευνήσεις (π.χ. «πώς μετρούσαν οι άνθρωποι στα αρχαία χρόνια; Ποια εργαλεία είχαν στη διάθεση τους για να μετράνε;») να προσφέρουν ένα κατάλληλο πλαίσιο για την προσέγγιση στόχων όχι μόνο από τις Κοινωνικές Επιστήμες αλλά και από τα Μαθηματικά.

Οι Τ.Π.Ε. παίζουν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στη διδασκαλία και τη μάθηση των κοινωνικών επιστημών καθώς δίνουν τη δυνατότητα στα παιδιά να έρθουν σε επαφή με ανθρώπους, τόπους, περιβάλλοντα και πολιτισμούς που βρίσκονται μακριά τους, να γνωρίσουν και να μάθουν για το παρελθόν, να καταγράψουν και να παρουσιάσουν τα ευρήματα τους. Ταυτόχρονα όμως, οι κοινωνικές επιστήμες οφείλουν να προετοιμάζουν τους πολίτες του 21^{ου} αιώνα για την ψηφιακή εποχή. Η υπεύθυνη και κριτική χρήση των Τ.Π.Ε. είναι απαραίτητα εφόδια για τους πολίτες μιας δημοκρατικής κοινωνίας.

Οι τέχνες αποτελούν ένα βασικό εργαλείο για την επίτευξη των στόχων των κοινωνικών επιστημών. Για παράδειγμα τα έργα τέχνης μπορούν να αποτελέσουν πηγή πληροφοριών για το παρελθόν ή άλλους πολιτισμούς και να εξασκήσουν τα παιδιά στη διαφορά της παρατήρησης και της ερμηνείας. Η μουσική και το θέατρο αποκαλύπτουν σημαντικά κοινά στοιχεία των ανθρώπων και τις παραδόσεις διαφόρων πολιτισμών ενώ καθώς τα παιδιά μιμούνται τους ήχους της φύσης αρχίζουν να αντιλαμβάνονται τη μουσική ως κάτι ευρύτερο από μια ανθρώπινη δραστηριότητα. Το εκπαιδευτικό δράμα, ειδικότερα, λειτουργεί ως εργαλείο διερεύνησης αξιών, αντιλήψεων και στάσεων ενώ η οπτικοακουστική έκφραση δίνει στα παιδιά τη δυνατότητα να φτιάξουν τη δική τους ταινία ή βίντεο αλλά και να εξοικειωθούν με την ιδέα ότι κάθε τι μπορεί να αποκτά διαφορετικές σημασίες, ανάλογα με την οπτική γωνία που υιοθετούμε.

Τέλος, οι φυσικές επιστήμες συνδέονται άμεσα με αρκετές από τις ενότητες των κοινωνικών επιστημών. Για παράδειγμα, η γνωριμία με τους ζωντανούς οργανισμούς λειτουργεί ως αφετηρία για τη συνειδητοποίηση της αλληλεξάρτησης του ανθρώπου με το περιβάλλον: της επίδρασης που μπορεί να ασκήσει το περιβάλλον στις ανθρώπινες επιλογές αλλά και της ευθύνης που έχει ο άνθρωπος σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο για την προστασία του. Επίσης, η διάκριση των

γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών της επιφάνειας της Γης και η αντίληψη του γεωγραφικού χώρου γενικότερα, αποτελεί σημαντική προϋπόθεση στην προσέγγιση στόχων σχετικά με τον πλανήτη Γη και το διάστημα. Ένα άλλο παράδειγμα αποτελεί η έννοια της «αλλαγής», η οποία αποκτά νόημα και μέσα από το πλαίσιο των φυσικών επιστημών καθώς τα παιδιά διερευνούν φυσικά φαινόμενα ή παρουσιάζουν τις παρατηρήσεις τους για την ανάπτυξη των ζωντανών οργανισμών.

ΕΝΟΤΗΤΑ: Ιστορία & πολιτισμός

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά:...	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση αυτών των στόχων όταν για παράδειγμα...
Ιστορία: Χρονολόγηση	<p>Να κατανοούν απλές έννοιες που αφορούν το χρόνο και να χρησιμοποιούν την αντίστοιχη ορολογία (τώρα, πριν από πολύ καιρό, πριν, μετά, σήμερα, αύριο, χθες, πρωί, μεσημέρι, απόγευμα, μήνας, εβδομάδα, τα παλιά χρόνια κ.λπ.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - χρησιμοποιούν καθημερινά το μηνιαίο ημερολόγιο της τάξης για να σημειώσουν μελλοντικές δράσεις της ομάδας, σημαντικά προσωπικά γεγονότα, τον καιρό, εθνικές και θρησκευτικές γιορτές κ.ά. - παρακολουθούν αφηγήσεις ιστοριών που περιγράφουν τη ζωή των ανθρώπων στα «παλιά χρόνια» - συγκρίνουν σε δυο στήλες το «ωρολόγιο» πρόγραμμα τους (ρουτίνες) μια μέρα που μένουν στο σπίτι με το πρόγραμμα της τάξης: «όταν είμαι στο σπίτι, το πρωί... μετά... το μεσημέρι ... όταν είμαι στην τάξη» 	<ul style="list-style-type: none"> - χρησιμοποιούν χρονικούς προσδιορισμούς στην καθημερινή επικοινωνία τους με τα παιδιά. - φτιάχνουν μαζί με τα παιδιά ένα «οπτικό» (π.χ. με φωτογραφίες) ημερήσιο πρόγραμμα της τάξης και το χρησιμοποιούν ως σημείο αναφοράς. - εξοπλίζουν την τάξη και τις διάφορες μαθησιακές περιοχές με όργανα που μετράνε το χρόνο (ημερολόγια, ρολόγια ψηφιακά και αναλογικά τοίχου και χεριού, χάρτινες αλυσίδες, κλεψύδρες κ.α.) - διηγούνται στα παιδιά τη δική τους «προσωπική ιστορία» και τη συνοδεύουν, αν μπορούν, με σχετικά αντικείμενα ή φωτογραφίες
	<p>Να συσχετίζουν γεγονότα, πρόσωπα, εικόνες και αντικείμενα ώστε να αναπτύξουν μια</p>	<ul style="list-style-type: none"> - αφηγούνται την προσωπική τους ιστορία με τη βοήθεια φωτογραφιών ή/και αντικειμένων τα οποία τοποθετούν με χρονολογική σειρά (π.χ. γέννηση, τα πρώτα μου παπούτσια, το πρώτο δόντι, 	<ul style="list-style-type: none"> - εξοπλίζουν τη γωνιά της βιβλιοθήκης με βιβλία που έχουν θέμα το χρόνο και τη γωνιά του κοινωνικού-δραματικού παιχνιδιού με αντικείμενα διαφόρων

	<p>αρχική αίσθηση χρονολόγησης</p>	<p>η πρώτη μέρα στο νηπιαγωγείο κ.λπ.).</p> <ul style="list-style-type: none"> - «μελετούν» το φάκελο αξιολόγησης τους, κατά τη διάρκεια της χρονιάς, για να δουν πώς ζωγράφιζαν στην αρχή («πριν») και πώς «τώρα» (ή την εξέλιξη τους σε άλλες μαθησιακές περιοχές). - τοποθετούν στη σωστή σειρά φωτογραφίες ή εικόνες που δείχνουν πώς φτιάχνεται κάποιο αντικείμενο που χρησιμοποιούν καθημερινά 	<p>ηλικιών.</p> <ul style="list-style-type: none"> - αξιοποιούν διάφορα θέματα για να ενθαρρύνουν την παρατήρηση και καταγραφή των αλλαγών που φέρνει ο χρόνος (π.χ. φυτά, ο τόπος μας, το σώμα μας, τα μέσα μεταφοράς, ένα κέικ που ψήνεται)
<p>Ιστορική ερμηνεία και έρευνα</p>	<p>Να αρχίσουν να κατανοούν ότι μπορούμε να μάθουμε για το παρελθόν με πολλούς τρόπους και μέσα (π.χ. με προφορικές αφηγήσεις, φωτογραφίες, αντικείμενα, αφίσες, βιβλία κτίρια, έργα τέχνης, μουσεία, γραμματόσημα, γραπτές διηγήσεις, παιχνίδια, ψηφιακά μέσα)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - επισκέπτονται μουσεία, μνημεία, παλιά κτίρια, γεφύρια, καλντερίμια για να παρατηρήσουν στοιχεία που μαρτυρούν τη ζωή σε παλαιότερες εποχές. Τραβούν φωτογραφίες όπου μπορούν ή σχεδιάζουν - μαθαίνουν για τη λαϊκή παράδοση του τόπου τους μέσα από διάφορες πηγές (μουσική, λογοτεχνία, λαϊκή τέχνη, παλιές φωτογραφίες, αντικείμενα) - αναζητούν διαφορετικές πηγές για την ίδια πληροφορία (π.χ. φωτογραφίες της πόλης τους, διηγήσεις από ανθρώπους που την έζησαν παλιά, σκίτσα/γκραβούρες και πίνακες) - αξιοποιούν τις Τ.Π.Ε. για να 	<ul style="list-style-type: none"> - παρέχουν στα παιδιά ποικίλο υλικό (βιβλία, φωτογραφίες, αντικείμενα, διαδίκτυο) σχετικό με την καθημερινή ζωή στο παρελθόν δείχνοντας έτσι την ποικιλία των πηγών - προσκαλούν γιαγιάδες και παππούδες να επισκεφτούν το σχολείο και να παρέχουν «ζωντανή ιστορία». Ενημερώνουν τους γονείς για το πόσο αρέσει στα παιδιά να ακούνε ιστορίες από το παρελθόν της οικογένειας. - προβληματίζουν τα παιδιά, με τις κατάλληλες ερωτήσεις, για τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα διαφορετικών πηγών. Ενθαρρύνουν την κατηγοριοποίηση και τη σύγκριση (π.χ. γραπτά, προφορικά, εικόνες)

		<p>καταγράψουν την «ιστορία» της τάξης («για να δείξουμε στα παιδιά της επόμενης χρονιάς τι κάνουμε και πως περνάμε σε αυτή την τάξη») και να δημιουργήσουν το δικό τους αρχείο (φωτογραφίες, video, μαγνητοφωνήσεις)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - συνηθίζουν να φέρνουν στην τάξη ή ζητούν από τις οικογένειες παλιά και σύγχρονα, οικεία αντικείμενα ή φωτογραφίες (π.χ. από την πόλη τους) για να εξασκήσουν τα παιδιά σε δεξιότητες όπως η παρατήρηση, η περιγραφή, η σύγκριση, η διατύπωση ερωτήσεων
	<p>Να διατυπώνουν ερωτήματα για το άμεσο παρελθόν και να προσπαθούν να δίνουν απαντήσεις</p>	<ul style="list-style-type: none"> - καταγράφουν ερωτήσεις που θέλουν να κάνουν στους γονείς τους για «όταν ήταν πιο μικροί» και παρουσιάζουν τις απαντήσεις στην τάξη. Συνοδεύουν τις αφηγήσεις τους με φωτογραφικό υλικό ή αντικείμενα, όπου είναι εφικτό. - με αφορμή ένα θέμα που προσφέρεται για ιστορική αναδρομή διερευνούν τρόπους με τους οποίους μπορούν να μάθουν τι γινόταν στο παρελθόν (π.χ. πώς μπορούμε να μάθουμε για τα ρούχα που φορούσαν παλιά;) - διερευνούν τρόπους με τους οποίους μπορούμε να μοιραστούμε τις «ιστορίες» μας με άλλους 	<ul style="list-style-type: none"> - εμπλέκουν τις οικογένειες των παιδιών στη συλλογή πληροφοριών που αφορούν το παρελθόν και την ιστορία της οικογένειας - αξιοποιούν τις μουσειοσκευές σχετικών
<p>Ιστορική γνώση και κατανόηση</p>	<p>Να αναγνωρίζουν ότι οι άνθρωποι και ειδικότερα τα παιδιά ζούσαν διαφορετικά και έκαναν διαφορετικά</p>	<ul style="list-style-type: none"> - διερευνούν πώς οικεία αντικείμενα (π.χ. αντικείμενα καθημερινής χρήσης, οικιακά εργαλεία, παιχνίδια) έχουν αλλάξει με τον καιρό. Συζητάνε πιθανές αιτίες. 	<ul style="list-style-type: none"> - εμπλέκουν τις οικογένειες των παιδιών στη συλλογή πληροφοριών που αφορούν το παρελθόν και την ιστορία της οικογένειας - αξιοποιούν τις μουσειοσκευές σχετικών

	<p>πράγματα στο παρελθόν</p>	<ul style="list-style-type: none"> - διερευνούν αλλαγές στις συνήθειες της καθημερινής ζωής από τα παλιά χρόνια μέχρι σήμερα και αναρωτιούνται για τα αίτια (π.χ. πως πλένανε ρούχα παλιά και πως τα πλένουν τώρα κ.λπ.) - χρησιμοποιούν το κοινωνικό-δραματικό παιχνίδι για να δείξουν πώς διέφερε η ζωή των παιδιών τα «παλιά» ή τα αρχαία χρόνια 	<p>μουσείων</p> <ul style="list-style-type: none"> - ενθαρρύνουν την ιστορική αναδρομή και τη σύγκριση του «χτες» με το «σήμερα» καθ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς σε διάφορα θέματα που επεξεργάζονται με τα παιδιά (π.χ. η διατροφή, τα ρούχα, τα μέσα μεταφοράς, τα επαγγέλματα, η κατοικία, η πόλη μας, οι τρόποι επικοινωνίας)
	<p>Να κατανοήσουν ότι κάποια πράγματα ή καταστάσεις αλλάζουν με το πέρασμα του χρόνου ενώ άλλα παραμένουν ίδια</p>	<ul style="list-style-type: none"> - εντοπίζουν αντικείμενα από την καθημερινή ζωή τα οποία δεν έχουν αλλάξει σημαντικά. Παρατηρούν και περιγράφουν μικρές αλλαγές (π.χ. η οδοντόβουρτσα) - συζητάνε για γεγονότα της ζωής τους που έφεραν σημαντικές αλλαγές (π.χ. ένα αδελφάκι, μια μετακόμιση, ένα ζώακι στο σπίτι) και περιγράφουν τα βιώματα και τα συναισθήματα τους πριν και μετά. 	<ul style="list-style-type: none"> - επεκτείνουν τις ιστορικές αναδρομές των παιδιών και στην αρχαιότητα, όπου κρίνουν ότι αυτό έχει νόημα (π.χ. ρούχα, παιχνίδια, αθλήματα) - διατυπώνουν ερωτήσεις που διευκολύνουν τα παιδιά να επικεντρωθούν στην έννοια της «αλλαγής» και στη σχέση αιτίας-αποτελέσματος - επικεντρώνουν την προσοχή των παιδιών στην επίδραση της τεχνολογίας στις αλλαγές συνηθειών και στην εξέλιξη αντικειμένων
	<p>Να αναγνωρίζουν ότι υπάρχουν σημαντικοί</p>	<ul style="list-style-type: none"> - έρχονται σε επαφή με διάφορες πηγές και ακούνε ιστορίες κατάλληλες για την 	<ul style="list-style-type: none"> - ενημερώνουν τους γονείς, από την αρχή της χρονιάς, για τις εθνικές γιορτές που θα

	<p>άνθρωποι και γεγονότα που τιμά η Ελλάδα από το παρελθόν της</p>	<p>ηλικία τους για ανθρώπους και γεγονότα εθνικών και τοπικών ιστορικών εορτών.</p> <ul style="list-style-type: none"> - παρακολουθούν αφηγήσεις βιβλίων που τα φέρνουν σε επαφή με έννοιες όπως ο ηρωισμός, το θάρρος, η πατρίδα και η ελευθερία. Δραματοποιούν αυτά που επιλέγουν. - διοργανώνουν εκθέσεις με σχετικό υλικό για να τιμήσουν μια εθνική εορτή. - εντοπίζουν ένα σημαντικό, ιστορικό μνημείο του τόπου τους και συζητάνε τι μας αποκαλύπτει για το παρελθόν και γιατί οι πολίτες το διατήρησαν όλα αυτά τα χρόνια. - προσκαλούν στο νηπιαγωγείο γονείς που προέρχονται από άλλες χώρες για να τους μιλήσουν για σημαντικά ιστορικά πρόσωπα (ήρωες) που εορτάζονται στην πατρίδα τους - Με τη βοήθεια της εκπαιδευτικού «επισκέπτονται» μνημεία του κόσμου αξιοποιώντας τη διαδικτυακή εφαρμογή Google World Wonders (http://www.google.com/intl/en/culturalinstitute/worldwonders/) 	<p>γιορτάσει το νηπιαγωγείο.</p> <ul style="list-style-type: none"> - αξιοποιούν τις Τ.Π.Ε. και το διαδίκτυο για ιστορικά/ηχητικά ντοκουμέντα. - επεξεργάζονται με τα παιδιά την έννοια «σημαντικό/ος/ή» με παραδείγματα από τη ζωή τους: σημαντικοί άνθρωποι και αντικείμενα γι' αυτά, σημαντικά γεγονότα στη ζωή της οικογένειας και της τάξης. Αυτό θα βοηθήσει τα παιδιά να αρχίσουν να κατανοούν την έννοια «σημαντικά» για τη χώρα γεγονότα. - επιλέγουν ιστορικά πρόσωπα και από τα δυο φύλλα και προβάλλουν «ήρωες» διαφόρων ηλικιών. Τα παιδιά γοητεύονται από τις βιογραφίες συνομηλίκων τους. - χρησιμοποιούν το κουκλοθέατρο (βλ. Τέχνες) για να προβληματίσουν τα παιδιά σχετικά με ιστορικά γεγονότα και διλήμματα. Συζητούν μαζί τους κατά τη διάρκεια της παράστασης. - δίνουν έμφαση στο «γιατί» γιορτάζουμε τα συγκεκριμένα γεγονότα ή ανθρώπους (για να τιμήσουμε, να θυμόμαστε/μην ξεχνάμε, για το κουράγιο, το θάρρος, κ.λπ.) - δίνουν έμφαση στην κατανόηση εννοιών
--	--	--	---

			<p>που πηγάζουν από τα γεγονότα (π.χ. ελευθερία, αγωνίζομαι για αυτά που αγαπώ, ειρήνη-πόλεμος ...) και όχι στην απομνημόνευση γεγονότων/πληροφοριών</p> <ul style="list-style-type: none"> - βοηθάνε τα παιδιά να κάνουν συσχετίσεις μεταξύ των ιστορικών γεγονότων και της σημερινής ζωής (π.χ. αν δεν είχε γίνει ο αγώνας εκείνος...)
	<p>Να αναγνωρίζουν εθνικά σύμβολα της χώρας (π.χ. τη σημαία, τον εθνικό ύμνο)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - αναφέρουν εμπειρίες τους από την ελληνική σημαία (σε κτίρια, τηλεόραση, φωτογραφίες, αθλητικές διοργανώσεις κ.ά.) και αναζητούν πληροφορίες για τους συμβολισμούς που περιλαμβάνει (π.χ. χρώμα, σταυρός)» - παρατηρούν σημαίες διαφόρων ομάδων και εκδηλώσεων (π.χ. προσκόπων, ολυμπιακών αγώνων), επεξεργάζονται τους συμβολισμούς τους και φτιάχνουν τη σημαία της τάξης με σύμβολα που επιλέγουν και ψηφίζουν τα ίδια - αναζητούν σύμβολα άλλων χωρών και εντοπίζουν διαφορές και ομοιότητες 	<ul style="list-style-type: none"> - βοηθάνε τα παιδιά να κατανοήσουν πώς/γιατί η σημαία ή ο εθνικός ύμνος («σύμβολα») ενώνουν τους ανθρώπους μιας χώρας - φέρνοντας παραδείγματα συμβόλων άλλων χωρών βοηθάνε τα παιδιά να γενικεύσουν την έννοια «εθνικό σύμβολο»
<p>Πολιτισμός: τοπικά ήθη, έθιμα και παραδόσεις</p>	<p>Να γνωρίσουν τα ήθη, έθιμα και τις παραδόσεις του τόπου τους</p>	<ul style="list-style-type: none"> - συλλέγουν πληροφορίες για τα ήθη και τα έθιμα του τόπου τους, από διάφορες πηγές, και διερευνούν την προέλευση τους 	<ul style="list-style-type: none"> - εμπλέκουν τις οικογένειες στη συλλογή υλικού και πληροφοριών για τα έθιμα και τις παραδόσεις του τόπου

		<ul style="list-style-type: none"> - διερευνούν πώς πήρε η πόλη/χωριό τους το όνομα του/της - επισκέπτονται το κοντινότερο ιστορικό - λαογραφικό μουσείο - συμμετέχουν σε δρώμενα και δραματοποιούν έθιμα που έχουν νόημα για τα ίδια ή τα έχουν εντυπωσιάσει - συζητάνε πως οι άνθρωποι διατηρούν έθιμα και παραδόσεις (με ποιο τρόπο – μουσεία, αρχεία κ.λπ.) 	<ul style="list-style-type: none"> - εξοπλίζουν τη βιβλιοθήκη της τάξης με βιβλία ανάλογης θεματολογίας - επισημαίνουν το ρόλο των μουσείων στη διατήρηση της πολιτισμικής κληρονομιάς ενός τόπου/χώρας. Αξιοποιούν διαδικτυακές εφαρμογές όπως το Google Art project (http://www.googleartproject.com/) - Ενθαρρύνουν τα παιδιά να αναζητούν τη λογική εξήγηση πίσω από τα έθιμα και τις συνήθειες – έτσι μειώνεται ο κίνδυνος να γίνουν αντιληπτά ως «γραφικά»
<p>Πολιτισμός: Συνήθειες και παραδόσεις οικογενειών</p>	<p>Να κατανοήσουν ότι όλες οι οικογένειες έχουν τις δικές τους συνήθειες και ακολουθούν τα έθιμα και τις παραδόσεις που επιλέγουν</p>	<ul style="list-style-type: none"> - καταγράφουν τις συνήθειες, τα έθιμα και τις παραδόσεις της οικογένειάς τους (π.χ. πώς γιορτάζουν τα γενέθλια, σημαντικά γεγονότα και θρησκευτικές γιορτές, πως διασκεδάζουν) και εντοπίζουν μεταξύ τους κοινά στοιχεία και διαφορές - φέρνουν στην τάξη αντικείμενα από το παρελθόν της οικογένειάς τους και τα παρουσιάζουν (κάτι που έφτιαξε η γιαγιά, κάτι που έδωσε μια θεία στη μαμά κ.λπ.) 	<ul style="list-style-type: none"> - συλλέγουν στην αρχή της χρονιάς πληροφορίες, από τις οικογένειες, για τη γλώσσα ή τις γλώσσες που μιλάνε στο σπίτι, συνήθειες που έχουν, γιορτές που γιορτάζουν κ.α. με σκοπό την οργάνωση δράσεων που έχουν νόημα για τα παιδιά της συγκεκριμένης τάξης. - ενθαρρύνουν όλες τις οικογένειες να επισκεφτούν το σχολείο και να μοιραστούν συνήθειες, παραδόσεις και έθιμα (π.χ. μια γιορτή, μια συνταγή, ένα λαϊκό παραμύθι)

	<p>Να αναγνωρίζουν κοινά στοιχεία και διαφορές στα έθιμα, στις καθημερινές συνήθειες και στην παράδοση ατόμων που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ακούνε για έθιμα και συνήθειες συμμαθητών και οικογενειών από διαφορετικές περιοχές της Ελλάδας ή άλλες χώρες. - μοιράζονται συνήθειες και «έθιμα» της ομάδας της τάξης με παιδιά από άλλες τάξεις ή άλλα σχολεία - αναζητούν, με τη βοήθεια της εκπαιδευτικού, κοινά στοιχεία στις παραδόσεις και τα έθιμα άλλων λαών: ποιος άλλος λαός έχει θέατρο σκιών; Ποιοι άλλοι λαοί ανάβουν κεριά ή φαναράκια σε θρησκευτικές γιορτές τους; Ποια αντικείμενα πιστεύουν, άλλοι λαοί, ότι φέρνουν τύχη; 	<ul style="list-style-type: none"> - διευκολύνουν τα παιδιά, με σχετικές συζητήσεις και δραστηριότητες, να εκτιμήσουν τις πολλές διαστάσεις της έννοιας του πολιτισμού: τη γλώσσα, τη λογοτεχνία, τη μουσική, τη θρησκεία, την τέχνη, τα αντικείμενα, τις γιορτές, την ενδυμασία, τα κτίρια, τη διατροφή κ.ά. - εξοπλίζουν την τάξη με υλικό (βιβλία, αντικείμενα, φωτογραφίες, έργα τέχνης κ.ά.) που αντανακλά διάφορες πολιτισμικές συνήθειες και έθιμα. - προσεγγίζουν παράλληλα και στόχους από την ενότητα «Επικοινωνώ και συνεργάζομαι με τις Τ.Π.Ε.» ώστε να διευκολύνουν την επικοινωνία των παιδιών με παιδιά από άλλες πόλεις, χώρες, καθώς και να αναδείξουν την προστιθέμενη αξία των Τ.Π.Ε. στις επικοινωνιακές περιστάσεις
--	--	--	---

ΕΝΟΤΗΤΑ: Άνθρωποι, χώρος και περιβάλλον

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά...	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση αυτών των στόχων όταν για παράδειγμα...
Γεωγραφικός χώρος: χωρικές έννοιες	Να κατανοούν και να χρησιμοποιούν λέξεις και φράσεις οι οποίες περιγράφουν τη θέση, την απόσταση και την κατεύθυνση	<ul style="list-style-type: none"> - παίζουν το κυνήγι του θησαυρού (αρχικά χωρίς χάρτη) όπου για να καθοδηγήσουν ό ένας τον άλλο χρησιμοποιούν λέξεις οι οποίες περιγράφουν την κατεύθυνση, τη θέση ή την απόσταση. - δίνουν τόσο «γραπτές» (με γραμμές, βέλη κ.λπ.) όσο και προφορικές οδηγίες που αφορούν την κατεύθυνση σε καταστάσεις που έχουν νόημα για τα ίδια. - εξερευνούν το χώρο του νηπιαγωγείου και προσδιορίζουν τη θέση τους σε σχέση με άλλες τάξεις: «για να πάμε στην τάξη της κ. Αλίκης κατεβαίνουμε τις σκάλες και πάμε...» - αξιοποιούν με διάφορους τρόπους αυτοσχέδιες μακέτες - χάρτες (που παρέχει η εκπαιδευτικός ή δημιουργούν και δικούς τους) στο παιχνίδι τους, στη γωνιά του οικοδομικού υλικού 	<ul style="list-style-type: none"> - οργανώνουν παιχνίδια και κινητικές δραστηριότητες (βλ. Φυσική αγωγή) που βοηθάνε τα παιδιά να προσανατολίζονται στο χώρο και να ελέγχουν το σώμα τους. - συνδέουν το συγκεκριμένο στόχο με σχετικούς στόχους του προγράμματος των Μαθηματικών (βλ. Ενότητα «Χώρος και Γεωμετρία – Μέτρηση») - αξιοποιούν τις Τ.Π.Ε. για να διευκολύνουν την κατάκτηση του στόχου από τα παιδιά (βλ. Ενότητες Α & Γ για προγραμματιζόμενα παιχνίδια). - ενθαρρύνουν τα παιδιά να χρησιμοποιούν τη σωστή ορολογία ακόμα και στο παιχνίδι τους - διευκολύνουν τις αναπαραστάσεις των παιδιών αξιοποιώντας για παράδειγμα την αυλή του νηπιαγωγείου για να σχεδιάσουν με κιμωλία μια πόλη με δρόμους και κτήρια ή να δημιουργήσουν με χαλίκια διαδρομές τις οποίες «πρέπει» να ακολουθήσουν τα

			παιδιά για να φτάσουν σε κάποιο στόχο (π.χ. θησαυρό, κάστρο, δράκο).
Γεωγραφικός χώρος: μέσα αναπαράστασης	<p>Να χρησιμοποιούν εργαλεία της γεωγραφίας όπως οι χάρτες και η υδρόγειος σφαίρα για να βρουν τις πληροφορίες που χρειάζονται για μια περιοχή ή μια διαδρομή</p>	<ul style="list-style-type: none"> - αναπαριστούν αντικείμενα που παρατηρούν στο περιβάλλον του νηπιαγωγείου ή της γειτονιάς με διάφορα υλικά. (ζωγραφική, οικοδομικό υλικό, πηλό, πλαστελίνη κ.ά.) - κατασκευάζουν πόλεις (πραγματικές και φανταστικές) με το διαθέσιμο οικοδομικό υλικό, ζωγραφίζουν την πόλη που κατασκεύασαν όπως φαίνεται «από ψηλά» (στέκονται όρθια πάνω από την κατασκευή τους και την παρατηρούν για να μπορέσουν να την απεικονίσουν) - εντοπίζουν σε ένα χάρτη της τάξης, φτιαγμένο από τον εκπαιδευτικό, τα διάφορα έπιπλα και τις μαθησιακές περιοχές. - χρησιμοποιούν, σε διάφορα πλαίσια – στο παιχνίδι, στις διερευνήσεις, στις επισκέψεις κ.ά. - ποικίλα είδη χαρτών (πολιτικοί, γεωφυσικοί, οδικοί, μέσω μεταφοράς κ.ά.) για να εντοπίσουν τις πληροφορίες που χρειάζονται. - δημιουργούν το χάρτη του 	<ul style="list-style-type: none"> - χρησιμοποιούν χάρτες σε επισκέψεις και εκδρομές για να διευκολύνουν τα παιδιά να φτάσουν στη γενίκευση «οι χάρτες μας βοηθάνε να βρούμε πού πάμε και πώς θα πάμε σε κάποιο μέρος/στον προορισμό μας» - παροτρύνουν τα παιδιά να σχεδιάσουν διάφορους χάρτες (π.χ. την τάξη μας, το σπίτι μου, το νηπιαγωγείο) με διάφορους τρόπους (ζωγραφική, κολλάζ, οικοδομικό υλικό, στον υπολογιστή κ.ά.) - φέρνουν τα παιδιά σε επαφή με διάφορα είδη χαρτών (κτιρίων, πόλεων, χωρών, οδικούς, αστικών συγκοινωνιών) και φωτογραφιών (αεροφωτογραφίες, δορυφορικές). Αξιοποιούν τις Τ.Π.Ε. για το σκοπό αυτό (βλ. Ενότητα Γ). - λαμβάνουν υπόψη τους ότι τα σημερινά παιδιά μπορεί να είναι πιο εξοικειωμένα από προηγούμενες γενιές με τους ηλεκτρονικούς/ψηφιακούς χάρτες. - αξιοποιούν κυρίως καταστάσεις και μέρη που είναι οικεία για τα παιδιά, αναγνωρίζοντας ότι η έμφαση δίνεται στην εξοικείωση των παιδιών με διάφορα

		νηπιαγωγείου με σκοπό να διευκολύνουν οικογένειες και επισκέπτες	«γεωγραφικά εργαλεία» και όχι στη διδασκαλία εξειδικευμένων και σύνθετων γεωγραφικών εννοιών
Φυσικό περιβάλλον: γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά	Να γνωρίσουν τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος (λόφοι, θάλασσα, ποτάμι, παραλία, βουνά, λίμνες, νησί) με εκκίνηση το οικείο περιβάλλον τους	<ul style="list-style-type: none"> - κάνουν εκδρομές για «να γνωρίσουν καλύτερα» ή να «εξερευνήσουν» το φυσικό περιβάλλον του τόπου τους εξοπλισμένα με τα κατάλληλα εργαλεία (π.χ. φωτογραφική μηχανή, σημειωματάρια και μολύβια, μεγεθυντικούς φακούς). Επιχειρούν να τα περιγράψουν αναφέροντας λεπτομέρειες που εντόπισαν (π.χ. «το βουνό είναι ψηλό και έχει πολύ χώμα, βράχια και δέντρα») - αναζητούν πηγές νερού στον τόπο τους (λίμνες, ρυάκια, βροχή) - συλλέγουν και παρατηρούν ποικιλία φυσικών υλικών από το τοπικό τους περιβάλλον, τα επεξεργάζονται και καταλήγουν σε συμπεράσματα για βασικά χαρακτηριστικά του τόπου τους (έχουμε δέντρα, έχουμε άμμο κ.λπ.) - γράφουν ένα γράμμα σε παιδιά από άλλη περιοχή/χώρα όπου περιγράφουν τα φυσικά χαρακτηριστικά της περιοχής τους και λένε τι τους αρέσει περισσότερο. 	<ul style="list-style-type: none"> - διακοσμούν την τάξη, από την αρχή της χρονιάς, με φωτογραφίες οι οποίες απεικονίζουν τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά του τόπου όπου βρίσκεται το νηπιαγωγείο ώστε να διευκολύνουν τα παιδιά να αναγνωρίσουν το άμεσο φυσικό περιβάλλον τους. - διευκολύνουν τις παρατηρήσεις των παιδιών για τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά ξεκινώντας με τις εμπειρίες που ήδη διαθέτουν τα παιδιά και κατευθύνοντας την προσοχή τους σε λεπτομέρειες (που σχετίζονται με τη μορφή, τις διαστάσεις κ.ά.) - παρέχουν στα παιδιά ποικιλία υλικών για να συμβολίσουν και να φτιάξουν μοντέλα των γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών (π.χ. πλαστελίνη σε διάφορα χρώματα, ζυμάρι, πηλός, άχρηστα υλικά). Συμπληρώνουν τις αναπαραστάσεις των παιδιών εξοπλίζοντας την τάξη με μινιατούρες-μοντέλα ανθρώπων, αυτοκινήτων, σπιτιών, ζώων κ.ά. - παρέχουν στα παιδιά φωτογραφίες τόσο οικείων όσο και «μακρινών» - διαφορετικών

		<ul style="list-style-type: none"> - εξοικειώνονται με γεωμορφολογικούς χάρτες διαφορετικής κλίμακας (π.χ. της πόλης, της χώρας, της ηπείρου, παγκόσμιο), εντοπίζουν στους χάρτες τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά του τόπου τους, τα συγκρίνουν με τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά άλλων περιοχών 	<ul style="list-style-type: none"> - περιοχών για να ενθαρρύνουν τη σύγκριση και τον εντοπισμό ομοιοτήτων και διαφορών αξιοποιώντας το διαδίκτυο για το σκοπό αυτό, όπου είναι εφικτό ((βλ. και στόχους από τη μαθησιακή περιοχή των Τ.Π.Ε., Ενότητα Γ). - αξιοποιούν τις Τ.Π.Ε. για να δώσουν στα παιδιά τη δυνατότητα να παρατηρήσουν τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά του τόπου τους με διαδικτυακές εφαρμογές οπτικοποίησης και προσομοίωσης.
<p>Φυσικό περιβάλλον: εποχιακές μεταβολές του καιρού στον τόπο των παιδιών</p>	<p>Να αναγνωρίσουν την επίδραση που έχουν τα καιρικά φαινόμενα στο φυσικό περιβάλλον και στη ζωή του ανθρώπων στον τόπο τους</p>	<ul style="list-style-type: none"> - αναζητούν στο διαδίκτυο φωτογραφίες καιρικών φαινομένων, μελετούν τα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος που απεικονίζεται σε αυτές, κάνουν διαπιστώσεις σχετικά με τη ζωή των ανθρώπων, των ζώων και των φυτών σε κάθε περίπτωση (π.χ. «σε αυτό το δάσος όλα τα δέντρα και τα χόρτα γέρνουν επειδή φυσάει άνεμος») - ζωγραφίζουν τις δραστηριότητες που κάνουν με την οικογένεια τους στις διάφορες καιρικές συνθήκες του τόπου τους, παρουσιάζουν και συζητούν τα έργα τους - συσχετίζουν τις καιρικές συνθήκες της περιοχής τους με εκείνες που επικρατούν σε άλλες περιοχές και προβληματίζονται για τις επιπτώσεις 	<ul style="list-style-type: none"> - συνδέουν το στόχο αυτό με τους αντίστοιχους στόχους για τα καιρικά φαινόμενα από τη μαθησιακή περιοχή των Φυσικών Επιστημών. - παρέχουν στα παιδιά τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν διάφορες πηγές για την αναζήτηση και τον εντοπισμό πληροφοριών που σχετίζονται με τον καιρό του τόπου τους και άλλων περιοχών (π.χ. ο καιρός στις εφημερίδες, σε ιστοσελίδες, σχετικές φωτογραφίες, σχετικά έργα τέχνης) - φροντίζουν ώστε τα παιδιά να εκτιμούν τα οφέλη, να εντοπίζουν τις επιπτώσεις που έχει κάθε περίπτωση και να αναγνωρίζουν τις αναγκαιότητες που επιβάλλει (π.χ. έντονη ηλιοφάνεια το καλοκαίρι μας επιτρέπει να απολαμβάνουμε τον ήλιο αλλά μας

		<p>στη ζωή των κατοίκων διαφορετικών περιοχών (π.χ. στα ρούχα, στις ασχολίες)</p>	<p>υποχρεώνει να χρησιμοποιούμε αντηλιακή προστασία)</p> <ul style="list-style-type: none"> - αξιοποιούν τοπικές εκφράσεις, την τοπική λαϊκή παράδοση ή γενικότερα την ελληνική λαϊκή παράδοση (π.χ. παροιμίες για τους μήνες με αναφορά στον καιρό) και τη μυθολογία (π.χ. η Αλκυόνη) για να αναδείξουν τη σχέση των καιρικών φαινομένων με τη ζωή και το περιβάλλον των ανθρώπων και των άλλων έμβιων όντων
<p>Ανθρωπογενές περιβάλλον: σχέσεις ανθρώπου και περιβάλλοντος</p>	<p>Να αναγνωρίζουν έργα του ανθρώπου στην περιοχή τους</p>	<ul style="list-style-type: none"> - διακρίνουν και καταγράφουν σε δυο στήλες τα «έργα» της φύσης και τις ανθρώπινες «κατασκευές» (δρόμοι, γέφυρες, πάρκα, κτήρια κ.λπ.) που εντοπίζουν στον τόπο τους. - χρησιμοποιώντας κούκλες κουκλοθεάτρου επιχειρηματολογούν για τους λόγους που οδηγούν τους ανθρώπους να κάνουν αλλαγές στο φυσικό περιβάλλον της περιοχής τους (π.χ. για να κάνουν πιο εύκολη, ασφαλή, καλύτερη τη ζωή τους;) και για τις πιθανές συνέπειες των αλλαγών αυτών (τι κερδίσαμε και τι χάσαμε;) - διερευνούν τα είδη των σπιτιών που έχουν στον τόπο τους. Τα συγκρίνουν με σπίτια από άλλους τόπους, με διαφορετικά φυσικά χαρακτηριστικά 	<ul style="list-style-type: none"> - ενθαρρύνουν τα παιδιά να σκεφτούν τόσο τα πλεονεκτήματα των αλλαγών που κάνει ο άνθρωπος στο περιβάλλον όσο και τα μειονεκτήματα. - βοηθάνε τα παιδιά να κάνουν απλούς, κατάλληλους για την ηλικία αυτή, συσχετισμούς μεταξύ των χαρακτηριστικών του φυσικού περιβάλλοντος και της δράσης των ανθρώπων.

		(π.χ. περιοχές όπου χιονίζει συχνά ή περιοχές με πολύ ζεστό κλίμα). Διακρίνουν τα κοινά στοιχεία και τις διαφορές.	
	Να γνωρίζουν τη διεύθυνση, την περιοχή και την πόλη στην οποία κατοικούν	<ul style="list-style-type: none"> - αναφέρουν λόγους για τους οποίους κάθε δρόμος έχει το δικό του «όνομα» και κάθε κτίριο το δικό του «νούμερο». Εξηγούν γιατί οι άνθρωποι πρέπει να γνωρίζουν τη διεύθυνση τους («αν θέλεις να καλέσεις ένα φίλο για να παίξετε πώς θα ξέρει που να έρθει;», «αν κάποιος θέλει να μας στείλει ένα γράμμα ή ένα δώρο;») - εντοπίζουν και σημειώνουν, (με μια μικρή φωτογραφία τους ή άλλο σύμβολο που επιλέγουν τα ίδια), σε, μεγάλο οδικό χάρτη την περιοχή και την οδό τους, παρατηρούν πόσο κοντά ή μακριά μένει ο ένας από τον άλλο. 	<ul style="list-style-type: none"> - διευκολύνουν τα παιδιά να αναγνωρίζουν «κεντρικά» σημεία της περιοχής τους π.χ. το δημαρχείο, την πλατεία, τον πεζόδρομο και να τα περιλαμβάνουν στις περιγραφές και τις καταγραφές τους - ενθαρρύνουν τα παιδιά, όταν κάνουν περιπάτους, να παρατηρούν τις πινακίδες με τις ονομασίες των δρόμων και την αρίθμηση των κτηρίων. - αναρτούν έναν οδικό χάρτη της πόλης τους (κατά προτίμηση της γειτονιά τους) στην τάξη.
Ανθρωπογενές περιβάλλον: μεταφορά και μετακινήσεις	Να γνωρίζουν διάφορους τρόπους μεταφοράς ανθρώπων και προϊόντων	<ul style="list-style-type: none"> - ζωγραφίζουν την εμπειρία τους από ένα ταξίδι που έχουν κάνει με την οικογένεια τους, εντοπίζουν τα μέρη στο χάρτη και περιγράφουν τα μέσα με τα οποία ταξίδεψαν. - δοκιμάζουν τρόπους με τους οποίους μπορούν να κινηθούν τα ίδια: τρέξιμο, περπάτημα, με ποδήλατο, χοροπηδώντας, με «κουτσό» κ.ά. 	<ul style="list-style-type: none"> - διευρύνουν τις εμπειρίες των παιδιών σχετικά με τα μέσα μεταφοράς που υπάρχουν στον κόσμο μέσα από φωτογραφίες ή υλικό από το διαδίκτυο - ενθαρρύνουν τα παιδιά να σκεφτούν και τη μεταφορά ανθρώπων και προϊόντων με ζώα, σε περίπτωση που δεν έχουν παρόμοιες εμπειρίες ή γνώσεις. - συμπληρώνουν τις δραστηριότητες για τη

		<ul style="list-style-type: none"> - ταξινομούν τα μέσα μεταφοράς που γνωρίζουν με βάση κοινά χαρακτηριστικά τους. Διερευνούν αν έχουν αλλάξει από τα παλιά χρόνια. - αναζητούν με τη βοήθεια των ενηλίκων τη χώρα προέλευσης ρούχων (βλ. ετικέτες), τροφίμων (βλ. ταμπέλες), παιχνιδιών και αρχίζουν τη διερεύνηση: «από πού ήρθε; Πώς ήρθε; Γιατί κάποια ήρθαν από άλλη χώρα;» - συζητάνε γιατί μετακινούνται οι άνθρωποι από μια χώρα σε μια άλλη. 	<p>μεταφορά προϊόντων και ανθρώπων με δραστηριότητες που αφορούν τις μετακινήσεις (ή τα «ταξίδια») των ζώων με διάφορους τρόπους, για διάφορους λόγους και σε διάφορα περιβάλλοντα.</p> <ul style="list-style-type: none"> - τραβούν την προσοχή των παιδιών στο γεγονός ότι οι μετακινήσεις και η μεταφορά προϊόντων συνδέουν τους ανθρώπους και τις κοινότητες
	<p>Να αναγνωρίζουν την αναγκαιότητα εφαρμογής κανόνων για την ασφαλή κυκλοφορία στο δρόμο και να γνωρίζουν βασικά σύμβολα του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας</p>	<ul style="list-style-type: none"> - μαθαίνουν σύμβολα του ΚΟΚ και κανόνες ασφαλούς κυκλοφορίας ως επιβάτες, ποδηλάτες και πεζοί. - φτιάχνουν σύμβολα του ΚΟΚ και τα χρησιμοποιούν στην αυλή για να εξασκηθούν στην αναγνώριση τους μέσα από σχετικά παιχνίδια. 	<ul style="list-style-type: none"> - συνεργάζονται με την Τροχαία της περιοχής τους για να εξοπλίσουν την τάξη με υλικό που αφορά την κυκλοφοριακή αγωγή ή/και για να καλέσουν κάποιον ειδικό να μιλήσει στα παιδιά. - ενημερώνουν τους γονείς και τους εμπλέκουν στην εξάσκηση των παιδιών στη ζωή έξω από το νηπιαγωγείο.

ΕΝΟΤΗΤΑ: Εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά...	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση αυτών των στόχων όταν για παράδειγμα...
Φύση και αισθήσεις	Να χρησιμοποιούν τις αισθήσεις τους για να γνωρίζουν και να εκτιμούν το φυσικό περιβάλλον	<ul style="list-style-type: none"> - αφουγκράζονται, παρατηρούν, αγγίζουν, και μυρίζουν ένα φυσικό χώρο της επιλογής τους. Καταγράφουν τα βιώματα τους σε ένα χαρτί χωρισμένο σε 4 στήλες: «Μύρισα – Άκουσα – Είδα – Άγγιξα» - επικεντρώνουν την προσοχή τους στους ήχους, στις μυρωδιές και στις εικόνες της φύσης απομονώνοντας κάθε φορά μια αίσθηση και μιλάνε για την εμπειρία τους. Επιχειρούν να τις αποδώσουν με διάφορα μέσα (π.χ. αυτοσχέδια μουσικά όργανα, πλαστελίνη, κίνηση) - κάνουν ολιγόλεπτα πειράματα για να νιώσουν τη διαφορά ανάμεσα στη σκιά των δέντρων και τον ήλιο όταν φύγεις από τη σκιά, τον αέρα όταν στέκεσαι απροστάτευτος και όταν στέκεσαι πίσω από ένα δέντρο, την ψιχάλα χωρίς ομπρέλα και με ομπρέλα κ.ά. 	<ul style="list-style-type: none"> - εξοπλίζουν τη τάξη και τις γωνιές του παιχνιδιού με υλικά που έχουν «πέσει» φυσικά ή είναι «νεκρά» με σκοπό να περάσουν το μήνυμα στα παιδιά ότι «δανειζόμαστε» υλικά από τη φύση, τα χρησιμοποιούμε με σεβασμό και τα επιστρέφουμε πίσω σε αυτή. - προτρέπουν τα παιδιά να χρησιμοποιούν τις αισθήσεις τους κάθε φορά που βρίσκονται στη φύση, αναγνωρίζοντας ότι κατακλύζονται από τεχνητές μυρωδιές, ήχους και υποκατάστατα. - τραβάνε την προσοχή των παιδιών και στον αθέατο κόσμο των μικρών ζώων (π.χ. μυρμήγκια, γεωσκώληκες) και υποδεικνύουν τρόπους με τους οποίους μπορούν να τα παρατηρήσουν χωρίς να τα βλάψουν. - τραβούν την προσοχή των παιδιών

		<ul style="list-style-type: none"> - μετράνε τα χρώματα που μπορούν να βρουν στη φύση και προσπαθούν να τα αναπαραστήσουν/καταγράψουν. Φτιάχνουν ένα ομαδικό έργο με όλες τις αποχρώσεις του πράσινου που μπορούν να εντοπίσουν στις μπογιές τους, σε χαρτιά, σε άχρηστα υλικά 	<p>στην ποικιλία, την πολυμορφία και τη λεπτομέρεια της φύσης: στον ιστό μιας αράχνης, στις λεπτομέρειες ενός φύλλου, στα σχήματα, στο μέγεθος, στην υφή των φυσικών υλικών.</p> <ul style="list-style-type: none"> - ενθαρρύνουν την έκφραση των συναισθημάτων που δημιουργούνται στα παιδιά κατά την επαφή τους με τη φύση
<p>Βιοποικιλότητα</p>	<p>Να έρθουν σε επαφή με την έννοια της «βιοποικιλότητας» και τη σημασία της για τη ζωή των ανθρώπων και το περιβάλλον</p>	<ul style="list-style-type: none"> - συλλέγουν φυσικά υλικά (φύλλα, πέτρες, κοχύλια, κουκουνάρες κ.ά.) και τα ομαδοποιούν σε «διαφορετικά»/«όμοια». Με τις ερωτήσεις της εκπαιδευτικού προβληματίζονται «αν ακόμα και μέσα στην ίδια ομάδα όλα τα υλικά είναι ίδια»: «Μπορούμε να βρούμε δυο πέτρες που να είναι ακριβώς ίδιες;». Συζητάνε τα συμπεράσματα τους. - συλλέγουν μικρά, φυσικά υλικά (π.χ. χαλίκια, φτερά, μικρά φύλλα) και με τη βοήθεια ενός μεγεθυντικού φακού τα κοιτάνε προσεκτικά και προσπαθούν να τα σχεδιάσουν όσο πιο πιστά μπορούν. - προσκαλούν έναν μελισσοκόμο για να συζητήσουν τι θα γινόταν αν εξαφανίζονταν οι μέλισσες (ένα 	<ul style="list-style-type: none"> - συνδέουν το στόχο αυτό με στόχους του προγράμματος των Φυσικών Επιστημών (βλ. «Να αναγνωρίσουν τις σχέσεις αλληλεξάρτησης ανάμεσα στους ζωντανούς οργανισμούς και το περιβάλλον στο οποίο ζουν») - αναγνωρίζουν ότι συχνά τα μικρά ζώα και φυτά «χάνονται» μπροστά στα μεγαλύτερα, όπως και οι λεπτομέρειες στα μεγάλα ζώα και φυτά. Ενθαρρύνουν τα παιδιά να «παρατηρούν προσεκτικά» αυτά που βλέπουν γύρω τους ή έχουν συλλέξει. - λαμβάνουν υπόψη τους ότι σημαντικό στοιχείο της βιοποικιλότητας είναι η εξάρτηση του ενός είδους από το άλλο για την επιβίωση και επιχειρούν να παρουσιάσουν την έννοια αυτή στα παιδιά μέσα από τις «αλυσίδες» (π.χ.

		<p>«μικρό» ζώο με μεγάλα οφέλη)</p> <ul style="list-style-type: none"> - βλέπουν slides ή σχετικό βίντεο και συζητάνε με κάποιο ειδικό από τη WWF ή την Greenpeace για τα μεγάλα ζώα υπό εξάλειψη και τα προγράμματα προστασίας τους - με παιχνίδια- puzzle ή με δραματοποίηση αναπαριστούν μια τροφική αλυσίδα (πχ κουνούπι-ποντίκι (ή βάτραχος), φίδι, αετός) και συζητάνε για τις συνέπειες της εξαφάνισης κάποιων από αυτά τα είδη. 	<p>τροφική), τα ιστογράμματα ή τους χάρτες εννοιών.</p> <ul style="list-style-type: none"> - με αφορμή γνωστά παραμύθια ή μύθους προβληματίζουν τα παιδιά για τα «κακά» ζώα (π.χ. φίδια ή λύκους) και συζητάνε για το ρόλο τους στο οικοσύστημα. Τραβάνε την προσοχή τους σε άλλες χώρες/λαούς/πολιτισμούς που θεωρούν τα ζώα αυτά «ξεχωριστά»
<p>Βιοποικιλότητα: χλωρίδα</p>	<p>Να γνωρίσουν τα διάφορα είδη φυτών (οπωροκηπευτικά και αρωματικά) καθώς και είδη δέντρων στην αυλή, στη γειτονιά, στην πόλη</p>	<ul style="list-style-type: none"> - παρατηρούν τους χώρους πράσινου στην αυλή του νηπιαγωγείου ή της γειτονιάς. Περιγράφουν των είδη που αναγνωρίζουν και εκτιμούν την κατάσταση των φυτών. - οργανώνουν μικρή έρευνα για να εντοπίσουν τους λόγους για τους οποίους «οι άνθρωποι συντηρούν φυτά σε κήπους, μπαλκόνια, αυλές» - σε χώρο με δέντρα, τα αγγίζουν, τα μυρίζουν (ακόμα και με κλειστά μάτια) και τα μετράνε με αυθαίρετες μονάδες μέτρησης (π.χ. χρησιμοποιώντας το σώμα τους) 	<ul style="list-style-type: none"> - συζητάνε για το τι μπορούμε να συλλέγουμε από τη φύση και τι «αφήνουμε στη θέση του» και διατυπώνουν σχετικούς κανόνες μαζί με τα παιδιά (π.χ. συλλέγουμε μόνο φύλλα σε εκδρομές τα παιδιά μαζεύουν μόνο φύλλα, λουλούδια ή καρπούς που έχουν πέσει στο έδαφος») - προβληματίζουν τα παιδιά ρωτώντας «τι θα γινόταν αν όλοι έκοβαν από ένα λουλούδι ή μάζευαν από ένα έντομο για να το παρατηρήσουν στην τάξη». Αναζητούν εναλλακτικούς τρόπους «να πάρουμε μαζί μας την ομορφιά της φύσης» ή να παρατηρήσουμε αυτά που

		<ul style="list-style-type: none"> - αναζητούν, με τη βοήθεια των γονέων τους ένα λουλούδι κι ένα δέντρο που τους αρέσει «πιο πολύ», αιτιολογούν την προτίμηση τους κι αν μπορούν φέρνουν μια φωτογραφία στην τάξη. Οι φωτογραφίες μπορούν να φτιάξουν «τον πίνακα με τα αγαπημένα μας φυτά και δέντρα» - διερευνούν, με τη βοήθεια της οικογένειάς τους, τη χρήση διαφόρων φυτών στη καθημερινή ζωή (στη διατροφή, στην υγεία). 	<ul style="list-style-type: none"> - συμβαίνουν γύρω μας (π.χ. οι φωτογραφίες, η βιντεοσκόπηση, το σχέδιο, η ζωγραφική κ.λπ.) - συνδέουν το στόχο αυτό με στόχους από το πρόγραμμα των Φυσικών Επιστημών (βλ. Ενότητα: Ζωντανοί Οργανισμοί)
<p>Προστασία του πράσινου στην αυλή και στη γειτονιά</p>	<p>Να διακρίνουν συμπεριφορές που θέτουν σε κίνδυνο τα φυτά και τα δέντρα</p>	<ul style="list-style-type: none"> - φτιάχνουν ένα ιστόγραμμα (ή άλλου τύπου διάγραμμα που δείχνει σχέσεις) με τις συνέπειες που θα έχει στην καθημερινή τους ζωή η υποβάθμιση του πράσινου στην αυλή και στη γειτονιά - αφηγούνται μια ιστορία ή συνθέτουν ένα ποίημα με θέμα «Αν τα δέντρα είχαν φωνή...» - επισκέπτονται την Πυροσβεστική ή ακούνε, στην τάξη, έναν ειδικό να μιλάει για τις δασικές πυρκαγιές και τι μπορούμε να κάνουμε για να προστατέψουμε τα δάση - δημιουργούν αυτοσχέδια ιστορία και 	<ul style="list-style-type: none"> - επικοινωνούν και συνεργάζονται με φορείς που είναι υπεύθυνοι για την προστασία του περιβάλλοντος. - συνεχίζουν να τραβάνε την προσοχή των παιδιών στην αλληλεξάρτηση ανθρώπων, φυτών και ζώων. - συνδέουν το στόχο αυτό με στόχους από την ενότητα «Κοινωνία και Οικονομία» τραβώντας την προσοχή των παιδιών στους κανόνες που υπάρχουν για την προστασία του περιβάλλοντος και τα επαγγέλματα που σχετίζονται με το ζήτημα αυτό.

		<p>παίζουν κουκλοθέατρο με θέμα «τα ζώα υπερασπίζονται το σπίτι τους», προσεγγίζοντας ζητήματα που αφορούν το οικείο φυσικό περιβάλλον (π.χ. τη θάλασσα από τη μόλυνση, το δάσος από την υλοτόμηση, τη λίμνη από την υπερβολική άντληση υδάτων)</p>	
<p>Βιοποικιλότητα: πανίδα</p>	<p>Να αναγνωρίσουν τις δυνατότητες που έχουν για να συμβάλλουν θετικά στο ζήτημα της προστασίας του πράσινου</p>	<ul style="list-style-type: none"> - αναλαμβάνουν δράση σε συνεργασία με το σύλλογο γονέων προκειμένου να πρασινίσουν το νηπιαγωγείο τους. - υπογράφουν το «συμβόλαιο» της τάξης για τροποποίηση συμπεριφορών που θέτουν σε κίνδυνο τα φυτά του κήπου. 	<ul style="list-style-type: none"> - συνδέουν το στόχο αυτό με στόχους της ενότητας «Κοινωνία και Οικονομία» και ειδικότερα από τα περιεχόμενα «Άτομα, ομάδες, θεσμοί», «Εθελοντισμός»
	<p>Να γνωρίσουν ζώα που ζουν κοντά τους και να ευαισθητοποιηθούν για τις ανάγκες και τους τρόπους προστασίας τους</p>	<ul style="list-style-type: none"> - πάνε εκδρομή σε κοντινό δάσος ή άλλου τύπου φυσικό περιβάλλον για να ανακαλύψουν «ποιος ζει εκεί;» - παρακολουθούν μικρής διάρκειας βίντεο ή βλέπουν τις εικόνες ενός σχετικού βιβλίου για το πώς ένα αγαπημένο τους ζώο φτιάχνει τη φωλιά του - αναζητούν πληροφορίες, από διάφορες πηγές – βιβλία, διαδίκτυο κ.ά. – για τις φωλιές των ζώων, εντοπίζουν κοινά στοιχεία και διαφορές, δημιουργούν με λογισμικό παρουσίασης σχετικό έργο που παρουσιάζουν στους γονείς ή τους 	<ul style="list-style-type: none"> - ενθαρρύνουν τις διερευνήσεις και την εξοικείωση των παιδιών με κοντινά και οικεία οικοσυστήματα (π.χ. τη θάλασσα, μια λίμνη, ένα ποτάμι) - συνδέουν το στόχο αυτό με στόχους του προγράμματος των Φυσικών Επιστημών. - επικεντρώνουν την προσοχή των παιδιών στα κοινά στοιχεία μεταξύ ζώων και ανθρώπων όσον αφορά στις ανάγκες και στην προστασίας τους. - αξιοποιούν τις Τ.Π.Ε. για να φέρουν τα παιδιά σε επαφή με «εικόνες» που δεν

		<p>μαθητές της διπλανής τάξης</p> <ul style="list-style-type: none"> - εφοδιασμένα με μεγεθυντικούς φακούς αναζητούν σε κήπους (μετά από βροχή) γεωσκώληκες για να τους μελετήσουν από κοντά. Μαζεύουν πληροφορίες για τα μικρά αλλά θαυματουργά αυτά ζώα - συζητάνε και καταγράφουν τις ανάγκες που έχει ένα οικοσύτιο ζώο και τις υποχρεώσεις που πρέπει να έχουν τα ίδια τα παιδιά απέναντι τους. - παρατηρούν εγκαταλελειμμένα ζώα στο περιβάλλον τους και συζητάνε πως καλύπτουν τις ανάγκες τους για νερό, τροφή και ασφάλεια. - κατασκευάζουν με τη βοήθεια της εκπαιδευτικού ή της οικογένειας τους τάιστρες και ποτίστρες για μικρά ζώα και τις ανατροφοδοτούν τακτικά με φαγητό και φρέσκο νερό. 	<p>είναι άμεσα προσιτές σε αυτά και για να διευκολύνουν την παρατήρηση, την καταγραφή δεδομένων και την παρουσίαση τους</p> <ul style="list-style-type: none"> - συζητώντας για τα οικοσύτια ζώα τραβάνε την προσοχή των παιδιών στην εξάρτησή τους από τον άνθρωπο για την κάλυψη των αναγκών τους.
<p>Φυσικοί πόροι: το νερό</p>	<p>Να εκτιμήσουν την αξία του νερού για τους ζωντανούς οργανισμούς</p>	<ul style="list-style-type: none"> - αναζητούν πληροφορίες και αποτυπώνουν με διάφορους τρόπους καθημερινές δραστηριότητες, εργασίες, ειδικές περιστάσεις (π.χ. πυρόσβεση) στις οποίες χρησιμοποιείται το νερό από τους ανθρώπους της χώρας αλλά και άλλων χωρών 	<ul style="list-style-type: none"> - λαμβάνουν υπόψη τους ότι οι καθημερινές ανάγκες των παιδιών για νερό -στις περισσότερες περιοχές της χώρας- καλύπτονται χωρίς δυσκολίες με αποτέλεσμα να μη γίνεται αντιληπτή η αξία του νερού. Φροντίζουν να αξιοποιούν ρουτίνες και καταστάσεις από την καθημερινή ζωή,

		<ul style="list-style-type: none"> - διερευνούν την αξία του νερού (πόσιμο, πηγάδια, θάλασσα, λίμνες, ποτάμια) για τους ζωντανούς οργανισμούς (άνθρωπους, ζώα, φυτά) - προβληματίζονται για καταστάσεις στις οποίες κάποιοι ζωντανοί οργανισμοί στερούνται το νερό (π.χ. φυτά σε γλάστρα), επιχειρούν να εντοπίσουν λύσεις, αναζητούν πληροφορίες για τους τρόπους με τους οποίους οι άνθρωποι ή τα ζώα εντοπίζουν το νερό - επεξεργάζονται μέσω μύθων, λαϊκών παραδόσεων, έργων τέχνης, αρχαιολογικών ευρημάτων τη σημασία που έχει το νερό για τους ζωντανούς οργανισμούς και τον πολιτισμό 	<p>ευκαιριακά ή επίκαιρα περιστατικά για να επικεντρώσουν την προσοχή των παιδιών στην αξία του νερού και στις ανάγκες που καλύπτει</p> <ul style="list-style-type: none"> - ενθαρρύνουν την έκφραση των συναισθημάτων των παιδιών κατά την επαφή τους με το νερό - συνδέουν το στόχο αυτό με στόχους από την Ενότητα «Φυσικό περιβάλλον: γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά», και το πρόγραμμα των Φυσικών Επιστημών - αξιοποιούν επίκαιρα δημοσιεύματα περί λειψυδρίας, καταστροφής υδροβιότοπων, μόλυνσης υδάτων, ανακήρυξης περιοχών σε θαλάσσια πάρκα κ.ά. προκειμένου να συνδέσουν την προσέγγιση από τα παιδιά της συγκεκριμένης ενότητας με την καθημερινή ζωή και να αναδείξουν την αξία του νερού
	<p>Να αναγνωρίζουν τις περιπτώσεις που γίνεται άσκοπη χρήση νερού</p>	<ul style="list-style-type: none"> - παρατηρούν και καταγράφουν τη συχνότητα χρήσης της βρύσης της τάξης, της αυλής, αξιοποιούν τις καταγραφές για να εντοπίσουν σε ατομικό ή συλλογικό επίπεδο τις περιπτώσεις απαραίτητης / άσκοπης χρήσης και σπατάλης του νερού 	<ul style="list-style-type: none"> - λειτουργούν ως μοντέλο για συμπεριφορές ορθολογικής χρήσης και εξοικονόμησης του νερού στην τάξη - διευκολύνουν τα παιδιά να αναπτύξουν δεξιότητες καταγραφής και να δημιουργήσουν απαραίτητα εργαλεία (π.χ. πίνακες, πρωτόκολλα)

	<p>Να υιοθετήσουν στάσεις και συμπεριφορές που ενισχύουν την εξοικονόμηση νερού στην τάξη και στο σπίτι</p>	<ul style="list-style-type: none"> - αναζητούν βοήθεια από τους γονείς ή τα μεγαλύτερα αδέρφια τους για να κάνουν παρόμοιες καταγραφές και διακρίσεις για τις περιστάσεις απαραίτητης / άσκοπης χρήσης του νερού στο σπίτι - αναζητούν πληροφορίες από διάφορες πηγές και φορείς για πρακτικές εξοικονόμησης του νερού στην τάξη και στο σπίτι - δημιουργούν «εργαλεία αυτοελέγχου» (ταμπέλες υπενθύμισης, καθημερινή λίστα ελέγχου κ.ά.), ώστε να μπορούν, τα ίδια, να αξιολογούν την εφαρμογή αυτών των πρακτικών στο νηπιαγωγείο (ή/και στο σπίτι με τη βοήθεια των γονέων) 	<p>για τον έλεγχο της συχνότητας και τον τρόπο χρήσης του νερού</p> <ul style="list-style-type: none"> - χρησιμοποιούν στην καθημερινή πρακτική τους φράσεις και λέξεις όπως «σπατάλη» «θα πάει χαμένο», «υπερβολή» (ή «περισσότερο απ' όσο χρειάζεσαι» ή «δεν υπάρχει αρκετό») για να βοηθήσουν τα παιδιά να σκεφτούν πόσο νερό ή χαρτί, ή μιογιά, ή σαπούνι κ.λπ. χρειάζονται σε διάφορες περιστάσεις.
<p>Ο ήλιος και η επίδρασή του στους ζωντανούς οργανισμούς</p>	<p>Να αναγνωρίζουν την ευεργετική δράση του ήλιου στους ζωντανούς οργανισμούς</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ονομάζουν ευχάριστες επιδράσεις του ήλιου στη ζωή τους. - οργανώνουν πειράματα για να διερευνήσουν την επίδραση του ήλιου στα φυτά (π.χ. φυτεύουν φασόλια τα οποία τοποθετούν στον ήλιο και στη σκιά), παρατηρούν συστηματικά διαφοροποιήσεις στην ανάπτυξη τους και συζητάνε για τα φυτά που μοιάζουν «κουρασμένα» από τον πολύ ήλιο 	<ul style="list-style-type: none"> - συνδέουν το στόχο αυτό με στόχους από το περιεχόμενο «Φυσικό περιβάλλον: εποχιακές μεταβολές του καιρού στον τόπο των παιδιών», καθώς και με στόχους των Φυσικών Επιστημών (βλ. περιεχόμενο «Καιρικά φαινόμενα»)

<p>Ηλιακή ακτινοβολία και κατάλληλα μέτρα προστασίας</p>	<p>Να διερευνήσουν τις αρνητικές συνέπειες της παρατεταμένης έκθεσης στην ηλιακή ακτινοβολία για την υγεία,</p> <p>Να εντοπίσουν κατάλληλα μέτρα προστασίας ανάλογα με τις περιστάσεις</p>	<ul style="list-style-type: none"> - οργανώνουν πειράματα με αντικείμενα που αφήνουν στο ήλιο και στη σκιά, παρατηρούν αλλαγές (π.χ. ξεθώριασμα των χρωμάτων ή διατήρηση τους όταν βρίσκονται στη σκιά), παρουσιάζουν τα συμπεράσματά τους - αξιοποιούν σχετικά έργα τέχνης, φωτογραφίες κ.λπ. για να εντοπίσουν μέτρα ηλιοπροστασίας που λαμβάνονται σε διάφορες συνθήκες, περιστάσεις, εποχές - οργανώνουν λίστες με τα απαραίτητα αντικείμενα, που θα πρέπει να έχουν μαζί τους κατά τις υπαίθριες δραστηριότητες ή τις καλοκαιρινές διακοπές τους, για την προστασία από τον ήλιο και τις αναρτούν στην τάξη για να τις θυμούνται 	<ul style="list-style-type: none"> - προσεγγίζουν τα σχετικά περιεχόμενα ως προέκταση δραστηριοτήτων που αφορούν τον καιρό και τον ήλιο, και ως μια πτυχή των φαινομένων που σχετίζονται με το φως του ήλιου (βλ. πρόγραμμα Φυσικών Επιστημών) - οργανώνουν (σε συνεργασία με γονείς ή άλλους εκπαιδευτικούς) την επίσκεψη ενός ειδικού στην τάξη για να συζητηθεί το θέμα
<p>Πηγές ενέργειας - εξοικονόμηση ενέργειας</p>	<p>Να αναγνωρίζουν διάφορες πηγές ενέργειας στην καθημερινότητα τους</p>	<ul style="list-style-type: none"> - διερευνούν τη λειτουργία διαφόρων οικείων συσκευών στο σπίτι και στο νηπιαγωγείο με έμφαση στο είδος της ενέργειας που χρειάζονται: Τι κάνει τα αυτοκίνητα να κινούνται; Τι κάνει το καλοριφέρ να ζεσταίνεται; Τι κάνει τον υπολογιστή να λειτουργεί; - δημιουργούν αλυσίδες και συμβολικές απεικονίσεις για να αποδώσουν πώς μια πηγή ενέργειας κάνει μια συσκευή να λειτουργήσει (π.χ. ρεύμα-σεσουάρ, 	<ul style="list-style-type: none"> - επεκτείνουν τον προβληματισμό των παιδιών από τα καθημερινά αντικείμενα/συσκευές σε άλλα, πιθανότατα πιο «μακρινά» για τη συγκεκριμένη ομάδα της τάξης: π.χ. τι κινεί μια βάρκα με κουπιά; Τι κινεί μια βάρκα με πανιά; Πώς λειτουργεί ένα ηλιακό ρολόι; Ένα ποδήλατο; - εξοπλίζουν την τάξη με βιβλία που περιγράφουν τη λειτουργία συσκευών και αντικειμένων που χρησιμοποιούμε

		<p>μπαταρίες-αυτοκινητάκι, κίνηση ποδιών-ποδήλατο, βενζίνη-αυτοκίνητο)</p> <ul style="list-style-type: none"> - καταγράφουν τις συνήθειες τους για μια μέρα με σκοπό να εντοπίσουν ποιες πηγές ενέργειας χρησιμοποιούν τα ίδια στη ζωή τους - διερευνούν πως λειτουργούσαν παρόμοιες συσκευές στα παλιά χρόνια. Πώς μαγείρευαν οι άνθρωποι όταν δεν είχαν ηλεκτρικό ρεύμα; Πώς διασκέδαζαν; 	<p>στην καθημερινή μας ζωή (π.χ. παιδικές εγκυκλοπαίδειες)</p>
	<p>Να ευαισθητοποιηθούν σχετικά με την ορθολογική διαχείριση των πηγών ενέργειας που συναντάνε στην καθημερινή ζωή τους</p>	<ul style="list-style-type: none"> - καταγράφουν σε πίνακα τρόπους μείωσης της κατανάλωσης ηλεκτρικού ρεύματος στο νηπιαγωγείο και στο σπίτι. Ενημερώνουν τους γονείς τους με σχετικό «φυλλάδιο» ή αφίσα. - φτιάχνουν έναν πίνακα με κανόνες για την ασφαλή χρήση του ηλεκτρικού ρεύματος (ή άλλων πηγών ενέργειας) 	<ul style="list-style-type: none"> - λειτουργούν ως μοντέλα και εξηγούν τις πρακτικές που ακολουθούν για την εξοικονόμηση ενέργειας στο νηπιαγωγείο (π.χ. «θα σβήσω το φως αφού δεν το χρειαζόμαστε τώρα που ο ήλιος φωτίζει την τάξη μας», «δεν χρησιμοποιούμε το ηλεκτρικό ρεύμα όταν δεν το χρειαζόμαστε») - συνδέουν το στόχο αυτό με τους στόχους που αφορούν την ορθολογική χρήση του νερού
<p>Τα απορρίμματα στην τάξη, στο σπίτι, στη γειτονιά – διαχείριση απορριμμάτων¹⁶</p>	<p>Να αντιληφθούν τα απορρίμματα ως αποτέλεσμα της ανθρώπινης</p>	<ul style="list-style-type: none"> - δημιουργούν λίστα με τις ανθρώπινες δραστηριότητες (και τις δικές τους) που έχουν ως αποτέλεσμα την παραγωγή απορριμμάτων 	<ul style="list-style-type: none"> - αξιοποιούν επίκαιρα περιστατικά ή γεγονότα, σχετική αρθρογραφία στον τοπικό τύπο, αλλά και σχετικά παραμύθια, ποιήματα, τραγούδια ως

¹⁶ Η προσέγγιση του συγκεκριμένου περιεχομένου προϋποθέτει ή αναπτύσσεται παράλληλα με τα περιεχόμενα «Απλές ιδιότητες των υλικών: φυσικών και υλικών που κατασκευάζει ο άνθρωπος» και «Διάκριση αντικειμένων και υλικών κατασκευής τους», της ενότητας «Αντικείμενα & Υλικά», της μαθησιακής περιοχής «Φυσικές Επιστήμες».

	<p>δραστηριότητας,</p> <p>Να διακρίνουν πρακτικές ανεξέλεγκτης ρίψης απορριμμάτων στο περιβάλλον από την ορθολογική συλλογή και αποκομιδή τους</p>	<ul style="list-style-type: none"> - εντοπίζουν στο οικείο περιβάλλον σημεία συλλογής και σημεία ανεξέλεγκτης ρίψης απορριμμάτων, παρατηρούν και καταγράφουν τις συνθήκες. Προβληματίζονται σε σχέση με την προέλευση των απορριμμάτων - καταμετρούν τις σακούλες σκουπιδιών που προκύπτουν στο νηπιαγωγείο, στο σπίτι, σε ορισμένο χρονικό διάστημα (π.χ. μια μέρα, μια εβδομάδα). Καταγράφουν τα είδη που απορρίπτονται ως σκουπίδια - παίζουν αυτοσχέδιο κουκλοθέατρο για να εκφράσουν τις πιθανές επιπτώσεις της ανεξέλεγκτης ρίψης απορριμμάτων (στα σημεία που τα εντόπισαν) για τους ζωντανούς οργανισμούς και το φυσικό περιβάλλον 	<p>αφορμή για προβληματισμό και περαιτέρω επεξεργασία του θέματος.</p> <ul style="list-style-type: none"> - διευκολύνουν τις παρατηρήσεις και τις καταγραφές των παιδιών παρέχοντας τα κατάλληλα εργαλεία και προτείνοντας τρόπους οργάνωσης των συμπερασμάτων τους (π.χ. σε διαγράμματα, πίνακες)
<p>Οργανικά & ανακυκλώσιμα απορρίμματα</p>	<p>Να διακρίνουν τα οργανικά από τα ανακυκλώσιμα απορρίμματα</p>	<ul style="list-style-type: none"> - οργανώνουν και υλοποιούν πειράματα για να διερευνήσουν «τι συμβαίνει στα απορρίμματα σε διάφορες συνθήκες» (π.χ. όταν εκτίθενται σε εξωτερικό χώρο, σκεπάζονται με χώμα, βυθίζονται σε νερό), παρακολουθούν και καταγράφουν τακτικά την εξέλιξή τους (π.χ. ποια υλικά «απορροφούνται» από το χώμα;) καταλήγουν σε συμπεράσματα και ταξινομήσεις 	<ul style="list-style-type: none"> -

		<ul style="list-style-type: none"> - συγκρίνουν τον όγκο των απορριμμάτων πριν και μετά το διαχωρισμό τους σε ανακυκλώσιμα και οργανικά υλικά 	
Οικονομία/ μείωση απορριμμάτων, επαναχρησιμοποίηση, και ανακύκλωση¹⁷	<p>Να εξοικειωθούν με στρατηγικές μείωσης, επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσης απορριμμάτων.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - εντοπίζουν περιστάσεις καθημερινής χρήσης αντικειμένων ή συσκευασιών μιας χρήσης και αναζητούν τρόπους αντικατάστασής τους με αντικείμενα ή συσκευασίες πολλαπλής χρήσης (π.χ. αντικαθιστούν τις πλαστικές τσάντες με υφασμάτινες) - αναζητούν πληροφορίες για τις διαδικασίες ανακύκλωσης των διαφόρων υλικών στον τόπο τους - εξετάζουν άχρηστα ανακυκλώσιμα υλικά και αναζητούν με ποιους τρόπους θα μπορούσαν να τα ξαναχρησιμοποιήσουν - παρακολουθούν κουκλοθέατρο με θέμα «Σίγουρα τα χρειαζόμαστε όλα αυτά που αγοράζουμε;». Συζητάνε για το αν μπορούν να ζήσουν ευτυχισμένα και με λιγότερα αντικείμενα 	<ul style="list-style-type: none"> - αρχικά, δίνουν έμφαση στη μείωση των απορριμμάτων στην πηγή, δηλαδή στη μείωση της κατανάλωσης. Η ανακύκλωση τίθεται ως τρίτη εναλλακτική λύση. - οργανώνουν μαζί με τα παιδιά τη γωνιά της ανακύκλωσης, με άχρηστο υλικό, το οποίο επαναχρησιμοποιείται στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες και τέλος ανακυκλώνεται (ανάλογα με τις δυνατότητες σε κάθε τόπο) - συνεργάζονται με τους γονείς για τη χρήση επαναχρησιμοποιούμενων σκευών για το κολατσιό ή πετσέτας αντί χάρτινων ειδών υγιεινής - τραβάνε την προσοχή των παιδιών και στα απόβλητα ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού - συνδέουν το στόχο αυτό με στόχους από την ενότητα «Κοινωνία και Οικονομία» του προγράμματος των

¹⁷ Η βασική ιδέα στην προσέγγιση θεμάτων διαχείρισης απορριμμάτων είναι γνωστή ως 3R (reduce, reuse, recycle) και αναφέρεται με σειρά προτεραιότητας στις διαδικασίες μείωσης των απορριμμάτων με στρατηγικές οικονομίας των υλών, στις διαδικασίες επαναχρησιμοποίησης και τέλος στις διαδικασίες ανακύκλωσης. Τα νήπια έχουν πολλές δυνατότητες σε κάθε περίπτωση να αξιοποιήσουν τις δύο πρώτες διαδικασίες.

			Κοινωνικών Επιστημών
	<p>Να αναγνωρίσουν τις δυνατότητες που έχουν να συμβάλλουν θετικά στο το ζήτημα ορθολογικής διαχείρισης των απορριμμάτων,</p>	<ul style="list-style-type: none"> - αποφασίζουν, οργανώνουν και υλοποιούν δράσεις για να ενημερώσουν και να πείσουν τους συμμαθητές και συγγενείς να υιοθετήσουν συμπεριφορές ορθολογικής διαχείρισης των απορριμμάτων (π.χ. αφίσες, παρέλαση στην αυλή, συνθήματα, επιστολή στην τοπική εφημερίδα) - οργανώνουν από κοινού, με το σύλλογο γονέων και άλλους τοπικούς φορείς, την Ημέρα καθαρισμού του πάρκου, της παραλίας ή άλλων χώρων της κοινότητας 	<ul style="list-style-type: none"> - λειτουργούν ως μοντέλο για συμπεριφορές ορθολογικής διαχείρισης των απορριμμάτων (π.χ. «θα χρησιμοποιήσω και την άλλη πλευρά του χαρτιού γιατί δεν θέλω να το σπαταλήσω. Το χαρτί φτιάχνεται από τα δέντρα, άρα αν χρησιμοποιούμε λιγότερο χαρτί τότε θα κόβουμε λιγότερα δέντρα») - δημιουργούν συνθήκες που επιτρέπουν τη συνεργασία των παιδιών με άλλους (συνομήλικους ή ενήλικες), κυρίως στο επίπεδο ανάληψης δράσεων, ώστε να συνειδητοποιήσουν τα παιδιά την αξία της συλλογικότητας - στολίζουν την τάξη με φωτογραφίες παιδιών που ανακυκλώνουν, φροντίζουν το περιβάλλον, φυτεύουν. Έτσι βοηθάνε τα παιδιά να δουν τον εαυτό τους σε ρόλους που στόχο τους έχουν τη φροντίδα του περιβάλλοντος. - συνεννοούνται με τους αρμόδιους φορείς για την εγκατάσταση δοχείων ανακύκλωσης στο χώρο του νηπιαγωγείου

ΕΝΟΤΗΤΑ: Κοινωνία και Οικονομία

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά...	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση αυτών των στόχων όταν για παράδειγμα...
Άτομα, ομάδες και θεσμοί	Να κατανοήσουν ότι είναι μέλη διαφόρων κοινωνικών ομάδων με δικαιώματα και υποχρεώσεις/ευθύνες	<ul style="list-style-type: none"> - συζητάνε τις υποχρεώσεις/ευθύνες που έχουν ως μέλη της τάξης, της οικογένειας και της γειτονιάς/πόλης τους. Φτιάχνουν 3 στήλες για να μπορούν να εντοπίσουν κοινά στοιχεία και διαφορές. - καταγράφουν τους κανόνες που εφαρμόζονται στην τάξη, στην οικογένεια και στην πόλη. Φτιάχνουν ένα πίνακα με 3 στήλες για να μπορούν να εντοπίσουν κοινά στοιχεία και διαφορές. Προβληματίζονται για το τι θα γινόταν αν δεν υπήρχαν οι κανόνες. - με τη βοήθεια του κουκλοθεάτρου προβληματίζονται για δίκαιες και άδικες, υπεύθυνες και μη, συμπεριφορές στην τάξη και στην πόλη - συζητάνε τα δικαιώματα που έχουν ως παιδιά και τα δικαιώματα των άλλων 	<ul style="list-style-type: none"> - συνδέουν το στόχο αυτό με στόχους και δραστηριότητες από το πρόγραμμα της Προσωπικής & Κοινωνικής Ανάπτυξης. - χρησιμοποιούν τη λέξη «πολίτης» όποτε τους δοθεί η ευκαιρία για να εξοικειωθούν τα παιδιά με το πλαίσιο μέσα στο οποίο χρησιμοποιείται η έννοια (π.χ. οι σωστοί πολίτες νοιάζονται για την καθαριότητα του τόπου τους...», «οι πολίτες ψηφίζουν ποιον θέλουν να τους κυβερνήσει..., τηρούν τους νόμους..., συνεργάζονται μεταξύ τους...») - βοηθάνε τα παιδιά, με τις ερωτήσεις τους, να κάνουν το πέρασμα από τους κανόνες της τάξης και της οικογένειας στους νόμους της πόλης και της χώρας, από τα ατομικά στα ανθρώπινα δικαιώματα, από το μέλος μιας τάξης στο μέλος μιας κοινότητας κ.λπ. - διευκολύνουν τα παιδιά να κατανοήσουν τη σημασία των κανόνων με τη βοήθεια ενός πίνακα διπλής αναφοράς όπου

		<p>μελών της οικογένειας τους. Προβληματίζονται αν αυτά αλλάζουν όσο μεγαλώνουν.</p> <ul style="list-style-type: none"> - διαβάζουν βιβλία που μιλάνε για τα δικαιώματα των παιδιών του κόσμου. Φτιάχνουν σχετική αφίσα. - φτιάχνουν το «λεξικό της τάξης που σέβεται όλα τα παιδιά»: ποιες λέξεις ταιριάζουν με ένα τέτοιο περιβάλλον; Συνεργάζομαι, βοηθώ, φροντίζω, μοιράζομαι, είμαι δίκαιος, περιμένω τη σειρά μου, ακούω τον άλλον κ.ά. 	<p>καταγράφουν τους κανόνες, τα πλεονεκτήματα του να ακολουθούμε τους κανόνες και τις συνέπειες παραβίασης τους στα τρία σημαντικά περιβάλλοντα: σπίτι, νηπιαγωγείο, κοινότητα.</p> <ul style="list-style-type: none"> - εκτός από την καθημερινή παιδαγωγική πρακτική εμπλέκουν τα παιδιά σε οργανωμένα προγράμματα για τα ανθρώπινα δικαιώματα με τη συνεργασία επίσημων μη-κυβερνητικών οργανώσεων (π.χ. Unicef, Διεθνής Αμνηστία κ.ά.) - χρησιμοποιούν διάφορες μορφές τεχνών για να προβληματίσουν τα παιδιά για τις συγκεκριμένες έννοιες
	<p>Να αρχίσουν να συνειδητοποιούν ότι με τις πράξεις τους μπορούν να συμβάλλουν στο κοινωνικό σύνολο</p>	<ul style="list-style-type: none"> - αναφέρουν τρόπους με τους οποίους βοηθάνε στην τάξη και στην οικογένεια - εντοπίζουν προβλήματα που αφορούν «όλους μας» και επικοινωνούν με τις αρχές του τόπου (το πάρκο που θέλει καθαρισμό, η παιδική χαρά με τα σπασμένα παιχνίδια, οι πινακίδες που έχουν λερωθεί και δεν φαίνονται) - οργανώνουν μια «καμπάνια» για ένα θέμα που αφορά την κοινότητα τους. Για παράδειγμα, «τα πεζοδρόμια ανήκουν στους πεζούς», «ας 	<ul style="list-style-type: none"> - ενθαρρύνουν τα παιδιά να σκεφτούν τις συνέπειες των πράξεων τους με καθημερινές ευκαιρίες από τη ζωή την τάξη: συζητούν για τις συνέπειες της ακαταστασίας στα επιτραπέζια παιχνίδια, όταν λείπουν τα ζάρια από κάποιο κουτί και δεν μπορούν να παίξουν κ.ά. - υιοθετούν τη στρατηγική «δάσκαλος σε ρόλο» (βλ. Τέχνες) για να ενθαρρύνουν τα παιδιά να σκεφτούν τρόπους με τους οποίους μπορούμε να βοηθήσουμε το κοινωνικό σύνολο. - οργανώνει επισκέψεις σε κοινοτικούς

		κρατήσουμε την πόλη/χωριό μας καθαρό», «οδηγήστε προσεκτικά» κ.ά.	χώρους (π.χ. στο δημαρχείο, στον τοπικό ραδιοφωνικό σταθμό) για να διευρύνει τις εμπειρίες των παιδιών από χώρους που ανήκουν στους στο κοινωνικό σύνολο.
	Να ακολουθούν συγκεκριμένες διαδικασίες σε επείγουσες καταστάσεις	<ul style="list-style-type: none"> - μαθαίνουν απλές οδηγίες για την ασφάλεια τους σε περίπτωση πυρκαγιάς ή σεισμού. Τις συμβολίζουν με όποιο τρόπο επιλέξουν και τις αναρτούν σε κεντρικό σημείο της τάξης. - δραματοποιούν τι μπορούν να κάνουν σε περιπτώσεις καταστροφικών, φυσικών γεγονότων (σεισμό, πλημμύρα κ.ά.), τόσο όταν βρίσκονται στο νηπιαγωγείο όσο και έξω από αυτό. - χρησιμοποιούν τις Τ.Π.Ε. για να δημιουργήσουν ενημερωτικό υλικό (βίντεο, αφίσα κ.ά.) σχετικά με την προστασία από τους σεισμούς το οποίο θα αναρτηθεί στο ιστολόγιο του νηπιαγωγείου 	<ul style="list-style-type: none"> - ενημερώνουν τα παιδιά για τρόπους προστασίας σε περιπτώσεις φυσικών καταστροφών από την αρχή της σχολικής χρονιάς - οργανώνουν ασκήσεις ετοιμότητας, σε τακτά χρονικά διαστήματα, για να υπενθυμίζουν στα παιδιά τις απαραίτητες διαδικασίες σε περιπτώσεις που κινδυνεύει η σωματική ασφάλεια τους - καλούν ειδικές ομάδες διάσωσης για να μιλήσουν σε παιδιά και γονείς.
Εθελοντισμός	Να έρθουν σε επαφή με την έννοια του εθελοντισμού	<ul style="list-style-type: none"> - επισκέπτονται την ιστοσελίδα Εθελοντικής Οργάνωσης, επεξεργάζονται το περιεχόμενο, τις δράσεις και το λογότυπό της. - ακούνε κάποιον να μιλάει για το έργο μιας εθελοντικής οργάνωσης (π.χ. για την προστασία των ζώων) ή το λόγο 	<ul style="list-style-type: none"> - παρουσιάζουν υλικό (αφίσες, ενημερωτικά φυλλάδια κ.α.) στα παιδιά για τη δράση των εθελοντικών οργανώσεων και προκαλούν σχετικές συζητήσεις - ενημερώνουν παιδιά και γονείς για εθελοντικές δράσεις που μπορεί να γνωρίζουν

		<p>για τον οποίο έγινε εθελοντής/τρια</p> <ul style="list-style-type: none"> - αναλαμβάνουν να φυτέψουν ένα δέντρο στο πάρκο της γειτονιάς τους μετά από συνεννόηση της εκπαιδευτικού με τις δημοτικές αρχές 	<ul style="list-style-type: none"> - βοηθάνε τα παιδιά να δουν τους πολλούς και διαφορετικούς στόχους του εθελοντισμού: ως προσφορά προς τον άνθρωπο, το περιβάλλον, τα ζώα, τον πολιτισμό, το κοινωνικό σύνολο κ.λπ.
<p>Ενημέρωση</p>	<p>Να εκδηλώνουν ενδιαφέρον για την επικαιρότητα στην Ελλάδα και στον κόσμο</p>	<ul style="list-style-type: none"> - σχολιάζουν, ως μέρος της πρωινής ρουτίνας, φωτογραφίες που επιλέγει η εκπαιδευτικός από την επικαιρότητα. - φτιάχνουν την εφημερίδα της τάξης, αρχικά με νέα των ίδιων των παιδιών και των οικογενειών τους και σταδιακά προσθέτουν νέα από την κοινότητα και τον «υπόλοιπο» κόσμο. Η «έκδοση» της εφημερίδας συνεχίζεται καθ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς. - ενθαρρύνονται να φέρνουν στην τάξη, με τη βοήθεια της οικογένειας, «νέα» που διάβασαν ή άκουσαν και τους έκαναν εντύπωση ή τους προβλημάτισαν. Τα αποκόμματα από τις εφημερίδες ή τα περιοδικά μπορούν να αναρτώνται στον πίνακα «Μαθαίνουμε τι γίνεται στον κόσμο» 	<ul style="list-style-type: none"> - εξοπλίζουν τη βιβλιοθήκη με δείγματα εφημερίδων μετά από συνεννόηση με τους γονείς. Οι τοπικές εφημερίδες αποτελούν χρήσιμο υλικό για την αρχική επαφή των παιδιών με τα «κοινά» και την έννοια της ενημέρωσης - βοηθάνε τα παιδιά να εξοικειωθούν με την έννοια «νέα» αρχικά μέσα από γεγονότα της τάξης και οικογένειας και σταδιακά από τον υπόλοιπο κόσμο. - σε περιπτώσεις δυσάρεστων κοινωνικών γεγονότων που τα παιδιά αναφέρουν στην τάξη αρχικά διερευνούν τι γνωρίζουν και στη συνέχεια επικεντρώνονται κυρίως στη διαχείριση των συναισθημάτων τους (βλ. Προσωπική και Κοινωνική Ανάπτυξη). - ενθαρρύνουν τα παιδιά να σκέφτονται πως ένα γεγονός σε μια άλλη χώρα μπορεί να

	<p>Να γνωρίζουν τρόπους με τους οποίους ταξιδεύουν οι ιδέες και τα λόγια των ανθρώπων</p>	<ul style="list-style-type: none"> - αναφέρουν ΜΜΕ από τα οποία ενημερώνονται και συζητάνε κοινά στοιχεία και διαφορές (π.χ. με εικόνα, χωρίς εικόνα) - διερευνούν και μετρούν τους τρόπους με τους οποίους επικοινωνούν με μέλη της οικογένειάς τους που δεν μένουν στο σπίτι (π.χ. τηλέφωνο, υπολογιστή, επιστολές) - δραματοποιούν τη δημιουργία μιας τηλεοπτικής ή ραδιοφωνικής εκπομπής αφού έχουν συζητήσει για το θέμα αυτό με τον εκπαιδευτικό. 	<p>επηρεάζει τη ζωή στο δικό μας τόπο. Τα βοηθάνε να βλέπουν τα γεγονότα μέσα στο πλαίσιο της αλληλεξάρτησης των ανθρώπων.</p> <ul style="list-style-type: none"> - προσεγγίζουν το θέμα των ΜΜΕ αναγνωρίζοντας ότι πρόκειται για ένα πολυδιάστατο ζήτημα του οποίου η επεξεργασία θέλει χρόνο.
<p>Ανάγκες και επιθυμίες</p>	<p>Να κατανοήσουν ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν ανάγκη από στέγη, τροφή, νερό, ενδυμασία και ασφάλεια</p>	<ul style="list-style-type: none"> - συζητούν για τις βασικές ανάγκες των ανθρώπων. Διερευνούν αν οι ανάγκες αλλάζουν με την ηλικία (ή άλλους παράγοντες). - καταγράφουν τρόπους με τους οποίους μπορούν να φροντίζουν τα ίδια για την ασφάλειά τους. 	<ul style="list-style-type: none"> - ενθαρρύνουν τα παιδιά να επιχειρηματολογούν για τις απόψεις και τις επιλογές τους - βοηθάνε τα παιδιά με τις ερωτήσεις τους να σκεφτούν ότι πολλές φορές επιθυμούμε κάτι αλλά δεν είναι πάντα εφικτό να πραγματοποιήσουμε αυτή μας την επιθυμία. Συχνά μπορούμε να βρούμε εναλλακτικές λύσεις.
	<p>Να διακρίνουν τη διαφορά ανάμεσα στις ανάγκες και στις επιθυμίες και να κατανοήσουν ότι</p>	<ul style="list-style-type: none"> - καταγράφουν τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους (τι χρειαζόμαστε για να επιβιώσουμε; Τι θα έκανε τη ζωή μας πιο ευχάριστη/ενδιαφέρουσα και άνετη;) Εντοπίζουν κοινά στοιχεία και 	<ul style="list-style-type: none"> - βοηθάνε τα παιδιά να καταλάβουν τη διαφορά ανάμεσα στις ανάγκες και τις επιθυμίες τονίζοντας τη διαφορά ανάμεσα σε αυτά που δεν μπορούμε να κάνουμε

	<p>οι άνθρωποι συχνά καλούνται να επιλέξουν ανάμεσα στα δυο</p>	<p>διαφορές μεταξύ τους.</p> <ul style="list-style-type: none"> - συζητάνε ποιος καλύπτει τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους στο σπίτι και στο νηπιαγωγείο - συμπληρώνουν δυο πίνακες: «πράγματα που χρειαζόμαστε το καλοκαίρι» και «πράγματα που χρειαζόμαστε το χειμώνα» - δραματοποιούν μια κατάσταση όπου χρειάζεται να διαλέξουν ανάμεσα σε απαραίτητα και όχι τόσο απαραίτητα πράγματα για κάποιο συγκεκριμένο σκοπό. 	<p>«χωρίς» κι αυτά που απλώς κάνουν τη ζωή μας πιο άνετη και ενδιαφέρουσα. Στη λίστα που φτιάχνουν τα παιδιά μπορούν να τα προτρέψουν να βάλουν το σήμα του Ευρώ δίπλα σε αυτά που τα αγοράζουμε κι αυτά για τα οποία δεν χρειαζόμαστε χρήματα (αγάπη, φιλία κ.ά.)</p>
	<p>Να κατανοήσουν ότι οι ανθρώπινες ανάγκες και επιθυμίες καλύπτονται με διάφορους τρόπους</p>	<ul style="list-style-type: none"> - φτιάχνουν τα δικά τους «χρήματα» και τα χρησιμοποιούν για «συναλλαγές» στο συμβολικό παιχνίδι - συζητάνε τις εμπειρίες που έχουν από «ανταλλαγές» (παιχνίδια, ρούχα, βιβλία κ.λπ.) με συμμαθητές, φίλους, ξαδέλφια κ.ά. ως έναν τρόπο για να αποκτήσει κάποιος κάτι που επιθυμεί ή έχει ανάγκη. - εντοπίζουν ανάγκες της τάξης τους σε παιχνίδια και προσπαθούν να τα φτιάξουν τα ίδια (π.χ. από άχρηστο υλικό). 	<ul style="list-style-type: none"> - ενθαρρύνουν τα παιδιά να παρατηρούν τις «ανάγκες» της τάξης και να τον/την ενημερώνουν (δεν γράφουν πια όλοι οι μαρκαδόροι, τελείωσε το χαρτί). - εξοπλίζουν τη περιοχή του κοινωνικού-δραματικού παιχνιδιού με υλικά που σχετίζονται με χρηματικές συναλλαγές (ταμείο, αποδείξεις, πορτοφόλια κ.ά.). Προτρέπουν τα παιδιά να μοιράζονται τα «χρήματα» ίσα μεταξύ τους έτσι ώστε να «αναγκάζονται» να συσχετίσουν «τιμές» και «διαθέσιμα» χρήματα και να κάνουν «επιλογές» - ενθαρρύνουν τα παιδιά να σκεφτούν ότι

		<ul style="list-style-type: none"> - εντοπίζουν ανάγκες που καλύπτονται ατομικά και ανάγκες που καλύπτονται καλύτερα μέσα από τη συνεργασία μας με τους άλλους (π.χ. να κρατήσουμε καθαρή την τάξη/γειτονιά μας, να βοηθήσουμε ανθρώπους που έχουν ανάγκη) 	<p>υπάρχουν κι άλλοι τρόποι εκτός από τα χρήματα και την αγορά προϊόντων και υπηρεσιών για να καλύψουν οι άνθρωποι τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους (π.χ. φτιάχνουμε τα δικά μας ρούχα, καλλιεργούμε τα δικά μας λαχανικά κ.λπ.)</p>
Κατανάλωση	<p>Να αναγνωρίζουν πηγές από τις οποίες προέρχεται η τροφή τους</p> <p>Να ευαισθητοποιηθούν σχετικά με την ποιότητα της τροφής και την αξία της</p>	<ul style="list-style-type: none"> - διερευνούν και καταγράφουν από πού προέρχεται η τροφή που καταναλώνουν στο νηπιαγωγείο και στο σπίτι (από φυτά ή από ζώα) - παρακολουθούν σχετικό βίντεο για τη διαδικασία που ακολουθείται από την πρώτη «ύλη» στο τελικό «προϊόν» κι από την παραγωγή ως την τελική του διάθεση - εντοπίζουν α) την ημερομηνία λήξης σε διάφορα συσκευασμένα τρόφιμα και προβληματίζονται για τους τρόπους διατήρησης και το χρόνο κατανάλωσης των τροφών, β) τα συστατικά που περιέχουν και προβληματίζονται για τη διατροφική τους αξία - εντοπίζουν τρόπους τους οποίους μπορούν να υιοθετήσουν για να μην πετάνε φαγητό στα σκουπίδια 	<ul style="list-style-type: none"> - συνδέουν το στόχο αυτό με στόχους του προγράμματος των Φυσικών Επιστημών (βλ. Ενότητα «Η διαδικασία της ζωής – Βασικές ανάγκες των ζωντανών οργανισμών») - αποφεύγουν να χρησιμοποιούν τρόφιμα στις εικαστικές κατασκευές των παιδιών, καθώς η στάση αυτή μεταφέρει στα παιδιά το μήνυμα ότι η τροφή δεν είναι σημαντική ή ότι αποτελεί παιχνίδι για τους ανθρώπους
	Να προβληματιστούν	<ul style="list-style-type: none"> - εντοπίζουν διαφημίσεις σε περιοδικά, εφημερίδες ή στο γύρω περιβάλλον και 	<ul style="list-style-type: none"> - φέρνουν τα παιδιά σε επαφή με ποικίλο διαφημιστικό υλικό, από διάφορα μέσα

	<p>για το ρόλο της διαφήμισης</p>	<p>συζητούν τη σκοπιμότητα τους</p> <ul style="list-style-type: none"> - διερευνούν τον τρόπο που κατασκευάζονται οι διαφημίσεις και δημιουργούν τη δική τους για προϊόντα ή υπηρεσίες που παρέχουν στο δραματικό παιχνίδι (ιατρείο, γραφείο ταξιδίων κ.ά.) - επιλέγουν ανάμεσα σε δυο διαφημίσεις για το ίδιο είδος προϊόντος και να επιχειρηματολογήσουν για την επιλογή τους (π.χ. ένα ταξίδι, ένα παιχνίδι, ένα αυτοκίνητο) 	<p>(αφίσες, περιοδικά, τηλεόραση, ραδιόφωνο κ.ά.)</p> <ul style="list-style-type: none"> - αξιοποιούν τις Τέχνες και ιδιαίτερα την Οπτικο-ακουστική έκφραση για την υλοποίηση του συγκεκριμένου στόχου. - ενθαρρύνουν τα παιδιά να σκεφτούν αν τα διαφημιζόμενα προϊόντα καλύπτουν ανάγκες ή επιθυμίες - ευαισθητοποιεί τα παιδιά για θέματα υπερκατανάλωσης - ενθαρρύνει τον κριτικό γραμματισμό διατυπώνοντας τις κατάλληλες ερωτήσεις (βλ. Μαθησιακή περιοχή «Γλώσσα») - γνωρίζουν ότι το θέμα της διαφήμισης είναι πολυδιάστατο και πολύπλοκο και γι' αυτό απαιτεί οργανωμένη «επεξεργασία» για να υλοποιηθούν οι σχετικοί στόχοι
<p>Παραγωγή</p>	<p>Να κατανοήσουν ότι οι άνθρωποι κάνουν διάφορα είδη εργασίας για να καλύψουν τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους</p> <p>Να εκτιμήσουν την</p>	<ul style="list-style-type: none"> - διερευνούν τα επαγγέλματα της γειτονιάς τους (μαγαζιά, γραφεία). Καταγράφουν αυτά που εντόπισαν και τις ανάγκες που καλύπτουν αλλά και αυτά που πιστεύουν ότι «λείπουν». - Συζητάνε γιατί οι άνθρωποι εργάζονται. Κάνουν έρευνα σε μέλη της οικογένειάς τους. - σε ομάδες, αναλαμβάνουν να 	<ul style="list-style-type: none"> - με τη βοήθεια των γονέων, εμπλουτίζουν το δραματικό παιχνίδι των παιδιών με εργαλεία και στολές από διάφορα επαγγέλματα. Βοηθάνε τα παιδιά να αποφύγουν τα στερεότυπα (π.χ. φύλο, εργαλεία, είδη επαγγελμάτων κ.ά.) - αξιοποιούν το θέμα «επαγγέλματα» για να ενθαρρύνουν τα παιδιά να κάνουν ιστορικές αναδρομές (βλ. Ενότητα Ιστορία και

	αξία και χρησιμότητα όλων των επαγγελμάτων»	<p>διερευνήσουν ένα επάγγελμα: ποιος είναι ο ρόλος του επαγγελματία, τι φοράει, που εργάζεται, πώς έμαθε να κάνει αυτή τη δουλειά; Τι της αρέσει πιο πολύ στη δουλειά που κάνει; Έχει αλλάξει η δουλειά της από τα παλιά χρόνια; Τις πληροφορίες παίρνουν από την οικογένεια τους, επισκέπτες ή άλλες πηγές.</p> <ul style="list-style-type: none"> - οργανώνουν τα επαγγέλματα των γονέων τους και άλλα που γνωρίζουν σε διάφορες κατηγορίες (π.χ. ανάλογα με την ενδυμασία, το χώρο εργασίας, τα εργαλεία) και φτιάχνουν το βιβλίο των επαγγελμάτων. 	<p>Πολιτισμός) καθώς επίσης και να τραβήξουν την προσοχή τους στο σημαντικό ρόλο της τεχνολογίας στις αλλαγές που παρατηρούν.</p> <ul style="list-style-type: none"> - προτρέπουν τα παιδιά να συσχετίσουν τις ανάγκες και τις επιθυμίες που έχουν καταγράψει με τα διαθέσιμα επαγγέλματα.
Συναλλαγές	<p>Να αναγνωρίζουν ότι οι άνθρωποι εξαρτώνται ο ένας από τον άλλο για τα αγαθά και τις υπηρεσίες που χρειάζονται</p>	<ul style="list-style-type: none"> - φτιάχνουν εστιατόριο, μπακάλικο, ιατρείο, βιβλιοπωλείο, κατάσταση με αξεσουάρ κ.ά. Με τη βοήθεια των ερωτήσεων της εκπαιδευτικού επιλέγουν ρόλους, καταγράφουν τα υλικά/προϊόντα που χρειάζονται, σκέφτονται από ποιον θα τα προμηθευτούν, φτιάχνουν χρήματα και οργανώνουν τη δράση τους. - καταγράφουν παραδείγματα αγοράς προϊόντων και υπηρεσιών στη γειτονιά ή την περιοχή τους – συζητάνε τις διαφορές - φέρνουν στην τάξη προϊόντα που 	<ul style="list-style-type: none"> - λαμβάνουν υπόψη τους ότι η έννοια της «υπηρεσίας» (κάτι που κάποιος άλλος κάνει για εμάς) είναι δύσκολη γι' αυτή την ηλικία. Για το λόγο αυτό τραβάνε την προσοχή των παιδιών σε υπηρεσίες για το κοινωνικό σύνολο που παρέχονται χωρίς εμφανή ανταλλαγή χρημάτων (π.χ. ο καθαρισμός των δρόμων από το Δήμο κ.ά.) και σε «υπηρεσίες» που αγοράζουμε επειδή δεν μπορούμε να κάνουμε κάτι μόνοι μας (π.χ. κομμωτήριο, ηλεκτρολόγος κ.ά.). - διευκολύνουν την κατανόηση των παιδιών στο συγκεκριμένο θέμα χρησιμοποιώντας διαγράμματα και γενικότερα γραφικές αναπαραστάσεις που δείχνουν με οπτικό

		<p>χρησιμοποιούν καθημερινά και προβληματίζονται για το ποιος τα φτιάχνει, από πού έρχονται, το ρόλο της συσκευασίας, πιθανή ημερομηνία λήξης (π.χ. χαρτί κουζίνας ή τουαλέτας, μια τετράδα αυγά).</p> <ul style="list-style-type: none"> - δραματοποιούν την παραγωγή ενός τροφίμου που προτιμούν (π.χ. ένα πακέτο μπισκότα), αφού αναζητήσουν τις κατάλληλες πληροφορίες σε βιβλία ή το διαδίκτυο - τοποθετούν στη σωστή σειρά εικόνες που δείχνουν την παραγωγή ενός οικείου ή αγαπημένου αντικειμένου (π.χ. ενός βιβλίου, ενός κουτιού γάλακτος, ενός παιχνιδιού) 	<p>τρόπο τη σειρά με την οποία γίνονται κάποια πράγματα, τη σχέση πραγμάτων μεταξύ τους κ.λπ. Για το σκοπό αυτό μπορούν να αξιοποιήσουν τις Τ.Π.Ε.</p> <ul style="list-style-type: none"> - σε δραστηριότητες που προβληματίζουν τα παιδιά για την παραγωγή ενός προϊόντος τραβάνε την προσοχή των παιδιών στα διάφορα επαγγέλματα που εμπλέκονται σε αυτή τη διαδικασία.
--	--	---	--

Τεχνολογίες της Πληροφορίας & της Επικοινωνίας (Τ.Π.Ε.)

Τι περιλαμβάνει η μαθησιακή περιοχή «Τ.Π.Ε.»;

Με την υποστήριξη της εκπαιδευτικού, η οποία αξιοποιεί και τα πέντε μαθησιακά πλαίσια, τα παιδιά ανακαλύπτουν τι μπορούν να κάνουν οι Τ.Π.Ε., έρχονται σε μια πρώτη επαφή με διάφορες χρήσεις τους και εξοικειώνονται με βασικές, απλές λειτουργίες τους, προκειμένου να τις χρησιμοποιήσουν ως εργαλεία για συγκεκριμένους σκοπούς:

- να παίζουν,
- να εκφράσουν ιδέες και συναισθήματα και να δημιουργήσουν,
- να συνεργαστούν και να επικοινωνήσουν,
- να αναζητήσουν και να διαχειριστούν ψηφιακές πληροφορίες, να πειραματιστούν, να διερευνήσουν, να επιλύσουν προβλήματα,
- να αναγνωρίσουν τις χρήσεις των Τ.Π.Ε. στο περιβάλλον τους και να αρχίσουν να διαχωρίζουν την υπεύθυνη και ασφαλή χρήση από μη ορθές πρακτικές.

Οι Τ.Π.Ε. διατρέχουν όλο το Πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου και λειτουργούν ως δυναμικό εργαλείο για τη διδασκαλία και την ενίσχυση της μάθησης και της ανάπτυξης των παιδιών.

Γιατί είναι σημαντικό για τα παιδιά νηπιακής ηλικίας να ασχοληθούν με τις «Τ.Π.Ε.»;

Στο σύγχρονο παγκόσμιο περιβάλλον οι Τ.Π.Ε. συνδέονται με όλους τους τομείς της ζωής. Πολλά παιδιά συναντούν τις Τ.Π.Ε. σε καθημερινές καταστάσεις στο οικογενειακό και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον τους. Έχουν απορίες και χρειάζονται ευκαιρίες για να τις γνωρίσουν. Παράλληλα άλλα παιδιά έχουν περιορισμένες ευκαιρίες να εξοικειωθούν με τις Τ.Π.Ε. και η εκπαίδευση οφείλει να αντισταθμίσει αυτήν την έλλειψη.

Στο σύγχρονο εκπαιδευτικό περιβάλλον τα παιδιά του Νηπιαγωγείου εισάγονται στον **ψηφιακό γραμματισμό**, ο οποίος περιλαμβάνει γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες για τις Τ.Π.Ε., απαραίτητες για τη συμμετοχή τους στην ψηφιακή εποχή.

Οι Τ.Π.Ε. παρέχουν στα παιδιά του νηπιαγωγείου **ευκαιρίες και εργαλεία** που ενισχύουν το παιχνίδι και δημιουργούν σημαντικές μαθησιακές εμπειρίες, σχετικές με τα ενδιαφέροντα και την καθημερινή τους ζωή. Στο πλαίσιο αυτό η χρήση των Τ.Π.Ε από τα παιδιά συμβάλλει, σταδιακά:

- στην ανάπτυξη νοητικών ικανοτήτων (κριτική σκέψη, αιτιολόγηση, μεταγνώση), ικανοτήτων συνεργασίας, επικοινωνίας, επίλυσης προβλημάτων, συντονισμού των κινήσεων, δημιουργικής σκέψης, αυτοαξιολόγησης,

- στην ενίσχυση της αυτοεκτίμησης και αυτοπεποίθησης,
- στην ανάπτυξη της αυτενέργειας και στη λήψη πρωτοβουλιών.

Ποια είναι η δομή και η λογική ανάπτυξης της μαθησιακής περιοχής «Τ.Π.Ε.»;

Η μαθησιακή περιοχή «Τ.Π.Ε.» εντάσσεται στο ενιαίο πρόγραμμα σπουδών από το Νηπιαγωγείο στο Γυμνάσιο και δομείται στις παρακάτω ενότητες:

1. **Γνωρίζω τις Τ.Π.Ε. και δημιουργώ**
2. **Επικοινωνώ και συνεργάζομαι με τις Τ.Π.Ε.**
3. **Διερευνώ, πειραματίζομαι, ανακαλύπτω και λύνω προβλήματα με τις Τ.Π.Ε.**
4. **Οι Τ.Π.Ε. στην κοινωνία και τον πολιτισμό**

Η σειρά των εννοιών και των στόχων δεν είναι ούτε εξελικτική ούτε προαπαιτούμενη. Η εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει την παράλληλη επιδίωξη διαφορετικών στόχων. Προτείνεται οι στόχοι να προσεγγίζονται κατά περίπτωση, ανάλογα με τις ευκαιρίες που προκύπτουν στο πλαίσιο του προγράμματος του Νηπιαγωγείου. Η επιλογή του είδους, του αριθμού των στόχων που θα επιδιωχθούν καθώς και το επίπεδο διεύρυνσης των δραστηριοτήτων καθορίζονται από

την εκπαιδευτικό. Για τον καθορισμό αυτό θα ληφθούν υπόψη η εξοικείωση, οι εμπειρίες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών, οι δυνατότητες και οι περιορισμοί στο περιβάλλον του Νηπιαγωγείου, οι στόχοι που επιδιώκει από άλλες μαθησιακές περιοχές. Μία πρώτη σύνδεση των στόχων διαφαίνεται μέσω των δραστηριοτήτων που προτείνονται.

Ποιες διδακτικές προσεγγίσεις διευκολύνουν την υλοποίηση των στόχων της μαθησιακής περιοχής «Τ.Π.Ε.»;

Οι διδακτικές προσεγγίσεις για τη μαθησιακή περιοχή «Τ.Π.Ε.» διαμορφώνονται σύμφωνα με **δύο αρχές**:

1. Οι Τ.Π.Ε. λειτουργούν σε σχέση με τις άλλες μαθησιακές περιοχές και
2. η χρήση τους στο Νηπιαγωγείο δεν είναι αυτοσκοπός.

Οι Τ.Π.Ε. **επιλέγονται από την εκπαιδευτικό** για να εμπλουτίσουν τις μαθησιακές εμπειρίες, να ενισχύσουν τις βασικές ικανότητες και να προσδώσουν προστιθέμενη αξία στις εκπαιδευτικές πρακτικές. Επιπλέον, **επιλέγονται από τα παιδιά** για την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων καθημερινών αναγκών και καταστάσεων. Σε κάθε περίπτωση χρησιμοποιούνται σε συνδυασμό με άλλα μέσα ή υλικά, παραδοσιακά και μη. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο καθημερινών

δραστηριοτήτων που έχουν νόημα για τα παιδιά μπορούν να αναπτυχθούν, αβίαστα, στοιχεία ψηφιακού γραμματισμού.

Η χρήση των Τ.Π.Ε. θα πρέπει να υποστηρίζει τους στόχους του ΠΣ συνολικά και να λαμβάνει υπόψη τις προηγούμενες εμπειρίες, γνώσεις, δεξιότητες και δυσκολίες των παιδιών. Είναι σημαντικό η επιλογή της χρήσης των Τ.Π.Ε. να κινητοποιεί τα παιδιά να μάθουν και να τους παρέχει ευχάριστες εμπειρίες.

Βασικό κριτήριο για την επιλογή χρήσης των Τ.Π.Ε. από την εκπαιδευτικό είναι η προστιθέμενη αξία τους, η δυνατότητά τους να είναι πιο αποτελεσματικές σε μια συγκεκριμένη κατάσταση σε σχέση με άλλα μέσα. Είναι σημαντικό η εκπαιδευτικός να γνωρίζει, σε παιδαγωγικό και διδακτικό επίπεδο, πότε και για ποιο λόγο θα επιλέξει να χρησιμοποιήσει τις Τ.Π.Ε. και πότε όχι. Η επιλογή αυτή αποτελεί στοιχείο του ψηφιακού γραμματισμού και αφορά τόσο στην ίδια όσο και στα παιδιά. Η εκπαιδευτικός αξιοποιεί συγκεκριμένες ευκαιρίες για να αναδείξει την προστιθέμενη αξία των Τ.Π.Ε. όταν τα παιδιά επιλέγουν να τις χρησιμοποιήσουν.

Οι Τ.Π.Ε. στο Νηπιαγωγείο θα πρέπει να λειτουργούν ως οργανικό στοιχείο της τάξης και του σχολείου. Η αξιοποίηση τους υλοποιείται μέσα από κατάλληλες ευκαιρίες που προκύπτουν και **από τα πέντε μαθησιακά πλαίσια**. Ενδεικτικά, ευκαιρίες παρέχονται μέσα από το παιχνίδι, από ρουτίνες όπως ο καιρός και η αναζήτηση της πρόβλεψης στο δικτυακό τόπο της ΕΜΥ, από τις πληροφορίες που δίνουν τα ίδια τα παιδιά για τη ζωή τους έξω από το Νηπιαγωγείο και τις εμπειρίες τους σε σχέση με τις Τ.Π.Ε.

Τα παιδιά στο Νηπιαγωγείο «ανακαλύπτουν» τις δυνατότητες των Τ.Π.Ε. όταν επιλέγουν να τις χρησιμοποιήσουν σε αυθεντικές, καθημερινές καταστάσεις για κάποιο σκοπό. Η εκπαιδευτικός αναλαμβάνει να βοηθήσει τα παιδιά να διερευνήσουν τις δυνατότητες των Τ.Π.Ε., να οργανώσουν τις γνώσεις που αποκτούν, να προβληματιστούν για την επιλογή να χρησιμοποιήσουν Τ.Π.Ε. ή /και άλλα μέσα για κάποιο σκοπό, να εντοπίσουν περιορισμούς και δυσκολίες στη χρήση, να διατυπώσουν ερωτήματα και να τις χρησιμοποιήσουν σε διαφορετικές καταστάσεις.

Η εκπαιδευτικός φροντίζει να δουλεύουν τα παιδιά σε ζευγάρια ή μικρές ομάδες όταν χρησιμοποιούν Τ.Π.Ε.

Οι Τ.Π.Ε. μέσα στην τάξη (π.χ. εκτυπωτής) και στην αυλή (π.χ. βιντεοκάμερα), θα πρέπει να οργανώνονται κατάλληλα ώστε να είναι εύκολα προσβάσιμες και στη διάθεση των παιδιών προκειμένου να τις χρησιμοποιούν με ασφάλεια όταν το αποφασίσουν.

Η σημασία για την οργάνωση των Τ.Π.Ε. στο χώρο του Νηπιαγωγείου είναι ισοδύναμη με εκείνη άλλων εργαλείων και υλικών (οικοδομικό υλικό, βιβλία, ξυλομπογιές κ.ά.). Μπορούν να χρησιμοποιηθούν Τ.Π.Ε. πραγματικές (όπως υπολογιστής, διαδραστικός πίνακας, σαρωτής) και Τ.Π.Ε. παιχνίδια ή κατασκευασμένες από τα ίδια τα παιδιά (π.χ. χάρτινη φωτ. μηχανή) ή χαλασμένες (ασφαλείς) συσκευές. Ο υπολογιστής με τις περιφερειακές συσκευές αποτελεί μια ξεχωριστή κατάλληλα διαμορφωμένη γωνιά, προσαρμοσμένη στις

ιδιαιτερότητες των μικρών παιδιών (π.χ. μικρό ποντίκι), με τους δικούς της κανόνες (χρόνος χρήσης, θέματα υγείας, εργονομίας και ασφάλειας κ.ά.).

Η επιλογή του λογισμικού, όπως συμβαίνει για οποιοδήποτε άλλο εκπαιδευτικό υλικό, θα πρέπει να συνδέεται με τους στόχους του ΠΣ. Το λογισμικό θα πρέπει να είναι απλό στη χρήση, προσαρμοσμένο στις ιδιαιτερότητες της νηπιακής ηλικίας και να προωθεί τη δημιουργική και ανεξάρτητη χρήση, παρέχοντας τον έλεγχο των επιλογών στα ίδια τα παιδιά.

Τέλος, όταν είναι δυνατόν οι εκπαιδευτικοί και τα παιδιά μπορούν να συνεργάζονται και να επικοινωνούν με τους γονείς για την επίτευξη ενός κοινού σκοπού, αξιοποιώντας τις εμπειρίες από τη χρήση των Τ.Π.Ε. και στο σπίτι ή το κοινωνικό περιβάλλον (π.χ. χρησιμοποιούν τις ψηφιακές φωτογραφίες από την επίσκεψη μιας οικογένειας σε έκθεση με θέμα τους δεινόσαυρους).

Για την υλοποίηση της ίδιας δραστηριότητας (π.χ. τη δημιουργία ευχετήριας κάρτας), η εκπαιδευτικός μπορεί να δώσει τη δυνατότητα σε κάθε παιδί να εκφραστεί με τα εργαλεία που επιθυμεί (υπολογιστή, χαρτόνια, ξυλομπογιές, εκτυπώσεις από το διαδίκτυο, βίντεο κ.ά.) και να επιλέξει τον τρόπο εργασίας του.

Ποιος είναι ο ρόλος της εκπαιδευτικής «Τ.Π.Ε.»;

Όταν πρόκειται να ενσωματώσει τη χρήση των Τ.Π.Ε. σε καθημερινές καταστάσεις, η εκπαιδευτικός:

- διερευνά τις υπάρχουσες γνώσεις και τις προηγούμενες εμπειρίες, περιορισμούς ή δυσκολίες των παιδιών και σύμφωνα με αυτά οργανώνει, ενισχύει, ανατροφοδοτεί και επεκτείνει τις μαθησιακές εμπειρίες,
- λειτουργεί με ρόλο διαμεσολαβητικό:
 - ✓ καθοδηγεί και υποστηρίζει τα παιδιά, σε μικρές ομάδες ή ατομικά κατά περίπτωση, να εξοικειωθούν αρχικά με τη χρήση των Τ.Π.Ε. και σταδιακά να αυτονομηθούν,
 - ✓ θέτει ερωτήματα στα παιδιά σχετικά με τη δραστηριότητα και τις διαδικασίες ώστε να αιτιολογούν, να επιλέγουν συνειδητά τη χρήση των Τ.Π.Ε. για την επίτευξη ενός σκοπού, να προτείνουν και να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες,
 - ✓ ενθαρρύνει τη διερεύνηση των Τ.Π.Ε. με ασφάλεια από τα ίδια τα παιδιά (διαφορετικών ηλικιακών ομάδων ή/και εμπειριών) και
 - ✓ τα προτρέπει να μιλούν σχετικά με τα εργαλεία Τ.Π.Ε. που χρησιμοποιούν στο πλαίσιο των

μαθησιακών τους εμπειριών, να συνεργάζονται, να προτείνουν και να μαθαίνουν το ένα από το άλλο

- κατανοεί τις δυνατότητες και τους περιορισμούς του κάθε μέσου (παραδοσιακές πηγές και Τ.Π.Ε.), ώστε να επιλέγει κάθε φορά τα πιο κατάλληλα εργαλεία σε σχέση με το θέμα και τη συγκεκριμένη δράση και εξετάζει αν υπάρχει προστιθέμενη αξία από την εμπλοκή των Τ.Π.Ε. στη διαπραγμάτευση του θέματος,
- εντοπίζει τις Τ.Π.Ε. στην καθημερινότητα της ζωής των παιδιών μέσα και έξω από το Νηπιαγωγείο,
- παρέχει τις κατάλληλες ευκαιρίες, μέσα από αυθεντικές καταστάσεις, για τη χρήση ποικίλων και διαφορετικών εργαλείων Τ.Π.Ε. και εμπλουτίζει τις γωνιές με διάφορα εργαλεία και μέσα (όπως ένας παλιός υπολογιστής στο ιατρείο, μια φωτογραφική μηχανή στη γωνιά της συζήτησης ή των Φυσικών Επιστημών),
- δημιουργεί τις συνθήκες και τις ευκαιρίες για εμπλοκή των γονέων στη χρήση Τ.Π.Ε.

Το Πρόγραμμα των Τ.Π.Ε. οργανώνεται στο πλαίσιο των μαθησιακών εμπειριών. Δεν απευθύνεται σε ειδικούς, με εξειδικευμένες γνώσεις, στην Πληροφορική. Δεν αναπτύσσεται με προαπαιτούμενο την πληρότητα σε εξοπλισμό Τ.Π.Ε.

Αφετηρία για την εφαρμογή του προγράμματος από την εκπαιδευτικό, χωρίς να παραβλέπεται η σημασία της επιμόρφωσης, αποτελούν η κατανόηση του ΠΣ και η παιδαγωγική της κατάρτιση.

Ποιοι είναι οι στόχοι και τα χαρακτηριστικά της αξιολόγησης στις «Τ.Π.Ε.»;

Οι βασικές μέθοδοι αξιολόγησης στο ΠΣ, όπως η παρατήρηση, η αυτοαξιολόγηση των παιδιών και η συζήτηση, στη μαθησιακή περιοχή των Τ.Π.Ε. εστιάζουν:

- σε όσα λένε και κάνουν τα παιδιά με τις Τ.Π.Ε.,
- στη σύνδεση με τους μαθησιακούς στόχους του ΠΣ,
- στα προβλήματα, τις δυσκολίες και τους περιορισμούς που είχαν τα παιδιά,
- στις αλληλεπιδράσεις που αναπτύσσουν τα παιδιά μεταξύ τους και με ενήλικες,
- στις μαθησιακές πρακτικές και τα εργαλεία Τ.Π.Ε. που είχαν θετικό αποτέλεσμα και ενδιαφέρον για τα παιδιά,
- στην επικοινωνία με τους γονείς,
- στην ανατροφοδότηση των μελλοντικών δράσεων.

Τέλος, οι Τ.Π.Ε. μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως μέσα αξιολόγησης των παιδιών από την εκπαιδευτικό και αυτοαξιολόγησης από τα ίδια τα παιδιά (λήψη βίντεο, φωτογραφιών κ.ά.).

Πώς συνδέονται οι «Τ.Π.Ε.» με τις άλλες μαθησιακές περιοχές του ΠΣ;

Γλώσσα

Οι Τ.Π.Ε. μπορούν να υποστηρίξουν με πολλούς τρόπους την προφορική και γραπτή επικοινωνία, αλλά και να δώσουν έμφαση στην πολυτροπική διάσταση της επικοινωνίας, χαρακτηριστικό της σημερινής εποχής. Αυτό μπορεί να συμβεί όταν:

- στο κοινωνικο-δραματικό παιχνίδι αλληλεπιδρούν και συζητούν με άλλα παιδιά (π.χ. με ένα παιχνίδι / κινητό τηλέφωνο καλούν το ασθενοφόρο),
- σε συγκεκριμένες περιστάσεις ακούν προφορικά κείμενα (το ηχητικό απόσπασμα για την κήρυξη του πολέμου του 1940 κ.ά.),
- πραγματοποιούν ηχογραφήσεις με ψηφιακό κασετόφωνο ή υπολογιστή και μικρόφωνο ή ταμπλέτα και συνδέουν τις ηχογραφήσεις με ψηφιακές φωτογραφίες,
- αφηγούνται το βιβλίο που δανείστηκαν και η αφήγησή τους βιντεοσκοπείται ή ηχογραφείται,
- περιγράφουν τις οδηγίες που θα δώσουν στα προγραμματιζόμενα παιχνίδια,
- χρησιμοποιούν λογισμικό επεξεργασίας κειμένου για να γράψουν τα δικά τους κείμενα για διάφορους σκοπούς,

- δημιουργούν πολυτροπικά κείμενα (επιγραφές, αφίσες, λεζάντες σε φωτογραφίες κ.ά.) και διακρίνουν τα διαφορετικά τους χαρακτηριστικά,
- ακούν, αφηγούνται ή / και προσπαθούν να διαβάσουν ιστορίες σε ηλεκτρονικά βιβλία
- δημιουργούν τα δικά τους ηλεκτρονικά βιβλία.

Μαθηματικά

Η χρήση των Τ.Π.Ε. ενθαρρύνει την ανάπτυξη μαθηματικών εννοιών μέσα από ευχάριστες δραστηριότητες που ενδιαφέρουν και κινητοποιούν τα παιδιά. Ενδεικτικά, τα παιδιά με τη χρήση των Τ.Π.Ε. :

- χρησιμοποιούν συχνά μαθηματική σκέψη στο κοινωνικο-δραματικό παιχνίδι (αναγνωρίζουν αριθμούς όταν η εκπαιδευτικός τους ζητάει να καλέσουν από το κινητό τηλέφωνο / παιχνίδι έναν τηλεφωνικό αριθμό),
- προβλέπουν και εκτελούν διαδρομές, επιλύουν προβλήματα (π.χ. σχετικά με αποστάσεις), κάνουν προσθέσεις και αφαιρέσεις, όταν χειρίζονται και ελέγχουν τα προγραμματιζόμενα παιχνίδια,
- βλέπουν τις ψηφ. φωτογραφίες από το χώρο του Νηπιαγωγείου που τράβηξαν οι συμμαθητές τους και αναγνωρίζουν πού βρίσκεται το σημείο και πού στεκόταν ο φωτογράφος,

- πειραματίζονται με γραμμές και γεωμετρικά επίπεδα σχήματα (π.χ. σε λογισμικό σχεδίασης ή επεξεργασίας κειμένου),
- μέσα από παιχνιδιές δραστηριότητες εκπαιδευτικών λογισμικών ή / και διαδικτυακών εφαρμογών, εκτελούν απλές μαθηματικές πράξεις, παίζουν παιχνίδια με τα σχήματα, αναγνωρίζουν, περιγράφουν και συμπληρώνουν ακουστικά και οπτικά μοτίβα κ.ά.

Προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη

Οι Τ.Π.Ε. στο Πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου παρέχουν πολλές ευκαιρίες στα παιδιά για την ανάπτυξη προσωπικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών. Τα παιδιά μέσα από τη χρήση των Τ.Π.Ε.:

- αναγνωρίζουν προσωπικά χαρακτηριστικά, απόψεις και επιλογές (π.χ. όταν με τη χρήση βιντεοκάμερας παρουσιάζουν τον εαυτό τους, τα αγαπημένα τους παιχνίδια και συνήθειες στα παιδιά ενός άλλου Νηπιαγωγείου ή του δημοτικού σχολείου),
- αναπτύσσουν αυτονομία (π.χ. όταν χρησιμοποιούν μόνα τους την ψηφ. φωτ. μηχανή),
- μοιράζονται εργαλεία και ιδέες,
- βοηθούν και προσφέρουν τις γνώσεις τους στους άλλους (όταν δείχνουν το πλήκτρο για τα κεφαλαία, το εργαλείο γεμίσματος για το χρώμα κ.ά.),

- συνεργάζονται ως μέλη μιας ομάδας (π.χ. όταν δημιουργούν το άλμπουμ της τάξης με φωτογραφίες και λεζάντες),
- αναγνωρίζουν και εκφράζουν συναισθήματα (π.χ. με ψηφ. φωτογραφίες, που δείχνουν συναισθήματα),
- συνδέουν την οικογένειά τους με τη ζωή στο σχολείο (π.χ. όταν βλέπουν μαζί με τους γονείς τους τα έργα τους μέσα από το ιστολόγιο του Νηπιαγωγείου ή δημιουργούν το οικογενειακό τους δέντρο με λογισμικό εννοιολογικής χαρτογράφησης).

Επιπλέον, η εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί φωτογραφίες από τη ζωή στο Νηπιαγωγείο σε συναντήσεις με τους γονείς και αξιοποιεί το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο για την αμφίδρομη επικοινωνία της μαζί τους (π.χ. αποστολή ανακοινώσεων, ενημερωτικού υλικού).

Φυσικές Επιστήμες

Οι Τ.Π.Ε. μπορούν να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση γνωστικών εμποδίων και το μετασχηματισμό των προϋπάρχουσων ιδεών των παιδιών, ειδικά σε θέματα που εμπεριέχουν τεχνικούς περιορισμούς (όπως επικινδυνότητα και απόσταση). Επίσης, αποτελούν μια πλούσια πηγή πληροφόρησης για τα παιδιά και την εκπαιδευτικό και παρέχουν εποπτικό υλικό σε διάφορες μορφές (φωτογραφίες / εικόνες, βίντεο, κείμενο, ήχος). Ενδεικτικά, οι Τ.Π.Ε. στο ΠΣ:

- παρέχουν δυνατότητες για άμεση καταγραφή δεδομένων στο περιβάλλον (π.χ. μέσω ψηφ. φωτ. μηχανής ή βιντεοκάμερας),
- παρέχουν δυνατότητες για έμμεση παρατήρηση (σε δικτυακούς τόπους παρατηρούν με web cameras τον καιρό κ.ά.),
- αποτελούν πηγή αναζήτησης πληροφοριών, για παράδειγμα για ζώα και φυτά που δεν ανήκουν στο άμεσο περιβάλλον τους, δεν μπορούν να τα εντοπίσουν και να τα παρατηρήσουν άμεσα ή έχουν εξαφανιστεί,
- συνδέονται με την αναπαράσταση φαινομένων του φυσικού κόσμου μέσω εφαρμογών για οπτικοποίηση και προσομοίωση (με διαδικτυακές εφαρμογές παρατηρούν τη Γη από το διάστημα κ.ά.).

Τέχνες

Οι Τ.Π.Ε. μπορούν να λειτουργήσουν τόσο ως εργαλείο καλλιτεχνικής έκφρασης και δημιουργίας όσο και ως πηγή εποπτικού υλικού. Ενδεικτικά, τα παιδιά:

- για να δημιουργήσουν και να εκφραστούν, χρησιμοποιούν
 - ✓ λογισμικά σχεδίασης, πειραματίζονται με τα εργαλεία και τις τεχνικές και ανακαλύπτουν διαφορετικές ευκαιρίες για δημιουργία,
 - ✓ διαδικτυακές εφαρμογές (π.χ. μουσείων) και δημιουργούν τα δικά τους έργα τέχνης με

- ✓ διάφορες τεχνικές (με άχρηστα υλικά, παρεμβάσεις σε πίνακες του μουσείου κ.ά.),
- ✓ το συνδυασμό παραδοσιακών μέσων και Τ.Π.Ε. (π.χ. όταν αναζητούν και εκτυπώνουν έναν πίνακα ζωγραφικής και τον συνεχίζουν με παραδοσιακά μέσα)

- μέσω του διαδικτύου έρχονται σε επαφή με έργα και είδη τέχνης στα οποία είναι δύσκολο να έχουν πρόσβαση (βλέπουν βίντεο με χορούς από άλλες χώρες ή εποχές, αναζητούν πίνακες ζωγραφικής και γλυπτά, ακούν μουσικά κομμάτια ή όργανα, παρακολουθούν παραστάσεις Καραγκιόζη, περιηγούνται σε πινακοθήκες, μουσεία κ.ά.),
- χρησιμοποιούν εκπαιδευτικά λογισμικά και διαδικτυακές εφαρμογές για να πειραματιστούν με ήχους και μουσικά όργανα, να διευθύνουν τη δική τους ορχήστρα κ.ά.,
- κατανοούν τους περιορισμούς και τις δυνατότητες του κάθε μέσου (π.χ. η εκτύπωση δεν αποδίδει πάντα τα χρώματα με την ίδια πιστότητα που εμφανίζονται στην οθόνη, με τα παραδοσιακά μέσα δεν υπάρχει η δυνατότητα αναίρεσης μιας ενέργειας),
- μαθαίνουν να κάνουν επιλογές ως προς τα μέσα και τα υλικά ανάλογα με το είδος του αποτελέσματος που θέλουν να έχουν και δημιουργούν τα δικά τους έργα (φωτογραφίζουν, ζωγραφίζουν, δημιουργούν τη δική τους ταινία, επιλέγουν τα τραγούδια για το CD της καλοκαιρινής γιορτής κ.ά.).

Φυσική Αγωγή

Οι Τ.Π.Ε. μπορούν να εμπλουτίσουν τις δραστηριότητες των παιδιών στη Φυσική Αγωγή και να υποστηρίξουν την ανάπτυξη συγκεκριμένων κινητικών δεξιοτήτων και την υιοθέτηση θετικών στάσεων και συμπεριφορών. Ενδεικτικά, με τις Τ.Π.Ε. τα παιδιά του Νηπιαγωγείου:

- ασκούνται στο συντονισμό χεριού – ματιού και στην αναγνώριση δεξιάς και αριστερής πλευράς, μέσα από παιχνιδιές δραστηριότητες για τη χρήση ποντικιού και πληκτρολογίου σε εκπαιδευτικά λογισμικά ή / και με τη χρήση του διαδραστικού πίνακα,
- χρησιμοποιούν την ψηφ. φωτ. μηχανή ή την βιντεοκάμερα για να καταγράψουν τις κινήσεις τους και να κατανοήσουν τις δυνατότητες των μερών του σώματος, των στοιχείων της κίνησης και των σχέσεων μεταξύ τους,
- αναζητούν σε δικτυακούς τόπους, με τη βοήθεια της εκπαιδευτικού, εικόνες και βίντεο με αθλήματα, μεγάλα αθλητικά γεγονότα, αφίσες και άλλο υλικό για την πρόληψη της παιδικής παχυσαρκίας κ.ά.,
- δημιουργούν το βιβλίο (ή ηλεκτρονικό βιβλίο) του σώματος με ψηφ. φωτογραφίες, στις οποίες δείχνουν τι μπορούν να κάνουν με τα μέλη του σώματος,
- εκτελούν διαδρομές στο χώρο και κατανοούν τις σχέσεις με τα αντικείμενα όταν γίνονται τα ίδια «προγραμματιζόμενα» παιχνίδια ή ρομπότ.

Κοινωνικές επιστήμες

Οι Τ.Π.Ε. μπορούν να διευκολύνουν τις δυσκολίες πρόσβασης κατά την παρατήρηση, να συμβάλλουν στη διασαφήνιση των παραμέτρων που συνιστούν τα πολυσύνθετα φαινόμενα που διαπραγματεύονται οι Κοινωνικές Επιστήμες και να παρουσιάσουν πιο συνοπτικά την ανάπτυξη φαινομένων ή γεγονότων με μεγάλη χρονική διάρκεια ή απόσταση από το σήμερα. Ενδεικτικά, τα παιδιά του Νηπιαγωγείου:

- χρησιμοποιούν διαδικτυακές εφαρμογές με τρισδιάστατες απεικονίσεις, βίντεο και πληροφορίες για ιστορικά μνημεία, προκειμένου να διευρύνουν τις γνώσεις τους σε σχέση με το παρελθόν
- δημιουργούν ενημερωτικό υλικό (βίντεο, αφίσα κ.ά) για την προστασία από τους σεισμούς ώστε να αναρτηθεί στο ιστολόγιο του σχολείου
- χρησιμοποιούν λογισμικό εννοιολογικής χαρτογράφησης για να καταγράψουν συνήθειες καθημερινής ζωής διαφορετικών χρονικών περιόδων
- παρατηρούν γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά του τόπου τους με διαδικτυακές εφαρμογές οπτικοποίησης και προσομοίωσης
- έρχονται σε επαφή με την έννοια του εθελοντισμού μέσω της εγγραφής τους σε newsletters φορέων με περιβαλλοντική και ανθρωπιστική δράση

- με τη βοήθεια της εκπαιδευτικού, αναζητούν υλικό (π.χ. βίντεο) σε δικτυακούς τόπους (you tube for schools, Πύλη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης κ.ά.),
- εξοικειώνονται με στρατηγικές μείωσης, επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσης απορριμάτων και εξοικονόμησης πόρων, μέσα από καταστάσεις που προκύπτουν, π.χ. οι μπαταρίες της ψηφ. φωτογραφικής μηχανής που άδειασαν.

ΕΝΟΤΗΤΑ: Γνωρίζω τις Τ.Π.Ε. και δημιουργώ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά...	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση του στόχου όταν για παράδειγμα...
Γνωριμία με τα βασικά χαρακτηριστικά των Τ.Π.Ε.	<p>Να συνειδητοποιήσουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά των Τ.Π.Ε.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ότι σχεδιάζονται με σκοπό την κάλυψη αναγκών του ανθρώπου 	<ul style="list-style-type: none"> - στην καθημερινότητά τους, συσχετίζουν τις Τ.Π.Ε. με την κάλυψη μίας ανάγκης για τα ίδια ή άλλους ανθρώπους (π.χ. για να καταγράψουμε την παρατήρηση στη γειτονιά χρειαζόμαστε ψηφ. φωτ. μηχανή) - στην καθημερινότητά τους, αναγνωρίζουν την ύπαρξη διαφορετικών συσκευών (π.χ. ψηφ. φωτ. μηχανή, κινητό, web-camera) για την κάλυψη της ίδιας ανάγκης (π.χ. για λήψη φωτογραφίας) - στα διάφορα είδη παιχνιδιού τους χρησιμοποιούν συσκευές Τ.Π.Ε. (πραγματικές και μη) 	<ul style="list-style-type: none"> - εισάγουν τις Τ.Π.Ε. (πραγματικές και μη, δηλ. κατασκευασμένες από τα παιδιά και την εκπαιδευτικό καθώς και παιχνίδια), στην τάξη και στην αυλή και ενθαρρύνουν την αξιοποίησή τους (<i>Η προσέγγιση του συγκεκριμένου στόχου αναπτύσσεται παράλληλα με το στόχο για την αναγνώριση των Τ.Π.Ε. ως μέσα για ψυχαγωγία, εργασία και αλληλεπίδραση-Ενότητα Δ και για επικοινωνία με ψηφιακά μέσα - Ενότητα Β</i>) - εμπλέκονται στο παιχνίδι των παιδιών - αξιοποιούν καθημερινές καταστάσεις, γεγονότα και προτάσεις των παιδιών (π.χ. συνδέουν την ψηφ. φωτ. μηχανή ενός παιδιού στον υπολογιστή, ώστε να μπορέσει να δείξει στα άλλα παιδιά τις φωτογραφίες από μια εκδρομή) - ενθαρρύνουν τα παιδιά να αναλύσουν μια ανάγκη και να βρουν λύσεις (π.χ. “Πώς μπορούμε να φωτογραφίσουμε αν δεν έχουμε ψηφ. φωτ. μηχανή; Με το κινητό”)
	<ul style="list-style-type: none"> • ότι (οι Τ.Π.Ε.) συνεργάζονται μεταξύ τους 	<ul style="list-style-type: none"> - στην καθημερινότητά τους, εντοπίζουν διάφορες συσκευές Τ.Π.Ε. που συνεργάζονται μεταξύ τους (τηλεόραση και DVD player, υπολογιστής και εκτυπωτής κ.ά.) και αναγνωρίζουν τους τρόπους σύνδεσης (π.χ. ψηφ. φωτ.μηχανή- καλώδιο usb- υπολογιστής) 	
Ο υπολογιστής ως	Να αντιληφθούν ότι ο	- χρησιμοποιούν το θεατρικό παιχνίδι για να	- ανιχνεύουν τις ιδέες των παιδιών για το

<p>ενιαίο σύστημα (κεντρική μονάδα και κύριες μονάδες εισόδου και εξόδου, όπως οθόνη, πληκτρολόγιο και ποντίκι)</p>	<p>υπολογιστής αποτελεί ένα ενιαίο σύστημα το οποίο συνδέεται με περιφερειακές συσκευές για συγκεκριμένους σκοπούς (π.χ. με τον εκτυπωτή για εκτύπωση)</p>	<p>συσχετίσουν τα μέρη του υπολογιστή με το ανθρώπινο σώμα (π.χ. η οθόνη με το πρόσωπο, η κεντρική μονάδα με τον εγκέφαλο, τα ηχεία με το στόμα, το πληκτρολόγιο και το ποντίκι με τα χέρια)</p> <ul style="list-style-type: none"> - κατασκευάζουν περιφερειακές συσκευές με άχρηστα υλικά (π.χ. εκτυπωτή, βιντεοκάμερα, ψηφ. φωτ. μηχανή) και συναρμολογούν το δικό τους υπολογιστή - παρακολουθούν κουκλοθέατρο με θέμα την προσπάθεια διάφορων περιφερειακών συσκευών που θέλουν να γίνουν φίλες με τον υπολογιστή (βλ. Οδηγό Εκπαιδευτικού) - ζωγραφίζουν ή φωτογραφίζουν τον υπολογιστή με τις περιφερειακές συσκευές, εκτυπώνουν τη φωτογραφία και κατασκευάζουν ένα δικό τους παζλ 	<p>πώς είναι και τι κάνει ένας υπολογιστής (π.χ. με ζωγραφική)</p> <ul style="list-style-type: none"> - χρησιμοποιούν την κατάλληλη ορολογία και ενθαρρύνουν τη χρήση της από τα παιδιά (Σημείωση: αφορά και στις 4 ενότητες του Προγράμματος Τ.Π.Ε.) - προκαλούν τα παιδιά να προβλέψουν και να δοκιμάσουν «τι θα συμβεί αν...» (π.χ. τι θα συμβεί αν αποσυνδέσουμε το ποντίκι;) - αξιοποιούν τυχαία περιστατικά κατά τη χρήση των Τ.Π.Ε. (π.χ. όταν η οθόνη δεν είναι συνδεδεμένη σωστά και μοιάζει να μη λειτουργεί ο υπολογιστής) - χρησιμοποιούν αναλογίες για να βοηθήσουν τα παιδιά να κάνουν συνδέσεις (π.χ. το ανθρώπινο σώμα σε σχέση με τον υπολογιστή) - δημιουργούν εννοιολογικό χάρτη με την εικόνα και το όνομα κάθε συσκευής για να αναδείξουν τις συνδέσεις ανάμεσα στον υπολογιστή και τις περιφερειακές συσκευές
<p>Βασικές λειτουργίες ενός υπολογιστικού συστήματος, διάφορων λογισμικών, ψηφιακών συσκευών και προγραμματιζόμενων</p>	<p>Να εξοικειωθούν και σταδιακά να αυτονομηθούν στην εκτέλεση απλών βασικών λειτουργιών στις διάφορες ψηφιακές συσκευές</p>	<ul style="list-style-type: none"> - εντοπίζουν σταδιακά και κατά περίπτωση βασικές λειτουργίες σε διάφορες Τ.Π.Ε. και χρησιμοποιούν την κατάλληλη ορολογία (εκκινούν και τερματίζουν τον υπολογιστή, την ψηφ. φωτ. μηχανή, τον εκτυπωτή κ.ά.) - σχεδιάζουν τα δικά τους σύμβολα (π.χ. εικονίδια για συγκεκριμένες λειτουργίες) στον υπολογιστή 	<ul style="list-style-type: none"> - υποδεικνύουν το σωστό χειρισμό (π.χ. έναρξη, τερματισμός, πώς κρατάμε την ψηφ. φωτ. μηχανή για να μη βγουν κουνημένες οι φωτογραφίες) - αξιοποιούν τα πέντε μαθησιακά πλαίσια (β.λ.1^ο μέρος ΠΣ και Οδηγό Εκπαιδευτικού), π.χ.: α) κατά την ανανέωση της βιβλιοθήκης

που κατασκευάζουν

- χειρίζονται το ποντίκι και το πληκτρολόγιο κατά τη χρήση λογισμικών (όπως το TuxMath και το GCompris) ή σε πραγματικές καταστάσεις
- προσαρμόζουν το πληκτρολόγιο κολλώντας στα αντίστοιχα πλήκτρα τα γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου που έγραψαν τα ίδια
- χειρίζονται το διαδραστικό πίνακα με τα δάχτυλα (π.χ. για επιλογή, μεταφορά και απόθεση) και με τη γραφίδα
- χρησιμοποιούν βασικές λειτουργίες ψηφιακών συσκευών για την πραγματοποίηση:
 - **α) ηχογράφησης**, όπως εγγραφή, αναπαραγωγή, ένταση (π.χ. όταν αφηγούνται μια ιστορία),
 - **β) φωτογράφισης**, όπως λήψη, προεπισκόπηση, διαγραφή (π.χ. όταν φωτογραφίζουν το πορτρέτο του συμμαθητή τους) και
 - **γ) βιντεοσκόπησης**, όπως εγγραφή, παύση, αναπαραγωγή (π.χ. όταν βιντεοσκοπούν μια δραματοποίηση)
- γίνονται τα ίδια «παιχνίδι» και κάποιο άλλο παιδί προσπαθεί να τα «προγραμματίσει» με κατάλληλες εντολές για την εκτέλεση καθορισμένης διαδρομής πάνω σε επιδαπέδιο πίνακα
- γνωρίζουν ένα προγραμματιζόμενο παιχνίδι

- ενθαρρύνουν τα παιδιά να φωτογραφίσουν τα εξώφυλλα των βιβλίων, β) κατά τη διάρκεια μιας διερεύνησης στην αυλή ένα παιδί αναλαμβάνει τη βιντεοσκόπηση, γ) τους προτείνουν να φωτογραφίσουν το κάστρο που κατασκεύασαν στη γωνιά του οικοδομικού υλικού
- με κατάλληλες ερωτήσεις δημιουργούν ευκαιρίες για παρατήρηση και αναφορά σε προηγούμενες γνώσεις (π.χ. Ποιο κουμπί πρέπει να πατήσεις για να ανοίξει / ενεργοποιηθεί ο υπολογιστής; Ποια άλλη συσκευή που γνωρίζεις ανοίγει με τον ίδιο τρόπο, πού έχεις ξαναδεί αυτό το κουμπί; Σε ποιο εικονίδιο νομίζεις ότι πρέπει να κάνεις κλικ για να εκτυπώσεις; Γιατί;)
 - δημιουργούν μαζί με τα παιδιά πίνακα οδηγιών με τις βασικές ενέργειες (π.χ. στη γωνιά του υπολογιστή) χρησιμοποιώντας τυπικές οπτικές ενδείξεις (π.χ. και) ή με τη διαδικασία βήμα-βήμα σε φωτογραφίες
 - τοποθετούν, σταδιακά και μαζί με τα παιδιά, ενδείξεις στο πληκτρολόγιο και το ποντίκι για να διευκολύνουν ή/και να υπενθυμίσουν τη χρήση διαφόρων κουμπιών/πλήκτρων (π.χ. με

¹⁸ Στο ΠΣ της Πρώτης Σχολικής Ηλικίας περιλαμβάνεται ενδεικτικός κατάλογος με υπολογιστικά περιβαλλόντα και πηγές

		<p>(π.χ. Bee-Bot) που «έρχεται» στην τάξη και προσπαθούν να το καθοδηγήσουν</p>	<p>χρωματιστό αυτοκόλλητο υποδεικνύουν το αριστερό κουμπί στο ποντίκι, υπενθυμίζουν την επιλογή κεφαλαίων στο πληκτρολόγιο στο πλήκτρο Caps Lock και στην αντίστοιχη φωτεινή ένδειξη)</p> <ul style="list-style-type: none"> - δραστηριοποιούν τη φαντασία τους (π.χ. α) στον υπολογιστή που κατασκευάσαμε τι εικονίδια θα βάλουμε στην οθόνη του και γιατί; β) αν η τάξη μας ήταν μια μεγάλη οθόνη, τι εικονίδια θα διαλέγατε για τις γωνίες;) - συνδέουν το στόχο αυτό με στόχους από τη μαθησιακή περιοχή ΤΕΧΝΕΣ (Ενότητα, Οπτικοακουστική έκφραση)
<p>Να εξοικειωθούν και σταδιακά να αυτονομηθούν στην εκτέλεση απλών βασικών λειτουργιών σε λογισμικά εφαρμογών και στο λειτουργικό συστήματος</p>	<ul style="list-style-type: none"> - στην ελεύθερη απασχόληση επιλέγουν και ανοίγουν ένα λογισμικό όπως το GCompris, χρησιμοποιούν τα κουμπιά / εργαλεία του μενού για να διαλέξουν δραστηριότητα, να πλοηγηθούν μπροστά και πίσω, να εκτυπώσουν, να κλείσουν το λογισμικό κ.ά. - επιλέγουν από την επιφάνεια εργασίας τη συντόμευση για το φάκελο με αρχεία βίντεο, ανοίγουν το αρχείο που θέλουν (π.χ. «ΚΑΙΡΟΣ») και χρησιμοποιούν βασικές λειτουργίες όπως αναπαραγωγή, διακοπή, κλείσιμο αρχείου - συνδέουν την οργάνωση και διαχείριση των 	<ul style="list-style-type: none"> - προσαρμόζουν το περιβάλλον εργασίας για να διευκολύνουν τα παιδιά (π.χ. δημιουργούν τις απαραίτητες συντομεύσεις στην επιφάνεια εργασίας για τα λογισμικά¹⁹ ή για φάκελο των παιδιών και χρησιμοποιούν την προβολή των αρχείων σε μικρογραφίες) - παρακινούν τα παιδιά να εντοπίζουν στην οθόνη ή στο διαδραστικό πίνακα βασικά εικονίδια / εργαλεία και να τα συνδέουν με εντολές και λειτουργίες - παρεμβαίνουν με τις κατάλληλες εξηγήσεις, όταν απαιτείται (π.χ. όταν μετά το τέλος της εργασίας των 	

¹⁹ Πρόσβαση σε λογισμικά από το δικτυακό τόπο του Π.Σ.Δ - Online Εκπαιδευτικό Λογισμικό Π.Ε. & Δ.Ε. και το Αποθετήριο Πιστοποιημένου Εκπ/κού Λογισμικού, τη Δικτυακή Εκπ/κή Πύλη του Υπ. Παιδείας e-yliko

		<p>αρχείων με την οργάνωση των εργασιών τους σε φακέλους στα συρτάρια τους</p> <ul style="list-style-type: none"> - με τη βοήθεια της εκπαιδευτικού, δημιουργούν φακέλους στον υπολογιστή για να αποθηκεύουν τα αρχεία τους. Επιλέγουν κατάλληλα ονόματα για τα αρχεία και τους φακέλους (π.χ. για τα αγαπημένα τους βίντεο δημιουργούν ένα φάκελο και τον ονομάζουν «ΒΙΝΤΕΟ» και υποφακέλους όπως «ΖΩΑ», «ΠΟΥΛΙΑ») 	<p>παιδιών σε λογισμικό σχεδίασης, τους απευθύνεται από το λογισμικό το ερώτημα για την αποθήκευση του αρχείου - ζωγραφιάς τους)</p> <ul style="list-style-type: none"> - σκέφτονται φωναχτά για να εστιάσουν την προσοχή των παιδιών στην οργάνωση των αρχείων (π.χ. Αυτός ο φάκελος περιέχει πλέον πολλές φωτογραφίες με διαφορετικά θέματα και είναι πολύ δύσκολο να βρούμε αυτές που ζητήσατε) - θέτουν ερωτήσεις προκειμένου τα παιδιά να εντοπίσουν τον τρόπο πλοήγησης στο λογισμικό ή -ανάλογα με την εξοικείωση του κάθε παιδιού- τους δείχνουν οι ίδιες τον τρόπο (π.χ. «Τι νομίζετε ότι πρέπει να επιλέξω για να ξαναγυρίσω στην αρχή, στο μενού με τις δραστηριότητες;»)
<p>Ανάπτυξη και έκφραση ιδεών με ψηφιακά μέσα και παραγωγή πολυτροπικών έργων</p>	<ul style="list-style-type: none"> • να εξοικειωθούν με τις βασικές μορφές ψηφιακής πληροφορίας (κείμενο, εικόνα, ήχος) • να αναπτύσσουν και να εκφράζουν ιδέες με ψηφιακά μέσα 	<ul style="list-style-type: none"> - σχεδιάζουν και υλοποιούν πολυτροπικά έργα όπως: - α) αναζητούν και επιλέγουν έτοιμες εικόνες στο clip art ή στο φάκελο «οι εικόνες μου» ή στο διαδίκτυο –με τη βοήθεια της εκπαιδευτικού-για να δημιουργήσουν μια πασχαλινή κάρτα για το νονό / τη νονά τους - β) δημιουργούν, σε μικρή ομάδα, το κουίζ της εβδομάδας με πρόγραμμα παρουσίασης (βλ. Οδηγό Εκπαιδευτικού) - γ) δημιουργούν το δικό τους ηλεκτρονικό βιβλίο 	<ul style="list-style-type: none"> - εντάσουν στο πρόγραμμα τους τις βασικές μορφές ψηφιακής πληροφορίας (π.χ. χρησιμοποιούν α) το ηχητικό απόσπασμα από το Ραδιοφωνικό σταθμό του Πολυτεχνείου, β) τις οδηγίες για την υγιεινή των χεριών στην ιστοσελίδα του ΚΕΕΛΠΝΟ, γ) βίντεο) - προτρέπουν τα παιδιά να σχεδιάσουν τη δράση τους και να περιγράψουν τα αποτελέσματα, τι θα άλλαζαν, τις δυσκολίες που συνάντησαν κ.ά. - κατά τη συζήτηση με τα παιδιά, μετά την

(π.χ. με συνταγές μαγειρικής) στο οποίο αποτυπώνουν τα στάδια μιας διαδικασίας. Φωτογραφίζουν τα στάδια για την παρασκευή ψωμιού. Εισάγουν τις φωτογραφίες, με τη βοήθεια της εκπαιδευτικού, στο λογισμικό Photo Story 3 (ή σε λογισμικό παρουσίασης ή σε εφαρμογή δημιουργίας ηλεκτρονικού βιβλίου) και προσθέτουν αφήγηση, μουσική και κείμενο.

ολοκλήρωση ενός έργου, βλέπουν όλοι μαζί φωτογραφίες ή βίντεο (π.χ. τις φωτογραφίες που αναρτήθηκαν στο ιστολόγιο του σχολείου)

- εντάσσουν το σχεδιασμό πολυτροπικών έργων σε ρουτίνες της τάξης (π.χ. κατά την ελεύθερη απασχόληση μια διαφορετική κάθε φορά ομάδα αναλαμβάνει να ετοιμάσει το κουίζ της εβδομάδας)

ΕΝΟΤΗΤΑ: Επικοινωνώ και συνεργάζομαι με τις Τ.Π.Ε.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά...	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση του στόχου όταν για παράδειγμα...
Επικοινωνία, αλληλεπίδραση, συνεργασία	Να επικοινωνούν και να συνεργάζονται με τη χρήση ψηφιακών μέσων	<ul style="list-style-type: none"> - χρησιμοποιούν διάφορα ψηφιακά μέσα (πραγματικά ή παιχνίδια) στο κοινωνικο-δραματικό παιχνίδι ή σε δραματοποίηση (π.χ. καλούν το ασθενοφόρο με το κιν. τηλέφωνο) - κάνουν μια ψηφιακή πρόσκληση με βίντεο (π.χ. για το διαγωνισμό παντομίμας που ετοιμάζουν και καλούν το άλλο τμήμα ή κάποιο άλλο Νηπιαγωγείο) - γράφουν σύντομα βίντεο με προσωπικό μήνυμα για τη γιορτή της μητέρας - καταγράφουν (με μια ψηφ. φωτ. μηχανή ή βιντεοκάμερα) την πρόβα για τη γιορτή του σχολείου, παρακολουθούν το βίντεο και προτείνουν αλλαγές 	<p>(σε όλες τις δραστηριότητες σχετικά με τη χρήση του διαδικτύου η παρουσία της εκπαιδευτικού είναι επιβεβλημένη)</p> <ul style="list-style-type: none"> - συνδέουν τους συγκεκριμένους στόχους με στόχους από τις μαθ. περιοχές Γλώσσα και Προσωπική και Κοινωνική Ανάπτυξη - εξοικειώνονται και προετοιμάζονται κατάλληλα για τη χρήση των ψηφιακών μέσων επικοινωνίας (χρησιμοποιούν δοκιμαστικά τις εφαρμογές χωρίς τα παιδιά, ελέγχουν τη λειτουργία του μικροφώνου κ.ά.) <p><i>(Η προσέγγιση των συγκεκριμένων στόχων αναπτύσσεται παράλληλα με εκείνον για την ασφαλή και με δεοντολογικό τρόπο χρήση των Τ.Π.Ε. (Ενότητα Δ)</i></p>
	Να επικοινωνούν και να συνεργάζονται με τη χρήση εφαρμογών διαδικτύου (γραπτή, ηχητική ή μέσω βίντεο επικοινωνία)	<p>(με τη βοήθεια της εκπαιδευτικού)</p> <ul style="list-style-type: none"> - επικοινωνούν με εφαρμογές ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (email) και συγκρίνουν με τη συμβατική αλληλογραφία: - στέλνουν email σε κάποιον ειδικό (π.χ. σε ένα συγγραφέα, μέσα από την προσωπική του ιστοσελίδα, και του αναφέρουν τα σχόλια τους για κάποιο βιβλίο του) - στέλνουν email στο δήμαρχο της περιοχής τους 	

προκειμένου να του εκθέσουν κάποιο πρόβλημα που αντιμετωπίζει το σχολείο τους ή η γειτονιά τους και επισυνάπτουν φωτογραφίες

- επικοινωνούν μέσω διαδικτυακών εφαρμογών για αμφίδρομη επικοινωνία σε πραγματικό χρόνο με ανταλλαγή βίντεο, κειμένου και ήχου (Skype κ.ά.), για να:
- παρουσιάσουν τον εαυτό τους στα παιδιά του σχολείου με το οποίο θα συνεργαστούν για κάποιο θέμα
- μάθουν τα νέα του συμμαθητή τους που μετακόμισε σε άλλη πόλη/χώρα (με τη βοήθεια των γονιών ή της εκπαιδευτικού)
- συνεργάζονται με άλλα σχολεία για τη δημιουργία μιας ψηφιακής γκαλερί στην οποία αναρτούν φωτογραφίες με έργα τους (π.χ. χρησιμοποιούν εφαρμογές διαδικτυακών λευκωμάτων για διαχείριση και προβολή φωτογραφιών)

ΕΝΟΤΗΤΑ: Διερευνώ, πειραματίζομαι, ανακαλύπτω και λύνω προβλήματα με τις Τ.Π.Ε.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά...	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση του στόχου όταν για παράδειγμα...
Πρόσβαση στην πληροφορία και διαχείρισή της	Να μπορούν να πληροφορούνται με εκπαιδευτικά λογισμικά κλειστού τύπου (λογισμικά καθοδήγησης κ.ά) και εφαρμογές υπερμέσων (ιστοσελίδες, μηχανές αναζήτησης, λογισμικά κ.ά.)	<ul style="list-style-type: none"> - χρησιμοποιούν δραστηριότητες σε εκπαιδευτικά λογισμικά όπως το «Μαθαίνω τη Γλώσσα μου (Το παράξενο ταξίδι του Φουντούλη)» και το «ΕΜΜΕΛΕΙΑ-Το μουσικό χωριό» - ασκούν και ελέγχουν τις γνώσεις τους σχετικά με τον Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας σε εκπαιδευτικά λογισμικά όπως το «Μαθαίνω να κυκλοφορώ με ασφάλεια Β'» - προτείνουν λέξεις –κλειδιά που μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε μηχανές αναζήτησης και στην ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια Βικιπαίδεια για τη συγκέντρωση πληροφοριών (φωτογραφίες, κείμενο, βίντεο, αρχεία ήχου) σε θέματα που τα ενδιαφέρουν (π.χ. για τους δεινόσαυρους). Με τη βοήθεια της εκπαιδευτικού πραγματοποιούν αναζητήσεις. - χρησιμοποιούν την ιστοσελίδα της ΕΜΥ, με τη βοήθεια της εκπαιδευτικού, για να πληροφορηθούν τον καιρό της επόμενης ημέρας που θα επισκεφθούν έναν ελαιώνα 	<ul style="list-style-type: none"> - εγκαθιστούν διάφορα εκπ/κά λογισμικά στον υπολογιστή και εξοικειώνονται οι ίδιες με τη χρήση τους - συνδέουν τη χρήση συγκεκριμένων λογισμικών με τους στόχους του ΠΣ - δημιουργούν συντομεύσεις στην επιφάνεια εργασίας μόνο για τα εκπ/κά λογισμικά που χρησιμοποιούν την τρέχουσα περίοδο (μικρός αριθμός λογισμικών) - ανανεώνουν τα εκπ/κά λογισμικά σε τακτά χρονικά διαστήματα - κάνουν την απαραίτητη προεργασία για την αναζήτηση διαδικτυακού υλικού χωρίς την παρουσία των παιδιών, για την αποφυγή ακατάλληλου περιεχομένου

	<p>Να διαχειρίζονται την πληροφορία και να εκφράζονται με λογισμικό γενικής χρήσης</p>	<p>(με τη βοήθεια της εκπαιδευτικού)</p> <ul style="list-style-type: none"> - γράφουν και εκτυπώνουν ανακοινώσεις ή προσκλήσεις προς τους γονείς ή ταμπέλες για το μαγαζάκι τους - μετά την επίσκεψη στην πυροσβεστική, συλλέγουν πληροφορίες από έντυπα και ψηφιακά μέσα και δημιουργούν ενημερωτικό φυλλάδιο ή αφίσα για τις πυρκαγιές με λογισμικά επιτραπέζιων εκδόσεων ή επεξεργασίας κειμένου - δημιουργούν το άλμπουμ της σχολικής ζωής, ως αναμνηστικό για τα νήπια που θα πάνε στο δημοτικό με λογισμικό παρουσίασης (π.χ. κάνουν επιλογή φωτογραφιών, σκανάρισμα έργων που προτιμούν, με τη βοήθεια της εκπαιδευτικού γίνεται η εισαγωγή τους στο αρχείο) 	<ul style="list-style-type: none"> - φροντίζουν να υπάρχει λογισμικό γενικής χρήσης στον υπολογιστή της τάξης (ελεύθερο λογισμικό ή εμπορίου) - προσαρμόζουν τις γραμμές εργαλείων (π.χ. επιλέγουν να εμφανίζονται μόνο τα συγκεκριμένα κουμπιά / εργαλεία που χρησιμοποιούν τα παιδιά) - προτείνουν στα παιδιά τις Τ.Π.Ε. ως ένα από τα πολλά διαφορετικά εργαλεία που έχουν στη διάθεσή τους (π.χ. Με τι σκέφτεσαι να φτιάξεις την ταμπέλα για το μαγαζάκι, με υπολογιστή, μαρκαδόρους, ξυλομπογιές, χαρτόνια, κάτι άλλο;)
<p>Ενίσχυση των μαθησιακών εμπειριών με τη χρήση των Τ.Π.Ε.</p>	<p>Να εκφράζονται με δημιουργικό τρόπο με τη χρήση λογισμικού σχεδίασης και επεξεργασίας, αναπαραγωγής και καταγραφής ήχου, εικόνας, βίντεο</p>	<p>(με τη βοήθεια της εκπαιδευτικού)</p> <ul style="list-style-type: none"> - κατά την ελεύθερη απασχόληση ζωγραφίζουν με λογισμικά σχεδίασης (π.χ. το Tux Paint), εκτυπώνουν ή προβάλλουν τις ζωγραφιές τους στην οθόνη (π.χ. ως προφύλαξη οθόνης ή σε παρουσίαση φωτογραφιών) - μετά την εικονική περιήγηση στην Εθνική Πινακοθήκη και το Μουσείο του Λούβρου, επιλέγουν εικόνες από πίνακες ζωγραφικής και χρησιμοποιούν λογισμικό σχεδίασης για να συνεχίσουν τον πίνακα ή να δημιουργήσουν τα δικά τους έργα. Παρόμοια μπορούν να χρησιμοποιήσουν φωτογραφίες που έχουν βρει 	<ul style="list-style-type: none"> - ενσωματώνουν τη χρήση διάφορων λογισμικών στις πρακτικές τους σταδιακά. Ξεκινούν από λογισμικά ή Τ.Π.Ε. με τα οποία είναι εξοικειωμένες (π.χ. μπορούν να ξεκινήσουν από τη φωτογράφιση και μετά να ασχοληθούν με το βίντεο) - σε λογισμικό σχεδίασης προτρέπουν τα παιδιά να δοκιμάσουν διάφορες επιλογές από τα διαθέσιμα εργαλεία - συνδέουν το στόχο αυτό με στόχους από τη μαθησιακή περιοχή ΤΕΧΝΕΣ

		<p>στο διαδίκτυο ή έχουν τραβήξει τα ίδια</p> <ul style="list-style-type: none"> - ηχογραφούν με τη χρήση μικροφώνου στον υπολογιστή τραγούδια (π.χ. δημιουργούν το CD του σχολείου) ή ιστορίες (π.χ. δημιουργούν μια βιβλιοθήκη με ηχοϊστορίες). Ακούν τα αρχεία ήχου και σχολιάζουν το αποτέλεσμα. Αντίστοιχα μπορούν να εκφραστούν με τη φωτογραφία ή το βίντεο - χρησιμοποιούν εφαρμογές στο διαδίκτυο για να σχεδιάσουν το δικό τους κόμικ (π.χ. με το λογισμικό Comic Creator) 	
	<p>Με λογισμικά ανοικτού τύπου (όπως οπτικοποίηση, προσομοίωση, εννοιολογική χαρτογράφηση, γενικής χρήσης) και προγραμματιζόμενα παιχνίδια</p> <ul style="list-style-type: none"> • να διερευνούν, να πειραματίζονται, να μοντελοποιούν και να ανακαλύπτουν τη γνώση • να αναπτύσσουν την ικανότητα 	<p>(με τη βοήθεια της εκπαιδευτικού)</p> <ul style="list-style-type: none"> - κάνουν χρήση των web cameras για να παρατηρήσουν και να καταγράψουν τις συνήθειες των εντόμων στον Κήπο Άγριας Ζωής του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας του Λονδίνου - χρησιμοποιούν λογισμικό εννοιολογικής χαρτογράφησης για να καταγράψουν τις επιπτώσεις που έχει η σπατάλη του νερού στη ζωή του ανθρώπου - περιηγούνται στην Κνωσσό και στο Μουσείο της Ακρόπολης μέσω εφαρμογών όπως το Google Earth και το Google Art - μετά από άμεση παρατήρηση στη γειτονιά τους και συλλογή φωτογραφικού υλικού, κατασκευάζουν μια μακέτα. Εντοπίζουν στο Google Earth ή Google Street View τη γειτονιά τους ή συγκεκριμένα στοιχεία της προκειμένου 	<ul style="list-style-type: none"> - ενσωματώνουν στις πρακτικές τους τη χρήση εννοιολογικής χαρτογράφησης κατά την οργάνωση θεμάτων, την αναζήτηση πληροφοριών κ.ά. με τα παιδιά, είτε με συμβατικά μέσα είτε με το κατάλληλο λογισμικό - δημιουργούν μαζί με τα παιδιά ή προμηθεύονται από το εμπόριο επιδαπέδιους πίνακες / «χαλάκια» για τα προγραμματιζόμενα παιχνίδια (με γράμματα, με τα ονόματα των παιδιών, με γεωμετρικά σχήματα, με ήρωες παραμυθιών κ.ά.) - με τις κατάλληλες ερωτήσεις βοηθούν τα παιδιά να εστιάσουν στα στοιχεία του προβλήματος, να εκφραστούν λεκτικά, να προτείνουν λύσεις, να αιτιολογήσουν και να δοκιμάσουν τις

	<p>κρίσης και λήψης αποφάσεων και να επιλύουν προβλήματα</p>	<p>να την αναπαραστήσουν με μεγαλύτερη ακρίβεια</p> <ul style="list-style-type: none"> - χρησιμοποιούν δραστηριότητες για μικρούς και μεγάλους από την ιστοσελίδα του ΟΑΣΠ (π.χ. «σεισμός-σπίτι», «σπίτι-μέτρα προστασίας») - δημιουργούν ένα ψηφιακό ημερολόγιο για την ανάπτυξη των φυτών στη γωνιά της κηπουρικής, στην αυλή. Χρησιμοποιούν φωτογραφίες, ηχογραφημένες ή βιντεοσκοπημένες παρατηρήσεις, υποθέσεις, καταγραφές - χρησιμοποιούν διαδικτυακές εφαρμογές προσομοίωσης, σχετικές με τα ηφαίστεια, από το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας του Λονδίνου - χειρίζονται και ελέγχουν προγραμματιζόμενα παιχνίδια: σε επιδαπέδιο πίνακα (με το νησί του θησαυρού, με τη διαδρομή της Κοκκινোসκουφίτσας για το σπίτι της γιαγιάς της κ.ά.) επιλύουν προβλήματα, κάνουν προβλέψεις για τη διαδρομή που πρέπει να ακολουθήσουν, εμπόδια που πρέπει να αποφύγουν, τον απαιτούμενο αριθμό βημάτων και εκτελούν τη διαδρομή. 	<p>επιλογές τους (π.χ. «Υπάρχουν εμπόδια στο δρόμο του ποντικού μέχρι να φτάσει στη γάτα που κοιμάται; Τι θα μπορούσες να κάνεις για να τα αποφύγεις;»)</p>
	<p>Να δημιουργούν μοτίβα και μετασχηματισμούς με λογισμικό</p>	<ul style="list-style-type: none"> - χρησιμοποιούν δραστηριότητες του λογισμικού GCompris για να δημιουργήσουν μοτίβα και μετασχηματισμούς (π.χ. παιχνίδια ακουστικής μνήμης, Tangram) - χρησιμοποιούν διάφορες σφραγίδες στο λογισμικό σχεδίασης TuxPaint για να φτιάξουν 	<ul style="list-style-type: none"> - παρέχουν τον απαραίτητο χρόνο στα παιδιά για να ολοκληρώσουν τη δραστηριότητα - ενθαρρύνουν τα παιδιά να αναζητούν βοήθεια και από τους συμμαθητές τους

		<p>μοτίβα</p> <ul style="list-style-type: none">- δημιουργούν την Τριγωνοκυκλοπολιτεία (μια πόλη που τα πάντα αποτελούνται από κύκλους και τρίγωνα), χρησιμοποιώντας λογισμικό σχεδίασης	<ul style="list-style-type: none">- συνδέουν το στόχο αυτό με στόχους από τις μαθ. περιοχές Μαθηματικά και Τέχνες
--	--	--	---

ΕΝΟΤΗΤΑ: Οι Τ.Π.Ε. στην κοινωνία και τον πολιτισμό

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	
		Η υλοποίηση του στόχου διευκολύνεται όταν για παράδειγμα τα παιδιά...	Οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν στην υλοποίηση του στόχου όταν για παράδειγμα..
Ασφαλής χρήση των Τ.Π.Ε. και ανάπτυξη στάσεων και δεξιοτήτων	Να αναγνωρίζουν τις Τ.Π.Ε. ως μέσα για ψυχαγωγία, εργασία και αλληλεπίδραση	<ul style="list-style-type: none"> - ακούν τα τραγούδια που τους αρέσουν σε CD player - επιλέγουν συγκεκριμένους δικτυακούς τόπους για ανάγνωση παιδικών βιβλίων, όπως «Ο Μικρός Αναγνώστης», για να ακούσουν και να ξεφυλλίσουν τα αγαπημένα τους βιβλία - εγγράφονται ως ομάδα (με τη βοήθεια της εκπαιδευτικού) σε newsletters οργανώσεων και οργανισμών με δραστηριότητες για παιδιά (π.χ. Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού, MOM-μεσογειακή φώκια), παίζουν παιχνίδια, ενημερώνονται για τις δράσεις τους και συμμετέχουν σε αυτές - συμμετέχουν στη διαμόρφωση του περιεχομένου του ιστολογίου του σχολείου με στόχο την πληροφόρηση των γονέων (π.χ. επιλέγουν τα έργα που θα αναρτηθούν και –με τη βοήθεια της εκπαιδευτικού- γράφουν τη δική τους ανάρτηση) 	<ul style="list-style-type: none"> - προκαλούν συζητήσεις με τα παιδιά για τις εμπειρίες τους από τη χρήση των Τ.Π.Ε. στο σπίτι ή το ευρύτερο περιβάλλον και επισκέψεις σε διάφορους χώρους - <i>(Η προσέγγιση του συγκεκριμένου στόχου αναπτύσσεται παράλληλα με εκείνον για τα χαρακτηριστικά των Τ.Π.Ε. - Ενότητα Α)</i> - χρησιμοποιούν το ιστολόγιο όχι μόνο για πληροφόρηση σχετικά με το εκπαιδευτικό έργο αλλά και για ενημέρωση σχετικά με ενδιαφέροντα θέματα που προτείνει το σχολείο όπως σεμινάρια, βιβλία, οργάνωση φεστιβάλ κ.ά. - χρησιμοποιούν οι ίδιες τις Τ.Π.Ε. στο χώρο του σχολείου για την εργασία τους - ανανεώνουν τακτικά το ιστολόγιο του σχολείου

	<p>Να χρησιμοποιούν εργονομικά, με ασφάλεια και με δεοντολογικό τρόπο τις Τ.Π.Ε.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - (με τη βοήθεια της εκπαιδευτικού) - οργανώνουν τη γωνιά του υπολογιστή: πόσοι θα κάθονται, υποδείξεις για τα καλώδια, χρόνος απασχόλησης, πίνακας συμμετοχής ανά εβδομάδα, κανόνες (τι κάνουμε πριν καθίσουμε, κατά τη διάρκεια και μετά κ.ά.) - στη γωνιά του υπολογιστή φτιάχνουν «συννεφάκια» με υπενθυμίσεις (π.χ. «δεν πίνω νερό όταν είμαι στον υπολογιστή», «προσέχω τα καλώδια») και φωτογραφίες με τη σωστή στάση του σώματος μπροστά στον υπολογιστή - στο κοινωνικο-δραματικό παιχνίδι ενσωματώνουν ορθές πρακτικές που έχουν μάθει σχετικά με τη σωστή και ασφαλή χρήση των Τ.Π.Ε. (φορτίζουν τις μπαταρίες της ψηφιακής φωτογραφικής μηχανής, τη μεταφέρουν σε τσάντα, χρησιμοποιούν το κορδόνι ασφαλείας, τη συνδέουν κ.ά.) - στο τέλος κάθε εβδομάδας επιλέγουν ποιες από τις φωτογραφίες που έβγαλαν θα μεταφέρουν στον υπολογιστή και διαγράφουν τις υπόλοιπες για να μη γεμίζει η μνήμη της μηχανής - ξαναχρησιμοποιούν το χαρτί της αποτυχημένης εκτύπωσης - παρακολουθούν βίντεο για την ασφαλή χρήση του διαδικτύου στο saferinternet.gr με πρωταγωνιστή τον @λφα 	<ul style="list-style-type: none"> - οργανώνουν τη γωνιά του υπολογιστή σε σημείο της τάξης που πληροί τις προϋποθέσεις εργονομίας και ασφάλειας για τα παιδιά - υποδεικνύουν τη σωστή στάση του σώματος μπροστά στον υπολογιστή - ορίζουν συγκεκριμένο χρόνο για απασχόληση στη γωνιά του υπολογιστή - ενισχύουν τα παιδιά να ελέγχουν αυτόνομα τη διάρκεια ενασχόλησής τους στη γωνιά του υπολογιστή με τη χρήση πραγματικών ή εναλλακτικών μονάδων μέτρησης χρόνου - ενημερώνονται για την ασφαλή χρήση του διαδικτύου και ακολουθούν τις οδηγίες του Πανελληνίου Σχολικού Δικτύου (ΠΣΔ) για θέματα προστασίας των προσωπικών δεδομένων των παιδιών - μοντελοποιούν οι ίδιες την κατάλληλη και ασφαλή χρήση ψηφιακών συσκευών κατά τη συμμετοχή τους στο παιχνίδι των παιδιών - χρησιμοποιούν κουκλοθέατρο, παραμύθια κ.ά. για να
--	--	--	---

			<p>ευαισθητοποιήσουν τα παιδιά σε θέματα προστασίας των προσωπικών δεδομένων</p> <ul style="list-style-type: none">- αξιοποιούν καθημερινές καταστάσεις (π.χ. τελείωσε το μελάνι του εκτυπωτή) θέτουν ερωτήματα για προβληματισμό και εύρεση λύσης από τα παιδιά. Προσεγγίζουν το στόχο παράλληλα με στόχους από από την Ενότητα Άνθρωπος, χώρος και περιβάλλον της μαθ. περιοχής Κοινωνικές Επιστήμες)- συνεργάζονται με τα Γραφεία ΠΛΗΝΕΤ και άλλους φορείς με σκοπό την ενημέρωση των γονέων σχετικά με την ασφαλή χρήση των Τ.Π.Ε.
--	--	--	---